

శ్రీ వెమన గ్రంథాలయం
~~ప్రచురితం~~ తే ల ప్రో లు (కృష్ణా)
శ్రీ కృష్ణాయ పరబ్రహ్మణే నమః

అ ఖ ల క లి క ల్క మా ప హం బ గు

శ్రీ మదాభిగవతము

ద శ మ స్కంధము

ఆంధ్ర వచనము

ఏడవభాగము (2025 - 2364)

—ఓ—

శ్రీ దేవరాజసుధీమణి ప్రణీతము

ఆనందము ద్రణాలయము నమస్కరితము

ఆర్. వేంకటేశ్వర్ అన్డ్ కంపెనివారిచే

ప్రకటితము.

1935

(Copyright Registered)

All Rights Reserved.

Copyright 1917—By **R. Venkateshwar & Co., Madras.** This book is fully protected by an Indian and foreign Copyright. No one will be permitted to reproduce this book in whole or in part or translate it into any other language and offer it for sale. A substantial copy of the words, ideas or illustrations contained herein constitutes an infringement of a copyright, and notice is hereby given that suit will be filed in every case of infringement.

కాపీరైట్:—1917-వ సం॥ ఆర్. వేంకటేశ్వర్ అండ్ కంపెనివారు కాపీరైట్ దార్లు. ఈ పుస్తకము ఇండియా కాపీరైటుచేతను పరకీయమైన కాపీరైట్ చేతను సురక్షితమైనది. ఎవరుగాని యీ పుస్తకమును సంపూర్ణముగాఁ గాని, లేక యిం దొకభాగమునుగాని, తాము వేఱుగా ప్రకటించుటకును, మఱియొకభావయందు తర్జుమాచేసి క్రయమునకు నిచ్చుటకును, హక్కు ఇయ్యఁబడదు. ఇందుఁ గలపదములనుగాని భావములనుగాని పటములనుగాని ఏమాత్రమైనను కాపీచేసిన యెడల అది కాపీరైటును నుల్లంఘించినట్లగుటచే అట్టివారు దావాకు లోనగుదురని దీనిచేఁ దెలియనగును.

విషయసూచిక.

జరాసంధుఁడు మధురపై దండెత్తుట	...	2025
కాలయవనుఁడు దండెత్తివచ్చుట; ముచుకుందుని కథ	...	2042
జరాసంధుఁడు పదునెనిమిదవసారి మధురపై దండెత్తుట, రామ		
కృష్ణుల పలాయనము, ప్రవర్షణగిరిని దహించుట	...	2055
రుక్మిణీ వివాహము	...	2058
రుక్మిణీ కల్యాణము (అనుబంధము)	...	2063
రుక్మిణీ కల్యాణము (అనుబంధము)	...	2071
ప్రద్యుమ్నజననము, శంబరవధము మొదలయినవి	...	2081
నారదుఁడు ప్రద్యుమ్నవృత్తాంతమును దెలుపఁగా రుక్మిణీదేవి		
మొదలగువా రానందము నొందుట	...	2083
స్వమంత్రకోపాఖ్యానము; సత్రాజిత్తునకు స్వమంత్రకము దొరకిన		
విధమును, దానిప్రభావము మొదలగు వృత్తాంతమును	...	2087
జాంబవంతునకు స్వమంత్రకమణి దొరకుట; మణికోటకుఁ బురజను		
లతోఁ గృష్ణుఁడు వనమునకుఁ బోవుట	...	2089
భగవంతుఁడు స్వమంత్రకముకొనుట జాంబవంతునితో యుద్ధము		
నేయుట	...	2090
జాంబవంతుఁడు కృష్ణుని స్తుతించుట. కృష్ణుఁడు మణికోడ జాంబ		
వతిని బడయుట	...	2091
సత్రాజిత్తునకు మణిని మరలనిచ్చుట, సత్యభామ వివాహము	...	2093
సత్రాజిత్తును జంపి స్వమంత్రకమును నపహరించిన శతధన్వనిఁ		
గృష్ణుండు వధించుట	...	2094
అక్రూరుఁడు మణిని మరలఁ గృష్ణునకిచ్చుట	...	2098

... కాలిందిని బెండ్లాడుట	...	2100
మిత్రవిందావివాహము ; సత్యా (నాగ్నజిత్తి) వివాహము	...	2105
నరకాసురవధారంభము	2109
భూదేవి శ్రీ కృష్ణునిస్తుతించుట	...	2113
శ్రీకృష్ణుడు నరకాసురుని యంతఃపురమందున్న రాజకన్యకాదుల నెల్ల గొనిపోవుట	...	2115
శ్రీకృష్ణుండు పారిజాతమును గొనివచ్చుట	2116
నరకాంతఃపురమునుండి తెచ్చిన రాజకన్యలను కృష్ణుడు పెండ్లి యాడుట	...	2117
శ్రీరుక్మిణీ కృష్ణులకుఁ బరస్పరము రసవిరసోక్తులు	...	2118
భగవంతుడు పదియాఱువేల స్త్రీలను సమ్మోహింపఁ జేయుటను వర్ణించుట	...	2134
కృష్ణునికి అష్టభార్యలందుఁబుట్టిన పుత్రుల సంఖ్యయును నామ ములును	...	2135
ప్రద్యుమ్న కృతవర్తానిరుద్ధులకును రుక్తవతీ చారుమతి రోచనల కును వివాహము	...	2137
అనిరుద్ధుని వివాహమందుఁ బలరాముడు రుక్మిణి వధించుట	...	2138
ఉషాపరిణయము	...	2140
బాణాసుర యుద్ధకథారంభము	...	2145
నృగోపాఖ్యానము	...	2154
బలరాముడు మరల ప్రేపల్లెకుఁ బోవుట	...	2160
శ్రీ కృష్ణుడు పాండవునిఁ గాశీరాజును వధించుట	...	2166
బలరాముడు ద్వివిదుడను వానరుని సంహరించుట	...	2171
బలరాముడు నాగటిచే చాస్తినాపురమునెత్తి గంగలోఁ ద్రోయఁ బూనుట	...	2174
శ్రీ కృష్ణునికడకు నారదుడు వచ్చుట	...	2181

ప్రభూ ! సాత్వతులగు యదువులకు వ్యసనము సంభవించి
యున్నది. చూడుము. ఇదిగో నీరథము. నీకుఁ బ్రియములగు
నాయుధములును నిషిగోఁ జూడుము. ఈ రథము సధిరోహించి
యీ శత్రుబలము నుఱుమాడుము. ఈ వ్యసనమునుండి నీవారి
నుద్ధరింపుము. ఈ ప్రతిపక్షులను నిరసించుటకే మన యిరువుర
మిందుఁ బుట్టుట ; మఱియు సాధుజనులకు నుఖముగలిగించుట

సంధుఁడు పెక్కు నై న్యములతోడఁగూడి మఘరను నందలివనములను నుద్యా
నములను నరికట్టియుట్టడించెను. కలింగుఁడును, చేకితానుఁడును, దంత
వక్త్రుఁడును, విదూరఘుఁడును, ఉల్లుకుఁడును, వేణుధారియు, నాల్వుఁడును
దుర్భతి యగు శశుపాలుఁడును జరాసంధుని యాజ్ఞచే మఘర తూర్పు
ద్వారమునుజేరి ముట్టడించిరి. అవంతిదేశపురాజులగు విందానువిందులును,
రాటుఁడును, పరదుఁడును, ఏకలవ్యుఁడును, బాహ్లికుఁడును (బంచనదాధి
యును) మహాబలుండగు పాండ్రకుఁడును, దక్షిణద్వారమును ముట్టడిం
యుధామన్యుఁడును, బృహత్తత్రుడును, సాల్వుఁడును, భూరిశ్రవుఁ
డు శత్రుమాజుఁడును, రుక్మియు, ద్రుముఁడును, సుదక్షిణుఁడును, జరా
సంధున మఘరపడమటిద్వారమును ముట్టడించిరి. ద్రుపదుఁడును
సూరుఁడును, త్రిగర్తుఁడును, జయద్రథుఁడును, శకునియు, సౌమ
దీ, కుణిందుఁడును నందఱును మదబలసమన్వితులై జరాసంధునిఁ
యు తరద్వారము నరికట్టిరి. వారలెల్ల పొంగిపొరలివచ్చిన సముద్ర
బోలెఁ బురము నాలుగు ద్వారములను నిరోధించి, సింహనాద
ముచు శంఖములను బెక్కింటిని బూరించిరి. మఱియు వారు పెడ
చుఁ గయ్యమునకుఁ గాలు ద్రవ్యము వేల కొలఁదిని భేరులు
అట్లు కరడు లొండొంటి బిట్టుతాఁకులచే దట్టముగాఁ
ట్టువలతోడి సముద్రపు మహాఘోషములంబోలె వీరులగు

కను గదా యిది ! ఇరుపదిమూఁ డక్షోహిణుల పేర నన్నయీ
భూభారమును బోకార్పము' అనెను. ఇట్లా యాచివు లిరువు
రును నాలోచించి కవచములు దాల్చి రథము లారోహించి
తమతమ యాయుధములను గయికొని సైన్యమును మాత్ర
మల్పముగా వెంటఁగొని పురమునుండి వెలువడిరి. హరి,
యంతి దారుకుఁడు రథము దోలుచుఁడఁగాఁ బురమునుండి
వెడలి శంఖమును బూరించెను. అందులకు శత్రు సైన్య
ములు మనంబుల దిగులొంది వడకునొందెను. కృష్ణుఁడు
తన మందిరమునుండి వెలువడి వృష్ణుల నందఱును బిలిచి
నాలుగు ద్వారములను గాచుటకు వేవేగపోవ నాజ్ఞాపించెను.
ఎట్లన — పసుదేవుని, నిశతుని, గృతవర్తను, నుద్ధవుని.

నారాజులుః క్రొవ్వికెరలి గావించి నట్టహాసాదుల కలకలమును గృష్ణు
ని, సృగాలంపుఁ గూతను విన్న మృగరాజువలె మనసున నించుక
జలింపక యుద్ధతుఁడై యుండెను. ఆ కాలమందే యాకాశము
సూర్యునివలె బొడకట్టుచు రెండు రథములపుడే సారథి పరిచ్ఛేదము
గూడి యటవచ్చెను. మఱియు వేమంచులుగలిగి భయంకరమును
రంజునగు చక్రము సుదర్శనమును, మిక్కిలియుఁ జెద్దదియు మేలఁ
నగు నినుపగద కామోదకి యనునదియు, మూఁడువంకలుగలిగి పెద్ద
డిన శార్ఙ్గమనెడి మేటివిల్లును, వాఁడి వాదరయు మొనయుఁగలి
మను వేరుగల ఖడ్గమును, బాణములచేత నొప్పుచు రమణీయము
యైన యక్షయసాయకంబులగు నమ్మల పొదులును, శైబ్యము
మేఘపుష్పము, పలాహకము ననెడి యశ్వములును, మిక్కిలి
యగు బలభద్రుని హలమును మునలమును ననెడి యాయ
నాకాశమునుండి వచ్చెను. దానిఁజూచి కృష్ణుఁడు బలరా.

కృష్ణుఁడు తూర్పుద్వారమున వెడలఁబంపెను. ఉగ్రసీమని,
 సుదామునిఁ, బృథుని, విపృథుని దక్షిణద్వారమున వెలు
 వడఁబంపెను. దుర్ధదులగు సాత్యకిని, గుదుని బ్రసే
 నుని, నక్రూరునిఁ, బడమటి ద్వారమున వెలువడఁబం
 చెను. మహాతేజుండగు జగదీశ్వరుఁడు కృష్ణుఁడో బలరామ
 సహాయుండై దారుకుఁడు రథముతోలుచుండ నభీష్టములయిన
 నిజాయుధముల నెల్లఁ గయిగొని యుత్తరద్వారమున వినిగ్గ
 మించి మహా బలపటిష్ఠంబును దైత్యదానవభయంకరంబు
 నగు శంఖమును బూరించిన వాడయ్యె అంత మాధవుఁడు
 నిజరథాగ్రమునం దాసీనుఁడయి యున్నదారుకునిఁ జూచి
 'ధర్మజా! శిశువులుఁడును జరాసంధుఁడు నున్నవలనికి రథ
 మును దోలుము. యుద్ధమున మత్తిలికేదుచున్నరాజుల నంద
 టను నా బాణములచేఁ నాయుద్ధ కాశలమును జూపి తృప్తిఁ
 బొందించెదను జమీ!' యనెను. అట్లతిఁడు చెప్పఁగా దారు
 కుఁడు హయములను వేగమ యాదిక్కునకుఁ దోలెను. పర
 వీరులను జక్కాడు నా కృష్ణుఁడు బిట్టుగా సింహనాదము
 చేసెను. రాముఁడును శంఖమును బూరించి సింహనాదము
 చేసెను. అందులకు శత్రుసైన్యముల మనంబులందు భయ
 కంఠము పుట్టెను. తూర్పుద్వారమందు నెనమండ్రు యదువు
 లకు నలువురు రాజులతోఁ బెనుయుద్ధము గలిగెను. అది
 మిక్కిలి యద్భుతముగా నుండెను. దక్షిణద్వారమందును
 గోవిందుని పరాక్రమము నూఁది మనంబులు దిటపఱుచుకొని
 యదువులు శత్రురాజసైన్యముతో దెప్పరముగాఁ బోరాడిరి.
 పడమటిద్వారమందును దిట్టవిలుకాండ్రగు యదువులకును

రాజసైన్యములకును గగరుఁబుట్టించునట్టి యుద్ధము జరిగెను. ఇంద్రపరాక్రము లయిన యా రాజు లాయదువులను నుజు మాడుచున్నను, వారు రెండులోకములను జయింప నవ్వెల్లారుచు నించుకయినను జరించినవారుగారు. అపుడు యాదవ శార్దూలుఁడును దైత్యోన్యవల్లభుండు నగు కృష్ణుఁడు మహా భయంకరులయిన శిశుపాల జరాసంధులున్న వలచికి వచ్చెను. ఆ రామకృష్ణుల నిరుపురను నా జరాసంధుఁడు చూచి కృష్ణునితో 'ఓరీ కృష్ణా! పురుషాధమా! దాచుకొన్న పిఱికివిరా! నీతోడ యుద్ధము సేయను, మందా! నీవు బంధువును మేన మామచు జంపినవాఁడవుగదరా! మఱి శాలకునితోడంబోలె నీతోడఁ బోరాడుటకు నాకు లజ్జ పుట్టుచున్నది. కనుక నీతోఁ బోరుటకు నిచ్చగింపనైన నిచ్చగింపనుజుమీ. రామా! నీకు యుద్ధముం దక్కఱగలదేని పోరాడుము. పోరునపుడు దిటగలిగి యుండుము. పరుగెత్తరాదు. అప్పుడు నాశాణములచే నీలిన దేహమును దిగవిడిచి స్వర్గమునకేనిపోయి; లేదా నన్నేని చంపుమారా!' అనెను. అందులకుఁ గృష్ణుఁడు 'శూరులగువారు వట్టి బింకము లాడరచుమీ! పౌరుషమునే ప్రకటింతురు. 'రాజా! నీవై శూరుండవు గావు. మఱి చావఁ దివురచున్న వాఁడవు కాన, నీ మాటలుమాకుఁ బాటిగావు అనెను. జరాసంధుఁడును జుట్టు సేనలతోను వాహనధ్వజముల గసారధులతోడను గూడి యా రామ కృష్ణుల నెరుక్కొని బలవంతమయిన తన మహాసైన్యసమూహముచే వారిని, వాయువు మబ్బుచే తిను, ధూళిచేతను, సూర్యాగ్నులను గ్రమ్మునట్లు, చుట్టు గ్రమ్మెను. అపుడు మధురాపురమున స్త్రీ లందలియట్టళ్లను,

హర్షములను, గోపురములను నెక్కి యుద్ధమును జూచు
 చుండిరి. వారవుడు గరుడధ్వజ తాలధ్వజములచేతఁ జిహ్వా
 తములయిన కృష్ణ గాముల రథములను రెంటిని గానక శోకము
 పయికొనగా నెంతయు మనస్సు కుదురుతప్పి దురపిల్లుచుండిరి.
 హరియు శత్రుసైన్యము లనెడి మేఘములు మాటిమాటికి
 బాణఁద్రములను గడువేండ్రముగాఁ గురియించి తన సైన్య
 మును బీడించుటనుజూచి, సురాసురులచేత నర్చితంబయిన
 తన మేటిశరాసనమును శార్ఙ్గమును మొరయించెను. అంత
 నమ్ములపొదినుండి బాణములనుగొని యా ధనువునఁ దొడిగి
 యాకర్ణాంతముగాఁ దిగిచి వాఁడి బాణపరింపరలను నిగిడిం
 చుచు, రథములను, శబములను నశ్వములను, పదాతులను,
 దునుమాడుచు, గొఱవిగుండ్రముగాఁ ద్రిప్పిసట్లు, ధనువు
 బాణముల పెడలఁ గ్రక్కుచు గుడునుపడి వెలుంగుచుండఁగా
 నెడతెగక బాణములు దొరిగించుచు నిలుచుంకెను. అంత
 నతఁడు చంద్రునివలెఁ దెల్లనై దైత్యసమూహమున కెప్పుడును
 నెగ్గుగావించుచు మహా ధ్వనితోఁగూడియుండు పాంచజన్య
 మును నోర నుంచుకొని రాజుల కపటయుద్ధముల రారావు
 పడిన యాదవులకు నూజట గలుగునట్లుగాఁ బట్టిపూరించెను.
 చెవులకు బెట్టిదమయిన యా ధ్వనిని రాజులువిని యంత గుండి
 యలువ్రీలినవారియిరి. యదువీరమును నాయుధముల నెత్తు
 కొని యుద్ధమున సైన్యముక్తులయియున్న రాజులను బ్రహ
 రింపచాగిరి. అంత యదుప్రచరులు హరి యెడతెగక యొక్క
 పెట్టుగా మొరయించుచున్న శార్ఙ్గధ్వనిచే ధైర్యంబుకొంది
 నాలుగు ద్వారములందున్న శత్రురాజులను బాణసమూహ

ముచే నొక్క పెట్టునఁ గ్రిందుపఱిచి నలుగడల వారిని బలాయితలం గావించిరి. అంత శిశుపాలుఁడు తనవిల్లు మండలాకారమై తనర 'కృష్ణా! కృష్ణా! నిలు నిలు' మని యదల్పుచుఁ బలికెను. కృష్ణుండును దన కోడండము మండలాకారమై వెలుంగఁ, జమురుపూసి తోమి తాతిచే వాఁడిగా సానఁబట్టంబడిన బాణములను బెక్కింటిని నిగిడించుచు వారిపయి నడరెను. అంత శిశుపాలుఁ డయిదుబాణములను బెట్టికములయిన వానిని, గయికోని, యందు నాలుగింట గుఱ్ఱములను, నొక్క బాణమున సారధిని, వేగ గాఁడనేసెను. మరలఁ బదిబాణములను దొడిగి కృష్ణునఁ గాఁడనేసి యంత సింహనాదముఁ గావించెను. అది యద్భుతముగా నుండెను. అంత గోవిందుఁడు బాగుబాగుని యగ్గించుచు వాఁడతో 'ఓగోరి చైద్యా! మేటి విలుకాఁడవుగదరా ! మఱి వీరుండనగుదువు. బలవంతుఁడవు నగుదువుగా ! కనుక దుర్బుద్ధి! నా విలుకానితనమును రణమునందుఁ జక్కఁజూడుము' అని పలుకుచుండ గా నారాజు లండలును వాఁడిబాణములచే మాధవుని నొక్కపెట్టఁ గాఁడనేసిరి. కృష్ణుఁడు వారిసందఱ నొక్కొక్కరిని నైదుబాణములఁ గాఁడనేసి, సారధిని నాలుగుగుఱ్ఱములను యమునింటికిఁ జింపిన వాఁడయ్యె. అంతటఁ బోక యతఁ డొక్కొక్కరాజును మూఁడేసిబాణములచే పక్షమునను మొగమునను, లలాటమునను గాఁడనేసెను. పిదప ముప్పంద్రురాజుల విండ్ల ముప్పదింటినిని మూఁడేసి మూఁడేసిబాణములేసి యుద్ధంబునఁ ద్రుంచిన వాఁడయ్యె. మఱి శిశుపాలుని ధనువును సయితము మూఁడు బాణములచేఁ ద్రుంచి యతని ధ్వజమును గిరీటమును ఛత్ర

మును నవ్వుచును బఱియలు గావించెను. పిదప హరి శార్ఙ్గ
మందుఁ బది భల్లములనుదొడిగి యాశ్లాంతముగాఁ దిగిచి
శిశుచాలుని నొవ్వనేసెను. అంత నారాజసైన్యము భ్రమించి
బాణములచేఁ గలంగి నలంగి ప్రలయకాలవాయువుచేఁ జిన్ను
బడిన పర్వతములయు మ్రాకులయుఁ దీగలయునుఁబోలెఁ
జూపఁబెను. అట్లాసేన తనయందలి యశ్వములును రథము
లును సారథులును ద్రైశ్లోగాఁ గాచుదిక్కు గానదయ్యె.
కృష్ణుడును బాణములను వైచుచును, శంఖమును బూరిం
చుచును, వేంద్రంబగు పరాక్రమము మెఱయుచును, వింటివి
సారించి మొరయించుచును, నెడతెగక బాణములు నిగిసిం
చుచు, గుడినువడియుండుటచేఁ గొఱవి ద్రిప్పిన వలయముం
బోలె నది కనుపట్టుచుండఁగా, యద్ధంబున జరాసంధుని సైన్య
మును గలగుండుపఱిచినవాడయ్యె. ఆయద్ధంబున గజములు
కుంభములు వీడి వెక్కులు నేలం ద్రెళ్లెను. అశ్వములును
బాణములచేఁ గుత్తుకలు దెగికూలెను. అశ్వములును ధ్వజ
ములును సారథులును రథికులును హతులుకాఁగా, రథము
లును దుమురయ్యెను. పదాతులు, భుజములును దొడలును
మోడలును దునిఁగి నేలఁద్రుంగిరి. అట్లు బాణపరంపరలచేఁ
దునిఁగిపడుచున్న మనుష్యులయు, నేనుంగులయు, గుఱ్ఱము
లయు, దేహములనుండి వందలకొలఁదిని నెత్తుగుఱేలులు ప్రవ
హింపసాగెను. ఆ నడులయందు, బుజములు సర్పములుగాను,
పురుషులతలలు తాఁబేళ్లుగాను, గూలినయేనుఁగులు దీవులు
గాను, గుఱ్ఱములు మొసడలుగాను, జేతులు పెనుచేఁపలు
గాను, మనుజుల నలవెండ్రుకలు ప్రాచి తీఁగలుగాను, విండ్లు

కరడులుగాను, ఆయుధములు పొడరులుగాను నెరసి బెరసి
యుండెను. మఱియు నందుఁ జక్రములు సుషలవలె భయము
గొలుపుచుండెను. మేలయిన మహామణులును నాభరణము
లును నందు తాలుగాను, మొరముగాను నుండెను. ఇట్లా
యుద్ధముం దా నెత్తురుటేలులు పిఱికివారలకు భయంకరములు
గాను, మనసుదిటగల ధీరులకుః బరస్పరము హర్ష కరములుగాను
బ్రసర్తించినవి. ఇంతింతని కొలది యిడరాని తేదంబున
రాజులు బలరాముఁడు ముసలముగొని శత్రువులను బడఁగొట్టి
కూల్చుచుండి, యపుడు సమాద్రమువలెఁ జొరరాక భయం
కరమై జరాసంధునిచేఁ బాలితమైయున్న యా సైన్యమును
జొచ్చి మిగిలిన వానిని ముసలముగొని జడియుచు నాశము
నొందించెను. ఇగువురచే నిరుపదిమూఁ డక్షోహిణులు నాశ
మొందుట యద్భుతమా? యెన్న, ననుదేవునిపుత్రు లాయరు
వుగు జగదీశ్వరులుగాన యది వారికెంతయు నొక క్రీడా
మాత్రమే కాని పరాక్రమముగాదు. అసంతకల్యాణ గుణ
గణుండయిన యేభగవంతుఁడు మూఁడులోకములకును నుత్పత్తి
స్థితి లయములను, దన లీలామాత్రముచేసెఁ జేయుచుండునో,
యట్టివానికి శత్రువుకీ మును నడిచిపుచ్చుట యొక చిత్రము
గాదు. అయినను మనుష్యునివలె ననుకొందుచుండి, యట్టి
యమానుషమును జేయుట యట్టి యది చిత్రముగా వర్ణింపఁ
బడుచున్నదిగాని మఱేదిగాదు. ఇట్లు విన సకలసైన్యము
లును హతములగుటయు, నందుఁజావక మిగిలియున్నవారు
గూడ నలుగడలుఁ బలాపాతు లగుచుండుటను జూచి, మహా
బలుండగు జరాసంధుఁడు తా నొక్కరథముతోడనే కూడి

బలరాముని మార్కొన్నవాఁ డయ్యె. పర్వతములుఁ బోరి
యా యిరువురు బలశాలులును, ఒండొరుల మగంతిమికి
నించుకయు సైరింపక కోపంబులు మల్లడిగొన మార్కొని
మహాగజములుం బోలె నొండొరులతో యుద్ధముగావించిరి.
జరాసంధుఁడు కోపము పట్టజాలక పెద్ద గద నొంటినిగొని
నూరుమాల్లు గిరగిరంద్రప్పి బలరాముని పోటువలబడి విసరి
నై చెను. పర్వతశిఖరమునలెఁ దననయిని వేగంబున నురిక
డించి వచ్చుచున్న యా గదను బలరాముఁడు తనపైఁ బడకుండు
నట్లుఁ దిగి తప్పించుకొని నవ్వుచును దానిని ఎత్తు గావించెను.
అంత నతఁడాగదను దనముసలమునఁ గొట్టి వ్యర్థము గావించి
రథమును దానిచేతనే తుత్తుమురు గావించెను. అట్లు రథ
మును సారథసింహంపి విరథుండయిన మహాబలుని జరాసంధుని,
సైన్యమంతయు హతమై యునుఁనుమాత్రము మిగిలియుండఁ
గా, సింహ మొక యల్పమృగమునుంబోలె రాముఁడు పట్టు
కొన్నవాఁడయ్యె. పగవారి నెల్లఁ జంపి పెంపాదుచున్న యాజరా
సంధుని వారుణపాశములచేతను మానుచుముఱగు త్రాళ్ల
చేతనుబట్టి రాముఁడు *గట్టుచుండఁగా గోవిందుఁడు వానినిలన
దన కార్యమును నొడఁ గూర్చుకొనఁ గోరి యట్లు గట్టినీక వారిం

* జరాసంధుఁడు వచ్చిన తేఱవూకొక్కక్క చయంబున వా. బల యను
సంహరించి వానిని విడిచిపుచ్చఁగా వాఁడు ముప్పరమున మరల మరల బల
ములను గుంర్చుకొనివచ్చును. అట్లువచ్చు బలములనెల్లఁ జంపుచువచ్చి కడ
పట వానిని చంపినయెడఁ, దానివతరించిన కార్యమగు భూధరినప్పత్తి
గలుగునఁ కృష్ణానిభావము.

చెను. లోకనాథు లా యిరువురును విడిచిపుచ్చఁగా వీరో
త్తముం డా జరాసంధుఁడు మిక్కిలియు లజ్జితుండై తపము
సేయుటకు వసముచు జొరఁగోరఁగా మార్గమందు శిశువారుఁడు
మొదలగు రాజులు వలదని వారించి విచిత్రములగు శబ్దార్థ
ములతోఁగూడిన నాశ్యములచేతను, నల్పులగు యదువులచేత
నింతటి గొప్పవానికి నీ కిట్లు తక్కువవాటు గలుగుట నిజ
కర్మబంధముచేతనే కాని బలహీనతవలనఁ గలుగునా యని
యప్పటికిఁ దగిన న్యాయములెత్తిచూపియు వారించిరి.

అట్లు తనసైన్యములన్నియు హతములు గాఁగా నపుడు
జరాసంధుఁడు కృష్ణుఁడుపేక్షించి విడిచిపుచ్చటవలనఁ దప్పించు
కొని మంబునఁ దూలుచు, నుగధదేశమునకుఁబోయెను.
కృష్ణుఁడును, తనసైన్యము గొట్టువడక యే యుండఁగా, శత్రు
మహాసైన్యసమూద్రముచు గవచి దేశతలు బాగుబాగుని కొని
యూడుచు బువ్వు లవ్వారిగాఁ గురియుచుండ, శత్రుశీఢవలని
తుందుడును మనంబులందు వీడి యానందము నొందియున్న
మధురాపుర జనులను గలికి, నూతనాగధవందిజనులు తన
విజయమును కీర్తించుచుండఁగాఁ బోయెను. జనులు సంతస
ములు దొంతరలుగొన నాపురమందలి మార్గముల నెల్లనూఁచి
కలయంపించల్లి పతాకలచే లంకరించిరి. నుజ్జయు నది నేద
ఘోషము చేబోరుకొనుచు, నుత్సవమునుబట్టి నలుగడలఁ
దోరణములు గట్టంబడి యుండెను. ప్రభుండు కృష్ణుఁ డాపుర
మును బ్రవేశించునపుడు శంఖములును దుందుభులును ధేరు
లును దూర్యములును బెక్కులు చెలంగెను. వీణలయు వేణు

లయు మృదంగములయు ధ్వనులును వీ తెచ్చిచి. ౩ జంతులు,
 మాల్యములను బెరుగుచు నక్షత్రములను సరకులములను గృష్ణుని
 పయిఁ జల్లుచు, నెయ్యము దళుకొత్త సంతోషమునఁ గన్నుఁ
 గవలు విడిసిల్లఁ జూడ్కులు నిగుడ్చుచుండిరి. రణభూమియందు
 నలువ్రక్కలనుండి తెచ్చిన వీరుల భూషణములును యదు
 రాజయిన యుగ్రసేనునకుఁ బ్రభుఁడు కృష్ణుండు సమర్పించిన
 వాఁడయ్యె. బలవంతుఁ డగు నా జరాసంధుఁడు బలచూపిన
 గూర్చుకొనుటకు రెండు నెలలుగడపి మూడవ మాసమునఁ
 గృష్ణుఁడు తొల్లి గావించిన యవమానమును దలంచుకొని
 రేయింబవలు నెరియుచు సమస్తరాజులను బిలిపించి యుద్ధ
 మునకు వలయు ప్రయత్నములను గావించెను. వాఁడు
 మత్స్యమాలవ చేది దేశములరాజులను, కురు, పాంచాల,
 కేరళ, కుళింద, కుంత, లావంతి, కాశీ, గాంధార, సృంజయ,
 కళింగ, కేకయదేశములవారిని, ఆంధ్ర, దశార్ణ, వంగ,
 సింధు, మద్ర, త్రిగర్త, శావీర దేశములవారిని, పార్వ
 తేయులగు పుళిందులు మొదలగువారిని బిలిపించి ఇగు
 వదిమూఁ డక్షాహిణులతోఁ గూడి మగధదేశమును గడచి
 పడమటిదిక్కుగాఁ బయనమై పోయెను. అట్లు గజాశ్వరథ
 ములచే నొప్పుచున్న రాజులను నురవడిగాఁ దోడ్కొని
 వచ్చి మధురను ముట్టడించుటకై యమునారేటములందుఁ
 జొచ్చి విడిసియుండెను. మిక్కిలియఁ బెనుసైన్యమును
 బెక్కండు రాజులును దన్ను బలసియుండ, సూతులును
 మాగధులును వందిజనులును నలుగడల దన్నుఁగూర్చి వర్ణన
 ములుపాడుచుండ, వాఁడట విడిసి వేడుకతోనుండెను. అట్లు

బలవంతుఁడగు జరాసంధుఁడు యుద్ధసన్నాహము చేసియుండు
 టను విని, కృష్ణుఁడు రాత్రి . . .ందు బలరామాదులతోను వసు
 దేవుఁడు, సాత్యకి, ఉద్ధవుఁడు, అక్రూరుఁడు, అహుఁకుడు, సార
 ణుఁడుననువారలతోను గూడి కార్యాలోచనము చేసెను.
 ఇట్లు రాత్రియం దాలోచించి కర్తవ్యమును జక్కగా నిశ్చ
 యించుకొని, వేకువను బ్రొద్దుపొడువకమునుపే భటసత్తము
 లను బిలిపించి యమేయాత్ముఁడు కృష్ణుఁడు చతురంగ యుక్త
 మగు తన సైన్యమును మూఁడు దెగలుగా విభజించి వానిని
 జరాసంధుని సైన్యముపయిని నియోగించెను. మధుసూదనుం
 డంత బలరాముని గృతవర్తను గడుని సారణుని, నెడమ
 మార్గమునఁ బోవఁబంచెను. సాత్యకిని విప్రుధునిఁ బృథుని
 ఉద్ధవుని, సైన్యముతోడ దక్షిణమార్గమునఁ బోవఁ బంచెను.
 కమలలోచనుఁ డాహరి తాను గొందఱు రథికులతోఁ గూడి,
 జరాసంధుని ముంగల నున్నమహాసైన్యమును బ్రవేశించిన
 వాఁడయ్యె. పెక్కులు రథ గజ తురగ పదాతులు నెరసి
 బెరసియున్న యా సేనయు యమునాతీరమున నందందు విడిసి
 యున్నదై తమ్మితరులు చెనకఁజాలరను నమ్మికచేత నుఖముగాఁ
 గ్రీడించుచుండెను. సూర్యుఁడుదయాచలము నధిరోహింపఁగాఁ,
 జీకట్లు విఱియఁ బొలుచుండెను. అందందుఁ బులుఁగులు
 గూండ్లయందేయుండి కొలకొల కూయుచుండెను. తామర
 పువ్వులు వికసించుచుండఁ దుమ్మెదకదుపులు జంజమ్మని పాటలు
 పాడుచుండెను. అట్టి సమయమున హరి, దుర్జయంబగు జరా
 సంధుని భయంకర సైన్యమును బ్రవేశించెను. అపుడాసేన
 యందు గుఱ్ఱములు పల్లములు గట్టక వరుసలుగా నలుగడలఁ

గట్టంబడి యుండెను. అపు డేనుంగులపయిని * బంజరము
 లెక్కింపకుండిరి. భటులు నాయుధములను గయికొనకయు
 వెండ్రుకలను ముడిచికొనకయు, గవచములను మేనఁ దొడు
 గకయు వాహనముల నెక్కకయు నుండిరి. రథములకు గుఱ్ఱ
 ములు గట్టుటగాని ధ్వజము లెత్తుటగాని లేకుండెను. కృష్ణుఁడు
 జరాసంధుని సైన్యమునఁ బ్రవేశించునపుడది యీ చందమున
 నుండెను. ఆ రాజసమూహము మూఁడుదిక్కులను దలఁపి
 వచ్చిన యదుసైన్యములను జూచి చేయున దిదియని తోఁపక
 విభ్రాంతి నొందినదయ్యె. వారిలోఁగొందఱు భయమునొంది
 భూమిపయినిబడిరి. కొందఱు భయమునఁ బరుగులిడిరి. కొంద
 తాయుధములను గయికొని గ్రోధమునఁ బగతురయుద్ధమున
 మార్కొనిరి. కొందఱు కవచములు చినిగియు, గాళ్లును,
 జేతులును దొడలును దెగియు, గ్రోధమునఁ గన్నులెఱ్ఱి
 గిట్టునఁదిరుగ, శత్రువులనే తారసించిరి. కొందఱు గుఱ్ఱము
 లకుఁ బల్లములులేకయే వానిపయినెక్కి పరాక్రమము పయిఁ
 బయిని బెరుఁగ యుద్ధమున శత్రువులను మర్దించుచు నిర్మలం
 బగు యశమును బొందిరి. కొందఱు రాజులు, తోడనే మేలు
 కని యుద్ధమునేయుటకు సాధనములేవియుఁ గయికొనుటకుఁ
 దెఱపి లేకున్నందున, యమున దరియందుఁగల యిసుకప్రోవును
 జూచి దీనిని జల్లినచోఁ బగతురు చూపుచెడి పోరాడనేరకుండు

* పంజరములనఁగా ఏనుఁగుల పయినున్న దంచెలను యంత్రములను
 గప్పిపుచ్చుటకై చుట్ట ను గొయ్యలతో రచించి చిత్రవస్త్రములచే నలంకరించి
 పతాకలు గట్టియుండు యంత్రవిశేషములని మునిభావప్రకాశిక. ఈ పాఠము
 మునిభావ ప్రకాశికయందుఁ దప్ప వీరరాఘవీయమందుఁ గానిపింపదు.

రని కీలెఱింగి దానిని జిమ్ముచు యుద్ధము సేసిరి. కొందఱు శిబిర
 మును దిగవిడిచి చొరరాని వనమును బ్రవేశించిరి. కొందఱు
 జరాసంధునిఁజేరి 'గెలుపు' మని చెప్పిరి. గోవిందుఁ డేకరథ
 ముతో శత్రు సైన్యమును జొచ్చి, యాయుధములుగొని
 యుద్ధసన్నద్ధులయియున్న వీరులను బెక్కండ్ర నుఱుఁపఁడెను.
 బలవంతుఁడు బలరాముఁడును బెద్దసైన్యము బరివేష్టించిరా,
 నెడమప్రక్కను బలమును బ్రవేశించి జరాసంధుని సేనను
 దునుఁపఁడెను. మహాబాహుండగు సాత్యకియుఁ గుడివైపుగాఁ
 బోయి మిక్కిలియుఁ బెద్దదియగు చతురంగ సైన్యముతోఁ
 జొచ్చి పగతురఁ గలఁచిపుచ్చెను. ఇట్లు జరాసంధునిచే రక్షిత
 మయిన యా సైన్యము మిక్కిలి పీడితమై, పరుగిడఁదొడఁగి,
 శత్రువులు వెంటఁబడి తఱుముచుండఁగా క్షణమాత్రమున
 దశదిశలకుఁ బాఱిపోయెను. అంత సాత్యకి యైదుయోజన
 ములు వెన్నాడి తఱుముచు జరాసంధుని సైన్యముల నుగ్గు
 నూఁచ గావించి గెలుపొంది యుద్ధమునుండి మరలెను. కృష్ణుఁ
 డంతఁ గొండలఁతేసి యేనుంగులను బెక్కింటిని వాని పల్లె
 ములను గవచములను దోమరములను నంకుశములను బెక్కులు
 రథములను వానియందలి శస్త్రములను ధ్వజములను నశ్వ
 ములను మనోహరంబగు మధురకుఁ గొంపోయెను. మఱియుఁ
 గృష్ణుండు ఛత్రములను బంగారు జరీవస్త్రములను, రత్న
 ములను, బెక్కులు వింజామరములను, గిరీటములను, బట్టు
 వస్త్రములను, నూలి జలుగువస్త్రములను, బాహుపురులను,
 గుండలములను, లెక్కిడరాసన్ని యుద్ధమునఁ బడసినవాఁ
 డయ్యె. కంసారియగు కృష్ణునిపంపున హలాయుధుండగు

బలరాముడును, జరాసంధుని బొక్కసమును వాహనసమూహములును నంతఃపురస్త్రీలును నాయుధములును భూషణములును మొదలగు ధనమును, యదుప్రవీరుడగు నుగ్రసేనునకు సమర్పించినవాఁ డయ్యె

జరాసంధుఁ డిట్లు పదియేడుమార్లు నన్ని యతౌహణులనే కూర్చుకొని కృష్ణపరిచాలితులగు యదువులతో యుద్ధము సేసెను. వృష్ణులును గృష్ణుని తేజము ప్రాప్తన నాబలము నంతయు నాశము సేయుచుందురు. జరాసంధుఁడును దన సైన్యములన్నియు హతములు కాఁగా, శత్రువులు విడిచి పుచ్చుకొని మరలి పోవుచుండును అంతఁ బదునెనిమిదవమాటు యుద్ధము కలుగనున్నపుడు, ఆ సమయము నాందుఁడు పురికొలుపఁగా వీరుఁడు కాలయఃనుఁ డనువాఁ డెత్తివచ్చుట కినుపట్టెను. వాఁడు మనుష్యులకమందు యాదవు లసహానులనియుఁ గన కీడుం జొడియునవారనియు విని మూఁడుకోట్ల స్త్రీచ్ఛులతోడ నుభయరకు వచ్చి ముట్టడించెను. వానిఁజూచి కృష్ణుఁడు బలరామునిం గూడి యట్లని చింతించెను. అక్కటా! యదువులకు రెండు వంకలను భయంకిరమగు మహాదుఃఖము జూరించినది. మహాసైన్యసమేతుఁడై యవనుఁడు మనల నిదె ముట్టడించుచున్నాఁడు. జరాసంధుఁడును నేఁడో, రేవు లేక యెల్లఁదియై రాఁగలఁడు. మనమింపును సీ యవచనెతో యుద్ధము సేయుచుండఁగా జరాసంధుడువచ్చె నని, వాఁడు బలవంతుఁడు గాన మనబంధువులను జంపనైనఁ జంపును ; లేదా తనపురమునకైనఁ గొంపోవును. కాఁబట్టి యిపుడు మనుష్యుల కెంత మాత్రమునుజొర నతివికాని యొక జలదుర్గమును గావించె

తము. అచ్చట మన జ్ఞాతులనుంచి యంత యవనునిఁ బొరి
పుత్తము" అనెను. ఇట్లాలోచనముచేసి భగవంతుఁడు సము
ద్రములోపలఁ బండ్రిండు యోజనములకు నొక నగరదుర్గ
మును మిక్కిలియు నద్భుతమయినదానిని నిర్మించెను. అందు
విశ్వకర్మ శిల్పనైపుణ్యంపుఁ బాండిత్యమంతయు వెలయు
చుండెను. అందు రథ్యులను జత్వరదొలును వీధులును
వాస్తువిధిచొప్పున నిర్మితములై యొప్పులు గులుకుచుండెను
మఱియు నందు దేవతా వృక్షములును బూదీగలును గల
యువ్యాసవనములును విచిత్రములయిన యుపవనములును
వన్నెగులుకుచుండెను. ఇంతియకాక యాకాసము నొరయు
చున్న బంగారు శృంగములతోఁ గూడిననై పటికంపుతాల
యట్టశ్లతోను గోపురములతోను నేపారుచుండెను. మఱియు
నందు నశ్వశాలలు నన్నశాలలు మొదలగునవి నెండితోడను
నిత్యశితోను రచితములై మిక్కిలి యలంకృతములగు బంగారు
కుంభములతోను బద్మరాగాది శిఖరములతోను బంగారు
మయములై మగతములు దాపిన నెలకట్టులతోను నీటు
గులుకుచున్న గృహములు కలిగి వెలుగుచుండెను. మఱియు
నందుఁ జంద్రశాలలును నిర్మితములై యుండెను. మఱియు
యదువుల దేవగృహములచే నుల్లసిల్లుచుఁ జతుర్వర్ణములును
నెరసిబెరసి యుండెను. మహేంద్రుఁ డందుల హరిక సుధర్మ
యను సభయును బారిజాతవృక్షమును బంపెను. అందున్న
మనుష్యుఁడు మనుష్యధర్మములగు తుత్తిపాసా శోక మోహ
జరా మరణాదులు వీక్షియుండును. పరుగుఁ డొక్కొక్కచెవి
శ్యామలవర్ణమై తక్కినయొడలెల్లఁ దెల్లగానున్నవియు మనో

వేగములు నగు గుఱ్ఱములను బంపెను. నిధిపతియగు కుబేరుఁడు
తన యెనిమిదికోశములను నొసంగెను. తక్కిన దిక్పాలురు
తమ తమ విభూతులను బంపిరి. తక్కినవారగు సింధులు మొద
లగువారు తమ తమ యధికారముల సిద్ధికొఱకు భగవంతుఁ
డేయే యాధిపత్యము నొసంగునో వాని నంతయు నా భగ
వంతుఁడు భూమిమం దవతరించునున్నపుడు నతనికి మరల
నర్పించిరి. కృష్ణుండు తన యోగప్రభావముచేత నాపట్టనము
నకుఁ దన జనమునంతయుఁ గొంపోయి చేర్చి యంత ముని
వచ్చి బలరామునితోడ నాలోచించి యాచొప్పునఁ బద్మమాలి
కదాలిచి నిరాయుధుండై పురద్వారమునుండి నిగ్గమించిన
వాడయ్యె.

ఇది యేఁబదియవ యధ్యాయము.

శ్లోకాలయవనుఁడు దండెత్తివచ్చుట ; ముచుకుందునికథ.

కాలయవనుఁ డాకాశమున వెడలిపోవుచున్న చుక్కల
రాయనివలెఁ బురమునుండి వెడలివచ్చుచున్న కృష్ణునిఁ
గాంచెను. ఆ కృష్ణుండు చూచుటకుఁ బండువై గండపించుచుఁ
జామని చాయగలిగి, బంగారు జరీ పట్టువలువగట్టి, శ్రీవత్సం
బను మచ్చ తొమ్మనందు మెచ్చులుగులుక, తెలతలమని శాస్త్ర
భము కుత్తుకయం దత్తమిల్ల, నుల్లసిల్లుచుండెను. మఱియు
విడుదలయి బలుపుగల నాలుగు బుడములును, గ్రొత్త దామ
రలవలె విఱివిగల యెఱ్ఱని కన్నంగవయు, నతనికిఁ జెన్నాచు
చుండెను. అతని ముఖారవింద మెప్పుడు నుబ్బువెంపున
ంపారుచుఁ జక్కందనమునకు నిక్కయై నిద్దములగు నునుఁ

జెక్కిల్లుగలిగి తెలి చిటునవ్వు మొలకొత్తుచు మకరకుండల
 నూల కాంతులు గంతులిడ వెలయుచుండెను. యశనుం డట్టి
 కృష్ణునిఁ జూచి 'పురుషుఁడు వీఁడు శ్రీవత్సమను గుఱుతుగలిగి,
 చతుర్భుజములును, దానురలవఁటి కన్నుంగవముఁ జెన్ను
 మీఱ, ఎఱనూలఁదాల్చి, మిక్కిలి సుందరుఁడుగా నున్నాఁడు.
 కావున వీఁడు వాసుదేవుఁడే యగును. నారదుఁడు చెప్పిన
 యీ లక్షణములను ఒట్టి యతఁడే వీఁడగునుగాని మఱి
 యెవ్వఁడు గానేరఁడు. వీఁడు నిరాయుధుఁడై కాలినడకను
 జేర్చుచున్నాఁడు కాన నేనును నిరాయుధుఁడనై వీనితో
 యుద్ధం నేసెదను' అనెను. యశనుఁ డిట్లు నిశ్చయించి
 కొని సరాజుఁబుడై పరుగువాఱుచున్న యా కృష్ణుని, యోగు
 లకు సయితఁగా పట్ట నలవిగానివానిని, దాను ఒట్టుకొననలె
 నని పొలించి యతనివెంటఁ బరుగెత్తెను. పరియు నడుగడుగు
 నకును గాను జేరికఁ జిక్కువానివలె దోషించుచునే యప
 నాధపడిని దూరముగాఁ దీసికొనిపోయి కడపట నొక పర్వత
 గుహనా జేర్చెను. ఆ యశనుఁడును 'ప్రీతి కృష్ణా! యదుకుల
 నుండు ఒట్టు నీ కిట్లు పరుగెత్తుట తగునా? తగదుచుమీ'
 అని యాక్షేపించుచునే యతనివెంటఁబడి లెఱిమెను. కాని,
 కాని సాకములు క్షీణింపకుండినందున వాఁడతనిని బొందలే
 ననెను. వాఁడట్లాక్షేపించుచున్నను భగవంతుఁడు పాటిం
 పక యొకపర్వతకందరమును బ్రవేశించెను. వాఁడును నందుఁ
 బ్రవేశించెను. అట్లు చొచ్చివాడందుఁ బరుండియున్న మను
 ష్యుని వేఱొకని గాంచెను. వాఁడాపురుషుని 'వీఁడు
 వాసుదేవుఁడు. నన్నిట్లు దూరము దీసికొనివచ్చి సాధువువ

మిన్నక పరుండి నిదురించుచున్నాడు. నిద్రముగా వీరి
 కృష్ణుడే 'యని మూఢుడై యాపురుషు సచ్యుతునిగా
 దలచి కాలితో బిట్టుగాఁ దన్నెను. అట్లు కొట్టువడిన యా
 పురుషుడు లేచి చాలఁగాలముగా నిదురించుచుండినవాఁడు
 గాన కన్నులను మెల్లమెల్లఁగా విచ్చి దిక్కులను గలయఁ
 జూచుచుః బౌర్వమౌ దున్న యా యవనుఁ గాంచెను.
 ఆ పురుషుడు క్రుద్ధుఁడై వానిపయిని జూడ్కి విగిడింపఁగా
 వాని దేహమునం దగ్గిపుట్టి దరికొనుటయు వాఁడు
 దగ్ధుఁడై యొక ఊణములో నీచయ్యెను.

రాజు—'బ్రాహ్మణోత్తమా ! అట్లు పరుండియుండి నీ
 నునిఁ జంపిపుచ్చిన యా పురుషుని పేరేమి ? ఎవనికులము ?
 బుట్టినవాడు ? వాని వీర్యమెట్టిది ? ఏమికాంక్షము ?
 గుహనుజొచ్చి పరుండి యుండె' నని యడిగెను. శుకుఁడు—
 అతఁ డిత్వాకుకుల మందుఁ బుట్టినవాఁడు. మాంజాతికొ
 బుత్రుఁడు, మిక్కిలిగొప్పవాఁడు. అతనిపేరు మురుకుం
 దుఁడు. అతఁడు బ్రహ్మణ్యుఁడును, సత్యసంధుఁడు నగును.
 ఇంద్రాదులయిన దేవతాగణము లనుకులకు భయపడి తిక్తు
 రక్షించునట్లు వేడికొనఁగా నతఁడు వానిని జిరకాఁచును
 రక్షణ సేయుచుండెను. దేవతలు కుమారస్వామిని స్వర్గము
 నకుఁ బాలకుఁడుగాఁ బడసి యంత ముచుకుందునితో 'రాజా!
 మమ్ము సంకటపడి పరిచాలించుచు వచ్చితివి. ఇంక నీ సంకట
 మునుండి విరమింపుము. వీరా ! మనుష్యలోకమును విడిచి
 యకంటకమైన రాజ్యమును దిగనాడి మమ్ము బరిచాలిండు
 చుండినందున నీవు సమస్తములయిన కామములను విడిచి

యుంటివి. నీదు పుత్రులును బట్టపుభార్యలును జ్ఞాతులును
 అమాత్యులును మంత్రులును బ్రజలును నీ సమకాలపు
 వారగు వీరందఱును గాలమునకులోనై యిప్పుడొక్కరును
 లేకున్నారు. ఆ కాలమేదియో కాదు. భగవంతుడే కాల
 శరీరకుండును (కాలకృతనాశాది వికారరహితుండుగాన),
 అవ్యయుండును (సర్వనియంతగాన) యీశ్వరుండును నగును.
 భగవంతుడు బలవంతులందెల్ల ఓక్కిలి బలవంతుడయిన
 నాడు. అతడు క్రీడించువాడై, పసులకాపరి పశువులనుం
 బోనై బ్రజలను వశీకరించుచున్నాడు. కాబట్టి నీవిపుడు
 మానలనఁ గైవల్యముదక్క నొందువరమడుగుము. నీకు
 శుభంబగుఁగాత. అవ్యయుండును భగవంతుడనగు విష్ణు
 వైక్కురుండే దాని నొసంగ సమర్థుండు. తక్కినవారు గారు
 అనిరి. దేవత లిట్లుచెప్పఁగా నమృతహయశుడు వారలకు నభి
 వాదనముచేసి 'బహుకాలము నిద్రలేకున్న నాకుఁ బరుండు
 టకు నిర్జనం బగు ప్రదేశము చూపు'డని యడిగి దేవత
 లొసంగిన నిదురచేత వారు చూపిన గుహయందుఁ జొచ్చి
 పరుండెను. వారు 'నీవు నిదురపోవుచుండఁగా, నెవ్వఁడు
 తెలియక నిన్ను మేలుకొలుపునో వాడు నీ చూపు పయి
 నిగిడినమాత్రమున నాక్షణమే భస్మము కాఁగలఁడు' అనియుఁ
 జెప్పిరి. యదుతిలకుండగు కృష్ణుడు యవనుని నీలుగావించిన
 పిదపఁ దన్ను బుద్ధిమంతుడగు ముచుకుందునకుఁ గాన్పించి
 కొన్నవాడయ్యె. మబ్బవలె నల్లనై, పచ్చని పట్టు వలు
 వనుగట్టి, శ్రీవత్సమను మచ్చ తొమ్మనవెలయఁ, గొస్తుభ
 మొంతయుఁ దళుకునింప, చతుర్భుజములతోను వై జయంతీవన

మాలికతోను గూడి, సొగసయి ప్రసన్నంబగు ముఖము
 విలసిల్ల, మకరకుండలములు చెవుల నల్లలాడ, నెంతయు
 విలసిల్లుచుండెను. ఇట్లు ముల్లోకములకును గన్నులపండువై,
 యనురాగంబును నగవును బిరిగొన్నచూడ్కులఁ జల్లుచు,
 నెలప్రాయము ముకువుగాఁ దలనూపుచుండ, మదించిన సింగ
 మువలె నిన్నడ గరువంపురీతి గులుకుచున్న యా కృష్ణునిం
 గాంచి మహాబుద్ధియగు నా ముచుకుందుఁ డద్భుతాత్ముని తేజి
 చూడరాకున్న తేజంబునకు నోటునడి నలుగడలఁ బర్వచున్న
 నిజప్రభంజేసి యెవ్వరికిని జెనకరానివానివలె నున్నయతనికి
 భయముఁజెంది విరవిరపాటున నెలుంగు డగ్గుత్తికవడి మెల్ల
 మెల్లఁగా నిట్లనియె. 'అయ్యా! మీరెవ్వరు? ఇటకేల
 వచ్చితిరి? ఈ యడవిలోఁ జొరరాని పర్వతగర్వారమున, పెను
 ముండ్లను గండ్లను గలచోట, తామరరేకులవలె మృదువు
 లయిన యడుగులతోఁ దిరుగుచున్నావే? నీవు తేజస్వలగు
 వారి తేజంబు మూర్తివా? లేక యగ్నివా? సూర్యుడవా?
 సోముడవా? మహేంద్రుడవా? లేక వేటొకలోకపాలు
 డవా? నీవీ గుహయందుఁ దొలంచిపుచ్చరాని చీకటిని,
 హృదయ గుహయందలి యజ్ఞానంపుఁ జీకటిని, దీపము తన
 ప్రభచేతెంబోలెఁ దూలించుచున్నావుగదే. కాన దేనిదేవు
 లగు బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రుల మువ్వరయందును బురుషోత్తముం
 డగు భగవంతునిఁగా నిన్నుఁ దలంచుచున్నాను. పురుష
 పుంగవా? నీవు కపటముమాని, నీదు జన్మమును గర్మమును
 గోత్రమును, విన నువ్విధు లూకుచున్న మాకు, నీ కిష్టమగు
 నేని చెప్పుము. మిమ్ము నిర్బంధింప నెవ్వరము. పురుష

వ్యాఘ్రమా? మేము క్షత్రియులము. ఇత్వాకువంశపువారము,
 నా పేరు ముచుకుందుడందుకు. ప్రభూ! నేను మాంధాత
 పుత్రుడను; నేను జగకాలము వేలుకొని యుండునందున బడ
 లికనొందిన వాడనై నిదురంగూడి దానిచే నింద్రియ వ్యాపా
 రములు దూలఁగా నిర్జనంబయిన యిచ్చోట నిచ్చలుఁ బరుండి
 యుంటిని. ఇప్పు డేవఁడో యొకఁడు నన్ను లేపినాఁడు.
 వాఁడను, తనదు పాపముచేతనే నీటియినాఁడు. ఇది నిజము.
 నాచూపు పట్టి నిమిత్తమే. అనంతరము, శత్రువులనెల్ల నులు
 మాడు శ్రీమంతుడవు నీవు చూపట్టితివి. నీ తేజస్సు మిక్కి
 లియు దుస్సహముగా నున్నందున మాకన్నులు మిలుమిల్లు
 గొని నిన్నుఁ దేటిచూడ నలవి గాకున్నది. మహాభాగా! కర్త
 వశమున జ్ఞానతేజులు దూలియున్న మాబోటి దేహుల
 యందు నీవెంతయు మాననీయుం డవుగదే ' యనెను.
 రాజుఁడు చెప్పఁగా భూతభావనుండగు నా భగవంతుఁడు
 నవ్వుచు మేఘురవగంభీరంబగు వచనమున నతనితో
 ' ఓయీ! నాకు జన్మములును గర్మములును నామములును
 వేనవేలుగలవు. అవి యనంతములగుటచే వానిని లెక్కిం
 చుటకు నెవ్వరికిని, మఱి నాకుసయితము, శక్యముగాదు
 చుమీ! ఎప్పుడేని, సూక్ష్మబుద్ధిగలవాఁ డేవఁడేని యొకఁడు
 పెక్కు జన్మములచేత భూమిదుమ్ములను ' లెక్కింపనయిన
 లెక్కింపనేర్చునుగాని నా గుణకర్త నామములనో లెక్కింప
 నెంతమాత్రమును నేరఁడు. రాజా! పరాశర శౌనకాదు
 లయిన పరమర్షులు సయితము కాలత్రయమందును గోచర
 ములగు నా జన్మకర్మములను నెంత వర్ణించుచున్నను వాని

తుదిని బొందినవారేకాదు. ముచుకుందా ! అయినను నేను
 నా యిప్పటి జన్మములను జెప్పెదను వినము. తొల్లి బ్రహ్మ
 ధర్మసంరక్షణము నేయుటకును భూమికి భారభూతులయిన
 యానుర ప్రకృతులను నాశమునేయుటకును నన్ను బ్రార్థి
 పఁగా, నేను యదుకులమున వసుదేవుని భార్యయం దవత
 రించితిని. వసుదేవుని సుతుండనగుటచే నన్ను వాసుదేవుండని
 చెప్పుదురు. కాలనేమియగు కంసుఁడు హతుఁడయ్యెను.
 ప్రలంబుఁడు మొదలగువారును హతులయిరి. రాజా ! ఈ
 యవనుఁడును నీవేద్రపుంగుటి నిమిత్తమున నా చేత దగ్ధుఁ
 డయ్యెను. ఇట్టి నేను నిన్ననుగ్రహించుకొంటున్న యీ గుహకు
 వచ్చితిని. నీవు తొంటిజన్మమున నన్ను మిక్కిలియు నారాధి
 చితివి. నేను భక్తవత్సలుఁడనుగదే. రాదర్శీ ! నలయు వరము
 లను వేడుము. నీవు కోరు కామముల నెల్ల నీ కొసంగెదను.
 నన్ను శరణుజొచ్చిన జనుఁడు మరల సంసారమునఁ జక్కి
 దుఃఖింపఁ దగఁడుచుమీ' యనెను. హరి యిట్లు చెప్పఁగా
 ముచుకుందుఁడు తొల్లి తనకు గర్గుఁడు చెప్పినమాటను నలంచు
 కొని యతనిని దేవుఁడు నారాయణుండని యెఱింగి ముదము
 నొంది యతనికిఁ బ్రణమిల్లి యిట్లనియె. ' ఈశా ! వరముల
 నడుగుమంటివి. నీ మాయచేత మోహితులై మాబోటు
 లు నీ జనులు స్త్రీలును బుగుషులును నిరతిశయ పురుషార్థ
 భూతుఁడవగు నిన్ను భజింపరు ; మఱి తమ యనర్థముల
 యందే బుద్ధిగలిగి నీక్కమునకు ననర్థహేతువులగువానినే
 యర్థములుగాఁ దలఁతురు. దుఃఖమునకుఁ బుట్టుచోట్లయి సుఖ
 లేశమును దోషించుచుండు గృహములందు సుఖమునుగోరి

దగులుపడుచున్నారు. * అట్టి జనుఁడు పూర్వమే నీచేత వంచి
 తుఁడయినాఁడు. 'ఇట్లు వంచించుటకు నేను నిర్దయుఁడా
 విషముఁడా' యన వలదు. అనఘా! జనుఁడు వీఁడు తన
 ప్రయత్నమేమియు లేక యనుగ్రహ శీలుండవగు నీదు
 సంకల్పముచేతనే యీ కర్మక్షేత్రమందు దుర్లభమును
 ని న్నారాధించుట కుపయుక్తము నగు నూనుషదేహమును
 బడసియు నిరతిశయపురుషార్థరూపమగు నీ పదారవిండమును
 భజింపఁడు. మఱి ప్రకృతిపరిణామం బయిన దేహమే యాత్మ
 యనెడి చెడ్డ యభిమానముగలిగి గృహంబనెడి చీకటి గోతి
 యందు, పశువు గడ్డికప్పిన నూతియందుంబోలె బడు
 చున్నాఁడు. అజితా! నేను మరణశీలంబయిన యీ దేహమే
 యాత్మయనెడు బుద్ధి గలిగి, పుత్రకళత్రాదులయందును
 బొక్కసములందును భూములందును మిక్కిలియుఁ దగులుపడి
 వాసిని రక్షించుటకును బోపించుటకును దుదిలేనిచింతయందు
 మునిగి యుంటిని. ఇట్లహంకార మమకార గ్రస్తుఁడనై
 కావున రాజ్యసంపత్తిచేత మదము మిక్కిలియుఁ జెలరేఁ
 గఁగా, విషయాభిలాషముచే బుద్ధిచెడి యుంటిని. కనుకఁ
 గడచినకాలమంతయు నేను న్యర్థముగానే పుచ్చితినిగాని
 యందువలనఁ బస గాననయితిని. కుండయు గోడయుంబోలె
 జడమైన యీ కలేబరమం దాత్మయనెడి యభిమానము
 గట్టిగాఁ గుదురుకొనఁగా, నేను రాజసి యెన్నుకొనుచు రథ

* నిరతిశయపురుషార్థభూతుఁడ వయిన నీవుండఁగా నిన్నుఁగోరు మనక
 విషయాదులగు కామములనుగోరుమనియడుగుట నీయొకచేతమాబోలులను
 వంచించుటయొకాని మఱియొకాని ముచుకుందుని యభిప్రాయము.

గజ తురగ పదాతి పరిపాలకులగు పెక్క యూధపతులు
 బలసికొలువ భూమియం దందంద గ్రుమ్మరుచుంటిని. నిన్ను
 సరకుసేయక మదమెత్తి కన్నుఁగానకుంటిని. ఇట్టిట్లు చేయ
 వలయునని యెన్నో మనోరథపరంపరలు సాగుకొలఁదిని,
 బేరాస మీఁదు మిక్కిలి పెచ్చుపెరిగి, శబ్దాదివిషయము
 లందు మనసు దగులువడి, నాదు హితము నెఱుంగక నే
 నేమఱియుండఁగా, నన్ను నీవు మాత్ర మేచుటక యంతక
 రూపుఁడనై, యాకటిచే సెలవులు నాకుచున్న సర్వము
 మూషికమునుఁజూలె, తటాలున నన్నుఁ బట్టికొని గ్రహిం
 తువు. కాన, నిన్ను సరకుసేయకుండుటకు నీవు గావించు ఫల
 మిదిగదా. 'మిక్కిలి మేలయిన రాజశరీరమును బడసియు
 దాని నిట్లు నిందింపఁదగునా' యనవలదు. నేను దొల్లి
 సువర్ణాలంకారములచే సింగారింపఁబడిన రథములతోను గజ
 ములతోను సంచరించుచు నరదేవుఁడను పేరొందియుండిన
 యా దేహమే, శ్రోసిపుచ్చరాని కాలము పయికొనెనేని,
 నక్కలుమొదలగునవి తినుటవలన విష్ఠయనియు, అవి తినక
 ముఱిగినయెడలఁ గ్రీములనియు, దిహింపఁ బడినయెడల
 భస్మమనియుఁ జేరొందుచున్నది. దిక్కుల సమూహములను
 గెలిచి విరోధి గలఁడనుటయు లేక సార్వభౌమపీకమం దానీ
 నుఁజ్జై పూర్వము సములైయుండిన రాజులును దనకు వందన
 ములు సేయుచుండునట్టి పురుషునిఁగూడ, మైథునమె నుఖ
 ముగాఁ గల గృహములందుఁ బూవుంబోండ్లు కోతులు
 మొదలగు తమ పెంపుడు మెకములవలెఁ దమ యిచ్చ
 చొప్పునఁ బరతంత్రునిఁగా మెలపుచున్నారు. దిక్కులు గెలి

చిన సార్వభౌముఁడు స్త్రీల కను సన్నులమెలఁగుట యేమన
వచ్చును ! 'భోగ్యభోగోపకరణములు నిండియున్న రాజగృహ
ములను దుఃఖములములుగా నిండించెదవేమి' యనవలదు.
జనుఁడు మరల జన్మాంతరమందయినను సార్వభౌముఁడు
గావలయునని తృష్ణపెచ్చు పెరుఁగఁగా నందులకై తపస్సుల
యందు నిష్ఠుఁబూవి, భోగములెల్ల దిగనాడి, రాఁగల జన్మ
మందలి భోగము నపేక్షించి, యాతపములచుదాల్చి యప్పటి
దేహంపు భోగములకయిన భోజనాదికర్తములను గావించుచు
న్నాఁడు. ఇట్లు కష్టపరంపరలకుఁ బాలై సార్వభౌముఁడుగాఁ
జూచువాఁడు సుఖమునకుఁ బాలుగానేరఁడు. కాన రాజగృహ
ములు నిర్భయములే చుమీ ! ఇట్లు సంసారమందు భ్రమించు
చున్న పురుషునకు సంసార నివృత్తి (ముక్తి) యెపుడు సమీ
పించినదగునో యపుడే సుఖమునకు వాఁడు పాలుపడును
జుమీ. ఆ సంసార నివృత్తియో, అచ్యుతా ! ఈ సంసారి
జనునకు నే పుట్టుకయందు సత్పురుషులకు భాగవతులతోడి
సహవాసము గలుగునో యపుడే కలుగును. సత్సంగమమును
నపవర్గమునకుఁ దనంతట సాధకముగాదు. కాని, యది
యెపుడు గలుగునో యప్పుడు పరావరులకు చతుర్ముఖుల
కును నిమంతయు, సత్పురుషులకు సద్గతిప్రాప్తి కుపాయ
భూతుఁడునగు నీయందు భక్తిమయంబగు బుద్ధి పొడము
చున్నది. ఆ భక్తిమూలమున ముక్తి దొరఁగొనుచున్నది.
నిన్నను గ్రహించుకొంటే యీ గుహకు నచ్చితి నంటివి.
ఈశా ! దేవతలకు సాహాయ్యముచేయు నెపమున దైవికముగా
రాజ్యపాశము నాకుఁ దొలఁగునట్లు గావింపఁబడినది. ఇది నీవు

నాయగడుఁ జూపిన గొప్ప యనుగ్రహమని తలంచు
 చున్నాను. వివేకులై తపస్సుకొఱకు వనమును ప్రవేశింపఁ
 గోరు సార్వభౌము, లేకాకిత్వమున సంచరించుకొఱకు రాజ్య
 పాశమును వదలుట నెంతయు వేడుచుందురు. అట్టిది నాకు
 నలవ్రాకగాఁ గలుగుట నీ యనుగ్రహమేదా! కాన,
 యిపు డిటుకువచ్చి కాదు; ఇంతకుమునుపే యీ రాజ్యపాశ
 మునుబాచి యనుగ్రహించి యున్నావు. విభూ! అనన్య
 ప్రయోజనులగు నేకాంతులకు మిక్కిలియుఁ బ్రార్థింపఁ
 దగియున్న నీదు పాదసేవనమునకంటె వరము వంజియునీటి
 నే నొల్లను. వివేకియగునేని, పురుషుఁ డెవఁడు నాకు
 న్ముక్తిప్రదండ్రివగు నిన్నారాధనముచేఁ బ్రన్నునిఁ గావించి
 కొని పిదప నాత్మకు బంధకమయిన శబ్దాదవిషయ జాలమును
 వరించును? మూర్ఖుఁడే వానినినరించును. కాఁబట్టి, ఈశా!
 సత్త్వ రజస్తమోగుణ కార్యములగు కామక్రోధాదులు
 వెంటనంటి వచ్చునట్టి కామముల నన్నింటిని దిగివదిలి పుణ్య
 పాప సంబంధ రహితుండుగాన నిరంజనుండును గుణత్రయ
 సంబంధరహితుండుగాన నిర్గుణుండును సమాభ్యధిరహితం
 డుగాన యద్వయుండును బరుండును బురుషరూపుండున యదు
 వ్రలందు వర్తించువాఁడును జ్ఞానేక స్వరూపుండును నగు
 నిన్ను ముక్తి కుపాయభూతునిఁగా నధ్యక్షించుచున్నాను.
 ఈ సంసారమందు విపుల మయిన యధ్యాత్మికాది తాపముల
 చేతఁ దపించుచు, దానివలనఁ జికకాలముగా దుఃఖముచేఁ
 బీడితుఁడనై, మనస్సుమోదలయిన యాజీంద్రియము లనెడు
 శత్రువులను గెలువనేరక, మనస్సుతేలివియు దానిచేఁ బొంద

నేరక యుంటిని. శరణప్రచా ! ఇట్లుండి నీ సంకల్పాదులచేత సంసార భయదూరంబును సత్యంబును శోకరహితంబును నగు నీ పాదాబ్జమును శరణుజొచ్చితిని. పరామార్తా ! ఇట్లా పన్నుండయిన నన్ను, నిన్నిపుడు శరణొందినవానిని, సంసార భయమునుండి రక్షింపుము ' యనెను.

కృష్ణుండు—' సార్వభౌమా ! మహారాజా ! నీమతి రాగాదులులేక నిర్మలమై నివృత్తిధర్మమందు దృఢముగా నెలకొని యున్నది. వీలన నేను వరములుచెప్పి యెంత నిన్నాసకొలిపినను నది కామములచేఁ గొట్టువటక చెడకున్నదిగదే. నిన్ను వరములచే నాసకొలుపుటయెల్ల నీ బుద్ధికేఁ బ్రమాదము గలుగకుండుట కనియె తెలియుము. అట్లాసకొలుపుటచే బుద్ధి ప్రమాద మెప్పుడేని కలుగదా యనవలదు. నాయుండే యనన్యప్రయోజనంబగు భక్తిగలవారలకు మతియొకప్పుడు గాని, కామములచేతఁ గొట్టువడి చెడదునుమీ ! ప్రాణాయామాదు లయిన యుపాయములచే మనోనియమనము గావించు వారయినను నాకు భక్తులు గారేని, వారిమనను, వాసనక్షీణింప కుండుటవలన నొకానొకప్పుడు చెలఁరేగి విషయములందుఁ దగులువడుట చూపట్టుచున్నది. నీవు నాయందు మనస్సును జొనిపి భూమిని నిచ్చలు సంచరింపుము. నాయందు నీకెల్లప్పుడును నెడఁబాయని భక్తియో తప్పకకలుగును. అట్లు నిన్నను గ్రహించుచున్నాను. నీవు భక్తికే కనఁబడువాఁడవయ్యునిపుడది లేకయె ప్రత్యక్షమయితివి గాన ముక్తినేల జాగుచేసెద వందువా? నీవు నీదుక్షత్రవర్ణధర్మమందు నెలకొని లోక రక్షకు నుపయుక్తములు గానినగు వేటమొదలగు వ్యాపార

ములచే జంతువులను వధముచేసితివి. కాన నన్నే యాశ్రయించి నాభక్తియందు నిష్ఠుడవై మత్ప్రీతికిఁ గల యడ్డులను దూల్చు తపముచేత జంతువులను వధించినపాపమును * బోకార్చుకొనుము. రాజా ! నీవు మఱుసటిజన్మమున బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుడవై సర్వభూతములయందును మిక్కిలియు సౌహార్దముగలిగి జగమునంతయు బ్రహ్మోత్కమముగాఁ గనుఁగొనుచుఁ బ్రకృతిమంజలమున కవ్వలనున్న నన్నుఁదప్పక పొందుదువుచుమీ' అనెను.

ఇది యేఁబదియొకండవ యధ్యాయము.

—

జరాసంధుఁడు పదునెనిమిదవసారి మధురపై
దండెత్తుట. రామకృష్ణుల పలాయనము.
ప్రవక్షణగిరి దహించుట.

ఇట్లా యిత్యౌకుకులనందనుండగు ముచికుందుఁడు కృష్ణుని యనుగ్రహమునొంది యతనికి, బ్రదక్షిణముగావించి ప్రణమిల్లి యాగుహముఖమునుండి బయలు వెడలెను. అతఁడు మరుష్యులును, బశువులును, తీగలును, మ్రాకులును, నల్పపరిమాణములై యుండుటనుగాంచి కలియుగము ప్రాప్తించినదని తలఁచి యుత్తరదిశను గూర్చి పోయెను. అతం డింద్రియములను గెలిచి దేహమునందును దదనుబంధులయందును

* పరమాత్మ ప్రత్యక్షమయిఁవారికి సయితము ప్రారబ్ధులుగు పాపము. తపస్సుచేతఁగాని యనుభవించికాని నాశము నొందిననే పరమాత్మప్రాప్తి కలుగునని భావము.

నానక్తివదలి సిద్ధిగలుగునో లేదో యను సంశయమును వీడి
 కర్తవ్యమునందుఁ ద్వంగలిగి భగవంతుఁడగు కృష్ణునియందుఁ
 దనమనంబును తెన్న గుదురుపజీచి గంధమాదనపర్వతమును
 బ్రవేశించెను అంత నచటనుండి నరనారాయణుల కునికీకట్ట
 యిన బదరికాశ్రమమును జేరి శీతోష్ణాదులగు ద్వంద్వముల
 నెల్ల సహించి శాంతుఁడై భగవంతునిఁ దపంబున నారాధిం
 చెను. భగవంతుఁడు యవనుఁడు మట్టడించియన్న మధురక
 మరలవచ్చి మేచ్చబలములనెల్ల సంచరించి వారల ధనమును
 ద్వారకకుఁ గొంపోయెను. అచ్యుతుఁడేర్పరించిన మనుష్యు
 లును గోవులును నా ధనమును గొంపోవుచుండఁగా, పురు
 జరాసంధుఁ డీరువడిమూఁ డత్రోహిణులగుఁజ్జి యటవచ్చెను.
 రాజా ! రామకృష్ణు లిరువురు శత్రు సైన్యమునకుఁ దమ
 వేగము సురవిడిచి ఖాపి మనుష్యులఁలఁ జేష్టింపఁగోరి త్వరిత
 ముగాఁ బలాయతులయిరి. వారు మిక్కుటముగా యవనుల
 నుండి గడంచిన ధనమును దిగవిడిచి భయములేని వారయ్యు
 భీతులయందును విక్కిలి భీతులవలెఁ జూపట్టఁచుఁ దామ
 రేకులఁబోలిని యడుగులఁ బెక్కుయోజనముల దూరము
 పరుగిడిపోయిరి. జరాసంధుఁడును నాయురువురను ఒరుగు
 వాఱుచుండఁటను జూచి తనబలములును దాను నీశులగు
 నారామకృష్ణుల కొలఁది నెఱుంగక కేరినవ్వుచు రథసైన్య
 ములతోడ వారివెంటఁ ఒరుగెత్తెను. ఆ రామకృష్ణు లట్లు
 దూరము పరుగిడి బడలికనొంది పోడవయిన ప్రవర్షణమనెడి
 పర్వతము నారోహించిరి. భగవంతుఁడు పర్జన్యఁ డందు

* నిత్యమును వర్షించుచుండును. జరాసంధుఁ డాపర్వతమున నందందు రామకృష్ణుల యడుగుల జాడలున్న నేలపట్టులను జూచెను. వాఁడు దానినిఁబట్టి వారిరువు రాకొండయందు మఱిఁగి దానియున్నాఁని యూహించి యా పర్వతముచుట్టు పదియోజనముల ఎఱకును గట్టియలుపేర్చి యందగ్గిదరికొలిపి దహింపఁజేసిన వాఁడయ్యె. అపు డాపర్వత తటములెల్లఁ గాలుచుండఁగా రామకృష్ణు లిరువురును బదునొకండువేల యోజనముల పొడవుగల దానినుండి కుప్పించి జరాసంధుని బలములను గడచి యవ్వలనున్న క్రిందిభూమికి దుమికిరి. ఆ యదుసత్తము లిరువురును శత్రువులకుచు వారి యనుచరుల కును గంటఁ బడికియే సముద్రమగడ్డగాఁ జుట్టియున్న తను పురమునకు ద్వారకకు మరలివచ్చిరి. జరాసంధుఁడును నా రామకృష్ణు లిరువురును దగ్ధులయిరని తప్పఁదిలంచుచు మిక్కిలియుఁ బెద్దవియగు సైన్యములను మరల్చుకొని మగధదేశ మునకుఁ బోయెను. ఆసర్థదేశపురాజును శ్రీమంతుఁడు నగు రై వతుఁడనువాఁడు, బ్రహ్మయానతిచ్చినచొప్పున లేవతియనెడు తన కొఱవారితను బలరామునకిచ్చెనని మున్ను చెప్పఁబడెను. భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుండును లక్ష్మీయంశభూతురాలగు భీష్మ కమహారాజు కుమారిని రుక్మిణిని స్వయంవరమందు సకలజను లును జూచుచుండఁగా, శిశువాలునిపక్షపువారగు సాల్వుఁడు మొదలగు రాజులను, బలంబునఁ గలఁచి నలంచి గరుడుం డమృతమునుఁబోలె గొనితెచ్చి పెండ్లియాడెను' అనెను.

* ప్రకృష్టముగా వర్షించు మంచుటవలన ఆ పర్వతము ప్రసర్జనమునం బడెనని చెలియునది. ఇది యందులకు వ్యుత్పత్తి.

రాజు—‘భగవంతుఁడు కృష్ణుఁడు చక్కని నెమ్మొగముగల
భీష్మకరాజకుమారిని రుక్మిణిని గాతనవివాహమునఁ దెచ్చి
వెండ్లియాడెనని నీనలం నిపుడు వింటిని. మహాత్మా! అమిత
తేజుం డాకృష్ణుఁ డేవిధమున జరాసంధాదులను దా నొక్కఁడే
గలిచి రుక్మిణిని గయికొని మరలిపచ్చెనో వినఁగోరుచున్నాను.
బ్రాహ్మణోత్తమా! శ్రీకృష్ణుని కథలు విన్నను జదివినను
బుణ్యాచహములు; మఱి పూఁదేనియలసలె వీనుల విందులు;
మఱియు వినువారలయుఁ జెప్పువారలయుఁ బాపములెల్లఁ
దూలించునవి. శ్రవణేంద్రియంపు సొంపువెంపును దెలిసినట్టి
వివేకియగు పురుషుఁడెవఁ డాకథలను వినునేని, యెప్పుడునుఁ
గ్రొత్తగ్రొత్తలుగఁ జవులొలుకుచుండు వానినే మరల మరల
సేవింపకుండును’ ? అని యడిగెను.

—●●—రుక్మిణీ వివాహము—●●—

శుకుఁడు—భీష్మకుండను గొప్ప రాజొకఁడుండెను. అతఁడు
విదర్భదేశము నేలుచుండెను. అతని కేవురు పుత్రులును, నొక
పుత్రికయుఁ బుట్టిరి. ఆ కన్నియ నెమ్మొగము చెన్నుగులుకు
చుండును. ఆ పుత్రులయందు రుక్మివెద్దవాఁడు. రుక్మర
థుఁడు, రుక్మబాహుఁడు, రుక్మకేశుఁడు, రుక్మమాలి యని
తక్కిన నలువురుండును. వీరందఱకును రుక్మిణి కడగొట్టు
చెల్లెలు. ఆ చెలువయుఁ దనగృహమునకు నచ్చజనులవలనఁ
గృష్ణుని రూపమును వీర్యమును గుణములను సంపత్తిని విని,
యాతఁడే తనకుఁ దగినపతియని తలంచెను. అట్లే కృష్ణుఁడును
గృహగతులవలన రుక్మిణిదేవి బుద్ధియు, శుభలక్షణములును

నుదారతయు జక్కందనమును శీలమును గుణములును విని
 యాముద్దయను తనకుఁ దగినభార్య యని పెండ్లియాడుటకు
 మనంబున నిశ్చయించెను. రుక్మి దనచేలియలిని రుక్మిణినిఁ
 బంధువులందఱును గృష్ణునికిచ్చెదమని కోరుచుండఁగాఁ దాను
 గృష్ణునికిఁ బగతుండుగాన యందుల కొల్లక వారలను వారించి
 శిశుపాలునే రుక్మిణికిఁ బోగాఁ దలంచెను. తెలికన్నుంగవఁ
 జెన్నారు చిన్నార యారుక్మి కయది యెఱింగి మనసున
 మిక్కిలియుఁ జిత్తిలుచు నెంతయు నాగోచించి యంతఁ దన
 కాపుండయిన యొక్క బ్రాహ్మణుని వేవేగ కృష్ణునికడకుఁ
 బంపెను. అతఁడును ద్వారకాపుఁమునకుఁబోయి కృష్ణుని
 మందిరమునేరె ప్రతిహారులు లోనికిఁగొంపోవఁగా నందు
 బంగారుసింహాసనమున నాసీనుండై యున్న యాద్యునిఁ బరమ
 పురుషునిఁ గృష్ణునిఁ గాంచెను. బ్రహ్మశ్రీదేవుఁ డాకృష్ణుఁ
 డును నతనిఁ గాంచినంతనే దిగ్గన సింహాసనము దిగ్గి మేలి
 గద్దియపయి నాసీనుగావించి తన్ను దేవతలు పూజించునట్లా
 తనికిఁ బూజలుగావించెను. ఆ బ్రాహ్మణుఁడు భోజనముచేసి
 బడలిక తీతీయుండఁగా సజ్జనులకుఁ బ్రాపయిన యాకృష్ణుఁడు
 మెల్లన డగ్గటి యతని యడుగుల నల్లల్లఁ దనచేతులఁ బుడు
 కుచు నిట్లని యడిగెను.—‘బ్రాహ్మణోత్తమా! వలయునని
 మిక్కిలి పాటుపడక తనంతట దొరకినదానితో మనంబున
 సంతసల్లుచు నెప్పుడు నుండువు. ఇట్టి సంతోషవృత్తియే నీమ
 ధర్మము. మతియార్యసమ్మతము నయినది. * ఇట్టి నీ ధర్మము

* సంతోషమే బ్రాహ్మణులకుఁ బరమధర్మమయి, ఆర్యసమ్మత
 మైనవనియు, భగవంతున కిష్టమైనవనియు భావము.

సుఖముగా వర్తిల్లుచున్నది కదా! బ్రాహ్మణుఁడు తన దేహ
 ధారణమాత్రమున కెప్పుడేది తనంత దొరకునో దానితోఁ
 దుష్టి నొంది తన వర్ణాశ్రమ ధర్మములనుండి వీడకయుండునేని,
 నిత్యసంతోషరూపమైన యా ధర్మమట్టి పురుషునకు సమస్త
 ములయిన పురుషార్థములను బిదుకుచుండును జమీ. సంతృప్తి
 నొందఁడేని, దేవేంద్రుఁడయినను నై హికాముష్టికము లగు
 నానందముల నొక్కటియుఁ బడయఁడు. సంతృప్తి నొందేనేని,
 దరిద్రుఁడయినను నేయంగమునను దుందుడుకు లేక హాయిగా
 నిదురించును. * దొరకినదానితోఁ దృప్తి నొంది, పరోపకారు
 లగు సాధువులై సర్వభూతములకును మిక్కిలియు సుహృదులై
 దేహత్కాభీమాన రూపమగు నహంకారము లేక శాంతులై
 యుండు విప్రులకు నేను శిరసుచేత మాటిమాటికి నమస్క
 రించుచున్నాను. బ్రాహ్మణోత్తమా! రాజువలన మీకుఁ
 గుశలమేకదా! ఎవ్వనిదేశమందలి ప్రజలు చక్కని పరిపాల
 నమువలన సుఖముగా నుందురో యట్టిరాజు నాకుఁబ్రియుఁడు.
 ఏ దేశమునుండి రాక? ఏమిగోరి యీ సముద్రదుర్గమును
 దాటి యిటవచ్చితిరి? ఇదియంతయు దాపక చెప్పఁదగునేని
 మాకుఁ జెప్పుము. మేము కింకరులము చుమీ' యనెను.

* 'స్వలాభసత్తప్తాన్' అనిమూలము. స్వలాభమనఁగా స్వసత్తా
 లాభము. అనఁగా 'స్వోజ్జీవనేచ్ఛాయదితే స్వసత్తాయాః స్వప్రహాయది |
 ఆత్మదాస్యం హరేఃస్వామ్యం స్వభావంచ సదాస్మర' అన్నట్లు హరిదా
 స్యాదుల ననుసంధించుటవలనఁ గలుగునట్టి యాత్మలాభమని యర్థము.
 అనఁగా అట్టి యనుసంధానముచేతనే నిమకు సత్త అనఁగా వస్తుత్వము
 కలిగెననట. (వీరరాఘవీయము.)

ఇట్లు లీలార్థము మానుషవిగ్రహమును బరిగ్రహించియున్న పరమేశ్వరి యా భగవంతుడు ప్రశ్నము సేయఁగా, బ్రాహ్మణుఁడతనికి నడిగిన దంతయు నిట్లు వర్ణించెను. 'పురుషోత్తమా! రుక్మిణీదేవి నన్ను నీ సమ్ముఖమునకుఁ బంపెను. ఆ బిడ్డ చెప్పి పుచ్చిన సందేశమునాలించి యనంతర మేది యుదితమో చేయ ననధరింపుము.' అని యా చెలువవ్రాసియిచ్చిన కమ్మను నతని యడుగులయం దునిచి యతనికిఁ దాను బ్రణమిల్లెను. ఆ జగన్నాథుఁడను, జఙ్ఘనవృత్త కన్నంగవ కొకవింత చెన్ను గలిగింప దానిని గయికొని ధర్మాత్తుఁడుగాన తన మక్కువ కలిమి తెలియునట్లుంబోలె నాదరంబు గడలుకొన దానిని జదువునట్లనతిచ్చెను.

ఆ రుక్మిణి.—భువనసుందరా! నీగుణముల నాకన్డించు వారి కన్గరంధ్రముల మూలమున వారిఁగోపలః జొచ్చి యాభ్యాత్మిక తాపమును బరిహరించునట్టి నీదు గుణములను, చూచువారిల కన్నులకు సమస్తార్థములను గలిగించుచుండు నీ చక్కందనమును విని, అచ్యుతా! నా చిత్తము 'నీమహిమ యెక్కడ? కొఱమూలిన నేనెక్కడ' నని యించుకయు లజ్జ లేక, నీచూందే యావేశించుచున్నది చుమీ. ఔరా! కుల కన్యల కిట్టి దిట్టతనమా? యనకుము. ముకుందా! పురుష సింహమా! గుణరూపకీలములచేతను విద్యచేతను వయస్సు చేతను ధనసమృద్ధిచేతను దేవముచేతను నీకు నీవే సాటి యగుదువుగాని మఱియొకరుగారు. ఇట్టి నిన్ను, మనుష్య లోకమునందెల్ల మనోభిరాముం డగువానిని, గన్యయెవ్వరి, కులవతియు గొప్పగుణములుగలదియు స్థిరచిత్తయు నగునేని

పతిగా వరింపదు ? కాన నాయందు తప్పిదమేమి ? విభూ !
 కావుననే నిన్నునేను బతిగా వరించితిని జుమి. నుజీ
 నాయాత్మను నీకు నర్పించితిని. కృష్ణా ! నీవు వచ్చి నన్నుఁ
 జెట్ట పట్టుము. అంబుజాక్షా ! అట్లు నేయవేని సింహమునాలి
 వస్తువును నక్కవలె, వీరుండవగు నీపాలిదాన నగు నన్ను
 శిశుపాలుఁడు వేగవచ్చి ముట్టునుగదే ! అట్లు ముట్టినీకుమి !
 నేను దొల్లివాపీ కూపాదులను ద్రవ్వించితి నేనియు, యాగాది
 కర్తము లాచరించితి నేనియు, సత్పాత్రములకు దానము
 సేసితి నేనియు, తీర్థస్నానాది నియమము లనుష్ఠించితి నేనియు,
 కృచ్ఛాఞ్చిది వ్రతములు సలిపితి నేనియు, దేవతలను విప్రులను
 గురువులను నర్పించితి నేనియు, మఱియు భూతహితాదులు
 గావించితి నేనియు, వీనిచేత భగవంతుని నారాధించినది నిక్క
 మేనియు, నిపుడు శ్రీకృష్ణుఁ డిట్ట వచ్చి నన్నుఁ జెట్టపట్టుఁగాతె.
 తక్కినవారు శిశుపాలాదులు నన్నుఁ జేకొనకుందురుఁగాక.
 బంధువులు నిన్నిపుడే శిశుపాలునకిచ్చిరే ; ఇప్పు డేమిచేయ
 వచ్చు ' ననకు. అజితా ! పెండ్లి రేపుగాన నీ వపు డెవ్వరిని
 దెలియకుండున ట్లట వచ్చి యంతసేనా పరివృతుండవై శిశు
 పాలాదుల సైన్యములు కలంచి చీకాకుపటిచి నీ పరాక్రమమే
 యుంకువుగా నిచ్చి బలాత్కారమున రాక్షసవివాహవిధిని
 నన్నుఁ గొనిపోయి పెండ్లియాడుము. ' శిశుపాలాదులను నలం
 చుట యటుండ నంతఃపురమందున్న నిన్నుఁ గొనిపోవునపుడు
 నీ బంధువులను జంపక యెట్లుగొనిపోయి పెండ్లియాడఁగల '
 నందువా ? అందుల కుపాయము చెప్పెద. పెండ్లికి మునుపటి
 నాఁడు మావారు గొప్ప కులదేవయాత్రచేయుట గలదు.

ఆ యాత్రయందుఁ గ్రాత్ర పెండ్లి కూతుర నగు నేను పట్టణము వెలువడి యంబికాదేవిని దర్శనము సేయఁబోవుదును. ఆ దేవియాలయమునుండి నన్నుఁ గొనిపోవుట సుకరము చుమీ. 'ఇంత నిర్భంధము లేల? శిశుపాలుఁడును వాసి కెక్కినవాఁడు కనుకఁ దగిననరుఁడే కదా' యందువా? అంబుజాక్షా! ఎఱ్వని పాదారవింద రజములందుఁ, దమ యజ్ఞాన నిన్మత్తికొఱకుఁ దొప్పఁదోఁగుటకు నుచూఁగతి యగు శివునివలె నితరులగు మహాసీయులును నువ్విఱ్ఱారుచుండురో, యట్టి నీడు ప్రసాదమును బడయ నోఁచని పోయితి నేని, యప వాసాది వ్రతములచేఁజిక్కి స్రుక్కి వ్రాణములను దిగవిడుతును; కాని నూలుజన్మముల కయిన నిన్నే పెండ్లియాడుదును జుమీ'!

బ్రాహ్మణుఁడు 'యదుదేవా? ఇవియే రుక్మిణీ నీకు రహస్యముగాఁ జెప్పుచున్న మాటలు నీకు దెచ్చి చెప్పిని. ఇందేమి కర్తవ్యమో దానిని విమర్శించి చేయుదుగుగాక; అదియును దోడనే చేయఁదగును' అనెను.

ఇది యే బదిరెండవ యధ్యాయము.

—●—●—● రుక్మిణీ కల్్యాణము. —●—●—●

(అనుబంధము)

యమనందనుండు కృష్ణుఁడు భీష్మక రాజశమారియగు రుక్మిణీదేవి చెప్పిపంపిన సందేశమును విని బ్రాహ్మణుని హస్తమును దన హస్తంబునఁ బట్టుకొని నవ్వుచు నతనితో

‘ఆ సుందరీమణి, ఆ రుక్మిణి, యెట్లునిత్యమును నాయుండే
మనసు నెలకొల్పియున్నదో యట్లే నేను నా చెలువయండే
మనసు నిలిపియున్నాను. కావుననే నాకురేయి నిదురలేకు
న్నది. రుక్మిణి నాయెడద్వేషం బూని నా వివాహమును నడ్డ
గించుట నే నెఱుంగుదును. అయిన నేమి ! ఆ రాజాధముల
నెల్ల యుగమునఁ గలగుండుపటచి నాయుండే యానర్తమై
యేకందునులేని యవయవములు పొందుగలిగి వెలుఁగుచున్న
యా సుందరిని, దారువును ద్రచ్చి యగ్నిశిఖను దెచ్చువిధ
మునఁ దోడ్కొని వచ్చెదను’ అనెను. అంత నా మధుసూద
నుఁడు రుక్మిణి పెండ్లివక్షత్రమును దెలిసికొని సారథితో
‘దారుకా ! రథమును వేగపూర్వు మని యానతిచ్చెను.
వాఁడును నైశ్య సుగ్రీవమేఘ పుష్ప వలాహకములనెడి యశ్వ
ములను బూన్చి రథమాయత్తముచేసి తెచ్చి చేతులుమోడ్చి
మోల నిలుచుండెను. కృష్ణుం డారథమును దాసిక్కి
యా బ్రాహ్మణుని నెక్కించికొని యా యశ్వములు వేగమునఁ
బోవునవి గాన యానర్తదేశమునుండి యొక్కరాత్రిగో విద
ర్భకుఁబోయెను. కుండినపతి యగు నా రాజు భీష్మగుండును
బుత్ర స్నేహమునకు లోనై తనకన్యను రుక్మిణిని శిశువులున
కీయఁదలఁచి యందులకు నలయు కృత్యములనెల్లఁ గావిం
చెను. పట్టణమండలి మార్గములను రథ్యులను జత్వరములను
జక్కఁగా నూడ్చి కలయంపులుచల్లిరి. వింత వింతలగు ధ్వజ
ములను బతాకలను దోరణములను నెల్లయెడఁ లంకరించిరి.
మఱియు నా పురమం దంతటను స్త్రీలును బురుషులును
బూదండలుచెరివి కలపము లలంది యాభరణములు దొడిగి

కందులేని మడుగునలునలుగట్టి యలంకరించుకొని యుండిరి.
 గృహములంజెల్ల సగరుధూపవాసనలు గుఱాళించుచుండెను.
 భీష్మకుండును బితరులను దేవతలను బ్రాహ్మణులను విద్యుక్త
 ప్రకారమున నర్చించి భోజనంబులిడి కన్యకు రుక్మిణికి స్వస్తి
 వాచసకముఁ జేయించెను. అంత నా కన్యకు రుక్మిణికి జలక
 మార్చి మంగళమగు తోరముగట్టి క్రొత్త పట్టుపుట్టంబులు
 రెంటినివొడిగి మేలిభూషణములచే నలంకరించిరి. బ్రాహ్మ
 ణోత్తములో ఋగ్వజస్సామమంత్రంబుల నా పెండ్లి కూతు
 నకు రక్షగావించిరి. అధర్వమంత్రవిదుఁడగు పురోహితుగ
 డును, దుష్టగ్రహశాంతికొఱకు హోమము గావించెను.
 రాజా ! భీష్మకుండు విధివిదులందు మిన్నగావున బ్రాహ్మణు
 లకు బంగారమును పెండ్లిని వస్త్రములను గుడమును దిలలను
 ధేనువులను నొసంగెను. అట్లు చేసిరాజగు దమఘోషుఁ
 డును దన పుత్రుండగు శిశుపాలునకు మంత్రజ్ఞులచేత నభ్యు
 దయమునకు వలయు కర్తము లన్నియుఁ గావించెను. అంత
 నతఁడు మదజలములు దొరుగుచున్న గజసమూహములును
 బంగారు మాలికలచే రంగారుచున్న రథములును నశ్వము
 లును బదాతులును నెరసియున్న సైన్యములు బలసికొలువఁ
 గుండినపురమునకుఁ బోయెను. విదర్భాధిపతియగు భీష్మకుం
 డతని నెదుర్కొనిచని యెంతయుఁ బూజించి క్రొత్తగా నిర్మిం
 చిన మణియొక మందిరమున నతనికి ముదంబున విడిపట్టు
 గావించెను. ఆ కుండినపురమున సాల్వుఁడు జరాసంధుఁడు,
 దంతవక్త్రుఁడు, విదూరధుఁడు, పౌండ్రకుండు మొదలగు శిశు
 పాలుని పక్షపువారు వేలకొలదిని గూడి కృష్ణరాములకుఁ

బగతురుగావున నెచ్చరికతోడ శిశుపాలునకుఁ గన్యను
 సాధింపనెంచి “కృష్ణుఁడు రామాదులయిన యదువులంగూడి
 వచ్చి కన్నియను హరింపఁబూనునేని, యందఱముగూడి
 వానితోఁబోరాడుద’ మని మనంబుల నిశ్చయించి యచ్చటికి
 వచ్చిరి. మఱియు నితరులగు రాజులు వెక్కండ్రు తమనమగ్ర
 సైన్యములతోను వాహనములతోను నయ్యెడకు వచ్చిరి.
 రాముండు శత్రుపక్షపురాజు లందఱిట్టిభూనికి పూని
 యున్నారనియు, కృష్ణుండు కన్యను హరించుటకుఁ దా
 నొక్కండే పోయి యున్నాడనియు విని కలహము కలుగునని
 శంకించి బలవంతుఁడుగానఁ దమ్మునియందలి నెయ్యమునఁ
 దానేఁగుచు రథ గజ తురగ పదాతి సహితంబయిన మహా
 సైన్యంబుతోడఁ ద్వరితముగాఁ గుండినపురమునకుఁ బోయెను.
 భీష్మకరాజకుమారి యా రుక్మిణియు హరిరాక నెదురు
 చూచుచుఁ దనపంపిన బ్రాహ్మణుడేని వచ్చుటను గానక
 యపుడు తనలో నిట్లు చింతించెను. ‘కట్టా! ఈ మంద
 భాగ్యురాలికిఁ బెండ్లిరేపు; ఒకరాత్రియె నడుమనున్నది.
 అరవిందాక్షుఁ డింతకును వాడాయెను. అందులకుఁ గారణ
 మేమియో తెలియదు. నా సందేశమును గొనిపోయిన యా
 బ్రాహ్మణుడయినను నింతవఱకును రాకున్నాడే! ఏమి
 సేయుదును? అనవద్యచిత్తుం డా కృష్ణుండు నాయం దేదేని
 వెగటయినదానిని గనుంగొని నన్నుఁ జెట్టపట్టుటకై పూని
 రాకున్నాడో కదే! దౌర్భాగ్యురాల నగు నాకు ధాతయగు
 మహేశ్వరుఁ డనుకూలుఁడు గాఁడో! ఆదేవి రుద్రాణి
 యను, ఆ గిరిజాసతియు నాయెడ విముఖురాలయి యున్నదో!’

యని యిట్లు చింతించుచు డెందంబు గోవిందునియందుఁ
 దగులువడ 'నింతకును గృష్ణుఁడు వచ్చుతటి గాదయ్యెఁగా'
 యని యశ్రుబిందువులు గ్రమ్మఁగన్నంగవ మొగిచెను.
 ఇట్లా వధూటి గోవిందునిరాక యెదురుచూచుచుండఁగా,
 నాబీడ యెడమతొడయు బుజమును గన్నును బ్రయంబు
 సూచించుచు నదిరెను. అంత మున్న దానుబంపిన బ్రాహ్మ
 ణోత్తముఁడే, కృష్ణుని యాదేశము చొప్పున నురలివచ్చి
 యంతఃపురమున దేనిని నా రాజకుమారిని గాంచెను.
 అతండు మొగంబున నుబ్బులాగుబ్బిల్లి మేనిగతులయొ
 దేఁబొప్పువాటును లేక యుండుటనుగాంచి యానతి దూతా
 దిలక్షణములను దెలిసినదిగావునఁ దెలిసవ్వుమొలకొత్త సతని
 నంతయు నడిగెను. బ్రాహ్మణుఁడంత యదునందనుఁడు కృష్ణుఁడు
 రామునిఁగూడి వచ్చియున్నాడని తెలిపి యతఁడు తన్నుఁ
 గొనిపోవుదునని పలికిన నిక్కంపుమాటలను జెప్పెను. గుక్తి
 ణియు నాకృష్ణుఁడు వచ్చియుండుటను దెలిసి యుల్లంబెంతయుఁ
 బల్లంప బ్రాహ్మణునకుఁ దగినప్రియము వేతెద్దియఁ గాననేరక
 యూరక నమస్కరించెను. భీష్ముండును దనకుమారి వివాహ
 మును జూచు తమకమున రామకృష్ణులు వచ్చియున్నారని విని
 వాద్యఘోషములతో నెదురుచేసి వలయు పూజలు గావించి
 మధుపర్కమును రుచిమయిన వస్త్రములను మఱియు నభీ
 ష్టములయిన యపాయనములను దెచ్చి యొసఁగి యెంతయు
 విధ్యుక్తముగాఁ బూజించెను. భీష్ముండు మహాబుద్ధిసంప
 న్నుఁడుగావున నా రామకృష్ణులకును వారి సైన్యములకును
 వారి యనుచరులకును సకలవస్తు సమృద్ధములయిన విడుదులు

గల్పించి విధ్యుక్తముగా నాతిథ్యమును గావించెను. ఇట్లు
 కూడినరాజులకు వారివారి పరాక్రమములకును వయసులకును
 బలములకును స్పృతములకును దగ్గురీతిని సమస్తములయిన
 యభీష్టపదార్థముల నొసంగి పూజించెను. కృష్ణునిరాకవిని
 విదర్భపురవాసులగు జనులు వచ్చి యతని ముఖారవిందమకరంద
 మును నేత్రాంజలించేఁ ద్రావిరి. వారొండురులతో 'మన
 రుక్మిణి యీ కృష్ణునికే భార్య కాఁదగునుగాని, మఱియొక్క
 నికేఁ దగదు. అనవద్యాత్తుండగు నీకృష్ణుఁడును మన రుక్మిణికే
 తగినమగఁడుఁ జుఁడీ. మన మేదేని యిండుక మంచి చేసి
 యున్నారమేని, యందులకుఁ ద్రిలోకకర్త యగు బ్రహ్మ
 సంతోషుఁడగునేని, రుక్మిణిని గృష్ణుఁడు చెట్టఁబట్ట నట్లుగా
 ననుగ్రహించుఁ గాక' యని ప్రేమాశ్రువులచే నెలుంగు
 డగుత్తికవడఁ జెప్పికొనిరి. ఇది యట్లుండఁ బెండ్లికూతుఁ
 రారుక్మిణియు భటులు నలుగడలఁ గావై వచ్చుచుండఁగా,
 సంతఃపురమునుండి యంబికా గృహమునకు భవాని యగు
 పార్వతి పాద పంకజములను దర్శించుటకుఁ గాలినడకనే
 బయలు వెడలిపోయెను. ఆ సుందరి ముకుంద వదనారవింద
 మును లెస్సగా మనంబున ధ్యానించుచు మానముద్ర
 దాల్చి తల్లులును జెలులును జుట్టును గొలిచి వచ్చుచుండ,
 శూరులయిన రాజభటు లాయుధములు కేలనిలువుగాఁ
 బట్టుకొని సన్నద్ధులై రక్షించుచుండ వెడలిపోయెను. అపుడు
 మృదంగములును శంఖములును పణవములును దూర్య
 ములును ధేరులును వాయింపఁ బడినవి. నానా విధములగు
 నైవేద్యములను బూజా సాధనములను గొని బోగము

వారును, గంధమాల్య వస్త్రాభరణములను గొని బ్రాహ్మణ
 పత్నులను, మిక్కిలియుఁ జక్కఁగా నలంకరించుకొని పోయిరి.
 గాయకులు గానము సేయుచును, సూతవంది మాగధులు
 న్తుశించుచును, వాద్యగాంధ్రు వాయింపుచును, నా పెండ్లి
 కూతును బరివేష్టించి పోయిరి. రుక్మిణియు దేవాలయమును
 జేరి కరచరణాబ్జములను గడిగికొని యాచమనము చేసి శుచియై
 సమాహిత చిత్తమున నంబికాదేవి సన్నిధికిఁ బోయెను. అప్పుడు
 వృద్ధరాండ్రగు బ్రాహ్మణజాతము త్తయిదువలు, పూజావిధిని
 దెలిసినవారు, భవునితోఁగూడ నున్న భవపత్నియగు భవానికి
 నాబాలికను మ్రొక్కించిరి. ఆ రుక్మిణియు 'అంబికాదేవీ!
 మంగళరూపమైయున్న నీకునువినాయకాదులగు నీసంతానము
 లకును, మాటిమాటికి నమస్కరించుచున్నాను. నాకు భగ
 వంతుఁడు కృష్ణుఁడు పతియగునట్లుగా ననుమోదింపుమా' యని
 దేవుని శివుని దేవిని బాగ్వతిని, మిక్కిలియుఁ బ్రార్థించుచు
 బ్రాహ్మణపత్నులను మున్నిడికొని విధ్యుక్తముగాఁ బూజగా
 విం చెను. మఱియు నారుక్మిణి భవసహితయగు నా భవానికి
 జలములనభిషేకముగావించి, గంధము లలంకి, యక్షతలనిడి,
 ధూపము లొసంగి, వస్త్రమాల్యాభరణముల నలంకరించి, పలు
 దెగల యుపహారములను బలులను నివేదించి, హారతులు వరు
 సగా వేటువేటు యెత్తి, యట్లే పతిపత్నులగు బ్రాహ్మణస్త్రీలను
 జలాదులొసంగి లవణాపూపంబులను, దాంబూలములను,
 గంధసూక్రములను, ఫలములను, నిక్షుదాడములను మిక్కి
 లియుఁ బూజించినవయ్యె. బ్రాహ్మణస్త్రీలును దేవతోభక్త
 శేషముగు మాల్యమును నొసంగి రుక్మిణికి దీవెనలు గావించిరి.

దుక్కిణి యా స్త్రీలకును నంబికాదేవికిని నమస్కరించి యా
 మాల్వమును గయికొని మానవ్రతమునుమాని రతనాలయు
 గరములు రంగారుచున్న కెంగేల నొక పనికత్తియ కై దండ
 గొని యుచికాగ్ధహమునుండి బయలు వెడలెను. అట్లాశ్యాచు
 సన్నని నెన్నడుము సకనకలు గుడువఁ, గుండలములు నెమ్మొగం
 బుసకు మఱింత యెమ్మెగూర్ప, బటువయిన పిఱుందున రతి
 నాలు దాపిస మొలనూలు తలతల మెఱయ, యశావంతిఁ
 బెంపును సూచించుచు గుబ్బచన్నులు పయటసందులఁజిందులు
 ద్రొక్క, నల్లనివాలారుఁజూడ్కులు నెరిపరులో యచు శంక
 గలిగించుచుండఁ, దెలిచిఱునవ్వుదళుకొత్తుచుండ, దొండపండు
 వంటి కెమ్మోవి మెఱుంగులచే మల్లెమ్మొగ్గలవంటి పలువరుస
 యెఱ్ఱవాఱ, గల్లుగల్లుచును మెఱుంగు టందియల కాంతులు
 గంతులుగొన నడుగు లిడుచుఁ, గలహంసమువలె నెన్నడిలు
 మురిపెంపు సొంపారనల్లల్ల వచ్చుచుండెను. అట్లువచ్చుచు
 మూర్తీభవించిన దేవమాయయుంబోలె వెఱుగుచున్న యా
 వీరమోహినిని జూడఁగానే గుమిగూడివచ్చిన కీర్తిమంతులగు
 వీరు తెల్లవారును మరుసి యువడికి నిలువనోపక కలంగి
 నలంగి మోహమునొందినవా రయిరి. ఆ సుందరీచుణి కులదేవ
 యాత్ర నెపముగాఁ గృష్ణునకుఁ దనలావణ్యము నర్పించుచు
 హోయలు సెలంగనరుగునపుడాబెడయుదారింపుఁ దెలిసవ్వుచు,
 నునుసిగ్గు నూల్కొను నాడఁచూడ్కులును, దచు మల్లములను
 గొల్లఁగొనఁగా, నారాజులు మిక్కిలయు మతమాళి కేలనున్న
 యాయుధములు దిగవైచి, యెక్కియుండిన గిజరథాశ్వాది వా
 హనములనుండి నేలపయిని వ్రాలిరి. ఇట్లు తామర మొగ్గలంబోని

2071. శ్రీ కృష్ణుడు రుక్మిణీదేవిని రథమునం దె త్తొనిపోవుట.

యడుగుల నల్లల్లనిడుచు భగవంతుడగు హరి రాక కెదురుచూ
చుచు వామకర నఖంబులం నలకలఁ ద్రోసికొనుచుఁ గడకంటి
పిసాళిచూడ్కుల వచ్చియున్న రాజులను పెగ్గునఁజూచెను; అపుడే
కృష్ణుని గాంచెను. అట్లు రథము నారోహింప నువ్విఠలుారు
చున్న యారాజసుమారిని గాంచి కృష్ణుండు రాజన్య సమూహ
మును దృణీకరించి శత్రువులెల్లను జూచుచుండఁగా నెక్కించు
కొని నక్కమూఁడిలనిడుమునుండఁ తనభాగమునుగొని చనుమృగ
రాజుఁబోలె నా కిన్నియను గొని గరుడధ్వజాలంకృతం బగు
నిజరథంబు నెక్కించికొని రాముండు మున్నునడవ నరిగినవాఁ
డయ్యె. దురహంకారులయిన జరాసంధాది లగు శత్రువు లట్లు
కృష్ణుండు రుక్మిణిని గొనిపోవుటయు దమయశంబులు గుందుట
యుఁగొంచె మేనిసయింప నేరక — ‘ఔ రా! ఏమివింత! మేటి విలు
కాండ్రమగు మనయశంబును, సింగంబుల కీర్తిని వృకములుం
బోలె, గొల్లలపహరించిరిగా ! ఇస్సీ ! మనబ్రతుకేల?’ యని
యించుకయు సహింప నేరరయిరి.

ఇది యేఁబదిమూఁడవ యధ్యాయము.

—●●◆●●— రుక్మిణీకల్యాణము. —◆●●—

(అనుబంధము)

ఇట్లు వారందఱును మిక్కిలియుఁ గ్రుద్దులై యురవడించి
కవచములు దొడిగి వాహనము నారోహించి తమతమ బల
ములు పరివేష్టించి కొలువ విండ్లుగఁగొనికృష్ణుని కంట నటమి
చనిరి. అంత యదుసైన్యమునందలి యూధపతు లాశత్రువులు

పయినిదలపడి వచ్చుచుండటనుజూచి తమతమ ధనువుల మొర
 యించి వారి నెదుర్కొని నిలిచిరి. శత్రువులును గుఱ్ఱము
 మూపునను, ఏనుగు కందమునను, తేరి యుపస్థమునను నుండి
 యుద్ధమునీయు నిపుణులుగాన మేఘములు పర్వతములపయిని
 వర్షధారలు గురియునట్లు బాణవర్షములను యాదవులపయిని
 గురిసిరి. సుమధ్యమ యారుక్మిణితన పతి సైన్యము బాణ
 ముల జడివానలచేఁ గ్రమ్మఁబడుటను జూచి భయమున మనసు
 విరవిరఁబోవఁ బ్రాణనాథుని మొగమును 'సిగ్గుమీఱఁ దిలకిం
 చెను. భగవంతుఁడును దోడనే నవ్వి 'వామనేత్రా! భయ
 పడవలదు. ఈ పగవారిసైన్య మిదిగో నిపుడే నీవారలు శునిమి
 తూటాడెదరు జోడుము' అని యూటడించెను. గదుఁడు
 బలరాముఁడు మొదలగు వీరు లాపగవారి పరాక్రమమున కెం
 తయు సయింపక వారి హయములను గజములను రథములను
 బాణములచేఁ జిందరవందర గావించిరి. అంత రథికులయు నాశ్వి
 కులయు గజారూఢులయు శిరసులు, మేలికుండలములును గిరీట
 ములును దలచీరలను గిగి వెలుఁగొందుచుండునవి, వేల
 కొలఁదిని భూమిపయఁ ద్రెల్లెను. కత్తులును గుదియలును
 విండ్లును గూడియున్న చేతులును, ముంజేతులును, దొడలును,
 గాళ్లును ద్రెస్సి కూలుచుండెను. మఱి గుఱ్ఱములయుఁ గంచర
 గాడిదలయు గజములయు లొట్టియలయు గాడిదలయు మను
 ష్యులయు శిగములు దొర్లి పడుచుండెను. ఇట్లు వృష్ణులు గెలు
 పున కువ్వితూరఁచుఁ దమ సైన్య సమూహములను ద్రుంచి
 నలంచుచుండఁగా, జరాసంధుఁడు మొదలగు రాజులు విము
 ఖులై వెనుదీసిరి. అంతవారు, ఆలిగోల్పడినవానింబోలె దుర

పిల్లుచు, తేజంబు దూలి, యుత్సాహంబు డిందువడి మొగ
మొందుచు నున్న శిశుపాలునిఁగాంచి 'ఓయీ! పురుషశార్దూలా!
మనసునందలి యీ విషాదమును విడువుము. రాజా! దేహు
లకుఁ బ్రయములుగాని యప్రియములుగాని యస్థిరమై వచ్చు
చును బోవుచు నుండునవేకాని సతములుకావని చూపట్టు
చున్నది. జంత్రికాఁడు ప్రానితోఁజేసిన యాఁడు బొమ్మను
దన యిచ్చచొప్పున నాడించునట్లు, ఈ జగమంతయు నీశ్వరు
నికి లోనై సుఖదుఃఖములనుబట్టి యాయా కర్మములు గావించు
చున్నవి. ఇంతేకాని మఱేమియులేదు చుమీ' ! యనిరి. జరా
సంధుఁడు—'శిశుపాలా! నేను గృష్ణునితోఁ బదియేడుమాఱు
లిరువదిమూఁడేసి యక్షౌహిణులతోఁగూడి వచ్చి యుద్ధములు
సేసి పరాజితుండ నయితిని. పదునెనిమిదవతూరి యొకయుద్ధం
బున నేను మీఁదు మిక్కిలియు జయమునొందితిని. అయినను
పదియేడుమాఱు లోడినపుడేని యొకప్పుడును శోకించినదిలేదు.
ఒకతూరి జయించినపుడేని హర్షించినది లేదు. ఏలన దైవ
(అద్భష్ట) ముతోఁ గూడినకాలమే (కాలశరీరుడైన యీశ్వ
రుఁడు) జగమునకు బలుదెఱఁగుల నుపద్రవములు చేయు
చుండునని తెలిసి యట్లుంటిని జుమీ! కావుననే నేఁడు సయి
తము మనమందఱమును వీరులయిన యూఢపతులకు యూఢ
పతుల మయినను దుదిఁబోయి యల్పబలులయ్యుఁ గృష్ణునిచేఁ
బాలితులయ్యు నున్న యదువులకు నోడిపోయితిమి. మన
శత్రువులు తమకుఁ గాల మనుకూలమయి యుండినందున
మనలను జయించిరి. మనకును గాల మనుకూలమయి వచ్చి
గ్రుడు మనమును జయింతము. ఇందులకు నగవనేల ?'

యనెను. ఇట్లు తనమిత్రులు తెలివిపడ బోధించుటయు శిశు
 పాలుఁడును దెప్పిటి తన బలంగముతోడఁ బురమునకుఁ
 బోయెను. హత శేషులయిన రాజులు సయితము తమతమ
 పురములకుఁబోయిరి. రుక్మి కృష్ణునికిఁ బగతుండుగాన యతఁడు
 తన చెలియలిని రాక్షసవివాహమునఁ గొనిపోవుట యెంత
 మాత్రము సయింపక యొక యక్షోహిణిబలము బలసి కొలువఁ
 గృష్ణుని వెన్నాడిపోయెను. అమృతాబాహుఁడు కవచము
 దొడిగి విలుగయి. కొని కృష్ణుని యాచేతకు నించుకయిన
 నోర్వక మీఁదు మిక్కిలి మండిపడుచు నందుఁగల రాజులందఱు
 నును వినుచుండఁగా, 'యద్ధమునఁ గృష్ణునిఁజంపకయు రుక్మి
 ణిని మరలఁ దేకయుఁ గుండినపురమునుజొరను. మీకిది
 సత్యముగాఁ జెప్పుచున్నా' నని ప్రతిజ్ఞ చేసెను. ఇట్లుచెప్పి
 యంత రథము నారోహించి సారథితో 'అశ్వములను గృష్ణుఁ
 డున్నయెడకు వేవేగ తోలుము. వానితో నాకు యద్ధము
 సేయవలసియున్నది ! మిక్కిలియు దుర్మతియగు నా గొల్ల
 వాఁడు, తాను వీరుండ నను కండ క్రొవ్వన విజ్ఞప్తిపేగుచున్నాఁడు.
 మఱి నాచెల్లెలిని బలాత్కారమునఁ దీసికొని యుజికినాఁడుగా!
 ఆకారవమునంతయునేఁ డిదిగో నావాఁడి బాణములఁ దీసి వైచె
 దను జూడుము' అని యాకుమతి యిట్లు బింకములాడుచు
 నీశ్వరుండయిన యాకృష్ణుని కొలఁది నెఱుంగక రథ మొకండెక్కి
 యా గోవిందుని నిలు నిలుమని యడల్పుచుఁ గూడఁబడెను.
 వాఁడు మిక్కిలియు దృఢమయిన ధనువును మోపెట్టి మూఁడు
 బాణములు గృష్ణునిఁగాఁడనేసి 'ఓరీ ! దొంగా ! క్షణము నిలు
 వురా ! యదుకులపాంసనా ! ఓరీ ! కాకి హనిస్సునుంబో

నా చెలియలిని మ్రచ్చిలించి యెచ్చటికిఁ బోయెదవురా?
 మందా! నీ పోతరమంతయు నొడవ తీసివైచుచున్నాను. నీవు
 మాయకాండవు. కపటయుద్ధములే నీకుఁబని. నా బాణములచేఁ
 ద్రెల్లినేలఁగూలి పడకమునుపే బాలికను విడువుము. విడిచి
 యునుట నిలుపుకొనుము' అని యదలెచ్చెను. కృష్ణుండును
 నవ్వుచు నా రుక్మిణి నువును ద్రుంచి వాని మేన నాటుతూపులు
 గాఁడనేసి, నెనిమిది తూపుల వాని నాలుగు గుఱ్ఱములను
 రెండుతూపుల వాని సారథిని మూట ధ్వజమును ద్రుంచెను.
 వాఁడును మఱియొక విల్లెత్తికొని యేను బాణములఁ గృష్ణుని
 నొప్పించెను. కృష్ణుండా తూపుకొనలుగాఁడఁగా వాని విలు
 మరలఁ ద్రుంచెను. వాఁడు మఱియొక విల్లెండుకొనఁగా
 దానిని సయితము కృష్ణుండు దునిమెను. వాఁడు పరిఘమును,
 పట్టినమును, శూలమును, చర్మమును, ఖడ్గమును, శక్తిని,
 తోమరమును, మఱి యేయే యాయుధము నెత్తినను దాని
 నంతయుఁ గృష్ణుండు ద్రుంచుచు వచ్చెను. అంత వాఁడు
 క్రుద్ధుడై రథమునుండి దిగ్గనుఱికి వాలునుఁ బలుకయుఁ
 గయికొని యగ్ని నులుకుమిడుతవలెఁ గృష్ణునిపయిఁ బాటు
 తెంచెను. కృష్ణుండట్లు పయి నురవడించి వచ్చుచున్నవాని
 ఖడ్గమును బలుకను దిలలంతేసిగాఁ దూపులచేఁ దునిమి
 తూటాడి యంత నా రుక్మిణి జంప నుంకించి వాఁడియగు
 ఖడ్గమును గయికొనెను. రుక్మిణీదేవి తనయన్నను జంపఁ
 బూనియుండుట నెఱింగి భయమున విరవిరఁబోవుచు భర్త
 దములపయిఁ బడి జాలిపుట్ట నతనితో 'యోగేశ్వరా!
 శ్రమేయాత్మా! దేవదేవా! జగత్పతే! కల్యాణా! మహా

భుజా ! నా యన్నను జంపుట నీకుఁ దగదుగదే' యనెను. ఇట్లు మిక్కిలియు భయమున సంగములెల్ల వడవడ వడంక, దుఃఖమున ముఖారవింద మెండుచుండఁ, గన్నీటిచే డగ్గుత్తి కవడ, దిగులున బంగరుదండ జాఱఁ, గృష్ణుని యడుగుఁ దమ్ములు పట్టుకొనఁగా నతఁడు చంపకమరలెను. అంతఁ గృష్ణుఁ డా చెడుగుచేఁ తలవానిని బట్టికొని వస్త్రమున బంధించి చంపనె త్తిన యా కత్తితో నె గడ్డమును మీసములను వెండ్రు కలందందుఁ గొంతకొంత మిగిలియుండునట్లుగా రేవులు వాఱంగొఱిగి విరూపునిఁ గావించెను. అంతకు యాదవవీగు లును గజము తామరకొలంకునుం ఖోల నురవడించిన శత్రు సైన్యమును గలంచి వారించి కృష్ణునిచేంతకు వచ్చి యట రుక్మిణి గాంచిరి. అట్లు విరూపుండై, యించుమించుగా హతునివలె నున్న వానిని జూచి విభుఁడు బలరాముఁడు దయ దయవాఱ బంధము విడిచిపుచ్చి యంత భగవంతుఁడయిన యా కృష్ణునితో నిట్లనియె. 'కృష్ణా ! నీవుచేసిన యీషని యెంతయు లెస్సగాదు. ఇది మనకు నెంతయు నేవగింపఁదగి నది. సుహృదులను (బంధువులను) వధించుటయినఁగా గడ్డ మును దలయు గొఱిగి విరూపము గావించుటయె కాక. మఱేమిఁ ? అని మెలపున దూఱనాడి రుక్మిణితో 'సాధ్వీ ! నీతోఁబుట్టెవునకు విరూప మయినందులకుఁ జింతించి మా యెడ నసూయపడకుమా ! పురుషుఁడు తనచేసిన కర్తముల వలననే నుఖదుఃఖములు గుడుచుచున్నాఁడు. వానికి నుఖ దుఃఖములు వేఱొకఁడు గలిగించుచున్నాఁడనుట గలుగఁ కాన మీయన్న దుఃఖమునకు వాని కర్త మేకాని మేము కా.

ణము గానేరము ' అనెను. అంతః దమ్మునిఁజూచి ' కృష్ణా !
 బంధువు, చంపదగినంతదోషము నేసినను వానిని జంపఁదగదు
 గదే ! వానిని విడిచియే పుచ్చవలయును. ఏలందువా ?
 హేఁడా దోషముచేతనే చచ్చినవాఁడు చుమీ. మరల వానిని
 జంపనేల ?' యని మరల రుక్మిణితో ' బ్రహ్మ, క్షత్రియుల
 కీధర్మమును విధించినాఁడు. అదేదిగాదు. తోఁబుట్టువయి
 నను దోఁబుట్టువును జంపుచుండును ' అనెను. అతఁడు శ్రీ
 కృష్ణునితో ' ఐశ్వర్యమదంబునఁ గన్నుఁగానని దురహంకా
 రులు రాజ్యముకొఱకును, భూమికొఱకును, ధనముకొఱకును,
 ఐశ్వర్యముకొఱకును, తామే వీరుల మనెడి యభిమానము
 వలనను, తేజము వలనను, మఱి యితర కారణములవల
 నును, బంధువులను దిరస్కరింతుడు. మన కిది తగునా ' యని
 యంత రుక్మిణితో ' దేహత్యాభిమానియగు సజ్జానివలె సదా
 సుహృదులకు భద్రమును సహితులకు సభద్రమును జలందు
 చుందువేని, నీ యీ బుద్ధి సమస్తభూతములందు నొక్క
 రీతిని సమముగాకుండుటయే యగుచున్నది. అపుడు నీవు
 లోకమువారితోఁ గాటిదానవే యగుదువు. ఏలందువా ?
 'దేహత్యాభిమాను లగు మనుష్యులకు 'వీఁడు సుహృదుఁడు'
 'వీఁడహితుఁడు' 'వీఁడుదాసీనుఁడనెడి యీ బుద్ధి మోహము
 భగవద్వాయచేతఁ గల్పితమై యుండును; కాని నాస్తవము
 గాదు. నిజమునకు సుహృదుఁడెవ్వఁడు ? అహితుఁడెవ్వఁడు ?
 అంతయు మాయమమీ. సమస్తములయిన జీవాత్మలకును
 సృతరాత్మయగువాఁ డీశ్వరుఁడొక్కరుఁడే. అతఁడెన్ని కాన్త
 ములయందుఁబోలె గూఢుఁడయ్యును, నంతటను వ్యాపించి

యన్న యాకాశముంబోలె వ్యాప్యవస్తుదోషముల నొంద
 కయు నుండును. ఇట్లు నెలకొన్న యాయొక్క పరమాత్మ
 నకు జగమంతయు శరీరమైయుండుటవలన నందలి యొకటి
 కొకటికి శత్రుత్వమిత్రత్వాదులు పొసఁగవు. అయిననిది తెలి
 యని మూఢులు దానిని శత్రు మిత్రాదులని నానా విధములు
 గలదిగాఁ దెలియుదురు. కాని యంతయు నీశ్వరునికి దేహ
 భూతమై యొక్క రూపగుట తెలియఁజరరు. దేహమో పృథి
 వ్యాది భూతపంచక ద్రవ్యములచేతను, ఇంద్రియముల
 చేతను, పృథివ్యాది గుణములగు గంధాదులచేతను నయినది.
 (ఆత్మయోజ్ఞానాత్మకము.) మఱి దేహ ముత్పత్తి వినాశములు
 గలది. (ఆత్మనిత్యుఁడు) అది ప్రకృతిచేత నాత్మయందేర్పడి
 నదగుచు దేహియగు జీవాత్మకు జన్మజరామరణాదిరూపమగు
 సంసారమును గలిగించుచున్నది. సాధ్వీమణి ! పరమాత్మ
 నకు నసత్తయిన దేహముతో (నుత్పత్తి మరణరూపములగు)
 సంయోగ వియోగములు జీవునకుంబోలెఁ గలుగవు. ఏలన నా
 దేహము నుత్పత్తికిని, ఆ సంయోగ వియోగముల యుత్పత్తి
 కిని, మూలము పరమాత్ముని సంకల్పమే గనుక నవి పరమా
 త్ముని కిధీనములగుటంబట్టి యతనికి బంధకములు గానేరవు.
 దూరస్థుఁడగుటంబట్టి సూర్యునకుఁ దన్ను పజీవించు కన్నుతోను
 రూపుతోను సంబంధము లేకుండునట్లే, పరమాత్మునకును
 దాను లోపలనున్న దేహముతోడఁ దద్దోషాది సంబంధము
 దూరస్థునికీంబోలెఁ గలుగదుచుమీ. చంద్రుని కలలకే వృద్ధి
 క్షయములుగాని చంద్రునికిఁ గానట్లు, ద్రవ్యాదిసంఘాతాత్మ
 మైన దేహమునకే జన్మబాల్యయావనాది వికారములుగాఁ

యా దేహమునందున్న జీవునకు నొకప్పుడును గలుగవు. జీవునికి మృతి జన్మనకుఁ * గుహువు (అమావాస్య) వంటిది చుమీ. స్వప్నమండలి పదార్థము లస్థిరములయినను, నిదురించు పురుషుఁ డా స్వప్న విషయములను వాని భోగమును స్థిరములను బుద్ధితో ననుభవించునట్లే పురుషుఁ డీ విషయ భోగములను సతములని తలచి యెంతవఱకును భవించుచుండునో సంతవఱకును వీడజ్ఞుడయి సంసారము నొందుచుండునుగాని, దానినుండి విడివడఁడు ; ప్రబుద్ధుడే విడివడుచున్నాఁడు. కాబట్టి శుచిస్థితా ! అజ్ఞానమువలన బుట్టినదైమానసమును శోషింపఁజేయుచును మిక్కిలియుఁ మోహపెట్టునట్టి యీ శోకమును, శత్రుఁడు మిత్రుఁ డుదాఁగీనుఁడను మోహమును (జగమంతయుఁ బరమాత్మశరీరమనెడి) తత్త్వజ్ఞానముచేతఁ బరిహరించి శోకంబు దక్కియుండుము' అనెను.

ఇట్లు భగవంతుఁడు రాముండు ప్రతిబోధింపఁగా నా రుక్మిణీదేవి దుఃఖమువాసి, తత్త్వనిర్ణయాత్మకం బయినట్టి బుద్ధిచేత మనసు కుదురుపఱుచుకొన్నదయ్యెను. అట రుక్మియు శత్రువులచేతఁ దనబలమును దేజమును హతములు గాఁగా, నుసుఱుమాత్రము దక్కియుండ, వారు విడిచిపుచ్చఁగాఁ దన మనోరథమంతయు వ్యర్థమై కృష్ణుండు తనకుఁ గావించిన విరూపమును స్మరించుచు భోజకటమను విశాలంబగు పుర

* చంద్రునికిఁ గళానాశమువలన నే అమావాస్యయనియు చంద్రక్షయమనియుఁ జెప్పుదురు. అట్లే అత్తకును దేహనాశమువలన నే మృతియందురు కాని స్వరూపనాశమునుబట్టి కాదని భావము.

మును దనకు నివాసముగాఁ గావించుకొనెను. ఆ దుర్మతి
యంతంబోక 'కృష్ణునిఁ జూపకయు నా చెలియలిని మరలఁ
గొనిరాకయుఁ గుండినపురమును జొరనని ప్రతిన పట్టి రోషంబు
మల్లడిగొన నందే కాఁపుండెను. భగవంతుఁడు కృష్ణుఁడు నిట్లు
రాజులును గెలిచి భీష్మకరాజకుమారిని రుక్మిణి దన పురంబు
నకుఁ దోడ్పెట్టి విధ్యుక్తముగా నా పూవుంబోడిని బెండ్లి
యాడెను. అంత యదుపురమున జనులు యదుపతియగు
కృష్ణునియందే మనసులు పట్టుకొలిపి యున్నవారు గాన నందలి
ప్రతిగృహమును బెద్ద యుత్సవమున నుల్లసిలుచుండెను.
స్త్రీలును బురుషులును మిక్కిలియు ముదమును పొదల,
మెఱుఁగిడిన మణికుండలములు చాల్చి, యా సధూవరులకు
రుక్మిణీ కృష్ణులకు విచిత్రములైన యంబరములును మణియుఁ
దక్కిన పారిబర్హమును దెచ్చియిచ్చిరి. ఆ వృష్ణుల పట్టణమున
ద్వారకాయందుఁ బ్రతిగృహమున నింద్రధ్వజము లెత్తికట్టి
విచిత్రములగు మాల్యములచేతను వస్త్రములచేతను రత్న
తోరణములను నలవరించి, యొక్కొక్క వాకిటను లాజలు,
అంకురములు, పుష్పములు మొదలగు మంగళవస్తువులను
బొందుపఱచి, పూర్ణకుంధముల నుంచి, యగరుధూపములు
గుబులుకొన దీపముల వెలిగించిరి. దానిచే నా పట్టణమె
తయుఁ బ్రకాశించినదయ్యెను. మణియుఁ బెండ్లికిఁ బిలువంగా
వచ్చిన ప్రియతములయిన రాజుల మదపుత్రులుఁగులనుండి
మదజలములు గురియుటవలన నా పురము వీధులెల్లఁ దడుపం
బడియుండెను. మణియు నందలి గృహద్వారము లరటి
చెట్లను బోక బోదియలను గట్టి నిలుపఁగా నది యెంతయుఁ

బొలుపు గులుకుచుండెను. పెండ్లి సంబరమువలన నా పురము
 వీధులందు నలుగడల నిటునటుఁ దిరుగుదులాడుచున్న బంధు
 వులతోన, కురువులును సృంజయులును కై కేములును విదర్భ
 లును యదువులును గుంతిదేశీయులును నొండొరలం గలసి
 సంతోషమున నోలలాడుచుండిరి. భగవంతుఁడు బలిమిని
 రుక్మిణీదేవిని గొనిపోయినాఁడని యందందు గ్రాహ్మణులు
 పండులు మొదలగువారు పాడుచుండఁగా విని రాజు 'లాహా!
 ఇట్టి సాహసము మన కెన్నఁడేని చేయఁదరమా?' యనియు
 రాజకన్య 'తారా! కోటి మంత్రధనుందరుఁడు శ్రీదేవీవల్లభుఁడు
 కృష్ణుఁడు తానై పోయి రుక్మిణిని వరించినాఁడే! దాని భాగ్య
 మేమి!' యనియు నెంతయు నాశ్చర్యపడినవారయిరి. అట్లే
 యవతారమగు నా రుక్మిణి గూడియున్న యా శ్రియఃపతిని,
 ఆ కృష్ణుని, గాంచుటచే ద్వారకాపురమందలి జనుల కందఱ
 కును మిక్కిలియు నానందము కందఱించినదయ్యెను.

ఇది యేబదినాలుగవ అధ్యాయము.

—◆◆◆ ప్రద్యుమ్నజననము, శంబరవధము మొదలయినవి. ◆◆◆—

తొల్లి రుద్రునికోపమున దగ్ధుఁడయిన కాముఁడు, వాసు
 దేవాంశమగువాఁడు, దేహమును బడయుటకు మరల నా
 వాసుదేవునే శరణుఁజొచ్చెను. ఆ కాముఁడే కృష్ణుని సంకల్ప
 రూపంబగు వీర్యమున రుక్మిణీదేవియందుఁ బుట్టి ప్రద్యుమ్నుం
 డను పేరుగాంచి యన్నివిధములఁ దండ్రికిఁ దా నీడు జోడయి
 వెలయుచుండెను. ఆ కామునకు శత్రుఁడు శంబరుఁడు, శంబ
 రుఁడు నారదునివలన నా కాముని దనకు శత్రుఁడని తెలిసి

పుట్టి పదినాళ్లు గడవకమునుపే యా బుడుతనిఁ గామరూపియై
 వచ్చి మ్రచ్చిలికొనిపోయి సముద్రమునఁ బాటవైచి తన
 గృహమునకుఁ బోయెను. ఆ బిడ్డను మిక్కిలి బలముగల
 యొక పెనుచేప మ్రింగెను. అంత నొకప్పుడు జాలరివాం
 డ్రా మీనును దక్కినమీనములను వలవైచి పట్టిరి. జాలరు
 లా పెద్దమీనును శంబరునికిఁ గానుకగా నర్పించిరి. అంత
 నతని వంటలవాండ్రు దానిని వంటయింటికిఁ గొంపోయి
 గండ్రగొడ్డలిచేతఁ దునియలుగాఁ దుండించిరి. వారపుడా
 చేప కడుపులోన నద్భుతుండగు నొక బాలునిఁజూచి వానిని
 * మాయావతికి నప్పగించిరి. ఆ పడతియు నబ్బాలునిఁ జూచి
 'ఎవడికుఱ్ఱ. నా భర్తవలె నున్నాఁడు? అతండే వీడగునా?'
 యని మనంబున శంకించుచుండగా నారదుఁడు వచ్చి యా
 బిడ్డఁడు , కాముఁడే యని వాని కలరూపును జేపకడుపునఁ
 జొచ్చిన తెఱఁగును మొదలుగా జరిగినదంతయుఁ జెప్పెను. ఆ
 పడతి కాముని పత్నియగు రతిదేవి. ఆ కీర్తిమతి తన్ను శంబ
 రుఁడు తన మహానసమున వంటలవాండ్రుకఁ బనికత్తియగా
 నియమించియుండెను. అట్లుండి యాబిడ దగ్ధదేహుం డయిన
 తనపతి మరల దేహముతోఁ బుట్టుట నెదురుచూచుచు నార
 దునివలన నా శిశువును గామదేవుఁడని తెలిసి యా కుఱ్ఱ
 నియం దెడతెగని నెయ్యము నెఱపసాగెను. ఆ కృష్ణుని

* మాయావతియనునది మన్మథునిపత్నియగు రతిదేవి. శంబరుఁ డా
 పడతిని బలాత్కారమునఁ జేఱపట్టి వంటయింటఁ బాచకులకు పరిచారి
 కగా నేర్పఱిచెను. ఆ బిడయుఁ దనపతి మరల దేహముతోఁ బుట్టుట
 నెదురుచూచుచు నందు వసించియుండె ననుకథ యిట యనుసంధించునది.

అ-౫౫.]

దశమస్కంధము.

కుమారుఁ డచిరకాలముననే పెరిగి యావనము నొంది
తన్నుఁజూచు జనరాండ్రకు నెంతయు మరులు ములఱిప
సాగెను. ఇట్లు తనపతి తామరతేకులంబోలి వెడందలై
కన్నుంగవ చెన్నుఁగులుక, జానువులవఱకు నిడుదలయు బెడఁ
గారు బాహువులతో, మనుష్యులం దెల్ల మిక్కిలియుఁ జక్కం
దనమునఁ గండళించుచుండఁగాఁ గాంచి, నునుసిగ్గు నూలు
కొన్న చిఱునవ్వు నివ్వటిల్ల, బొమలు గిఱపుచు, మక్కువ
పిక్కటిల్ల సురతసూచకంబులగు భావంబుల నశనిని గొలువ
సాగెను. కృష్ణవీర్య సభవుఁ డగు నమ్మహాత్ముండు ప్రద్యు
మ్నుండును నా పడఁతితో 'తల్లీ ! నీ బుద్ధి విపరీతముగా
నున్నది. నీవు తెల్లి భావమును మీఱి వుంశ్చలివలె నడచు
చున్నావే' యనెను. రతి 'నీవు నా రాయణుని పుత్రుఁడవు.
శంబరుఁడు గృహమునుండి నిన్నపహరించుకొని పోయెను.
ప్రభూ ! నేను నీ గారాబుపత్నిని, రతిదేవిని. నీవు కాముం
డవు. ఈ శంబరాసుకుఁడు నీవుపుట్టి పదిదినములును గడవ
కున్నపుడు సముద్రమునఁ గొనిపోయి వైచినాఁడు. ప్రభూ !
అందు ని న్నొకమత్స్యము మ్రింగెను. నాని యుపరమున
నుండి నీ విట వచ్చితేవి. దుర్జయుంజై యెవ్వరికిని జెనక
రాకున్న యీ నీదు శత్రువు మాయలు వందలకొలఁదిని
దెలిసినవాఁడు. నీవు మోహనాదులయిన మాయలను నా
చేతఁబడసి వీనినిఁ జంపుము. నీ కన్నతల్లి, రుక్మిణిదేవి, బిడ్డను
బోఁగొట్టుకొన్న యాఁడులేడివలెను, క్రేపును బాసిన యావు
వలెను, మిక్కిలియు నాఱటపడుచుఁ బుత్రస్నేహమునఁ
గలంగి నలంగి, దీనయై దుఃఖించుచున్నది చుమీ' అనెను.

ఇట్లు మాటలాడి యంత నమ్మామావతి మహాత్ముం డగు
 ప్రద్యుమ్నునకు సర్వమాయలను వినాశము సేయునట్టి మహా
 మాయ యనెడి విద్య నుపదేశించెను. ఆ ప్రద్యుమ్నుడును
 శంబరుని కడకుఁబోయి యించుకయు సైఁపరాని యాత్మేప
 వచనము లాడుచుఁ గలహముచు బుట్టించుచును వానిని యుద్ధ
 మునకుఁ బిలిచెను. వాడు నా ధిక్కారంపుఁ బలుకులచేఁ
 గొట్టువడి కాలం నొక్కఁబడిన సర్పమువలెఁ జెలంగి, కన్ను
 లెఱ్ఱనై నుడివడఁ, గోపంబు మల్లడిగొన, గద కేలందాల్చి
 పెడలివచ్చెను. అట్లువచ్చి గదను గిరగిరం ద్రిప్పి మహాత్ముం
 డగు ప్రద్యుమ్నునిపయి విసరివైచి పిడుగుపడినట్టువైతె
 బిట్టుగానార్చి యట్టహాసముచేసెను. అట్లాగద యాకా
 శమునందుఁ దనపయిని వచ్చుచుండఁగాఁ బ్రద్యుమ్నుండు
 మఱియొక గదచే దానిని బడఁగూల్చి తనగదను నా శత్రు
 వువై విసరివైచి బిట్టుగా నార్చెను. ఆ యసురుడు మయుం
 డుపదేశించిన దైత్యమాయ నాశ్రయించి యాకాశమునం
 దుండి కృష్ణకుమారునివై శిలావర్షమును గురియించెను.
 మహాబలుం డా రుక్మిణీనుతుఁడు తాలవానచే గాధితుండగుచు
 సత్త్వమయంబై సర్వమాయలను దూలించునట్టి మహా
 విద్యను బ్రయోగించెను. అంత నాదైత్యుఁడు గుహ్యక
 మాయలను, గాంధర్వ పై శాచమాయలను, ఉరగచాక్షసుల
 మాయలను నతనిపయిని వందలకొలదిని బ్రయోగించెను.
 ప్రద్యుమ్నుఁడు వాసినెల్లఁ దూలించి, నాఁడియగు ఖడ్గము
 నెత్తికొని, యెఱ్ఱని పల్లమీసలు వెలయుచున్న యా శంబ
 రుని శిరసును గిరీటగుండలయుక్తముగా వాని కాయమునుండి

బాసిపడఁ ద్రుంచి కూల్చెను. దేవతలు పుష్పసమూహ
 మతనిపయిని జల్లుచుఁ బొగడుచుండిరి. అపు డాప్రద్యుమ్నుఁ
 డాకాశచారిణియగు తనభార్య యాకాశమునఁ దన్నుఁ
 గొంపోవఁగా ద్వారకాపురిమును జేరినవాడయ్యె. అతఁడు
 తనపత్నిని గూడి మెఱపుతోఁగూడిన మేఘమువలె నాకాశ
 మునంబోయి నారీరత్నములు నెరసి జెగసియున్న మేటి యంతః
 పురమును జొచ్చెను. అట్లు నల్లనిమబ్బువలెఁ జామని చాయ
 గలిగి, బంగారువలువ దళుకొత్త, నిడుదిలయిన భావపువ్వులును
 నెఱ్ఱిని గడగన్నంగవయు సొగసయిన చిఱునవ్వును నెఱ్ఱెలు
 గులుకు నెఱ్ఱెగమును గలిగి, నెరులుగల నల్లని ముంగురులు
 వరుసలుగొని మొగమఁదామర కొకవింత కొమరు సింగా
 రించుచుండ, నరుగుదెంచిన యాప్రద్యుమ్నునిఁ గాంచి
 యందుఁగల సుందరులెల్లఁ గృష్ణుండని తలంచి సిగ్గులగ్గలింప
 నందంద మఱిఁగియుండిరి. కాని, కొంతవడికి నాపడఁతులు
 వానియందుఁ గృష్ణునికన్న నించుక వేఱులక్షణములను
 శ్రీవత్సాదులు లేమిని గనుఁగొని, యంత మఁదఁబులు మిక్కి
 లియుఁ బొడలఁ, జెలినవ్వులు దళుకొత్త, నారీరత్నముతోఁ
 గూడనున్న యావన్నెకానిని దఱిసివచ్చిరి. అతఁ డెల్లని
 కడఁగన్నుల వన్నెచూపుచుఁ దీవారు పలుకులుఁలుకు నా
 రుక్మిణీదేవి యయ్యెడ వానిని జూచి యగపడికన్న తన
 చిన్నికొమరునిఁ దలఁచుకొని నెయ్యమునఁ జన్నఁగని చేపు
 చుండఁగాఁ దనలో 'ఎవఁ డీ పురుషురత్నము! వీని కన్నంగవ
 తామరజేనులను బురుడించుచున్నవిగదే! ఎవ్వనికొడుకు?
 ఏ పుణ్యురాలు వీనిని గడుపునమోచి కన్నదియో? వీని కి

సుందరి యెందు దొరకినదో ! నా పురిటింటనుండి పాపు
 లెవరో కొంపోఁగాఁ నా ముద్దులకొడుకు గాన రాఁడయ్యెఁ
 గదే. వాఁడే వీఁడగునా ? వాఁ డిప్పుడుండిన వీని యీ
 వయసు నీ రూపమునే యుండునుగదే ! నా కొడు కింతకు
 నెక్కడ నేనియు బ్రతికియుండునా ? అది యట్లుండనీ. వీనికి
 శార్ఙ్గధన్వుఁ డగు కృష్ణుని యాకారమును నవయవముల
 తీరును నడయు నెలుంగును నవ్వును జూపులును వెలయు
 చున్నవి. కృష్ణునిపోల్కి వీని కెట్లు గలిగెను ? నా గర్భమందుఁ
 బుట్టిన మహాత్ముఁ డా బిడ్డఁడే వీఁడు గావలయును. నాకు వీని
 యందు మక్కువ మిక్కిలియు దళముకొనుచున్నది. నా
 యెడమ బుజ మదరుచున్నది ' అనెను. ఇట్లు రుక్మిణీదేవి
 తనలో దాను వితర్కించుకొనుచుండఁగాఁ దేవకి వసుదేవుల
 లోడ నుత్తమ శ్లోకుండగు కృష్ణుఁ డయ్యెడకు వచ్చెను.
 భగవంతుడు కృష్ణుఁ డా వృత్తాంత మంతయుఁ దెలిసియున్నను
 నెఱుంగనివాఁడుంబోలె నేమియుఁ బలుకక యూరకుండెను.

—●—◆— { నారదుఁడు ప్రద్యుమ్న వృత్తాంతమును
 దెలుపఁగా రుక్మిణీదేవి మొదలగువా
 రానందము నొందుట. } —◆—●—

నారదుఁడు సంతవచ్చి శంబరుఁడు మ్రచ్చిలికొనిపోవుట మొద
 లుగాఁగల వృత్తాంతమునంతయుఁ జెప్పెను. మిక్కిలి రూశ్చ
 ర్యంబయిన యా వృత్తాంతమును విని కృష్ణుని యంతఃపుర
 కాంతలు మృతుఁడయిన పుత్రుఁడు మరలి వచ్చినట్లు, పెక్కు
 సంవత్సరములు గానరాకుండిన వానిని గన్నులారఁగాంచి
 యెంతయు నభినందించిరి. దేవకియు వసుదేవుఁడును గృష్ణుఁ

దును బలరాముఁడును నల్ల తక్కిన స్త్రీలును రుక్మిణీదేవియు
నా దంపతులను గాఁగిలించికొని యెంతయు ముడము నొందిరి.
ద్వారకాపురవాసులు గానఁబడకపోయిన ప్రద్యుమ్నుఁడు
మరల వచ్చినాఁడని విని 'బౌరా! మృతుఁడయిన బాలుఁడు
మరల భాగ్యవశమున నింటికి వచ్చినాఁడుగదే' యని మాట
లాడికొనిరి. ఆ ప్రద్యుమ్నుఁడు తన తండ్రి రూపుంబోలి
యుండుటవలన నతని తల్లులు తమ పతియగు కృష్ణుండను
బుద్ధి వానియందుఁ గలిగి మంతనంబున శృంగారభావములు
కందళింపఁగా, వానిని భజించుటకు యొక చిత్రముగాదు.
ఏలన మనస్సునఁ దలఁచుకొన్న మాత్రనే కలంచిపుచ్చు
కాముఁడు కన్నులకే కనుపట్టువాఁడై, లచ్చికాటపట్టుయిన
శ్రీ కృష్ణమూర్తికిఁ బ్రతిబింబమైన ముద్దుల పుత్రుఁడై
చూపట్టఁగా నదియొక విచిత్రమా? కాదు. ఇకఁ దక్కిన
పడఁతులును వాని నట్లు భజించుటకును జెప్పవలయునా?

ఇది యేఁబదియేనవ యధ్యాయము.

—●●◆ స్యమంతకోపాఖ్యానము. ◆●●—

—●●◆ { సత్రాజిత్తునకు స్యమంతకము దొరకిన విధమును } ◆●●—
దాని ప్రశ్నావము మొదలగు వృత్తాంతమును.

శుకుఁడు 'సత్రాజిత్తు కృష్ణునికి నెగ్గు గావించి దానిని బరి
హరించుటకై స్యమంతకము నెడు రత్నమును దన పుత్రికయగు
సత్యభామనుఁ దానై యతని కొసంగినవాఁడయ్యె' ననెను.
రాజు 'బ్రాహ్మణోత్తమా? సత్రాజిత్తు కృష్ణునకు నెగ్గేమి
గావించెను? స్యమంతకమునే యతని కెక్కడిది? కూతు నతఁ

డేల హరికిచ్చెను? అని యడిగెను. శుకుఁడు—సత్రాజిత్తు
 దానెప్పుడును సూర్యునకుఁ బరమ భక్తుఁడై యుండెను. అందు
 లకు సూర్యుఁడు సంతోషుఁడై ప్రేమ గడలుకొన నాస్యమంతక
 మణి నొసంగెను. అతం డామణిని గంఠమునందుఁ దాల్చి
 సూర్యునివలె ధగధగమని ప్రకాశించుచు ద్వారకాపురమును
 బ్రవేశించెను. కాని యా మిక్కుటమయిన మణి తేజస్సు
 వలన నాతం డిట్టివాఁ డని కనుఁగొనరాకుండెను. జను లతని
 దవ్వలం జూచి యా తేజంబుచేతఁ గన్నులు మిఱుమిట్లుగొని
 చూపుచెడఁగా, సూర్యుండని శంకించి కృష్ణుఁడు పాచికలాడు
 చుండఁగా నతనికిఁ దెలియఁబఱచువారై 'నారాయణా! శంఖ
 చక్రగదాధరా! దామోదరా! అరవిందాత్మా! గోవిందా!
 యదునందనా! నీకు నమస్కారము. జగత్పతీ! విభుఁడు
 సూర్యుఁడు వేండ్రములయిన తన కిరణముల మండలముచేత
 మనుజులు కన్నులను మిఱుమిట్లుగొలిపి రూపించుచు నిన్నుఁ
 జూడఁగోరి యిదిగో వచ్చుచున్నాఁడు. 'నేనెక్కడ! సూర్యుఁడు
 నన్నుఁ జూడవచ్చుట యెక్కడ!' ననకు. దేవశ్రేష్ఠులు
 త్రైలోక్యమందు నీదు నూర్గమును—నీ గుణరూపకర్తము
 లెట్టివని—కనుఁగొనుటకు సరయుచున్నవారుగదే! కాఁబట్టి
 యిప్పుడు యదువులందు మనుష్యవేషముదాల్చి గూఢుం
 డవై యున్న నిన్నెఱింగి ప్రభూ! సూర్యుఁడు నీకడకు వచ్చు
 చున్నాఁడు. వచ్చుట యబ్బరముగాదు' అనిరి. ఆ తాచుర
 సాక్షుఁడు వారు బాలురవలెఁ దెలివించు లి పలికిన పలుకువిని
 పకపక నవ్వి, 'వీఁడు దేవుండగు సూర్యుఁడు గాఁడు; సత్రా
 జిత్తు. మణిచే జ్వలించుచున్నవాఁడుచుండీ' అనెను. శ్రీమంతుఁ

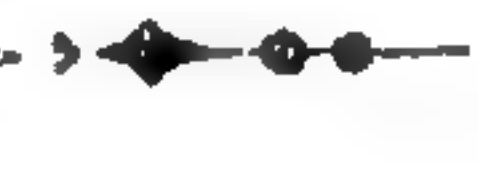
డా సత్రాజిత్తును దన గృహమునందు నుత్సవంబున మంగళములు గావించి యందుఁ బ్రవేశించి దేవగృహమునందు బ్రాహ్మణులచేత నా రత్నము నివేశింపఁజేసెను. ఆ మణియుఁ బ్రతిదినమును నెనిమిది బారువుల బంగారము నీనుచుండెను. ఆ మణి యెయ్యెడ నర్చితం బగుచుండునో నందు దుర్భిక్షయు మారియు సరిష్టములును సనుస్తములయిన యాధివ్యాధులును నశుభములును దొంగలు మొదలగు వంచకులును గలుగ నేరరు. కృష్ణుం డొకప్పు డా మణిని యదురాజగు నుగ్రసేనున కిచ్చుని సత్రాజిత్తు నడుగఁగా నతం డ్ధకాముకుం డగుటవలనఁ గృష్ణుని యాచించుట వ్యర్థమగుచున్నదియు నూహింపక దాని సయ్యకయె పోయెను.

—●—◆— { జాంబవంతునకు స్యమంతకమణి దొరకుట.
మణికొఱకుఁ బురజనులతోఁ గృష్ణుఁడు
వచయునకుఁ బోవుట. } —◆—●—

ఒకనాఁడు సత్రాజిత్తు తమ్ముఁడు ప్రసేనుఁడనువాఁడు మిక్కిలియుఁ బ్రభుచేఁ దేదరిల్లుచున్న యా మణిని కంఠంబునఁ దొడిగికొని యశ్వము నారోహించి వనమునందు వేటాడుచుండెను. అంత నొక సింగము ప్రసేనుని వాని యశ్వమును జంపి రత్నమునుగొని కొండలోఁ జొచ్చుచుండఁగా జాంబవంతుఁ డదిచూచి యా మణిని గయికొనఁగోరి దానిని జంపిపుచ్చెను. అతఁడును దన కొండబిలమందుఁ దన కుమారునకుఁ దాని నొక యాటముట్టు గావించెను. సత్రాజిత్తు తన తమ్ముని పోకడదోయక యెంతయుఁ బరితపించి 'బహుతకముగా నా తమ్ముఁడు మణిని మెడయందుఁ దాల్చి వనమునకుఁ

పోయినపుడు కృష్ణుడు వానిని జంపియుండును' అని చెప్పు
కొనెను అది కర్ణాకర్ణిగా జనులు విని రహస్యముగా నొండొ
రులతో గజగుజలు ప్రావసాగిరి. కృష్ణుండును దానిని విని
తనకు నంటిన దుష్కీర్తిని గడుగుకొననెంచి పురజనులతోఁ
గూడి ప్రసేనుఁడు పోయినమార్గము ననుసరించిపోయెను. అట్లు
పోయి వనమున సింహముచేతఁ బ్రసేనుండును వాని యశ్వ
మును హతిములై యుండుటయు నా సింహము పర్వతపృష్ఠ
మున నెలుఁగుబంటిచేత (జాంబవంతునిచేత) హతింబై యుండు

{

భగవంతుఁడు స్వమంతకముకొఱకు
జాంబవంతునితో యుద్ధము
సేయుట.
}

టయు జనులు చూచిరి. అంత భగవంతుఁడు కృష్ణుఁ డంధ
కారము గ్రమ్మియున్న యా జాంబవంతుని బిలమును, బెడిద
బగు దానిని, దా నొక్కండును దక్కుంగలజనుల బయటనిలిపి
ప్రవేశించెను. అట్లు చొచ్చి యం దానుణిశ్రేష్ఠము బాలు
నకు నాటబొమ్మగాఁ జేసియుండుటను గాంచి దాని నపహరింప
మనసున నిశ్చయించి యా బుడతనిపొంతి నుండెను. అట్లు
వింతయగు మనుష్యుఁ డొకఁడు వచ్చుటనుజూచి దాది భయ
మున బిగ్గఱఁ గూపెట్టెను. అదివిని బలవంతులయఁదు మిన్న
యగు జాంబవంతుఁడు క్రుద్ధుఁడై వేగ పాటుతొంచెను. అతం
డును దనస్వామియగు నా భగవంతుని సామాన్యం డయిన
యొక పురుషునిఁగాఁ దలఁచి యతని ప్రభావము నెఱుంగక
కోపంబు దీపింప నతనితోడ యుద్ధము గావించెను. మాంస
మునకై రెండు డేగలకుంబోలె నా యిరువురకును నాయుధ

ములచేతను తాలచేతను వృక్షములచేతను నవియు ముగి
యఁగా, బాహువులచేతను మిక్కిలియుఁ దుములముగా
స్వంద్యయుద్ధము ప్రవర్తించెను. వారొకరి నొకరు గెలువ నుం
కించుచుండిరి. అంత నాయురువురకుఁ బిడుగు పాటులవలె నతి
నిష్ఠురంబులగు పిడికిళ్లతో నెంతయు నలయక రేయుంబవలు
నిరువదియెనిమిది దినములు యుద్ధము జరిగెను. అంత జాంబ
వంతుఁడు శ్రీ కృష్ణుని పిడికిటి పోట్లంజేసి యంగముల వెను
సంధి బంధములెల్లఁ బిండలివండుగా నలఁగి కలంగఁగా సత్తువ
డిందువడి మేనెల్లఁ జెమర్చుచు మిక్కిలియు విస్తృతమున
సతినింజూచి 'నీవు సర్వభూతములకునుఁ బ్రాణంబును * నోజ

జాంబవంతుఁడు కృష్ణుని స్తుతించుట.
కృష్ణుఁడు మణితోడ జాంబవతిని
బడయుట.

స్సును సహంబును బలంబునని యెఱుంగుదును. మఱియు
జగత్కారణంబగు పురాణపురుషుండును జగద్రూపంబునఁ
బ్రభవించు వాఁడును సర్వాంతరాత్మయగు నధీశ్వరుండు నగు
విష్ణుండ వనియు నెఱుంగుదును. నీవు మహాత్ము మొదలుగాఁ
బృథివివఱకుఁగల తత్త్వములకెల్ల స్రష్టవు. మఱి నీకు సృజ్య
ములయిన యా మహదాదులకు నుపాదానంబగు సత్తును నీవే.
సర్వమును స్వవశము గావించుకొనువారికి నీవు ప్రభుండవగు
కాలంబవు. కాలశరీరకుండవు. మఱి జీవాత్మలకెల్ల లోనఁ
జొచ్చి శాసించు చుండుటంబట్టి పరమాత్ముండవు. ఎవ్వఁ

డించుక కినుక చెలరేగఁ గడకఁటిచూడ్కుల నిగిడింపఁగానే
 మొసళ్లును దిమింగలములును గలంగ సముద్రము భయం
 పడి మార్గమునిచ్చెనో, ఎవ్వఁడు తనకీర్తి పెంపుకొఱకు
 సేతువును బంధించెనో, ఎవ్వఁడు లంకను దగ్ధముగావించెనో,
 ఎవ్వని వాఁడిబాణములచే రాక్షసుండగు రావణునితలలు నేలం
 గూలెనో, యా నా స్వామి యారఘునాథుండు నీవే యని
 యెఱుంగుదును' అని స్తుతించెను. ఇట్లు విశ్లేషించుట నా పర
 తత్వమును నెఱింగిన యా ఋక్షరాజును జాంబవంతునిఁ జూచి
 భగవంతుఁడును దేవకీసుతుఁడు సరవిందాత్ముండు నగు నా
 కృష్ణుండు కరుణ మిక్కిలియుఁ గడలుకొన, మంగళకరంబగు
 తన కరంబుచేత నల్లఁ దడవి యా భక్తుని మేఘగంభీరంబు
 లగు వచనంబుల 'భట్లకపతీ! నాకు నీ మణిపలన లేని వట్టి
 యపవాదము వచ్చినందున దానిని గడిగి కొనుటకై దీనిని దీసి
 కొనిపోవ మేమిట వచ్చితిమి చుమీ' యనెను. అంత జాంబ
 వంతుఁ డుపాయనము కొఱకుఁ దన కూతురయిన జాంబవతి
 యను కన్యను నా మణితోఁగూడఁ గృష్ణునకు సర్పించెను.
 అంత నా భగవంతుఁడు తన్ను నితరములగు మణిరత్నముల
 చేతను బూజింపఁగా సంతృప్తుండై భక్తవత్సలుండు గావునఁ
 బునరా వృత్తి రహితంబయి పరమంబగు ముక్తి నతని కొసం
 గినవాఁడయ్యె. అంత బిలము వెలుపలనున్న జనులు బిలము
 చొచ్చిన కృష్ణుఁడు వెడలి రాకుండుటను జూచి పండ్రెండు
 దినము లతని రక నెదురుచూచి, దుఃఖితులై తమ పురిము

రానందులకు మిక్కిలియు శోకించిరి. అంత ద్వారకాపురవాను
లగు జనులు దుఃఖితులై సత్రాజిత్తును దిట్టించు గృష్ణుని
మరలఁ బడయుటకు మహామాయయగు దుర్గ నుపాసించిరి.
ఆదేవియుఁ దన్ను భజించుటవలన వారికిఁ గృష్ణదశనము
గలుగునట్లాశీర్వాదించుచుండఁగా హరియును బోయినపని
తీర్చుకొని భార్యనుగూడి వారి కెంతయు నుబ్బుగలిగించుచుఁ
బొడసూపెను. వారు మృతుండయిన వానిని మరలఁ బడసి
నట్లు, మణిని గుత్తుకయందుఁ దాల్చి పత్నితోఁగూడ వచ్చిన
హృషీకేశునిఁ జూచిరి. అందఱకు నెంతయు నుత్సవమయ్యెను.

—●— { సత్రాజిత్తునకు మణిని మరల నిచ్చుట. } —●—
సత్యభామ వివాహము.

అంత భగవంతుడగు కృష్ణుడు సత్రాజిత్తును బిలిపించి
సభయందు రాజు సమక్షమున మణిని దాను గనుఁగొన్న
ప్రకారము నెఱింగించి దాని నతనికి నిచ్చెను. అతఁడను
మిక్కిలియు లజ్జితుండై యారత్నమును బుచ్చుకొని మొగము
వాంచి దాను జేసినపాపమున కెంతయు ననుతాపమను
నిజగృహమునకుఁ బోయెను. అతఁడా విషయముచే మనం
బునఁ దలపోయుచు బలనంతునితోడి విగ్రహమునకు వ్యాకు
లుండై ఈ నెఱను నెట్లు దుడిచికొందును? ఆచ్యుతుడు
కలంకదేఱుట యెట్లు? ఏమిచేసిన నాకు మేలగును? మఱి
జనులును నన్ను దిట్టకుందురు? ఇస్సీ! ధనమునందలి పేరా
సచేదవృల్లం జూడని మూఢుని నన్నుఁగాల్పనే! నాదిబ్రహ్మకా!
నారీరత్నమగు నా పుత్రుకను నారత్నమునుగూడ నాతని
కొనంగెదను. ఇదియె మంచి యుపాయము. మఱియొకవిధమున

నతనికిఁ గోపశాంతి గలుగదు' అనెను. ఇట్లు సత్రాజిత్తు బుద్ధిచేత గట్టిగా నిశ్చయించుకొని యొప్పులకుప్పయగు తన కూతును నా మణిని దానై యెత్తుకొని కృష్ణునకుఁ గానుకగా నొసంగెను. భగవంతుఁ డంత శీలరూపేదార్య గుణసమన్వి తయై వెక్క-ండ్రరాజులు వేడిన యా సత్యభానును విధ్యుక్త ముగాఁ బెండ్లియాడెను. కృష్ణుఁడు సత్రాజిత్తుతో 'రాజా! నీ మణిని మేము పుచ్చుకొనము. సూర్యదేవభక్తుండవగు నీకే యామణి యుండుఁగాక. మేము (దానివలని దుర్భిక్షశాంతి మొదలగు) * ఫలములను బొందువారమే కావలయును' అనెను.

ఇది యేబదియాటవ యధ్యాయము.

—●— { సత్రాజిత్తును జంపి స్యమంతకమును నపహరిం చిన శతధన్వునిఁ గృష్ణుఁడు వధించుట. } —●—

భగవంతుఁడు పాండవులును గుంతియు లక్కయింట్ల దగ్ధులయిరని విని వారు దగ్ధులుగారని యెఱింగినవాడయ్యును గులోచిత సంవ్యవహారము కొఱకు బలరామునిఁగూడి కురుదేశ మునకుఁ బోయెను. ఆ యిద్దఱు దమవలెనే దుఃఖించుచున్న భీష్ముని ధృతరాష్ట్రుని గాంధారిని ద్రోణుని జేరి 'అయ్యా ఏమి కష్ట'మని పలికిరి. కృష్ణుఁడులేని తెఱపిని జూచి యక్రూరుండును గృతవర్తయు శతధన్వుని కడకుఁబోయి 'మణినేల దీసికొన కున్నావు? ఆ సత్రాజిత్తు కన్యారత్నమును మనకిచ్చునట్లు

* 'ఫలభాగినః' అని మూలము. సత్రాజిత్తునకుఁ బుత్రుఁడు లేనందున నతని ధనమును దుదిని మమ్మే చెందఁగలదనియు నర్థమునేయవచ్చును.

ప్రతిష్ఠ చేసి మనల నెంతయు సరకుగొనక కృష్ణున కిచ్చినాఁడే
కాన మణిని దీసికొనవలయును. వాఁడునుటుతో నుండఁగా
మణి నెట్లును దీసికొనఁగూడ దందువా? వాఁడు తన తమ్ముఁడు
* పోయినదారినే యేల పోరాదు' అని పురికొలిపెను. ఇట్లు
వారిరువురును దనబుద్ధిని వేటుగా మార్పఁగా దుష్టుఁ డాశత
ధన్యుఁడు మణియందలి పేరాసవలనను .దన కాయువు
క్షీణించి యుండుటంబట్టియు నా సత్రాజిత్తు పరుఁడి నిదురించు
చుండఁగా బట్టి వధించెను. అంత వాఁడంతఃపురమందలి
స్త్రీలందఱును 'హా' యని యటచుచు నిక్కుమాలి బిగ్గఱ
వాపోవుచుండఁగా బశుహింసకుఁడు పశువునుంబోలె వానిని
జంపి మణిని గయికొని వెడలిపోయెను. సత్యభామయుఁ దన
తండ్రి హతుఁడగుటను జూచి మోతయు శోకమున మునింగి
'తండ్రి! తండ్రి! అయ్యో! చచ్చితివే' యని మైమఱచి
పలవించినదయ్యె. అంత నక్కాంత దనతండ్రిని నూనెకొప్పర
యందుంచి హస్తినాపురమునకు, నిది తెలిసి యున్నను దెలి
యని వానివలె నున్న కృష్ణునకుఁ దెలుపం బోయి, యతనికిఁ
బితృవధ మంతయుఁ జెప్పెను. ఆ వృత్తాంతము నంతయు విని
రామకృష్ణు లీశ్వరు లయ్యును మనుష్యచేష్టల ననుకరించుచుఁ
గన్నులయందు నీకు గ్రమ్మ 'అక్కటా! మనకుఁ దుదిలేని
దుఃఖము గలిగెను గదా' యని విలపించిన వారయిరి, అంతఁ
గృష్ణుఁడు సత్యభామను బలరాముసిగూడి యా హస్తినాపుర
మునుండి తనపట్టణమగు ద్వారకకు వచ్చి శతధన్వునిఁజంపి
వానియొద్దనుండి మణిని దీసికొనవలయునని యుద్యుక్తుఁ

డయ్యెను. వాడును గృష్ణుని పూనిక నెఱింగి భీతుడై ప్రాణములను గాచుకొనఁగోరి కృతవర్తను సహాయపడ వేడెను. ఆ కృతవర్తయు, వానితో 'రామకృష్ణు లీశ్వరులు. వారికి నేను బ్రతికూలముచేయను. వారికి నెఱ్ఱగావించి యెవఁడు నేనును నొందనేర్చును? అతనిని ద్వేషించుటంబట్టి కదా కంసుఁడు తన యనుచరులతోడ సిరికిని నుసుఱునకును దొలఁగినవాడయ్యెను. జరాసంధుఁడు పదియేడు యుద్ధములందు విరథుండై దేహము మాత్రముదక్కి పలాయితుడయ్యెను. అనెను. ఇట్లు కృతవర్త నిరాకరించిపుచ్చఁగా వాడక్రూరునిఁ దనకుఁదోడుగా నుండ వేడికొనెను. అక్రూరుఁడు వానితో 'రామకృష్ణు లీశ్వరులు. వారిబలమును నెఱిఁగినవాఁడెవఁడు వానితో విరోధము పెట్టుకొనును? ఎవ్వఁడు జన్మాది వికారముల నొందకి యీ విశ్వముసంతయు లీలచేత సృజించుచును రక్షించుచును. సంహరించుచు నుండనో, విశ్వస్రష్ట యగు నెవ్వని జగత్సృష్టి మొదలయిన వ్యాచారములు నూయి చేత మోహితులయినవా రెఱుంగనేరరో, ఎవ్వఁడేడేడ్ల బాలుడై యున్నప్పుడు నొక్కచేతనే వెనుఁగొండను బెకల్చి, శిశువు పుట్టగొడుగునుంబోలె, వేషకగా దానిని చాల్చి యుండనో, యద్భుత కర్తుండయిన యీ యనంతసకును, నాది భూతునకును, గూటస్థునకును, బరమాత్మునకు భగవంతుఁడగు కృష్ణునకు నమస్కారము' అనెను. ఇట్లక్రూరుఁడును నిరాకరింపఁగా శతధన్వుఁడా నుహుమణిని నాయక్రూరుని యొద్దనే నైచి యశ్వమునెక్కి నూఱుయోజనములమేర పోయెను. రాముఁడును గృష్ణుఁడును గరుడధ్వజాలంకృతంబగు రథము నారో

హించి మహావేగములగు గుఱ్ఱములం బూన్చి తమ మామకు
 ద్రోహియగు నా శతధన్వని వెన్నాడిచనిరి. శతధన్వఁడు
 శతయోజనము లరిగి యంత గుఱ్ఱము డప్పి క్రిందఁబడఁగా
 దానిని మిథిలానగరము నుపవనమందు దిగవిడిచి మిక్కిలియు
 దిగులుగొని కాలినడకనే పరుగిడసాగెను. కష్టుఁడును రోష
 మున వెంటఁ దఱిమికొని పోయెను. అట్లు కాలినడకతోఁ బరు
 గిడుచున్నవానిని, గష్టుఁడును గాలినడకనే వెంటడించి వాఁడి
 యంచుగల తన చక్రముచేత వానితలఁ ద్రుంచి వాఁడు
 గట్టిన పుట్టములు రెంటియందును నా మణిని వెదకెను. అయి
 నను మణి దొరకక యతఁ డన్నకడకు వచ్చి 'శతధన్వని
 న్యర్థముగాఁ జంపితిని. మణి వానియందులేదు' అనెను. అంత
 బలరాముఁడు 'శతధన్వఁ డా మణి నెవ్వఁడో యొకపురుషుని
 యెడ దాచియుండును. ఇది నిజము. వానిని వెదకుటకై పుర
 మునకుఁ బొమ్ము; నాకు జనకుఁడు మిక్కిలియుఁ బ్రియుఁడు
 గాన యతనిని జూచి రాఁగోరెదను' అనిచెప్పి యతఁడు మిథి
 లాపురమును బ్రవేశించెను. జనకుండు సతనిని జూడఁగానే
 దిగ్గనలేచి మనసున నెంతయు సంతోషంబు గడలుకొనఁ
 బూజ్యుండగు సతనికిఁ దగు కానుక లర్పించి పూజించెను.
 ఆ ప్రభుఁడును మిథిలయందుఁ గొన్నిసంవత్సరములు వసించి
 యుండెను. అంత ధృతరాష్ట్రుని పుత్రుఁడయిన దుర్యోధనుఁడు
 మిథిలకువచ్చి మహాత్ముఁడగు జనకుఁడు ప్రీతియుక్తుడై
 తన్నెంతయు గారనింప నా సమయంబున బలరామునివలన
 గదాయుధము నభ్యసించెను. అంత విభుం డాకేశవుండును
 ద్వారకాపురికి మగిడివచ్చి తనప్రియురాలికి సశ్యభామకుఁ

బ్రియము సేయువాడై శతధన్వని వధించుటనుజెప్పి మణి
దొరకకుండుటను జెలిపెను. అంత నతండు హతుడయిన తన
మామకు సుహృదులంగూడి పరలోక హేతువులగు నాయా-
యుత్తరక్రియలనెల్ల జేయించిన వాడయ్యె.

—●—●— అక్రూరుడు మణి. మరలఁ గృష్ణునకిచ్చుట. —●—●—

అక్రూరుడును గృతవర్తయును శతధన్వనివధమును విని
వానిని దా మిరువురును బురికొలిపినవారుగాన భయమున
వడవడ వడంకుచు ద్వారకాపురమునుండి దేశాంతరము
వెడలిపోయిరి. కొందఱు * 'అక్రూరుడు దేశాంతరమునకుఁ
బోవఁగా ద్వారకాపురమందలి జనులకు శారీర తాపములును
మానస తాపములును, ఆధిదైవికములును నాదిభౌతికము
లునునగు నరిష్టములును, మాటిమాటికిఁగలిగె' నని చెప్పెదరు.
వారు పూర్వ ముదాహరింపఁబడిన భగవంతుని మహిమను
మఱచిరికాఁబోలు. కాకున్నఁ దమతమ నివాసదేశములందుఁ
దాపత్రయమును బోకార్చునట్టి మునులకు నివాసభూతుఁ
డయిన శ్రీకృష్ణుఁ డున్ననివాసమున నరిష్టములు కలుగునను
టయు ఘటించునా? మఱి వృద్ధులు కొందఱు 'తొల్లి కాశి
యందు వర్షము గురియకుండఁగా నక్కడకు వచ్చిన + శ్వఫ

* అక్రూరుడు కృష్ణు ననుమతిమీఁదనే పోయియుండును. కృతవ
ర్తను జంపినచో భక్తుండగు నక్రూరుఁ జంపకవిడిచిన పక్షపాతము వెల్లడి
యగునని వానిని జంపక కృష్ణుఁ డుపేక్షించియుండును. కాబట్టియే కాక
వారు సర్వజ్ఞుని మఱియొక విధమున పంచించుట గలుగదు.

† అక్రూరుఁ డామణిఁకొని కాశియందు దానపతియని పేరున
బంగారు మయములయిన వేదికలతో గొప్పయజ్ఞములు యజించుచు వసించి

లుకనకుఁ గాశిరాజు తనకూతును గాంధిని యనుదాని నొసం
 గెను. అంతఁ గాశియందు వర్షముకురిసెను. అతని కొమారుఁ
 డీయక్రూరుఁడు, సట్టిప్రభావము గలవాఁడుగాన యతఁ డెక్కి
 డెక్కిడ నుండునో యక్కడక్కడ నెల్లఁ బృథ్వీఁడు వర్షము
 కురియుచుండును. మఱి యందు నుపతాపములుగాని యప
 మృత్యువులుగాని గలుగవు' అని యాడు మాటలువిని కృష్ణుఁ
 'డక్రూరుఁడులేమి మాత్రమే యిందులకుఁ గారణముగాదు,
 మణిలేమియు నగు' నని తలఁచి దూతలను బంపి యా
 యక్రూరునిఁ బిలిపించి యతనిని బూజించి మాటలాడి ప్రియ
 ములయినకథలను జెప్పి తా నెల్లవారలచిత్తములను నెఱింగిన
 వాఁడుగాన నల్లన నవ్వుచు నతనితో 'దానపతీ ! శతధన్యుఁడు
 శ్రీమంతమయిన యా స్యమంతకమణిని నిల్లడ యుంపఁగా నీ
 యందు నెలకొనియున్నదిగదా. ఇది నాకు మునుపే తెలి
 యును. సత్రాజిత్తునకో పుత్రులు లేరు. కనుక నతని దాహి
 త్రులు తిలోదకము లొసంగి పిండములనిడి ఋణమునుదీర్చి

యుండఁగా, కృష్ణుఁడే యక్రూరుని నట్లు పంపినాఁడని జనులు చెప్పు
 మాటలు గర్ణాకర్ణిగా విని సత్యభామకును రాముఁడు మొదలగువారికిని
 గృష్ణునియందు నమ్మిక చెడెను. అంతఁ గృష్ణుఁడు లోకులను దేర్చుటకై
 యక్రూరునిఁ బిలిచి యాక్షేపించెను. భగవంతుఁ డక్రూరునిఁ పిలిపించి
 నందులకుఁ గల యీ యభిప్రాయమును దాచి కొందఱు ఋషు లక్రూ
 రునిఁ బిలిపించుటకుఁ గారణాంతరమును జెప్పఁగా వారిని బంపి యిట
 దూషించుచున్నాఁడని తెలియునది.

మిగిలియున్న యాతని సొత్తునంతయుఁ * గయికొందుగు
గదా. అయినను నామణి యితరులకు ధరింప నెంతయుఁ గష్ట
ముగాన వారలకు వలదు. సువ్రతుండవగు నీయందే యా
మణి యుండుఁగాక. అయిన నొకటి గలదు. ఆ మణిని
గుఱించి మాయన్న నన్నుఁ జక్కఁగా నమ్మున్నాఁడు. కాన
మహాభాగా ! నీ వారత్నమును మారకచూపుము. అంతే
చాలును. దానినల్ల నాచుట్టములకు నిమ్మళము గలిగింపుము.
నీ కిప్పుడు బంగాకు వేదికలతో యజ్ఞములెడతెగక జరుగు
చున్నవిగదే' అనెను. ఇట్లు కృష్ణుఁడు సామవచనముల
చునను దగులునట్లు చెప్పఁగా నక్రూరుఁడును వస్త్రమునఁ గప్పి
యున్న మణిని జెచ్చ సూర్యప్రభం బగుదానిని కృష్ణున కొసం
గెను. కృష్ణుఁడు నా స్యమంతకమణిని జ్ఞాతులకెల్లఁ జూపి
తనయందలి నెఱుఁచును దుడుచుకొని మరలఁ దనచేతులారనే
దాని నా యక్రూరున కొసంగెను. భగవంతుఁడు నీశ్వరుఁ
డయిన కృష్ణుని యీ చర్యను, † సంపూర్ణమును సకల పాప
హరమును సత్యంత మంగళావహంబు నయిన యీ యాఖ్యా
నమును నెవఁడు పఠించునో, వినునో, స్మరించునో వాఁడు
దుష్కీర్తిని దురితములను బోఁగొట్టుకొని శాంతిని బొందు
వాఁడనను.

ఇది యేఁబదియేడవ యధ్యాయము.

* అపుత్రుఁడగువాని ధనమును ఋణమునకుఁ జెల్లినదిపోఁగా మిగిలిన
దానిని దాహితులు పొందుదురను శాస్త్రార్థమునట సూచించుట తెలియు
నది.

† ఇట ఫలశ్రుతిఁజెప్పట తెలియునది.

—●— శ్రీ కృష్ణుడు కాళిందిని బెండ్లాడుట. —●—

ఒకప్పుడు పురుషోత్తముడు, తొల్లి కనబడకుండి మరల ద్రుపదుని గృహమున నెల్లవారికిని గనుపట్టుచుఁ బాండవులున్నారని విని వారిని జూచుటకై సాత్యకి మొదలగు యాదువులు పరివేష్టించి కొలువ నిండ్రప్రస్థమునకుం బోయెను. అట్లు సర్వేశ్వరుండయిన యా ముకుందుడు వచ్చుటను గాంచి పాండవులు ముఖ్యం బనెడి పంచవృత్తిప్రాణము రాగా నింద్రియములవలె నొక్కపెట్ట దిగ్గన లేచి యెగుర్కొనిరి. అంత నా వీరు లాయచ్యుతుని బిగియఁ గొగిలించికొని యతని యంగముల సంగమునఁ బాపములన్నియుఁ దూలఁగా, నను రాగముతోడి చిఱునవ్వు చొలఁకుచున్న యాతని నెమ్మొగమును గాంచి యెంతయు ముడము నొందిరి. కృష్ణుండును దనకుఁ బెద్దలయిన యుధిష్ఠిరునకును భీమునకును బాదాభివందనము గావించి యర్జునుని గొగిలించుకొని నకులసహదేవుల యభివాదనములు గయింకొనెను. అంతఁ గృష్ణుండు పరమాసనంబునఁ గూర్చుండి యుండఁగా, ననిందితయగు ద్రాపది క్రొత్తపెండ్లికూతురు గావున నించుక సిగ్గుతోడి నల్లనవచ్చి యభివందనము గావించెను. సాత్యకియు నట్లే పాండవులచేత నెంతయుఁ బూజితుండై వారభివందనము గావింప నాసనంబునఁ గూర్చుండెను. తక్కినవారు నట్లే పూజితులై యాసనములం గూర్చుండిరి. అంతఁ గృష్ణుండు కుంతికడకుఁ బోయి యభివందనము గావించెను. ఆమమయు నెయ్యము పొంగారి కన్నుంగవల నీరు గ్రమ్ముచుండ నతనిని బిగియఁ గొగిలించికొని వసుదేవాదు లయిన బంధువుల సేమ

మడిగెను. కృష్ణుండును మేనత్తతో 'అత్తా! నీవును గోడ
లును గుశలముగా నున్నారేకదా?' యని యడిగెను. కుంతి
యుఁ గృష్ణునిఁ జూచి నెయ్యము పెంపున విరవిరఁబోయి,
డగ్గుత్తిక పడఁ, గన్నులనీరు బొబ్బిల్లఁ దాను మున్నుఁడిన
యా కష్టములను బెక్కింటిని దలంచుకొని కష్టములనెల్లఁ
బాచునట్టి దర్శనముగల యా కృష్ణునితో 'కృష్ణా! ఎప్పుడు
నీవు బంధులనుగు మమ్ముఁ దలంచుకొని నాతోఁబుట్టువును
సక్కారు నిటకు పంపితివో యపుడే నూకుఁ గుశల
మయ్యెను. నీవలన మేము సనాథులయితిమి. నీవు విశ్వము
నకు సుహృదుండవు. పరమాత్ముండవు. కాన నీకు సొంతగాఁడు
పెరివాఁ డను భ్రాంతిగలుగదు. అట్లయ్యును నిన్ను నెప్పు
డును స్మరించువారల హృదయమందు నెలకొని వారి క్షేతము
లను దూలించుచుందువు గదే' యనెను. యుధిష్ఠిరుఁడు
కృష్ణునిం జూచి 'అధీశ్వరా! యోగీశ్వరులకు సయితము గను
టకుఁ దరముగాని నిన్ను నల్పమేధసులనుగు మేము గన నోచి
తిమే! మేము తొల్లి యెట్టి పుణ్య మాచరించితిమో మాకు
దెలియకున్నది' యనెను. అంత రాజు యుధిష్ఠిరుఁడు వాననెల
లందు నిలిచియుండవలయు నని వేఁడుకొనఁగాఁ బ్రభుండు
కృష్ణుఁ డింద్రప్రస్థమున వారలకుఁ గన్నులపఁడువు గావిం
చును సుఖముగా వసించియుండెను. అంత నొకనాఁ డగ్గు
నుఁడు కవచముఁదొడిగి గాండీనముగయికొని యక్షయ
బాణంబులగు తూణంబులనుదాల్చి వానరధ్వజాలంకృతంబగు
రథము నానోహించి కృష్ణునితోడంగూడి పరవీరులం దును
మాండు దిట్టగాన వెక్కులు దుష్ట మృగములు నెరసి నిర్జ

నంబై యున్న యొక వనమునందు విహరింపఁబోయెను. అట
 పోయి యతఁడు వాఁడిబాణములచే బులులను, బందులను, ఎను
 ములను, రురువులను, శరభములను, గవయములను, ఖడ్గము
 లను, హరిణములను, శశములను, శల్యకములను గాఁడ నేసెను.
 అప్పుడు పర్వదినము రాఁగా నా మృగములందు మేఘము
 లయినవానిని గింకరులు ధర్మరాజునకుఁ గొంపోయిరి. అంత
 నర్జునుఁ డాఁకలిదప్పులచే బడలి యమునానదికిఁ బోయెను.
 అట్లు మహారథు లయ్యిరువురు నా నదియందుఁ దేటగులుకు
 చున్న నీటిని నాచమనము చేసి యందు మిక్కిలి సుందర
 ముగాఁ జూపట్టుచున్న యొకకన్నియ సంపదించుచుండఁగాఁ
 గాంచిరి, బలితములయిన పిఱుందులును, చెలువయిన పలు
 వరుసయు, చక్కని ముద్దు నెమ్మైగమును గలిగి వెలుంగు
 చున్న యా యన్నలమిన్నను గాంచి నఖిఁడు కృష్ణుఁ డది
 యెవ్వరో తెలిసికొనిరమ్మని పంపఁగా నర్జునుఁడు పోయి
 'సుశ్రోణీ! నీవెవ్వతవు? ఎవ్వసికూతురవు? ఎక్కడనుండి
 వచ్చితివి? ఇట యేమిచేయుఁ గోరుచున్నావు? సుందరీ! కన్యా
 మణీ! నీవు పతిని గోరుచున్నట్లు నాకుఁ దోచుచున్నది. ఇది
 చెప్పుము' అనెను. కాళింది 'నేను దేవుండగు సూర్యుని
 కూతురను. నేను వరణీయుండును వరదుండు నకు నిష్ణువును
 బతిగాఁగోరి యందులకై పరమంబగు తపంబు గావించు
 చున్నాను. లక్ష్మీనిలయుండగు నద్దేవునితప్ప మఱియొక్క
 వీరునిఁ బతిగా వరింపనొల్లను. ఆ భగవంతుండు దుర్లభుఁ
 డందువేమో! అయిన ననాభజనుల కాశ్రయభూతుఁడుగాన
 యా ముకుందుఁడు నాయెడ సంతృప్తుఁ డగుఁగాక. నాపేరు

కాళిందియంద్రు. అచ్యుతుఁడు నాకు దగ్ధనమొసంగు వలకును నాతండ్రియమునాజలమందు నిర్మించి యిచ్చిన భవనమందు వసించుచుందును' అనెను. అంత నర్జునుఁడు నా వృత్తాంతమున్నట్లే వాసుదేవునకుఁ జెప్పెను. ఆతఁడు నిదియంతయుఁ దెలిపియున్నవాఁడుగాన యా పూవుంబోడిని రథముపయి నెక్కించికొని ధర్మరాజుకడకుఁ బోయెను. అంతఁ బాండవులు వేడికొనఁగాఁ గృష్ణుఁడు విశ్వకర్మనుగొని మిక్కిలి యద్భుతంబును నతివిచిత్రంబు నగునొక నగరమును బాండవులకు నిర్మించి యిచ్చెను. భగవంతుఁడు తనవారికిఁ బ్రియము సేయు కోరికవలన నా నగరమందు వసించియుండి యగ్నికి ఖాండవవనము నొసంగుటకు నర్జునునకు సారథియయ్యెను. ఆ యగ్నియు సంక్షుప్తుడై యర్జునునకు గాండీవమును ధనువును ధవళములను యశ్వములను రథమును నక్షయ బాణంబులగు తూణములను రెంటిని నస్త్రధారులకు భేదింప నలవిగాని కవచమును నొసంగెను. మయుఁడు నా యగ్నినుండి తప్పింపఁబడిన కితంబునఁ దన చెలికాఁడయిన యర్జునునకు మేలయిన సభ నొకటి నిర్మించి యిచ్చెను. ఆ సభయందే దుర్యోధనునకు జలమిది స్థలమిదియని తెలియక మతిభ్రమముగలిగెను. కృష్ణుండును ధర్మరాజువలన ననుష్ఠాపింపఁబడిన సుపౌదు లందఱచే ననుమోదితుండ్ల సాత్యకి ప్రముఖులు పరివేష్టించికొలువ ద్వారకా పురమునకు నచ్చెను. అంత నతండు మిక్కిలియు శుభముతువును శుభసత్తతమును గలిగి మంచిగ్రహజలసంపత్తితోఁ గూడిన ముహూర్తమునందు పరమమంగళస్వరూపుండు గాన తనవారగు ద్వారకా

పురవానుల కందఱకునుఁ బరమానందముఁ గలిగించుచు నా
కాళిందిని బెండ్లియాడెను.

—●—◆— మిత్రవిందా వివాహము. —◆—●—

అవంతిదేశపు రాజులగు విందానువిందు లిరువురు గలరు.
వారు దుర్యోధనునకుఁ శతవర్తులు. వాగు కృష్ణుని మేనత్తయగు
రాజాధిదేవి కూఁతురును దమకుఁ జెలియలు నగు మిత్రవిందకు
స్వయంవరము కాపించి, యగదా నుండిరి కష్టనియల దాసక్తి
చూపఁగా దుర్యోధనుని పక్షమువాడు గావున నాబిడకోరి
కను వారించినవారయిరి. కృష్ణుఁడును నా మిత్రవిందను
రాజులందఱుఁ జూచుచుండఁగా బలాత్కారమునఁ గలుకొని
పోయెను.

—●—◆— సత్యా (నగ్నజిత్తి) వివాహము. —◆—●—

నగ్నజిత్తిని కోసలదేశ రాజుండెను. అతఁడు పరమధార్మి
కుఁడు. అతనికిఁ గాఁతిడిల్లోత్తు సత్యయను నొక కూఁతు
రుండెను. రాజు లాకన్యను నరింపవలసినచో వాఁడికొమ్ములు
గలిగి వీరులవాసన గూడ నెంతమాత్రము నయింపక మిక్కిలి
దుష్టములై గొట్టివారికిని జెనకఁ దరముగాకున్న గోవృషము
తేడింటిని గెలిచి తీయవలయును. తేనిచో నా పడఁతిని బెండ్లి
యాడ శక్యముగాదయ్యె. అంత భగవంతుఁ డాయదుకుల
తిలకుండు వృషములను గెలిచియె యాచెలువను గయికొన
వలయు ననుటను విని మహాసైన్యము బలసికొలువఁ గౌసల్య
పురమునకుఁ బోయెను. ఆ కోసలరాజును గృష్ణున కెదురుచని
యాసనాదులొసంగి గొప్పపూజలను గావించి కడు నానం
దింపఁ జేసెను. ఆ రాజకన్యయుఁ దనమనసునకు మిక్కిలియుఁ

గూర్చునట్టి మేటివరుడగు లక్ష్మీపతి కష్టమై వచ్చియుండుటను గాంచి యతనినెంతయుఁ గామించి 'ఈతండు నాకుఁ బతి యగుఁగాతం. నేను బుణ్యములను సలిపినదాన నేని, నా కామితములనెల్ల నితఁడు నిక్కము గావించుఁ గాకి' యని కోరెను. ఆ నగ్నజిత్తును గృష్ణు నట్లర్చించి యతనితో 'నారాయణా! జగత్పతీ! నీవు నీ యాత్మస్వరూపానందముచేతనే పరిపూర్ణుండవు ఇట్టి నీకు సతియుద్రుండు నగు నే నేమి ప్రియము సేయనేర్తును? ఎవ్వని పాదారవిందపు ధూళిని శ్రీదేవియు బ్రహ్మయు శివుండును లోకపాలురును శిరఃబులఁ దాల్తురో, ఎవ్వఁడు తాను గావించిన ధర్మమర్యాదలను గాచుటకై ధర్మమును జ్ఞానమును గుండువడు కాలమున లీలావిగ్రహములను దాల్చుచుండునో, * యట్టి భగవంతుఁడు నా కైంకర్యము దేనిచేత సంతృప్తుఁడగును? అనెను. కృష్ణుఁడు నాసనమును గయికొని చిటునవ్వు సవ్వుచు మేఘ గంభీరంబులు వచనమున నతనితో 'నరేంద్రా! స్వభక్తసిర తుండగు క్షత్రియునకు యాచించుట పెద్దలు మిక్కిలియు నిందించినను, నీతోడి బంధుత్వమునుగోరి నీదు కన్నయను యాచించుచున్నాను. అయినను మేము శుల్కాదుల నిచ్చు వారముగాము నుమీ' యనెను. అందులకు నగ్నజిత్తు నాథా! నీవు గుణములకెల్ల మేటి యాటపట్టవు. నీసత్తము నందు లక్ష్మీదేవి యెప్పుడు నెడఁబాయక వసించుచుండును.

* 'దీనివలన 'నీవు నారాయణుండవే యగుదువు; ధర్మ పరితాణము కొఱకు యదువులం దవతరించి యున్నాడవు' అని నగ్నజిత్తు తెలియుట తెలియునది.

ఇట్టి నీకంటెను నభీష్టుడయిన వరుడు నా కన్నియకు మఱి
 యెవ్వడు గలడు? యదుసింహమా ! అయినను మేము
 మునుపే మాకన్నియకు వరుని 'బరికించుటకై వచ్చు పురు
 షుల వీర్యమును బరీక్షించుకొంటు' నొకసమయముఁ గావించి
 కొని యున్నారము. ఇవిగో జూడుము. గోవృషము లేడిం
 టిని ! ఇవి యింకను నడచిమడచి మెలఁపఁబడినవి గావు.
 కాన యిరుచుకయు నెట్టివారికిని లోకువగావు. రాజకుమార
 ులు పెక్కండు వీరిచేత భగ్నులై భిన్నగాత్రులయిరి.
 యదునందనా ! ఇవి నీచేతనే నడంపఁబడునేని, శ్రీయఃపతీ !
 నా కూతునకు నీవు నభిమంతుండగు వరుడ వగుదువు'
 అనెను. ఇట్లాతిని సమయమును విని ప్రభుఁడు కృష్ణుఁడు
 చేల నడుమున బిగించి కట్టికొని తన్ను నేడువుడుగావించు
 కొని యావృషములను నవలీలగాఁ బట్టి యడంచెను. ఇట్లు
 కృష్ణుండు వాని కొమ్ములు విఱచి వీర్యబులఁ దూల్చి
 త్రాళ్లచే వానిని బంధించి బాలుఁడు దారములచే మాని
 బొమ్మలను గట్టి లాగువిధమునఁ బట్టి లాగెను. అంత రా
 జేంతయు సంతోషమును విస్తయమును బురికొనఁ కన
 కుమారి నొసంగెను. కృష్ణుఁడును దనకు సమానురాలయిన
 యా కొమరాలిని యథావిధిగాఁ గయికొనెను. ఆ రాజు
 భార్యలును దను కుమారికిఁ గృష్ణుఁడు మిక్కిలియుఁ బ్రియుం
 డయిన పతిగా లభించుటకుఁ బరమానందము నొందిరి. అప్పు
 డా పురమున నెంతయు సుత్సవము గలిగెను. శంఖములును
 ధేరులును నానకములును మొరసెను. గీతములును వాద్య
 ములును విప్రాశీర్వాదములును నొక్కపెట్టఁ జెలఁగెను.

స్త్రీలును బురుషులును మిక్కిలియు ముదంబులు పొదల
 మేలయిన వలువలుగట్టి చక్కఁగా నలంకరించుకొని యుండిరి.
 అంత విభుండగు నగ్నజిత్తును గూతునకు బదివేల ధేనువు
 లును, కాసులదండలు మేడల గండరింప మేలయిన పుట్ట
 ములు గట్టియున్న దాసీలను మూడువేలను, తొమ్మిదవేల
 గజములను, ఏనుగులకు నూఱుమడుంగులు రథములను రథ
 ములకు నూఱింతలు గుఱ్ఱములను, గుఱ్ఱములకు నూఱురెల్లు
 పదాతులను సరణముగా నొసంగెను. అపుడు నెయ్యియు
 మనంబుల నెక్కించుచున్న యా సదూవరులను బెనుసైన్యము
 పరివేష్టించి కొలువ రథము నెక్కించి వారి పురమునకుఁ
 బంపిరి. కృష్ణుడు కన్యను గొనిపోవుచుండుటను విని మున్న
 యదువుల చేతను నేడు గోవృషముల చేతను వీర్యములు భగ్న
 ములయ్యును దుర్ధరులైయున్న రాజులు దారియందుఁ గన్ని
 యను గొనిపోవుచున్న యా కృష్ణుని నడ్డగించిరి. అంత నగ్న
 నుడు తనబంధువగు కృష్ణునకుఁ బ్రియము నేయునాడై
 గాండీపముగొని యా రాజులు బాణసముహము లేయు
 చుండఁగా సింహము శూద్రమృగంబులనుఁబోలె వారి
 నెల్లఁ బలాయితలఁ గావించెను. అంత భగవంతుఁ డా
 కృష్ణుఁ డగణమును దీసికొని ద్వారకాపురమునుజేరి యా
 యదుసింహుడు సత్యారమణఁ గూడి నిచ్చలు రిమించు
 చుండెను. అతఁ గృష్ణుని మేనత్తయగు శ్రుతకీర్తి కూతు
 రును గేకయరాజు కన్యయు నగు భద్రనునాబిడ తోఁబు
 ట్టువులయిన సంతర్దనుడు మొదలగువా రొసంగఁగా
 గృష్ణుడు పెండ్లాడెను. మద్రరాజుకూతును శుభలక్షణ లక్ష్మి

తయు నగు లక్షణను స్వయంవరమందు గరుడఁడు డిమృతమునుంబోలె దా నొక్కఁడును గొనిపోయెను. మఱియుఁ గృష్ణుఁడు నరకాసురునిఁజంపి వాని చెఱయం దుండిన కన్నియలను సొగసుకత్తియలను గూడ వరించెను. గాన యీ ముఖ్యపత్నులం బోలిన వార లతనికి వేనవేలమంది నుందరులును గలిగియుండిరి.

ఇది యేబదియెనిమిదవ యధ్యాయము.

—◆◆◆ నరకాసుర వధారంభము. ◆◆◆—

రాజు భగవంతుఁడగు కృష్ణునిచేత నరకుం డేకారణమున హతుఁడయ్యెనో, వాఁడాస్త్రీల నేల చెఱవెట్టియుంచెనో యదియు శార్ఙ్గధన్వుం డగు నా కృష్ణుని పరాక్రమమును నాకు విచరింపుము' అని యడిగెను. శుకుఁడు 'నరకుఁడు వరుణుని ఛత్రమును హరించి యదితి కుండలములను బలిమిని దీసికొని, మేరుపర్వతమును మణిపర్వతస్థానమును గయికొని పోవఁగా, నింద్రుఁడు వాని యీ చేష్టితములనుఁ గృష్ణునకుఁ దెలిపెను. అతఁడును * భార్యయగు సత్యభామను గూడి గరుడారూఢుండై యంతఁ బ్రాజ్ఞోతిషపురమునకుఁ బోయెను.

* సత్యభామను దోడ్కొనిపోవుటకు నాపడఁడికి వేడుకకొఱకు, లేక భగవంతుఁడు భూదేవితో 'నీ యనుష్ఠఁగొనియే నీకొడుకును నరకాసురునిఁ జంపుదు'నని యితిహాసమునందుఁ జెప్పఁబడినట్లు భూమికిచ్చిన యావరమును నిజము గావించుటకు భూమి యంశమగు సత్యభామతోఁగూడఁ బోయెననికాని, లేక నారదుఁడు దెచ్చిన పారిజాతపుష్పము రుక్మిణి కిచ్చినందులకుఁ గుహిన్మైన సత్యభామను నూఱడించుటకై 'నీకుఁ బారిజాత

ఆ పురము పర్వతదుర్గమును శస్త్రదుర్గమును జలాగ్నివాయు
దుర్గములును జుట్టు గలిగి బెట్టిదములయి మిక్కిలి గట్టి
గానున్న * మురపాశములు వేనవేలు నలుగడల నావ
రించి యున్నందున నెట్టివారికినిఁ జొర నలవి గాకుండెను.
ఆ కృష్ణుఁడు గడచేత దుర్గమై యున్న పర్వతములను, బాణ
ములచేత శస్త్రదుర్గములను, చక్రముచేత సగ్నిజలవాయు
దుర్గములను, ఖడ్గముచేత మురపాశములను, దుత్తుమురు
గావించెను. మఱియు నా గదాధరుఁడు శంఖధ్వనిచేత
యంత్రములను దిట్టలగు మురాసురాదుల హృదయము
లను, పెద్దగడచేతఁ బ్రాకారమును, భిన్నములు గావించెను.
యుగాంతకాలమునఁ బడు పిడుగులవలె భయంకర
మయిన యా పాంచజన్యధ్వనిని విని పరుండియుండిన మురా
సురుఁడు పంచశిరస్సులు గలవాఁడు జలమునుండి పయికి
లేచెను. ఆ యనుర యుగాంతకాలసూర్యుండును సగ్నియుం
బోలె వెలుంగుచు నెంతయుఁ దేఱిచూడరాక దుస్సహుండై
త్రిశూలమును గేలనెత్తికొని తన యైదు ముఖములచేత
మూఁడులోకములను మ్రింగువానివలెఁ జూపట్టుచు గరుడుని

వృక్షమునే యిచ్చెన'నని హరివంశమునఁ జెప్పఁబడినట్లు అందులకై
తోడ్కొనిపోయెనని కాని' గ్రహింపవచ్చును. ఆ భేద్యములయిన యైదు
దుర్గములు గలిగియుండుటయే గరుడునిపై నెక్కిపోవుటకుఁ గారణమని
తెలియునది.

* మురపాశములనఁగా మురాసురుఁడు వైచిన పాశవిశేషములు. అవి
నలుగడలపైవఁగా దాపునకువచ్చిన శత్రువును గట్టిగాఁబట్టుకొని నేలఁ
బడఁగూల్చుచుండును.

పయిని సర్పమువలె హరిపయి నురవడించెను. వాఁడా శూల
 మును గిరగిరం ద్రిప్పి బలముకొలఁదిని గరుడునిపయిని వినరి
 వైచి యైదు నొళ్లును దెఱచి బిగ్గఱగా నొక్కపెట్ట నార్చెను.
 ఆ మహాధ్వని భూమిని నాకాశమును దిక్కులనన్నిటిని రోద
 సిని, వేయేల బ్రహ్మాండకటాహము సంతయు నిండి మిక్కి
 లియు దెప్పరమై యావరించెను. వాఁడు గరుత్మంతుని పయి
 నడరించిన గదను గృష్ణుండు రెండు తూపులను గొని బలిమి
 మెఱసి యేసి తుత్తునియలు గావించి వాని ముఖములందు
 బాణములు గాఁడనేసెను. వాఁడును కృష్ణునిపయి రోషమున
 గదను వినరివై చెను. అట్లు తన పయికి వచ్చుచున్న యా గదను
 గదాధరుఁడు కృష్ణుఁడు తన గదచేత వేయి తునియలు గావిం
 చెను. అంత వాఁడు చేతులెత్తికొని పయిఁబడి వచ్చుచుం
 డఁగా గృష్ణుండు చక్రముచేత నవలీలగా వాని శిరములు
 ద్రుంచివై చెను. వాఁడు తెలలుదెగి యింద్రునితేజంబగు
 వజ్రంబున శిఖిములు దెగిపడు పర్వతమువలె నునుఱు
 వీడి జలములందుఁ ద్రెల్లెను. వాని కొడుకులు తామ్రుఁడు,
 అంతరిక్షుఁడు, శ్రవణుఁడు, విభావనుఁడు, వసువు, సభస్వం
 తుఁడు, అరుణుఁడు నని యేష్వరు గలరు. వారు తండ్రి
 వధమున కెంతయు దుఃఖితులై, పగదీర్చుకొనవలయు నను
 రోషము మల్లడగొన, నరకుండును బురికొలుప యుద్ధమునకై
 పూని యాయుధంబులుగొని వీతుం డనువాని సేనాపతిఁగాఁ
 బురస్కరించుకొని బయలు వెడలిరి. వారు కృష్ణునిఁ దార
 సించి బాణములను, గత్తులను, గదలను, శక్తులను, యష్టలను
 శూలములను, గోపంబునఁ జెలంగుచుఁ కృష్ణునివైఁ బ్రయో

గించిరి. భగవంతుఁడును సమోఘవీర్యుండుగాన యా శాణ
సమూహమును దన బాణములచేతఁ దిలలంజేసిగాఁ దుత్తు
నియలు గావించెను అంతఁ బీరుఁడు మొదలయిన యా
రాక్షసముఖ్యులను, దలలను, దొడలను, బుజములను, చర
ణములను, దేహములను, గవచములను దుండించి యమునిం
టికిఁ బంపెను. దుర్ధనుఁడగు నరకుఁడు తన సేనాపతులు కృష్ణు
నిబాణముల నట్లు బ్రుంగుటను గాంచి సముద్రమునంబుట్టి
నవై మదజలములు బిట్టగార్చుచున్న మేలిగజములను గూడి
వెడలినచ్చెను. అట్లు వచ్చి సూర్యునిపయిని మెఱపుచోఁగతో
గూడియున్న మేఘముంహోలి గరుడునిపయి నిల్లాలగు సత్య
భానుతోఁ గూడియున్న యాకృష్ణునిగాంచి యనిపయిని శత
ఘ్నిని బ్రయోగించెను. వాని యోధులందఱు నొక్కపెట్టఁ
దమతమ యాయుధములచేత నతనిని గారించిరి. భగవం
తుఁడు కృష్ణుఁడు నా నరకాసురుని సైన్యమును జిత్రములగు
తెక్కలు గట్టిన వాఁడితూపులచే బుజములను, దొడలను,
దలలను, గుత్తుకలను, దేహములను గండతుండములుగాఁ
ద్రుంచి యందలి యశ్వములను గజములను దునిమి తూటా
డెను. నరకాసురుని యోధులు ప్రయోగించిన శస్త్రాస్త్రము
లొక్కొక్కటికిని గృష్ణుఁడు గరుడునిపయినుండి, మూఁడేసి
వాఁడిశాణము లేసి నుగ్గు గావించెను. గరుడుండును గృష్ణుని
మోచుచునే తన యిరుతెక్కలచే నేనుంగులను బడఁగూల్చు
చుండెను. గరుత్కంతుఁడు తన తుండముచేతను సఖముల
చేతను గజములను గూల్చుచుండఁగా, నవి యెంతయు నార్తి
నొంది పట్టణమువంకకుఁ బరువిడఁజొచ్చినవి. నరకుం డొక్కఁ

దును యుద్ధంబున నిలిచి వెనఁగెను. వాఁడు తన సైన్యము
గరుడునిచేత నలఁగి పరుగెత్తుచుండుటను గాంచి తొల్లి
యింద్రుని నజ్రమునుగూడ దూలించిన తన శక్తిని గొని
యా గరుడునిఁగొట్టెను. గరుడుఁ డాశక్తిచేఁ గొట్టువడియుఁ
బూదండచేతఁ గొట్టువడిన యేనుఁగువలె నించుకయుఁ జలి
పఁడయ్యె. అట్లు గరుడునియందు దనపూనికి వ్యర్థము
గాఁగాఁ గృష్ణుని వధించుటకు వాఁడు శూలమును గయి
కొనెను. నరికుఁ డా శూలమును వైచుటకుమునుపే హరి గజ
ముపయినున్న వాని శిరసును వాఁడియంచుగల తన చక్రము
చేతఁ ద్రుంచి కూల్చెను. కుండలయుక్తమైన సాగసైన కిరీట
ముచే నీలుగులుకుచున్న వాని శిరసు నేలాగూల్పఁబడి యెం
తయు మెఱయుచుండెను. అంత ఋషులును దేవతావరు
లును 'హాహా' యనియు 'బాగు బా'గనియు ముకుందునిపయిఁ
బూవులు వెదచల్లుచు నెంతయుఁ బొగడిరి. అంత భూదేవి
కృష్ణునికడకువచ్చి మేలికదాని బంగరుచేతను గతనములచేతను
దలతల మెఱయుచున్న యదితికుండలములను, వరుణుని
చక్రమును, మేరుశాలయున మందర శిఖరం బగు మహా
మణిని, వైజయంతియును ఎనమాలికతోఁగూడ హరికి సమ
ర్పించెను. అంత నా భూదేవి భక్తిపరాయత్తం బగు బుద్ధి
తోడ దేవదేవులచేత నర్చితుండును విశ్వేశుండు నగు నా
కృష్ణునిఁ బ్రణతనై యంజలి గీలించి యిట్లని న్నుతించెను.

—●●◆◆ భూదేవి శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట. ◆◆●●—

భూదేవి—దేవదేవేశా ! శంఖ చక్రగదాధరా ! పర
తా ! భక్తుల ననుగ్రహించు కోరికచే విగ్రములం

దాల్చు నీకు నమస్కారము. పంకజనాభుఁడును, పద్మమా
లికాధరుఁడును, పద్మనేత్రుఁడును, పంకజములంబోని పద్మ
ములుగలవాఁడు నగు నీకు నమస్కారము. వానుదేవుఁడును
మన్వాది పురుషయాపుఁడును, ఆదికారణుఁడును, విష్ణుఁడును,
స్వానందానుభవపరిపూర్ణుఁడును భగవంతుఁడు నగు నీకు
నమస్కారము. జగమునకెల్ల నింపుఁజేయ వాఁడును గాఢ్య
ముల వికారములు లేకుండునజుఁడును బరబ్రహ్మంబును ననంత
శక్తుఁడును పరాత్తుఁడును భూతాత్తుఁడును బరమాత్తుఁడు
నగు నీకు నమస్కారము. విభూ * నీవు తొలుత * సృజింపఁ
గోరి రజస్సును మిక్కుటముగాఁ దాల్చువు. జగములను సంహ
రించుకొరకు మిక్కుటముగాఁ దమస్సును, స్థితికొఱకు మిక్కు
టముగా సత్త్వమును దాల్చియుండువు. స్థితియందుమాత్ర
మితర జీవాదులచే సంవృతుఁడవు గాఁ కేవలము నీయన తార
రూపముననే దానిని గావింతువు. † కాలమును, ప్రధాన
మును పురుషుఁడు, నివిగాక తిక్కినయెఱియు నీవే యగుదువు.
నేనును, జలమును, అగ్నియును, వాయువును, ఆకాశమును,

* ఇట రజస్సును మిక్కుటముగాఁ దాల్చియుండు వనఁగా రజోగుణ
ప్రధానుఁడగు చతుర్ముఖుఁడును దేహమును బ్రవేశించి సృజింతువనట. ఇట్లే
తమ ప్రధానములగు రుద్రాదులదేహములను ప్రవేశించి సంహారమును సత్త్వ
ప్రధానములగు మన్వాదిశరీరములను దాల్చి రక్షణమును గావింతువని
భావము. సృష్టిసంహారములు సద్వారకముగఁ చేసినను స్థితిని మాత్రము
అద్వారకముగ నీవే చేయుదువని యిట భావముఁ దెలియునది. ఇందు
లకై మూలమున 'అసంవృతః' అని యున్నది.

† ఇవి యెల్లశరీరముగాఁ గలవాఁడవని భావము

శబ్దాదులగు తన్మాత్రులును, ఇంద్రియాధిష్ఠాతలగు దిగ్వాతాది
దేవతలును, ఇంద్రియములును, అహంకారమును, మహత్తును,
చరాచర మఖిలమును, సమానవస్తువు మఱియొకటి లేమిం
జేసి యద్వితీయుండై ప్రకృతి పురుష కాల శరీరకుండై
యున్న నీయందే మట్టియందుఁ గుండయంబోలె నున్నవి.
కుండ మట్టియగునట్లు, అవి నీకంటె భిన్నములు గావు. భగ
వంతా! ఈ పృథివ్యాదులు స్వతంత్రపస్తువు లనెడి యీమతి,
వట్టి భ్రమయేకాని మఱేమికాదు. ఆ నరకాసురుని కొడుకు
వీఁడు భీతుండై, ప్రపన్నార్తిహారా! నీ పాదారివిందమును
శరణుజొచ్చినాఁడు. వీనిని బానిసఁగదే. అఖిలకల్మష హరం
బయిన నీ హస్తపంకజమును వీని శిరసునం దుంపఁగదే' యని
ప్రార్థించెను.

— { కృష్ణుఁడు నరకాసురుని యంతఃపురమందున్న }
రాజకన్యకాదుల నెల్ల గొనిపోవుట. —

శుకుఁడు—ఇట్లు భూదేవి భక్తిచే వినమ్రమై స్తుతివచనం
బుల నర్చింపఁగా భగవంతుఁ డభయం బొసంగి నకలసంపత్స
మృద్ధిచే సొంపారుచున్న యా నరకాసురుని భవనమును
బ్రవేశించెను. అందు హరియు నరకాసురుండును బెక్కులు
రాజులవలననుండి బలత్కారమునఁ జెఱుగుగొని పెట్టియున్న
రాజకన్యకలను బదాఱువేల మందిని గాంచెను. అతఁడందుఁ
బ్రవేశింపఁగానే యా పూవుంబోండ్లు మేటివరుండయిన యత
నినిజూచి, తమకు భాగ్యవశమున మనస్సునకు మిక్కిలియుఁ
గూర్చునట్టి వరుండు ప్రార్థించెనని యెంతయు మోహితలై
మనంబులందుఁ దమకతిప్రియుండయినవరునిఁగా వరించిన

వారయిరి. వారు తమలో 'ఇతండు నాకుఁ బతియగుఁగాత. నా
యీ కోర్కీ యాబ్రహ్మ యనుమోదించుఁగాక' యని యం
దఱును వేఱు వేఱు కృష్ణునియందు శృంగారభావంబు పొంగుఁ
దను హృదయముల నెలకొలిపిరి. అంతఁ గృష్ణుండు వారిని
జలకమార్చి నెఱుసులేని 'మేలిచలువలు దొడుగంజేసి పల్లకీల
పయిని ద్వారకాపురమునకుఁ బంపెను. మఱి మిక్కిలియు
వెలసొడుగయిన రథములను, మిక్కుటమయిన ధనుమును,
ఐరావతకులమందుఁ బుట్టినవియు మిక్కిలియు బలముగల
వియు నాలుగు దంతనములతోఁ గూడినవియు నగు శైలని గజ
ములను నఱువది నాలుగింటిని హరి ద్వారకకుఁ బంపెను.

—◆◆◆ శ్రీ కృష్ణుండు పారిజాతమును గొనివచ్చుట. ◆◆◆—

అంతఁ గృష్ణుఁ డింద్రుని ముదిరమునకుఁ బోయి యాదిత్యుని
గుండలముల నిచ్చెను. దేవేంద్రుఁడును శచియు నా కృష్ణునిని
సత్యభామను నెంతయుఁ బూజించిరి. అంతఁ గృష్ణుండు దన
కాంత పురికొలుపఁగాఁ పారిజాతమును బెల్చి గరుడనిపయి
నుంచి యందులకయి యెదిర్చిన యింద్రాది దేవతలను
జయించి తనపురమునకుఁ గొంపోయెను. అట్లు గొనిపోయి
దానిని సత్యభామ యింటివెరఁగి పూఁదోటయందు నందము
గులుకునట్లు నాఁటెను. అంతఁ దుష్టాదకదుపు లాపారిజాతంబు
గమగమతావులు గుబాళించు మకరందమునకుఁ బేరాసపడి
స్వర్గమునుండి దాని వెంటనంటి వచ్చిననయ్యె. ఇంద్రుండు
దనకిరీటాగ్రములు కృష్ణునిపాదములను సోక మ్రొక్కి యతని
యర్థుల కోరికలనెల్ల గొనసాగించు నా పారిజాతమునుకొలుత
యూచించెను. అంత నది తనకు దొరకుటవలనఁ గృతార్థుడై

యపుడే యతనితోడ విరోధించెను, మరల యాచించి దానిని బడసి మిక్కిలి యాధ్యుడయ్యెను. ఇస్తీ! వారి యహంకారమును వారి యాధ్యతయునుఁ గాల్చినా!

—●—●—●— { సరకాంతఃపురమునుండి తెచ్చిన రాజకన్యలను } —●—●—●—
గృహ్యుఁడు పెండ్లి యాడుట.

అంత సవ్యయుం డాశ్వమ్మం యొక శుభమువహార్తంబున నా నుందరులను వారి వారి మందిరంబులందు, వా రెందఱో యన్నియాపులం దాల్చి పెండ్లాడెను. చిత్రములగు కృత్యము లాచరించునట్టి యా భగవంతుఁడు మనుజురూపముఁ దాల్చి యున్నను దన యసాధారణదివ్యప్రభావము విడువక స్వానం దానుభవపరిపూర్ణుం డయ్యును భోగ్యవస్తువుల పెంపుసాంపున నీడుంజోడుగాని యెక్కుడుగాని లేక యక్కజంబై యుండు వారల గృహములందు సేప్పుడును నెడఁబాయక నెలకొని యుండ్లి ప్రాకృతుం డగు జనునివలె గృహస్థధర్మముల నాచరించును. రమణీయ లయిన యా రమణీమణులతోడ రమించిన వాడయ్యె. ఆ సురారి కృష్ణుఁ డపరిచ్ఛిన్నుఁడు సమాభ్యధి కరహితుఁడు. మఱి భక్తుల చిత్తము ననువర్తించువాఁడు. కనుక నట్టివానికిఁ గన యిల్లాండ్రయందు నొక్కమ్మడినే వారివారికిఁ దగు రూపమును వేటువేటు తాల్చుట యొక చిత్రమా! వాని యద్భుతములలో నీ వింత యెంత మాత్రము! యోగేశ్వరేశ్వరుండయిన యా కృష్ణుఁ డప్పుడే కాదు; ఇప్పుడు సయితము హృదయము లోపలను వెలుపలను మఱి చుట్టును బరిపూర్ణభక్తి యోగు లగువారికి వందల తెఱంగులను వేసవేల చందములను దా నెంతయును జూపట్టు

చున్నాఁడు. ఇట్లు బ్రహ్మాదులు సయిత మెవ్వనిమహిమను
దెలియఁజాలరో యట్టి లక్ష్మీనాథునిఁ గృష్ణునిఁ బతిగాఁ బడిసి
నా పడఁతు లంతకంతకు ననురాగఁపుఁ జిలునప్పులు నూలు
కొను చికిలిచూడ్కులతోడి నవకంపుఁ గూటువలును సర్తంపుఁ
బలుకులును నునుసిగ్గులును నగ్గలింప ముదంబులు పెచ్చు
పెరుఁగ నతనిని గొలుచుచుండిరి. మఱియు నా ముద్దియల
కొక్కతికిని వేలువేలు దాసికలు వందలకొలఁది నుండియునుఁ
దమవిభునకుఁ గృష్ణునకుఁ దామై యెదుర్కొని పచ్చి మేల
యిన యాసనంబు లొసంగి, యడుగులుగఱిగి, కప్పురంపు విడి
యములిచ్చి, బడలికలువాయ వీవనలు వినరి, గండము
లలంది, పూదండలు దొడిగి, కురులు చక్కదువ్వి, సెడ్జలు
పఱచి, జలకమి లార్చి, ఎలయు కానుఁ లొసంగి యూడిగ
ములు నేయుచుండిన వా రయిరి.'

ఇది యేఁబదితొమ్మిదవ యధ్యాయము.

— { శ్రీ రుక్మిణీ కృష్ణులకుఁ బరస్పరము
సరసవిరసోత్తులు. } —

ఒకానొకప్పుడు రుక్మిణీదేవి జగన్నాథుండు గృష్ణుండు దన
పర్యంకమునందు నుఖముగా నాసీనుండై యుండఁ దనకెంగేలఁ
జామరగొని వీచుచుఁ జెలిక త్తియలుం దానును నతనికిఁ బరి
చర్య గావించుచుండెను. ఎవ్వఁడీ జగమునంతయు నవకీలగా
సృజించుచును రక్షించుచును సంహరించుచు నుండునో, జగ
దీశ్వరుఁ డతఁడే తనకావించిన యట్టి ధర్మమర్యాదలను రక్షిం
చుకొఱకు నజాం డయ్యు యదుపులం దవతరించినవాడయ్యెఁ

గాని మఱి యొకఁడుగాఁడు. ఆ యంతఃపురములోని మంత్రి
మునఁ జకచకని ముత్తియపు సరులు జాలరులుగా వ్రేలుచున్న
యొక మేలుకట్టు తలతల మెఱయుచుండెను. మణిమయము
లగు దీపములు నలుప్రక్కల రాణించుచుండెను. మఱియు
నందు గుమగుమ వాసనలకుఁ దుష్టాకదుపులు మూఁగి జం
జం మ్మని రవళులు సేయ నుల్లసిలుచున్న మల్లెపూదండలును
ధూపములును నేవారుచుండెను. మఱియు నుదయచంద్రుని
యెఱ్ఱని వెలుంగులు కిటికీల సందులంజొచ్చి దాని కొక
యందము గూర్చుచుండెను. మఱియుఁ బూదోటయందు
నీటుగులుకుచున్న పారిజాతపుఁ జెట్ల చాలునుండి కమ్మని
తావుల గుబాళించుచుండు నెల నెమ్మెరలు పొలయుచుండెను.
మంచి యగరుకట్టియల ధూపములు గవాక్షములసందులనుండి
బయలు వెడలుచుండెను. అట్టి కేళికాగృహమునఁ జాల
నురువుంబోలి తెల్లనయి మేలయిన దుప్పటి పఱచియున్న
యొక మంచమున జగత్పతి యాయాశ్వరుఁడు హాయిగాఁ
గూర్చుండియుండఁగా రుక్మిణి యతని నల్లనఁ గదిసి వచ్చెను.
ఆ మెఱుంగుంబోడి చెలికత్తియలచేత రతనంపుఁ గాఁడతోఁ
గూడియున్న వింజామరను దానందుకొని యాశ్వసుని కల్లనల్ల
వీచుచుఁ గొలిచియుండెను. ఇట్లాచెలి రతనాలగిలుకుటం
దియలు గల్లుగల్లుని మొరయించుచు, నుంగరములును గడియ
ములును వింజామరయును ముంజేత రంజిలుచుండఁ, బయట
చెఱంగుమఱుంగున మిట్టాడుమెఱుంగు గబ్బిగుబ్బల కుంకుము
చేత నెఱుపెక్కినహారము మెఱయుచుండ, బలితంపుఁ బిఱుం
దులపయిని మిక్కిలియు వెలపొడుగయిన మొలనూలు దళు

కొత్తుచుండ, నాకృష్ణుని దండ నెంతయు గొనబు మిటారించు
చుండెను. మనుష్యరూపముదాల్చిన యా మహాలక్ష్మిని, ఏ
యవతారమందును దన్నొక్కనినే పతిగా వరించియున్న
యా పతివ్రతామణిని, లీలార్థము తా నేరూపముదాల్చినను
దాని కనురూపమయిన రూపుదాల్చుచుండనా నాయుకాకల్పి
మును, గృష్ణుడుచూచి నెన్నుదుటిపయి నలకలు తుంపెన
లాడ, నిద్దంపుమెఱుంగుఁగన్తు లెమ్మెలుచూప, రితెనాలపతిక
నులు కుత్తుకయందుఁ దలతలమని యత్తమిల్లఁ, దళుకొత్తు
చున్న యా జవరాలి ముద్దు నెమ్మెగమునందు సమృతరస
మూరినట్లు దియ్యనై యొయ్యనినవ్వు మొలకొత్తు చున్నందు
లకు మనంబునఁ బ్రియమెంతయు దయివాఱ నల్లన నవ్వుచుఁ
దా నా హరిణాక్షతో నిట్లనియె.

భాగవంతుడు—రాజపుత్రీ! మున్ను లోకపాలురవంటి
యైశ్వర్యములు గలిగి, రూపంబును నౌదార్యంబును బల
మును దేజంబును నెంతయు రాజిల్లుచుండ, శ్రీమంతులయి
మహానుభావులై, వెలయు భూపాలు రనేకులు నిన్నుఁ గామిం
చియుండిరి. శిశుపాలుడు మొదలుగాఁగల యా రాజులు
నిన్ను వేడి మరులుకొవ్వు నివ్వటిల్ల వరింప వచ్చియుండిరి
మఱి నీతోఁబుట్టువును దండ్రీయును వారికి నిన్నిచ్చుటకుఁ
గూడ నుండిరి. నీకు సమానులైన యట్టి మహారాజులును
* నీ వేల వరింపవయితివి? నుభూ! మేమో, యట్టి రాజు
లకు భయపడుచు సముద్రమును శరణుజొచ్చి యున్న

* ఇందులకు నాంతరంగికమగు విశేషార్థములును గలవు. విస్తరభీతి నిట
వ్రాయంబడవయ్యెనని తెలియనది.

వారము. మఱి తోడుగలదంటిమా, మిక్కిలి బలవంతులగు
 జరాసంధాదులతోడఁ బగ పడవిని జూచితిమా, * బహుతర
 ముగా మేము సింహాసన మే దిగనాడియైనది. ఇట్లు నీకు నేవిధ
 మందును నీమంజోడుగాని మమ్మేల పరించితివి? మఱి మా
 పుట్టువు తెఱంగో † యిట్టిదని తేటపడదు. ‡ మా నడవల్లో
 లోకమువాటిది గాదు. ఇట్టి పురుషులగు మమ్ముఁ జెట్టవట్టి
 మాదారి త్రొక్కునట్టి పడఁతులు, నుభ్రా ! తఱచుగా వెత
 లచాలయి కీడ్చుదురుచుమీ. మే మింశుకయినను ధనము
 లేనివారముగాన యెప్పుడు నకించనులము. మాకు నిష్కించ
 నులగు జనులే ప్రియులుగాని మఱొక్కరుగారు. కాఁబట్టి
 సుమధ్యమా ! తఱచుగా సంపన్నులగు జనులు మ మ్మెంత
 మాత్రమును గొలువరుచుమీ. ఏ యిరువురకు ధనమును,
 గులమును, నైశ్వర్యమును, రూపమును సమానములుగా
 నుండునో, యట్టివారికే వివాహమును మైత్రియును బొసఁ

* గూడవులకు యయాతిశాపమువలన రాజ్యసింహాసనము లేదనుట
 యిట దెలియునది.

† వసుదేవునికొడుకుగాన త్సత్రియుఁడనియు నందునికొడుకుఁ గాన
 వైశ్యుఁడనియు నిట్లుపుట్టువు జాతి తెలియకున్నదని యభిప్రాయము.

‡ ఇవి 'అస్పష్టవర్తనాం పుంసా మలోకపథమీయుషామ్ | ఆస్థితాః
 పదవీం సుభ్రు ప్రాయస్సీదన్తి యోషితః' అని మూలము. 'అస్పష్ట
 వర్తనాం' అనఁగా తన స్వరూపస్వభావములు దెలియనలవిగానివనియు
 'ఆ లోకపథమీయుషామ్' అనఁగా తన యాచారము లోకాతీతము.
 అనఁగా కర్మవశ్యముగానిదనయు విశేషార్థము. ఇట్టి తమ్ముఁజెందిన క్త్రిలు
 తమ యాధాత్మ్యమును 'సీదన్తి' తెలియుదురనుట.

గునుగాని యత్తమాధము లగు నిరువురకు నెచ్చటను నవి
 పొసఁగనేరవు. వైదిర్భి ! నీవు దీనిని దెలియకయు దవ్వుల
 విచారింపకయుఁ దుదిఁబోయి మమ్ము *గుణహీను లగువారిని,
 గావుననే యాధ్యులుగాక భిక్షువులగువారుమాత్రము †లేని
 గుణములు నారోపించి పొల్లుగాఁ గొనియాడుచుండునట్టివారిని,
 మమ్ము, వరించితివిగదే. పోయినది పోసిమ్ము; ఇంక నైనను నెట్టివా
 నినిజేష్టమున నీడు కామితము లిహనుండును బరమందును నిష్క
 ముగా నొనఁగూడుకో, నీ కనురూపుఁ డయినయట్టి తుత్రియ
 తిలకుని భజింపుము. 'అట్లేని నన్నేల గొనివచ్చితివందువా' ?
 వామోరూ ! శిశుపాలుఁడును, సాల్వుఁడును, జవాసంధుఁ
 డును, దంతవక్త్రుఁడును, గుక్తియును నన్ను ద్వేషించు
 చుందురుచుమీ. వీర్యమదములచేతఁ గన్నఁగానక విజ్ఞప్తవీఁగు
 చున్నవారలకావర మడంచిపుచ్చుటకై, తస్మి ! దష్టాత్ముల
 తేజంబులను హరించువాఁడనుగాన చుందులకై, నిన్నుఁ

* 'నిష్కిఞ్చనా వయం శశ్వ నిష్కిఞ్చనజనప్రియాః । తస్మా
 త్ప్రియేణ సహ్యాధ్యా మాంభజన్తి సుమధ్యమే' యని మూలము. నిష్కిం
 చను లనఁగా అవాప్త సమస్తకాములు. నిష్కించన జనప్రియులనఁగా,
 అకించనులై అనన్యప్రయోజనులైన యేకాంతిజనులకుఁ బ్రియులయినవారు.
 కాఁబట్టి ఆధ్యులై ఆభిజాత్యమదాదులచేఁ దమ్ము చంపన్ములుగాఁ దలఁచు
 జనులు మమ్ముఁ గొలువఁ దని విశేషార్థము.

† 'వృతా వయం గుణైర్హీనా భిక్షుభిశ్లాఘితాః ।' అని మూలము.
 గుణహీనులనఁగా అకల్యాణగుణములు లేనివారమనియు, భిక్షువులచేఁ
 గొనియాడఁ బడువారమనఁగా నారదాదులచేతఁ గొనియాడఁ బడువార
 మనియు విశేషార్థము.

గానితెచ్చితి. నింతే. మఱియు మేమో గృహకళత్రములందు
నుదాసీనులము. * నారీషణ యుదరేషణ పుత్రేషణ యను నీ
మూఁటియందును మాకుఁగోర్కి కలుగదు. ఏలన మే మా
తానుభవలాభముచేతనే తృప్తినిండాది మఱిదేనికి నాసపడ
కుందుము. మఱి స్వయంప్రకాశంబగు స్వాత్మస్వరూపము
స్ఫురించుటచే నితరము లగు ప్రాకృతవ్యాపారములను మాలి
యూరక స్మృహములందు వర్తించుచుండుము. ఇట్టి మే
మెక్కడ ! విరాసనతు లగు యువతు లెక్కడ' ననెను.

భగవంతుఁ డింతఁజూకుఁ జెప్పి తిన్నెప్పుడును నెడఁజాయ
కుండుటవలనఁ దానే కృష్ణునకు మిక్కిలియు గారాబుపడఁతి
యని తలంచుచుండిన గర్వమును బోనడఁచుటకై యంత
చెప్పి యంత నూరకుండెను. ఇట్లు త్రిలోకాధిపతియగు తన
ప్రాణేశ్వరుఁడు తా నింతకు మునుపు విని యెఱుఁగనియట్టి
యప్రియములను బలుకఁగా విని వెఱుఁగంది గుండెలు తఱితిటఁ
గొట్టుకొన రోదనము సేయుచు దురంతమగు చింతచాలయ్యెను.
మఱియు నా ముద్దియ సాగనుగా నమరినవై నునుగోళ్ల
యెఱ్ఱిని జిగిడఁజొత్తుచున్న యడుగుఁ దన్నిచే నేల
వ్రాయుచుఁ గాటుకతోఁగూడిన కన్నీరు కాలుచు చిప్పిలి
కుంకుమపూఁతచే నొప్పుగులుకు గుబ్బ చన్నంగనను దడవు
చుండఁగా, మోమువాంచి దుఃఖమువెల్లున దగ్గుత్తివడ
నేమియుఁదోచక నిలుచుండెను. మిక్కిటమయిన దుఃఖ
మునను భయమునను శోకమునను మతి యెంతయుఁ దూలి

* ఇట స్త్రీలకు మిక్కిలియు దుస్సహములయిన జౌహనీశ్యము ఆకా
రుకత్వము మొదలగు విరక్తిలక్షణములను జెప్పుటతెలియునది.

యున్న యా జవరాలి కేలుఁడమ్మినుండి కడియములు గణగణ
 మొరయుచుండ, వింజామర పట్టువీడి నేలంబడెను. అట్లు
 బుద్ధి దిటఁచెడుటయు నాపడఁతి, దేహమును దోడనే తెలివి
 దప్పి నిలువనేరక కురులు విరియఁబాటఁగా గాలి తాఁకినఁ
 గూలుకదళియుంబోలె నేలంబడెను. భగవంతుఁడు నల్లు తన
 పరియాచకంపుఁ బోఁడిమిని దెలియని దానివలెఁ జూపట్టు
 చున్న యా ప్రియురాలి ప్రేమపాశమునుగాంచి జాలి పయి
 కొని మించఁ దోడనే తానును వెఱఁగందినట్లు వడఁకెను.
 అంత నా చతుర్భుజుఁడు, మంచమును దిగ్గనడిగి యా కొమ్మను
 బట్టి పయికెత్తికొని నున్నని కురులను దువ్వి తన కేలుఁదా
 మరచే నా కొనురాలి నెమ్మొగము నల్లఁ దుడిచెను. మఱియు
 గన్నీరించుక నిలిచియున్న కన్నుంగవను దుడిచి యాయశ్రు
 ధారలచేఁ దొప్పఁదోఁగిన చన్నుంగవను దుడిచి, తన్నె
 కాని మఱియొక్కపురుష విషయమును నెఱుంగఁ యా పతి
 వ్రతను, డిన పరిహాసంపు విన్నాణమునంజేసి మనస్సు బ్రమసి
 యందులకెంతమాత్రము దగనిదగు నా పతివ్రతను, ఆ దీన
 యగు రుక్మిణీదేవిని, జేయిసాచి కాఁగిలించుకొనెను. అతఁ
 డూరడింపు మాటలయందు విన్నాణి; కాన సజ్జనులకు
 బ్రాపయిన యా బలుదంట కనికరముమీఱ నూఱడించెను.
 అతఁ డాచెలువతో 'రుక్మిణీ! నను నేవగించుకొనకుమీ!
 నీవు నన్నే వెనుదిక్కుగాఁ గలిగియుండుట నాకుఁ దెలియును.
 అయినను బదులేమి చెప్పుదువ్రా యా తీపారు పలుకులు
 వీనుల విందుగా విన నువ్విష్ణూరుచుంటిని; కాన యంగనా
 నవ్వుటాలకు నిట్లు గావించితిని. మఱియుఁ బ్రణయకోపమా-

గంపించుచున్న నీ కౌపారుమోవియు, నిద్దపుఁజెక్కులయందుఁ
గోపావేశంబునఁ జలించు కన్నుంగవ యదరున నెఱ్ఱవాఱిన
నీ కడఁగన్నులను, జెన్నారు నెఱవంక కనుబొమముడియుఁ
గొమరుచూపుచున్న నీ ముద్దు నెమ్మగమును, జూచుటకును
ద్రస్తరుల నిట్లు గుస్తరించితి; నింతేకాని నిష్కమునకుఁ
గాదు. ఇట్లు జగడముపెట్టుటలో వేడుకగాని నుఖముగాని
యేమున్న దందువేని, భీరూ! భామినీ! ప్రియురాలితోడి
నెయ్యంపుఁగలహములచేత జాము లుబుసు పుచ్చుట యను
నిదియే గృహస్థులకు గృహములందుఁ గల పరమ లాభము
చుమీ! ఇదియే గృహముందుఁ గల పరమసుఖము' అనెను.

ట్లు కృష్ణుఁడు తన్నూఱడింపఁగా రుక్మిణి యది సరియాచ
కంపు మాట యని యెఱింగి ప్రియుండు తన్ను దిగనాడు
ననుభయము వీడినదయ్యె. అంత సక్కంతామణి పురుష
సింహుండగు నాభగవంతుని మొగమును నునుసిగ్గుతోడి
నగవున సాగనుగులుకుచున్న నెయ్యంపుఁ గడఁగితిమాడ్కు
లంజూచుచు నిట్లనిపలికెను. రుక్మిణి—'అరవిందాత్మ! నీకు
సాటిగాని మమ్మేల వరించితి'వని యడిగితివి; ఆసాటికామి
యటుండనీ. నీ కన్నుల యంద మొకటిచేతి నే నీకు సాటియెవ్వ
రునులేరే! నేను నీకు సాటిగానిదాన నని నీవుచెప్పితివే.
యదిసత్యమే. స్వరూపస్వభావములం దపరిచ్ఛిన్నుండగు నీకు
సాటిగాననుట నిజమెట్లుగాదు? షడ్గుణ పరిపూర్ణుండును,
ముల్లోకముల కధినాథుండును, తన యసాఢారణంబగు నిత్య
గీర్వాణియందు సభిరతుండు నగు నీవెక్కడ! నీ గుణముల
కును నీ యిచ్చకును లోనయి యనువర్తించు స్వభావముగల

దానను. మఱియు నీకుఁ బరతంత్రురాలని తెలియనివారు
మాత్రమే నా యడుగులను గొల్తురు. ఇట్టి నే నెక్కడఁ
'రాజులకు వెఱచి సముద్రమును శరణుఁజొచ్చతి' నంటివి.
మూఁ డడుగులచేత నే ముల్లోఁములను గొలిచిన యురు
విక్రమా ! ఇట్టి నీవా, రాజులకు వెఱచుట ! నా తండ్రియగు
వాలసముద్రునికిఁ గల యగాధిత్యాది గుణములు కలిగియుం
డుటనుబట్టి లవణసముద్రమునడుచుఁ జొచ్చితివనుట నిజము.
పయికి భయపడి చొచ్చినట్లు చూపట్టుచుఁ జొచ్చతివే కాని
నాయుండలి ప్రీత్యతిశయమును జూపుటఁకొఱకే యట్లుచేసితివి.
మఱి ప్రియతమ నగు నన్ను సంబంధించిన యా సముద్రుఁ
డును నీకాత్తయుంబోలెఁ బ్రియతముండేకదా ! కాన నాని
వంటిగుణములుగల యా లవణసముద్రుడు నీకు నాత్మసలెఁ
బ్రితముండే యగును. మఱి 'నాకు బలవంతులఁకోడఁ బ'న
యంటివి. కుత్సితము లయిన యింద్రియములును శబ్దాదృశ
యములును గలవారలతోడ నీవెప్పుడును విరోధమును గలిగి
యుందువుగాని ప్రీతిగలిగియుండవు. కాన యిదియొక కొడుచు
గాదు. తఱచుగా మాకు రాజాసనము లేదంటివి. రాజా
సనము గాఢతమమువంటిదై నరకానహ మగును. కనుక
నీ సేవలే వానిని దృఢప్రాయముగా నెంతు రనఁగా
నుభయ విభూతి నాయకుండగు నీకది యేపాటిదో చెప్పనేల?
'నీ పుట్టువు కలరూపుడెఱంగు తేటపడ'దంటివి. నీ పాదరక్షి
ముల మకరందమును గ్రోలుచుండు మహామునులకే నీ
రూపు తేటపడకున్నది. ఇంకఁ దక్కినవారికిఁ జెప్పనేల ! భగ
వంతా ! ఆహార నిద్రా మైథునాదులందుమాత్ర మాసక్తు

లగుటంజేసి పశుక్రాములై యుండు మనుష్యులకు దానిని
 జింతించుటకునయిన శక్యముగాదు. 'మా నడవడి లోకము
 పాటిదిగా'దంటివి. ఎవరు నిన్ననువర్తితురో వారి చేష్టిత
 ములు నయితే మలౌకికముగానుండును. ఇక నశిర్చిన్నుంజే
 యీశ్వరుండవగు నీ చేష్టితము లలౌకికములగుటను జెప్ప
 నేల? 'నిష్కించనుల' మంటివి. ప్రభూ! నీవు నిష్కించ
 నుండవనుట సత్యమే. పొందవలసినది కించిత్తును లేమివలన
 నీవు నిష్కించనుండువుగాని యేమియు లేనందునఁ గాదు.
 ఏలందువా? ఇతరులవలనఁ బూజలందుచుండువా రయిన
 బ్రహ్మాదులు నయిన మేవ్వనికేఁ బూజ లర్పించుచుండురో యట్టి
 సర్వేశ్వరులకు నీకు నేమియు లేకుండుననుట—దారిద్ర్యము—
 ఎక్కడిది? 'మఱి నిష్కించనజనులే నాకుఁ బ్రియు' లంటివి.
 పూజార్హు లగు నారదాదులకును, అకించనులును ననన్య
 ప్రయోజనులైనవారలకు నీవు మిక్కిలియుఁ బ్రియుండవు.
 అట్లు పూజార్హులగువారును నీకు మిక్కిలియుఁ బ్రియులు.
 కాఁబట్టి యాభిజాత్యాదులచేతఁ దమ్ము నాఘ్యులుగాఁ దలం
 చుకొని కన్నుఁగానకుండు వివేకశూన్యులు తమకుఁగల రూప
 మున నాయువున కంతకుండయిన నిన్ను భజింపరు. మఱి
 తమయింద్రియములకే తృప్తిసేయుచుందురు. 'ఏయిరువురకు
 విత్తాదులు సమములుగా నుండునో వారికే చెలిమియుఁ
 బెండ్లియుఁ బొసఁగునంటివి' నీవే సమస్త పురుషార్థ స్వరూ
 పుండవు' మఱి యభీష్టితఫలరూపం బగు నాత్మవును.
 ఇట్లు జతుర్విధ పురుషార్థనిర్వాహకుండును, నిరతేశయానంద
 రూపుండు నగు నీకు సుఖలేశ సాధనములయిన విత్తాదులు గల

వారితో సామ్య మెట్లు గలుగును ? అట్లు నిస్సముడ నగు
 టచే నీతోడి వివాహము నాకుఁ దగదందువా ? ఎవరు నీ
 దాస్యమందుఁ బెనువాంఁచ కలిగియుండుటవలన నది తప్పఁ
 దక్కినదంతయు దిగవిడిచి యెల్లకుందురో యట్టిజనులు మిక్కి
 లియు బుద్ధిమంతు లగుదురు. అట్టివారికిని నీకును సాంగ
 త్యము విభూ ! యెంతయు నుచితమే. కేవల సురతాసక్తిం
 దగిలి దానివలని నుఖదుఃఖముల పాల్గెయున్న పురుషులకును
 స్త్రీలకును సంగతి యుచితము గాదు. 'భిక్షుకులు నన్నుఁ
 బొల్లుగాఁ బొగడుచుందు' రంటివి. దండమును దిగవిడిచి
 సర్వభూతసుహృత్త్వమును శ్రాద్ధించుచుండువారలు నీప్రభా
 వమును గొనియాడుదురు. ఏలన నీవు ముగ్ధోకములకును
 నాత్మవు; ఆత్మకర్యంతము నొసంగు దాతవు. కావుననే నిన్ను
 వారు గొనియాడుదురు. నీ విట్టివాడవని నిన్నెఱింగి నీ కను
 బొమలనుండి పుట్టిన కాలంపు నురవడిచేతఁ గామితములు
 దూలుచుండునట్టి బ్రహ్మాండ్రాదులను విడిచి వారు నాకుఁ
 బుత్రులవంటివారు గాన వారియందలి విత్తాదులవలని సామ్య
 మును బొటింపక నిన్ను వరించితిని. బ్రహ్మాదులనే విచారింపఁ
 దగదనఁగా నిక శిశుశాలాదులయిన యితరులను గుఱించి విచా
 రించుట యెక్కడిది ? 'రాజులకు వెఱుతు' మంటివి. గదా
 గ్రజా ! ఎవ్వఁడు శార్ఙ్గధ్వనిచేత శత్రురాజులను బలాయితలు
 గావించి సింహము పశువులను దఱిమి దన భాగంబు కొని
 చనునట్లు, నన్నుఁ గొనితెచ్చెనో యట్టి నీ వా రాజులకు భయ
 పడి సముద్రమును శరణుఁజొచ్చితి ననుట వినువారికి నీవేమో
 భయపడి చెప్పినట్లుగాఁ దోచి తెలివిఁ దూలించును. 'పుట్టువు

నడవడి మొదలయినవి తేటవడకుండు మముఖోటులఁ గొల్చు
 వారు గీడ్పడుదు' రంటివి. అంబుజాక్షా ! నిన్ను భజింపవల
 యునను మనోరథముచేత రాజోత్తములగు అంగుఁడు,
 పృథుఁడు, భరతుఁడు, యయాతి, గయుఁడు మొదలుగాఁ
 బ్రసిద్ధులయినవార లేకాధిపత్యంబగు తమ రాజ్యమును దిగ
 విడిచి వనమును బ్రవేశించి నీ పదవిని ననునర్తించిరే ! వా
 రేమేని వెతలుగుశిచిరా ! మఱి యీ లోకమందే యున్నారా !
 నీతోడి సాధర్మ్యమునేకదా పొందినవా రయిరి. 'ఇక నీకు
 దగిన క్షత్రియవరుని జెట్టపట్టు' మంటివి. కల్యాణ గుణముల
 కెల్ల నాటపట్టున నీదు పాదపద్మముల గంధమును, జనము
 లకు నిరతిశయ ఫలరూపంబై లక్ష్మీనగు నాకు నాశ్రయమై
 సజ్జనులు మూరుకొనుచుండునట్టి దానిని, సరకునేయక, మరణ
 శీలుఁడై యెప్పుడును వెనుభయమునకుఁ గాలయియుండు
 మఱియొక పురుషుని, బడఁతి యెవ్వరి తన హితాహితము
 లను వివేచించి కనుఁగొనఁ జాలినట్టిదయే, యాశ్ర
 యించును ? అట్టి దొక్కటియు నాశ్రయింపడు. ఇట్లు జగ
 ములకెల్ల సద్భిశ్వరుఁడై పరమాత్ముఁడై యహపరమునందలి
 కామములనెల్ల నొడఁగూర్చునట్టి నిన్ను, ననురూప మయిన
 వానిని, భజించితిని. జన్మజన్మమునందుఁ దిరుగుడువడుచు
 నీకు సహధర్మచారిణిని యున్న నాకుఁ భావమును దన్తూల
 మైన సంసారమును దూలించుచు భజించువారలను భజించు
 చుండెడు నీదు పాదపద్మమే యాశ్రయం బగునుగాత. ఇదియ
 నా ప్రార్థనము. 'రాజపుత్రీ ! పెక్కులు రాజులు నిన్నుఁ
 గామించి' రని వారిగుణముల నెత్తి చెప్పితివి. అచ్యుతా !

స్త్రీలు ప్రధానలై యుండు గృహములం దెవరు ఖరముల
 వలె వట్టిబరువులు మోయుచును, నెద్దులవలె నిత్యమును
 నూడిగముల నలగుచును, గుక్కలవలె దక్కునవాటొంది
 వాకిటఁ గావలి గాచుచును, బిల్లులవలె దీనులై కాలం
 దాచినను మరలమరల ననువర్తించుచును, నిట్లు పంచిన పనులు
 సేయుచుందురో యట్టిగాజులు, శత్రుకర్షణా ! నీవుగాని నీవ
 బ్రహ్మాదుల సభలయందుఁ గీర్తింపఁ బడుచుండు నీదు కళలు
 గాని యెవ్వరి చెవిని సోకవ్రా యట్టి దౌర్భాగ్యురాలికి,
 బతులగుదురుగాక. నీ పదాబ్జ మకరందమును మూగు
 కొనక నీ కథ యొప్పుడును విసకయుఁ గావున నేమూఁగు
 రాలై తెనకాంతుఁ డను తెలఁపుగాని యుడుసట్టి పక్షితి,
 వెలుపలఁ దోలును మీసలును రోమములును నఖము
 లును గురులును గప్పియు లోపల మాంసమును నెము
 కలును రక్తమును బురుగులును మలమును గఱమును నాతి
 పిత్తములను గలిగియు జీవచ్ఛపంబగు కలేబరము నలిగి
 యుండు పురుషాధమునిఁ దనకుఁ గాంతుఁడను తెలఁపునఁ
 గొలుచుచుండును. 'మే ముదాసీనుల' మంటిచి. అంబు
 జాక్షా ! ఆత్మారాముండవై నాయందుఁ గన్ను మిక్కిలియు
 తేమింబట్టి యకాముకుండవై యున్నను నీదు పాదయుగము
 నందు నాకనురాగముగలిగి యుండుఁగాత. నీవుదాసీను డును
 నకాముకుండునై గృహస్థధర్మములను బయికభినయించుచు
 మాత్రముండినను, నాకుఁగూడ నీ చరణములందలి యను
 రాగము మాత్రమే వేడవలసినదిగాని యంతికిన్న నెక్కు
 డేమియుఁ గోరరాదు. ఎప్పుడు నీ వీడగత్సమృద్ధికొఱకు

సృష్టి కుపయుక్తమయిన రజోగుణము మిక్కుటముగాఁ గలిగి
యందులైన యప్పుడు విచిత్రంబగు జగమును సృజించుచు
నా యనుమోదనముకొఱకు నన్న నీక్షింతువు. అదియే నా
యందు నిరతిశయమయిన కృప చుమీ. మధుసూదనా ! 'నీ
కనురూపుఁ డయిన నీతిని జూచుకొ' మ్మన్నమాట యబద్ధము
గాదని నేను దలంచుచున్నాను. ఏలందువా ! లోకమందు
సామాన్యముగాఁ గన్యలకుఁ, గాశిరాజపుత్రియైన యాచి
కకుఁ సాల్పునియందుఁ గలిగియుండినట్లు, ఒకానొక పురుషుని
యందు రితి బహుతరముగాఁ గలిగియుండుట గలదు. అట్లే
వెండ్లియాడినదయ్యు సతి గానట్టిదానినునను క్రొత్తక్రొత్త
పురుషునే పొందుచుండును. శాస్త్రజ్ఞుఁడగువాఁడు దుష్టయగు
పడఁతిని వెండ్లియాడఁడు. దానిని భరించునట్టి పురుషుఁ డీహ
పర సౌఖ్యములు రెంటినుండియు వీడినవాఁ డగును' అనెను.

భగవంతుఁడు 'సాధ్వీ ! రాజపుత్రీ ! నీ ముద్దుఁ బల్కు
లను వినవలయునను తమింజేసి నవ్వుచుండునకు నీ మాట లంటిని.
నేను జెప్పినదానికంతయుఁ దాత్పర్యమును బఠించి బదులు
చెప్పితివి. అదియంతయుఁ సత్యమే ; నా యభిప్రాయమే
చుమీ ! మానినీ ! నన్నుడఁబాయు వ్యతిక్రమము నినర్తిం
చుటకై 'నీ యడుగులే నా కరణము గావలయును.' 'నీ చర
ణములందు నా కినురాగముండవలయు' నని యేయే కామిత
ములను గోరుచున్నావైనా యవియన్నియు నాయం దేకాంత
భక్తురాల వయిన నీకుఁ గల్యాణి ? నిత్యమును గలిగియె
యన్నవి. ఇక నీవు క్రొత్తగా వేడి నే నియ్యవలసిన దొక
టియు లేదు. ఆనఘురాలా ! నీకుఁ బతినగు నాయందుఁ

ప్రేమంజేసి గలిగియున్న పాతివ్రత్యమును నాకుఁ దెలియ
 నయినది. ఏలన నేను జెప్పరానట్టి వాక్యములాడి నిన్నెంత
 మనస్సుచలింపఁ జేయుచున్నను నీ బుద్ధి నాయందునుండి
 పాయదయ్యె. జనులెవ్వరు నీచములగు కోరికలచేత మనం
 బులుచెడి నేను మోక్షోధిపత్తినై యుండియు దంపతుల కుప
 భోగ్యములగు సుఖములను మాత్రముగోరి దపస్సుచేతను వ్రత
 చర్యలచేతను గొలుతురో, వారు నామాయచేత మోహితు
 లగుదురు. మానినీ ! మోక్షలక్ష్మికి సొంతగాఁడనై మఱి
 తక్కిన సంపదలకునుఁ జూతినగు నన్నుఁ బొంది తపస్సు మొద
 లగువానిచేఁ బ్రసన్నునిఁగావించి యపవర్గముతప్పఁ దక్కిన
 కామములనే యెఱుఁగు వాంఛింతురో యా జనులు మంద
 భాగ్యులే యగుదురు. ఏలనఁగా మనుష్యులకుఁ గలుగు శబ్దాది
 విషయసుఖములు సుఖలవాత్మకము లగుటంజేసి నరకమం
 దును గలిగెడిని. కనుక దంపతులకుఁ బయికి మంచిదిగా గనం
 బడునట్టి సంగమము నరకమే—నరకప్రాయమే చుమీ !
 అట్టి సంగమమును గోరెడి యా జనులు మందభాగ్యులే.
 గృహేశ్వరీ ! నీవు నాయందు భవబంధనివర్తకమై నిష్కా
 మంబగు ననువర్తనము సలిపితివి. ఇది నా భాగ్యము. ఇట్టి
 యనువృత్తి దుర్జనులకు నెంతకష్టపడినను సలుప నలవిగాదు.
 దురభిప్రాయములు గలదియు నింద్రియ తృప్తిపరాయణయు,
 వంచనాపరురాలు నయిన పడఁతికి నిది యెంతమాత్రము
 చేయనలవిగాదుచుమీ. మానినీ ! తక్కినవారల గృహము
 లందు నీయట్టి ప్రేమవతియగు నిల్లాలిని నేను జూడనేరను.
 నీవు నీ వివాహకాలమందు వచ్చియున్న రాజులనెల్ల సరకు

సేయక నీ మేలిముచ్చటలనెల్లఁ జనులవలన వినియున్న నా
కడకు రహస్యవార్తనుదెలుప గ్రాహ్యుని నొక్కరునిం బంపి
తివే ! ఇట్టి యిల్లానినిగూడ వే జెక్కడనేని జూడఁదరమా !
యుద్ధమున గెలిచిన యన్నను విరూపినిఁ గావించినదియు, అని
రుద్ధుని వివాహమహోత్సవమునఁ బాచికలాడుపట్టిన నతనిని
వధించినదియు, దుఃఖము పెల్లుగాఁ రేగినను మమ్ము నెడఁ
బాయుటకు భయపడి లోపలనే యొర్చుకొంటిని. కాన
మమ్మొకటియేనియు నాడినదానవు గావు. దానిచేత మేము
నీకు వశ్యుల మయితిమి. నీవు నన్నుఁ బడయుటకై నీ యాలో
చనము లెల్లఁ జక్కఁగా వివరించి తెలిపి యొక దూతను బంపి
తివి. అప్పటికిని నేను రాక యించుక జాగుసేయఁగా, నీ జగ
మనంతయుఁ బాడుపడినదిగాఁ దలఁచి యసన్యార్థమయిన
నీ యీనును మేనిని దిగవిడిచెదనని పూనియుంటివిగదే. నీ
యందుఁ గల యిట్టిభావమునకు మేము ప్రతిసేయనేరక
యూరక యుప్పొంగుచు మాత్రమున్నవారము' అనెను.
ఇట్లు భగవంతుఁ డా దేవకీసుతుఁడు తా నాత్మారాముం
డయ్యును, లక్ష్మీయవతారంబయిన యా రుక్మిణీదేవితోడ
మనుష్యలోకము ననుకరించుకొఱకు నురత సర్తంపు సుద్దు
లాడుచు రమించిననాఁడయ్యె. అట్లే లోకగురుం డా హరి
తక్కినముద్దియల గృహములందును, గృహస్థాశ్రమియుం
బోలె గృహస్థధర్మములను ననుష్ఠించుచునే యుండెను.

ఇది యణువదియవ యధ్యాయము.

—●—◆— { భగవంతుడు పదియాలువేల స్త్రీలను } —◆—●—
 సంతోషింపజేయుటను వర్ణించుట.

శుకుడు—కృష్ణుని చెలువలయం దొక్కొక్కరును సమ
 స్తములయిన తమ సొంపు పెంపులచేతఁ దండ్రికిఁ దక్కు
 వగాకున్న పుత్రులను జెఱి పదేశిమందిని గాంచినవా రయిరి.
 ఆ రాజపుత్రులు కృష్ణుండు తమతమగృహములనుండి వెడలి
 పోవకుండుటను జూచి యతనికలరూపును దెలియనివారుగాన
 యొక్కొక్కతెయుఁ దానే యాతనికి మిక్కిలియుఁ బ్రియ
 తమయని తలంచినదయ్యె. ఆ వనితలు స్వరూపస్వభాసము
 లందును బరిపూర్ణుడయిన యా భగవంతుని యప్పుడు విచార
 తామరపూవులతోని నెమ్మొగమును విడుదలయిన బుడములును
 గన్నంగవయను జూచి బ్రేనుదొలఁగు సవ్వలచేతను శృంగార
 రసములుకు చూడ్కులచేతను నీటయిన మాటలచేతను
 నెంతయుఁ దమంతమోహితలయిరికాని తమ విభ్రమముల
 చేత నతనిమనసు జయింపనేరరయిరి. * అల్లని మంతనంపు
 నగవుతోడి కడకంటిచూడ్కులు మనంబుగట్టులు పట్టి
 యియ్యఁగా మిటారించుచున్న కనుబొమల త్రిప్పులలో నూలు
 కొనుచున్న మరుకేళి మంత్రములందుఁ బ్రగల్భములయిన
 మన్తధుని బాణములజేతను, మతియుఁ గామశాస్త్రప్రసిద్ధము
 లయిన తక్కుంగల కరణములచేతను, బదియాలువేల పత్నీ
 లును నతని మనంబును గలంచి పుచ్చుటకు నించుకయుఁ
 జాలరయిరి. ఇట్లెవ్వని కలరూపును బ్రహ్మాదులుసయితము

* ఈ శ్లోకములు సౌందర్యమునుబట్టి పలుమా అచ్చటనచ్చటఁ జెప్పం
 బడుట తెలియునది.

దెలియఁ జాలరో యట్టి లక్ష్మీనాథునిఁ దమం బతిగాఁబడసి
 యా కృష్ణుం డెడఁతెగక నాఁడు నాఁటికి ననురాగముతోడ
 నవ్వులును జూడ్కులును నవకంపుఁగూలువలందలి తగులును
 మఱియుఁ దక్కు సయ్యాటములును మీఁదు మిక్కిలియు
 నెఱపుచుండఁగా నాద .. పొదల నతినిని గొలుచుచుండిరి.
 మఱియు నా కులుకుంబోర్లొక్కొక్కొక్కటికిని నూలుల
 కొలఁది పనికత్తియలున్నను, వారా విభుఁకుఁ గృష్ణునకుఁ
 దామె యెదురుచని మేలయిన యాసనములిడి, యడుగుఁదమ్ము
 లనుగడిగి, కప్పురపు విడెము లొసంగి, బహుళకతీఱ వీవనలు
 వినరుచు గర్జనములలంది పూదండలు దుఱిమి కురులుదువ్వి
 సెజ్జలుపఱిచి జలకములార్చి మఱియుఁ గానుకలర్పించి దమం
 తటనే యూడిగములు చేయుచువచ్చిరి.

పదుగురేసి పుత్రులను గన్నవారని మున్ను చెప్పఁబడిన
 యా కృష్ణునికాంతిలలోపల ముఖ్యరాండ్రయిన పట్టపుదేవు

 { కృష్ణునికి నష్టభార్యలందుఁబుట్టిన పుత్రుల
 సంఖ్యయును నామములును. }

తెనమండ్రు. వారలపుత్రులగు ప్రద్యుమ్నుఁడు మొదలగు
 వారలను నీకుఁ జెప్పెనను. రుక్మిణియందుఁ బ్రద్యుమ్నుఁడు,
 చారుదేష్ణుఁడు, సుదేష్ణుఁడు, చారుదేహుఁడు, సుచారుఁడు,
 చారుగుప్తుఁడు, భద్రచారుఁడు, చారుచంద్రుఁడు, అతిచా
 రుఁడు, చారుఁడు నని పదుగురు కృష్ణునకుసదృశులయినవారు
 పుట్టిరి. సత్యభామయందు భానుఁడు, సుభానుఁడు, స్వర్భా
 నుఁడు, ప్రభానుఁడు భానుమంతుఁడు, చంద్రభానుఁడు,
 బృహద్భానుఁడు, రతిభానుఁడు, శ్రీభానుఁడు, ప్రతిభానుఁడు

నను పదుండ్రువుట్టిరి. జాంబవతికి సాంబుడు, సుమిత్రుడు, పురుజిత్తు, శతజిత్తు, సహస్రజిత్తు, విజయుడు, చిత్రకేతుడు, వసుమంతుడు, ద్రవిణుడు, క్రతువు నని తండ్రింబోనివారు పుత్రులైరి. నాగ్నజిత్తికి భానుడు, చంద్రుడు, అశ్వసేనుడు చిత్రగుడు, వేగవంతుడు, వృషుడు, ఆముడు. శంకుడు, వసువు, ధృతియుఁ బుట్టిరి. కాళిందికి శ్రుతియు, కలియు, వృషుడును, సుభాహుడును భద్రుడును, ఏకలుడును, శాంతియు, దశుడును, పూర్ణమాసుడును, సోమకుడును బుట్టిరి. మాద్రియందుఁ బ్రజంఘుడు, గాత్రవంతుడు, సింహుడు, బలుడు, ప్రబలుడు, ఊర్ధ్వగుడు, మహాశక్తి, సహుడు, ఓజుడును బుట్టిరి. మిత్రవిందయందు, వృకుడు, అర్కుడు, అనిలుడు, గృధ్రుడు, బహ్వాన్నుడు, అన్నాధుడు, మహాశుడు, పవనుడు, వహ్ని, తుధియుఁ బుట్టిరి. భద్రయందు సంగ్రామజిత్తు, బృహత్సేనుడు, శూరుడు, ప్రహరణుడు, అరిజిత్తు, జయుడు, సుభద్రుడు, వాముడు, ఆయువు, సత్యకుడును బుట్టిరి. రోహిణియందు దీప్తిమంతుడు, తామ్రపత్రుడు మొదలయినవారు హరికిఁ బుట్టిరి. ప్రద్యుమ్నానికి భోజకటమను పురమున నున్న రుక్మిణీకూతురగు రుక్మవతియందు మహాబలుండగు ననిరుద్ధుండు పుట్టెను. మఱియుఁ గృష్ణుని తక్కిన పుత్రులకును బుత్రులును బాత్రులును గోట్లకొలదిని బుట్టిరి. ఏలనఁ గృష్ణునికిఁ బుట్టినకొడుకుల దల్లులు పదియాఱువేల మంది గదా, తక్కినవారు లెక్కకు మీఱియుండుట వింతగాదు' అనెను.

రాజు 'రుక్మి కృష్ణునిచేత యుద్ధమున నవమానితుండై
 యతనిని జంపుటకు రంధ్రమునే యెప్పుడును వెదకుచుండెడి
 వాఁడు. అట్టివాఁడు తనపగవాని కొడుకునకుఁ దన కన్నకూతు
○నట్టిచ్చెను? బ్రాహ్మణోత్తమా! ఆ పగతురకు నిరువురకును
 పరస్పరము వైవాహికబంధ మెట్లుగలిగెనో నాకుఁజెప్పుము.
 మీరు మముఖోటుల యింద్రియముల కగోచర మయిన
 వియు దవ్యయినవియుఁ గొంచె మెడగలిగి యుండునవియు
 నగువిషయములు, జరుగనివానిని గాని జరిగినవానిని గాని
 జరుగుచున్న వానిని గాని యోగులుగావునఁ జక్కఁగాఁ గనుఁ
 గొనుచుండురు. గదే' యనెను.

—●●●— { ప్రద్యుమ్న కృతేవర్తానిరుద్ధులకుచు రుక్మవతీ } —●●●—
 చారుమతి రోచనలకును వివాహము.

శుకుఁడు—రుక్మి, కృష్ణునిచే నవమానితుండై వైరమును
 స్మరించుకొనుచుండియును దన చెలియలికిఁ బ్రియము సేయు
 కొఱకుఁ దనమేనల్లునకుఁ గూతునిచ్చినవాఁ డయ్యెను. ఆ
 చెలువయు నాప్రద్యుమ్నుని మనసున వలచియుండెను. ప్రద్యు
 మ్నుఁడును స్వయంవరమునఁ దా నేకరథుండై యుద్ధంబున
 వచ్చికూడినరాజులనెల్ల జయించి యామించుఁబోడిని వరించి
 కొనిపోయెను. రుక్మిణికూతురగు చారుమతిని గృతవర్తుని
 పుత్రుఁడును బలవంతుఁడునగు విశాలాక్షుఁడునువాఁడు వరించె
 నట. మఱియు రుక్మి కృష్ణునితోడ బద్ధవైరుండై యుండి
 యును జెలియలికిఁ బ్రియముసేయు తలంపునఁ దనదౌహిత్యుఁ

డగు ననిరుద్ధునకుఁ దనపౌత్రియగు రోచనను నట్టి * వైవా
హిక సంబంధ మధర్మమని తెలిసియు స్నేహపాశమునకుఁ
గట్టువడి యిచ్చువాడయ్యెను.

— { అనిరుద్ధుని వివాహమందు బలరాముఁడు } —
రుక్మిణివధించుట.

ఆ వివాహమంగళమునందు రుక్మిణియు రామకృష్ణులును
బ్రహ్మమ్ముఁడు మొదలగు బంధువులును మఱియుఁ దక్కుం
గలవారును భోజకటపురమునకుఁ బోయినవారయిరి. అపుడు
వెండి నిర్వర్తించికాఁగా నంతఁ గళింగుఁడు మొదలగు
రాజులు, మిక్కిలియు గర్వించి రుక్మితోడ 'బలరామ నిఁ
బాచికలందు గెలుపుము. బలుఁ డక్షములను బక్కఁగాఁ దెలి
యఁడు. అయినను దానియందు వానికి వ్యసనము మిక్కిలి'
యని పురికొలిపిరి. అది విని యా రుక్మియు బలుని జూదము
నకుఁ బలిచెను. రుక్మియు నా బలునితోఁ బాచికలాడెను.
రాముఁడు మొదట నూఱును బిదప వేయియు నవలఁ బది
వేలును బందెము చఱచెను. రుక్మి దానినంతయుఁ దాను
గెలిచెను. అపుడు కాళింగుఁడుఁ దన పండ్లెల్ల వెలికిఁ దెలియు
నట్లుగా బిగ్గరఁ బకపకనవ్వెను. అందులకు హలాయుధుఁడు
సైఁపఁడయ్యె. అంత రుక్మి లక్షపందె మొడ్డెను. ఆ పణమును

* శత్రువుతో వివాహబంధమువలన భోజనప్రతిభోజనములు ప్రసక్తిం
చును. 'ద్విషపన్నం నభోక్తవ్యం ద్విషపం నైకభోగమేత్' అని
న్యాయము. ఇది యిట్లు న్యాయ విరుద్ధముగాన యధర్మమనుట తెలి
యునది.

బలరాముఁడు గెలిచెను. అయినను రుక్మి వంచన నూఁది
 'నేనే గెలిచితి' ననెను. అంత నా శ్రీమంతుఁడు బలుఁడు
 కోపంబు దీపింపఁ బర్వమునందు సముద్రుండునుఁ బోలె
 నెంతయుఁ గలంగి మిక్కుటమయిన కినుకచేఁ గన్నంగవ
 యెఱ్ఱవాఱ మునుపటివలెనే పందెమునఱచెను. దానిని సయి
 తము రాముఁడే ధర్మమున గెలిచెను. కాని రుక్మి మాయ
 నూఁది 'నేనే గెలిచితిని. ఇట్లని కాళింగుడు మొదిలగువారు
 చెప్పెదరు. వారి నడుగవలసియున్నది' అనెను. అంత
 నాకాశవాణి 'బలుఁడే పందెమును ధర్మమున గెలిచెను.
 వంచనచేత రుక్మి యిట్లు పోల్లు పలుకుచున్నాఁడు' అనెను.
 రుక్మి యామాటలను బాటింపఁ దుష్టులగు రాజులు పురికొలు
 పఁగా బలరామునిఁ బరిహసించుచుఁ గాలచోదితుఁడై యత
 నితో 'ఓరి! మీరు గొల్లలు. అడవియందుఁ ద్రిమృతునార
 లరు. మీకు నక్షములందు విన్నాణమెక్కిడిది? రాజులగు
 వారే చుమీ యక్షములతోను బాణములతోను నాడుచుం
 దురుగాని నినుఁబోటి వారుగారు' అనెను. రుక్మి యిట్లా
 తేపించుటయుఁ దక్కినరాజులును నపహసించుటయుఁ గాంచి
 బలరాముఁడు క్రుద్ధుఁడై యతనిని రాజసభయందుఁ బరి
 ఘంబుగొని కొట్టిచంపెను. మునుపు దన్ను పండ్లు తెలియు
 నట్లు పకపకనవ్విస కళింగరా జది చూచి ఫలాయితుండు
 గాఁగా, దాను వెన్నాడి పగుగిడి పదియవయశుగున బలిమి
 మెయిం బట్టుకొని క్రుద్ధుండై వాని పండ్లెల్ల డుల్ల నేసెను.
 తక్కినరాజులు బలుని పరిఘముచేఁ గొట్టువడి చేతులును
 దొడలును దలలును బగిలి నెత్తుటం దొప్పవోగుచు భయము

గొని పరువెత్తిరి. అట్లు బావ రుక్తి నిహతుండుకాఁగా,
గృష్ణుఁడు రుక్తిణికిని బలరామునకు నెయ్యమెక్కడఁ జెడునో
యను భయమున మందిదనికాని చెడ్డదనికాని యొక్క
టియుఁ బలుకకుండెను. అంత రామాదులగు దశాస్థులు,
క్రొత్త పెండ్లికూతుతోడ ననిరుద్ధుని మేటిరథము నెక్కించు
కొని మధుసూదనుండగు శ్రీకృష్ణు నాశ్రయించినవారుగాన
సమస్త ప్రయోజనములును సిద్ధించినవారై ద్వారకకుం
బోయినవారయిరి.

ఇది యఱువదియొకండన యధ్యాయము.

—◆◆◆— ఉపాపరిణయము. —◆◆◆—

రాజు 'యదుతిలకుండయిన యనిరుద్ధుఁడు బాణుని కూతు
రయిన యుషను పెండ్లియాడెను. అపుడు హరికినిశంకరున
కును భయంకరమయిన మహాయుద్ధము జరిగెను. మహాయోగీ!
దీనినంతయు నీవు నాకు జెప్పఁదగును' అని యడిగెను.

శుకుఁడు — మహాత్ముండగు వామనదేవునకు భూమిని
నొసంగిన మహనీయుం డాబలిచక్రవర్తికి నూర్వరు పుత్రు
లలోఁ బెద్దవాఁడు బాణుఁడు. వాఁడాబలికి నొరసపుత్రుఁడు;
సదాశివభక్తి తత్పరుఁడు. మఱియు వాఁడు మాన్యుఁడు,
వదాన్యుఁడు, బుద్ధిమంతుఁడు, సత్యసంధుఁడు, దృఢవ్రతుఁడు.
వాఁడు తొల్లి శోణిత మనెడు పురమున రాజ్యముచేసెను.
వానికి శంభుని ప్రసాదమువలన దేవతలు కింకరులుంబోలె
నుండిరి. వానికి బాహువులు వేయిగలవు. శివుఁడు తాండ
వము సలుపునపుడు వాఁడు తన వేయిచేతులచేతనే నూఱు

వాద్యములు వాయించుచు నా మృదుని సంతోషపెట్టెను. భగవంతుఁడును, సర్వభూతనాథుండును శరణ్యుఁడును భక్త తస్మలుండు నగు నాశంభుఁడు వానిని వరమువేడుమని సెలవైసంగెను. వాఁడు శివునిఁ దనకుఁ బురరక్షకుఁడుగా నుండు న్గుట వరము వేడెను. వాఁడొకనాడు వీర్యమున మిక్కిలి చెడుమత్తుకొని తనచార్యమున నున్న గిరీశునికి శివునికి సూర్యునివలె ధగధగవెలుంగు బంగరుకిరీటము తదీయపదాంబుజములు సోఁత మ్రొక్కి యతనితో మహాదేవా! లోకముల కెల్ల గురుండును నీశ్వరుండును బూర్ణకాములు గాని పురుషులకుఁ గామములెల్లఁ బూరించు కల్పవృక్షమునగు నీకు నమస్కారము. నీవు నాకు బాహువులు వేయి నొసంగితివి; కాని, యవి నాకు వట్టి పెనుబరువుమోపయినవే కాని మఱే మియుఁ బసలేదయ్యె. మూఁడులోకములందు నాతోఁ బ్రతి యుద్ధము సేయుటకు నీవు దప్ప నా కీడయినవాఁడు వేఱొక్కఁ డును దొరికఁడయ్యె. చేతులెల్ల మిక్కిలియుఁ దీటగొని తుటారించుచున్నందున యుద్ధము సేయవలెనని కోరి దిగ్గజములకడకుఁ బర్యవ్రాజముల నుగ్గునూఁచ గావించుచుఁ బోయితిని. కాని, యవి సయితము పరుగులెత్తినవి. ఏమి సేయుదు' ననెను. అదివిని భగవంతుఁ డాశంభుఁడు క్రుద్ధుడై 'మూఢా! నీకేతు వెప్పుడు విఱిగికూలునో, యపుడు నీ కావరము నడంచునంతటి దిట్టయు మత్సమానుఁడు నగు వానితో యుద్ధముగలుగును బొ'మ్మనెను. వాఁడామాటకుఁ గుమతిగావున మిక్కిలియు నుబ్బి తన గృహమునకుఁబోయి తన వీర్యమును దూల్చునట్లు శివుం డానతిచ్చిన దానిని బుద్ధి

చెడినవాఁడు గాన యెదురు చూచుచుండెను. వాని కూతురు పయను కన్య తా నింతకుమును పెన్నఁడును గని విని తెలియని యొక సాగసుకానితో — అనిరుద్ధునితోఁగూడ నట్లు కలగాంచెను. అచ్చెలువ యంత నచ్చట ననిరుద్ధునిఁ గానక 'ఎక్కడఁ బోయితివి? ఎక్కడ నున్నా'నని యవశయై పలుకుచుఁ జెలికత్తియలనడుమ లేచి చూచి యెంతయుఁ సిగ్గు నొందినదయ్యెను. బాణునిమంత్రి యగు కుంభాండుఁ డనువాసికిఁ జిత్రలేఖయచు నొక కూతురు గలదు. అది యుషకు ననుంగుఁజెలి. అది చూపడఁది గతికి నెంతయు వేడుకపడి, దానితో 'సుభూ! ఎవనినో యొక వన్నెకానిని వెదకుచున్నావు. నీ మనోరథమునకుఁ బాత్రుండయిన యాకాంతుఁ డెట్టివాఁడోకదే! రాజపుత్రీ! నీవు చెట్టపట్టిన వాఁడింతకు నిట్టివాఁడని నాకు నేర్పడకున్నదే!' యనెను. ఉష—'చెలీ! నేను గలయం దొకానొక సాగసుకానిని జూచితిని. వాఁడు చామని చాయవాఁడు తామర రేకులవంటి కన్నులవాఁడు. నిడుదలయిన బుజములు నీల వాఁడు. వాఁడు పచ్చని వలువగట్టి, చెలువల మనంబుల కెంతయు నింపయి చూపట్టువాఁడుగదే! ఆ చెలువునే నేను వెదకుచున్నాను. వాఁడు తన యధరామృతమును నాకుఁ గ్రోలనిచ్చి, నాకు మితిలేని తమిని బుట్టించి, యిట్టి వ్యసనము ద్రమునఁ బడఁద్రోచి కట్టా! యెక్కడికిఁ బోయినాఁడో కదే!' యనెను. చిత్రలేఖ—'పోనీ! నీ వ్యసనమును నేను బోకా ర్చెదనుబో. మూఁడు లోకములందు నెవ్వనినిగాని వీఁడే నాచెలువుఁడని నిశ్చయించుకొంటివేని, నే నాపురుషునిఁ

దోడితెచ్చెదను. అంత నీ మనస్సును హరించిన వానిని
గుఱించి నా కానతిమ్ము' అనెను. చిత్రలేఖ యిట్లు చెప్పి యంత
నొక్క పటంబున దేవతలను, గంధర్వులను, సిద్ధులను, జార
ణులను, బహ్మగులను, దైత్యులను, విద్యాధరులను, యక్షులను,
మనుజులను గలరూపున వ్రాసెను. మనుష్యులయందు నా
పడఁతి వృక్షులను, శూరుండగు వసుదేవుని, రామానిని, గృష్ణు
నిని, బ్రహ్మమ్ముని వ్రాసెను ఉప యా ప్రద్యుమ్నునిని
జూచి లజ్జనొంది యంత సనిరుద్ధుని వ్రాయంగాఁ జూచి సిగ్గునఁ
దలవించి 'వీడే వీడే వాఁడు' అని నవ్వుచును బలికెను.
చిత్రలేఖయు నా చెలువునిఁ గృష్ణుని మనుమఁడుగాఁ దెలిసి,
యోగశక్తి నూఁది యాకాశమనఁ గృష్ణచాలితంబగు ద్వార
కాపురమునకుఁ బోయెను. అట మంచముపైఁ బరుండి నిడు
రించుచున్న యనిరుద్ధుని యోగము నాశ్రయించి యెత్తికొని
శోణితపురమునకుఁ దెచ్చి దనఁదెలికి నా ప్రియునిఁజూపెను.
మిక్కిలియు సుందరుఁడయిన యా పురుషునికునిం గాంచి
యుష నెమ్మొగమెంతయు సంతసమున వికసిల్ల, మగవారికి
నెంత మాత్రము గనుంగొనరాని తన కేళిగృహమున నా
యనిరుద్ధునితో రమించినదయ్యె. మఱియు నా వన్నెకాఁడు
మిక్కిలి మేలయిన వస్త్రములను మాల్యములను గంధము
లను ధూపదీపములను నాసనాదులను బాసభోజనములను
భక్ష్యములను దీపారు వచనములను దక్కిన శుశ్రూషను
నెంతయుఁ బూజితుండయ్యె. ఆ వయసుకాఁ డా యంతఃపురం
బున గూఢుండై యుండి యంతకంతకు నెయ్యము దియ్యము
పెరుఁగుచున్న యా మెఱుఁగుఁబోడితో నెడతెగక యెప్పు

డును గలసి మెలసి, యింద్రియములు తదాయత్తములుగాఁ
 దినములెన్ని గడచినను దెలియఁడయ్యె. అట్లాయదువీరునిచే
 ననుభవింపఁబడినదై కన్యావ్రతము గుండునున్న యాకలికి
 కప్పిపుచ్చరాకున్న కొన్ని చిహ్నములవలనఁ జెడినట్లు కనుఁ
 గొని కావలియున్న భటులు బాణునితో 'గాజా! కన్నియ
 యగు నీ కూతురు కులమును జెఱుపునట్టి విషరీతచేష్ట గావిం
 చునట్లు తెలియుచున్నారము. మే మొక క్షణమయినను
 బాసియుండక నిదగృహమునఁ గావలిగాచుచున్న కన్నియచు,
 గంటికి జూడనై నఁ దరముగానట్టిదానిని, నింతవఱకు మగ
 వారువచ్చి చెఱుపఁగా మే మెఱుంగము. ఇది యేమో
 వింతగా నున్నది' యని తెలిపిరి. బాణుఁడు తన కూతురు
 చెడుటను విని మనంబున నెంతయు వంతగూరి త్వరితుఁడై
 కన్యకాగారమును జేరి యందున్న యా యదుతిలకునిఁ
 గాంచెను. చామనిచాయ గలిగి పచ్చని వలువగట్టి తామర
 రేకులవంటి కన్నుంగవతోడ నున్న యా జగదేకసుంద
 రుఁడు—నిడుదలయిన బుజములు వెలయ, కుండలములఁ జికిలి
 డాలునను, జకచకని ముంగురుల జిగిని, దెలిచిఱునవ్వునను,
 జికిలి చూపులను, వన్నెగులుకుచున్న నెమ్మొగము గల యా
 మన్మథకుమారుఁడు—నా కొమరాలి యంగసంగములన
 చాని గబ్బి గుబ్బిలకుంకుము బొబ్బిలుచు, నామని మల్లియలు
 గ్రుచ్చియున్న పూమాలికను బుజములందుఁ దాల్చి, యా
 చిన్నారి ముందరఁగూర్చుండి యా ప్రియురాలితోఁ బాచిక
 లాడుచుండెను. దానిని జూచి బాణుఁడు విస్తయము
 నొందెను. అపుడు బాణుఁడు దాయుధములఁ గేలనెత్తికొని

యున్న భటు లనేకులు బలసి రాజొచ్చి వచ్చెను. ఆ బాణునిం
గాంచి యనిరుద్ధుఁ డినుప పరిఘము నొకటి యెత్తికొని వారిని
జంపం బూని దండమును గేలందాల్చిన యంతకుండునుం
బోలె నిలువంబడెను. మేటియొంటికానిని వేట కుక్కలుం
బోలె నతనినిఁ బట్టుకొనవలయునని నలుప్రక్కలఁ గ్రమ్మ
చున్న యా భటుల నతం డా పరిఘముచేఁ జావనడిచెను.
అట్లతఁడు చావఁగొట్టుచుండఁగా వారు తలలు పగిలి తొడలు
విఱిగి చేతులు ద్రెస్సి యా భవనమును వెలునడి పరుగు వాఱిరి.
అట్లు తననై న్యమును హతము గావించుచున్న యా కుమా
రుని బలవంతుఁడగు బాణుండు కుపితుఁడై నాగపాశములచే
బంధించెను. ఉప యతఁడు బద్ధుఁడగుటను వినఁగానే
యెంతయు శోక విషాదములచే వినశయై, కన్నుల నశ్రుబిందు
వులు గాలువలు గట్ట బిట్ట రోదనము చేసినదయ్యె.

ఇది యావదిరెండవ యధ్యాయము.

—●—◆— బాణాసుర యుద్ధకథారంభము. —◆—●—

శుకుఁడు—అనిరుద్ధుఁడు కానఁబడక పోవఁగా బంధువు
లందఱును మిక్కిలియు శోకించుచుండిరి. ఇట్లు వాన నెలలు
నాలుగును గడచిపోయెను. అంత నారదుఁడు వచ్చి యని
రుద్ధుఁడు గావించిన కృత్యమును, సతఁడు బద్ధుఁడై యుండుట
యును విని కృష్ణరక్షితులై యుండు వృష్ణులు శోణితపురము
నకుఁ బోయిరి. ప్రద్యుమ్నుఁడు, సాత్యకి, గదుఁడు,
సాంబుఁడు, సారణుఁడు, నందుఁడు, ఉపనందుఁడు, భద్రుఁడు
మొదలగువారు, రామకృష్ణుల ననువర్తించుచుండు యదు

సింహములు, పండ్రిం డక్షోహిణులంగూడి బాణునిపట్టనమును
 నన్నిప్రక్కలను ముట్టడించిరి. వారు, పురము నుద్యాన
 ములను బ్రాకారములను నట్టళ్లు మొదలగువానిని గోపుర
 ములను విడిచి కూల్చుచుండఁగాఁ జూచుచు బాణుండు కోపా
 వేశంబు నొంది వారియంతసేనను గొని పట్టణమునుండి వెడలి
 వచ్చెను. ఆ బాణునికొఱకు భగవంతుఁడు రుద్రుఁడు తన
 పుత్రునిఁగూడి ప్రచుఢగణములు పరివేష్టించి రా, సంది
 వృషభము నాగోహించి రామకృష్ణులతో యుద్ధము గావిం
 చెను. అంతఁ గృష్ణునకును శంకరునకును, బ్రద్యుమ్నున
 కును, గుమారస్వామికిని, మిక్కిలి యదృతమై గగరుఁ
 బుట్టించునంతటి దొమ్మియుద్ధ మయ్యెను, కుంభాఁడకూర్ప
 కగ్గులతోడ సాంబుఁడును బాణునితోడ సాత్యకియుఁ దల
 పడిరి. బ్రహ్మమొదలగు దేవతాశ్రేష్ఠులను, మనులును సిద్ధు
 లును జారణులును గంధర్వులును అప్సరసలును యక్షులును
 విమానముల నెక్కి యా యుద్ధమును జూడవచ్చిరి. హరి
 శంకరుని యనుచరులయిన భూతములను బ్రేతములను గుహ్య
 కులను ధాకినులను యాతుధానులను యక్షులను రాక్షసు
 లను వినాయకునిని బ్రేతమాతృకలను, బిశాచములను
 గూళ్లాండులను బ్రహ్మరాక్షసులను శార్ఙ్గధనువునుండి వాఁడి
 మొనలుగల బాణములను నిగిడించి పలాయితులం గావిం
 చెను. పినాకియగు శివుఁడును నానావిధములయిన యస్త్ర
 ములను హరిపైఁ బ్రయోగించెను. హరియు వానినెల్లఁ
 జీరికిఁగొనక ప్రతిబాణంబులచే నడఁచి పుచ్చెను. ఆ
 కృష్ణుఁడు బ్రహ్మాస్త్రమునకు బ్రహ్మాస్త్రమును, వాయువ్యాస్త్ర

మునకుఁ బాఠ్యతాస్త్రమును, అగ్నేయాస్త్రమునకుఁ బద్మన్యా
స్త్రమును, బాశుపతాస్త్రమునకు వైష్ణవాస్త్రమును బ్రయో
గించి, శివుని, జృంభణాస్త్రముచేత నావృలింతగొని మూర్ఛి
లునట్లు గావించి, అంత బాణుని సైన్యమును ఖడ్గముచేతను
గడచేతను బాణములచేతను నుగ్గాడెను. కుమారుఁడు
ప్రద్యుమ్నని బాణసమూహములచేత నలుగడలఁ బీడితుఁడై
యంగములనుండి నెత్తు రొలుకుచుఁ దన నెమిలి నెక్కి
యుద్ధమునుండి పరువిడెను. కుంభాండుఁడును గూపకర్ణుఁ
డును బలరాముని ముసలమునఁ గొట్టువడి నేలంగూలిరి.
వారి సైన్యములు, నాథులు హతులగుటంజేసి నలుగడలఁ
బరువిడిసెను. బాణుండు తన సైన్యములు చీకాకగుచుండు
టను జూచి నాత్యకిని విడిచి యుద్ధంబునఁ గృష్ణునిఁ దలపడెను.
బాణుఁడును నొక్కపెట్ట నేనూలువిండ్లను నారించి యుద్ధంపు
గ్రొవ్వు నివ్వటిల్ల నొక్కొక్క బాణమునకు రెండేసి తూపు
లుగాఁ బ్రయోగించెను. హరి యావిండ్లనెల్ల నొక్కపెట్టఁ
ద్రుంచి నానిసారథిని రథమును సశ్వములను జంపి శంఖము
పూరించెను. నానితల్లి కోటరయనునది తనపుత్రుని ప్రాణ
ములను రక్షింపఁగోరి దిగంబరయై తలవెండ్రుకలు విరియఁ
బోసికొని కృష్ణుని మందఱవచ్చి నిలిచెను. అంత నా
కృష్ణుం డా దిగంబరను జూడక మొగము మరల్చుకొనెను.
అంతలో బాణుఁడును రథము విడిగి, విండ్లుదునిసి, పట్టన
మును బ్రవేశించెను. భూతగణములెల్ల బాటిపోవఁగా, మహా
దేవుఁడు శివుఁడు శైవజ్వరము ప్రయోగించెను. అది
మూఁడు దలలును మూఁడు కాళ్లును గలిగి, బెట్టిదమయిన

రూపమునఁ జూపఱకు వెఱపు గొలుపుచుఁ బదిదిక్కులను
 దహించునదియుం బోలెఁ గృష్ణునిపయి నురవణించెను. అది
 యట్లు శాగధన్వుండగు హరియెదుట బొడకట్టెను. అంత
 నారాయణుడును దానినిజూచి తనజ్వరమును బయిని విడు
 వఁగా శైవజ్వరమును వైష్ణవజ్వరమును కెందుచు దలపడి
 పోరసఁగెను. శైవజ్వరము వైష్ణవజ్వరముచేత బలము
 కొలఁదిని బీడితమై యెంతయు నాక్రందించెను. ఆ జ్వరము
 భీతినిగొని నుటియొందుచోట నభయముగానక హృషీకేశుని
 గృష్ణుని శరణుజొచ్చి యిట్లు స్తుతించెను. శైవజ్వరము —
 'పరులైన (శత్రువులైన) బ్రహ్మాదులకును నీశుండును, సమ
 స్తమునకు నాత్మభూతుండును. గేవల జ్ఞానమాత్రస్వరూ
 పుండును, నశంతశక్తుండును, విశ్వమున కుత్పత్తి స్థితిలయము
 లకు హేతువైనవాఁడును, వేద ప్రమాణకుండును, వేదాంత
 ప్రతిపాదితంబగు బ్రహ్మాంబును, నశనాయాదులగు నూర్థులు
 లేమింజేసి ప్రశాంతుఁడు నగు నీకు మ్రొక్కుచున్నాను.
 కాలమును, కాలాద్యభిమానియగు దేవతయు, జీవాద్యవ్యం
 బగు కర్తృయును, జీవుఁడను, ఆయావస్తుస్వభావమును, పృథి
 వ్యాది భూతపంచకమును, వీని కుత్పత్తిభూమియగు ప్రకృ
 తియు, పంచమృత్తియగు ప్రాణమును, మతియు, వికార
 మును, వీని సంఘాతమైన శరీరమును, కార్యకారణ ప్రవా
 హమును ననెడి యిది యంతయు నీదుమాయ, నీ సంకల్ప
 రూప జ్ఞానమునకు లోనయినవి. ఈ ప్రకృతిప్రాకృత సమస్త
 వస్తుగతిములయినప్రకారములెల్ల నెవ్వనియందు లేదు లే
 దని నిషేధింపఁబడుచున్నచో యట్టి నిన్ను శరణుజొచ్చు

చున్నాను 'నీవు చెప్పిన పరేశుఁడు వేఱు. నేను యదువులం
 దొకానొకండనే' యనకు. కర్తమును బట్టి కాక వీలనుబట్టి
 మాత్రమే నీయందుఁ బొసఁగుచున్న నానావిధములగు
 మత్స్య కూర్మాన్యవతారములచేత దేవతలను సాధువులను
 ధర్మనుర్యాదులను బోషించుచుందువు. మఱి విచ్చలవిడిని
 వర్తించుచుఁ దప్పదారిని ద్రోక్కునట్టివారిని నాశము
 సేయుచుందువు. నీ యీ యవతారమును భూమి భార
 మును నడపారించుటకే యగును. శాంతంబయ్యుఁ దుదిని
 మిక్కిలి యుగ్రంబై యిచ్చుకయు నయింపఁ దరముగాని నీ
 తేజంబున వెలుంగు నీదు జ్వరముచేత నేనెంతయుఁ దప్తమయి
 తిని. ప్రపన్నమగు నన్నుఁగావుము. ఎంతవఱకు దేహధారులు
 రక్షకుఁడు వేటొకఁడు గలఁడనెడి యాశచే బద్ధులై నీపాదమూల
 మును సేవింపకుందురో యంతవఱకే తాపము నొందుదురు.
 నీ సేవయందుఁ బ్రవృత్తులయినపిదప వారికిఁ దాపము దగదు
 గదే' యనెను. భగవంతుఁడు 'త్రిశిరా! నీయెడఁ బ్రస
 న్నుడనయితిని. నా జ్వరమువలని భయము దిగవిడువుము.
 మన యిరువురకు జరిగిన యీ సంవాదము నెవఁడు స్మరిం
 చునో వానికి నీవలన భయముగలుగదు' అనెను. మహా
 శ్వరజ్వరమును హరికి నమస్కరించి వీడుకొని పోయెను.
 బాణుఁడు రథారూఢుఁడై కృష్ణునితో యుద్ధముసేయుటకు
 వచ్చెను. ఆయసుర వేయి బాహువులందు నానాయుధములు
 ధరించివచ్చి క్రుద్ధుండై యాచక్రాయుధునిమీఁదఁ బరిఘ
 మును బ్రయోగించెను. అట్లు వాఁ డొక్కపెట్ట బాణములు
 వేయుచుండఁగా హరియు వాఁడివాదరగల తన చక్రముచేతఁ

బెద్ద మ్రాకు గొమ్మలనుంబోలె, వాని బాహువులను ద్రుం
 చెను. అట్లు బాణుని బాహువులు ఛేదింపఁ బడుచుండఁగా భగ
 వంతుఁడు శివుఁడు భ క్తులయందుఁ గనికరము గలవాఁడు గాన
 చక్రాయుధుని కడకువచ్చి యిట్లనియె. రుద్రుఁడు—‘నీవు
 వాఙ్మయంబగు బ్రహ్మమునందు (ఉపనిషత్తునందు) గూఢంబై
 జ్ఞానస్వరూపంబై యుండు పరబ్రహ్మంబవు. యోగవిశుద్ధాంతః
 కరణు లగువారికే నీవు చూపట్టుచుందువు. మఱి యాకాశ
 మునలె నిరస్త నిఖిలదోషుండవు. నీకు నభము నాభి, అగ్ని
 ముఖము, అంబువులు రేతస్సు, దివి తల, దిక్కులు చెవి,
 పుడమి యడుగులు, చంద్రుఁడు హృదయము, సూర్యుఁడు
 కన్ను, నేను అహంకారము, సముద్రము కడుపు, భుజము
 లింద్రాదులు, ఔషధములు రోమములు, మేఘములు తల
 వెండుకలు, బ్రహ్మ బుద్ధి, ప్రజాపతి మేధాము, ధర్మము
 హృదయము. ఇట్టి పురుషుండవగు నీవు లోకములెల్ల నీ
 యంగములుగాఁ గల్పించుకొని యున్నవాడవు గాన లోక
 కల్పిండువు. అకుంత తేజా ! నీ వనతారదశయందు నీ సర్వ
 జ్ఞత్వాది స్వభావములను విడువక ధర్మమును రక్షించుటకును
 బ్రహ్మలోకమున కభ్యుదయముకొఱకుఁగదా నీయీ యవతా
 రము. లోకపాలుర మగు మేచందఱమును నీచేతఁ దొలుత
 సృజింపఁబడి పినపఁ బాలింపఁబడినవారమై యేడు భువనము
 లను బాలించుచున్న వారమేకాని మాయంతటఁగాదు ; కాన
 పరతంత్రులమే చుమీ. నీవీ జగంబునకుఁ గారణమవు.
 అయినను జతుర్ముఖాదులకుఁ గారణముగల యట్లు నీయంతట
 నీకుఁ గారణంబు గలుగదు. మఱియు (విభక్తసామ రూపంబు

2150. శ్రీ కృష్ణుడు బాణాసురుని బాహువులను కేదించుట.

లగు సూక్ష్మ చిదచిత్తులచే విశిష్టుడనై యంతయు నీవ కా
 చూపట్టుటంజేసి) యొక్కండవు. మఱి జగదుపాదానంబగు
 టంజేసి యాద్యుండగు పురుషుండవు. మఱి నీకంటె రెండవ
 యధిష్ఠాత లేనందున జగంబునకు నిమిత్తకారణం బవు. ఇట్లు
 ప్రకృతిపురుషవిలక్షణుండ వగుటంజేసి స్వయంప్రకాశమాన
 జ్ఞానస్వరూపుండవును. జాగ్రదాదులయిన యవస్థాత్రయము
 తోడి సంబంధములేని తురీయుడవు. ఈశుండవు. ఇట్లు
 పరస్పర విరుద్ధముగా నున్నను, నీ కృత్యకీర్తనవిశేషణములగు
 ప్రకృతి పురుషాదులన్నిటికి దేవమనుష్యత్వా ద్యాకార
 ములు సిద్ధించుకొఱకు నీ సంకల్పముచేతఁ బ్రకృతి పురుష
 గతములయిన యా యా వికారముల కనుగుణముగా (అనఁగా
 వానియం దంతరాత్మనై యుండి వానివాని నామరూపములకు
 నిర్వాహకుండవుగా) వేదాంతములఁ * జూపట్టుచున్నావు.
 సూర్యుండు తనకుఁ బ్రకాశ్యమును మేఘాదిరూపమునగు
 ఛాయచేతఁ దన స్వరూపాదులు మఱుగుపడకయె యుండ,
 నా మేఘాదిరూపమగు ఛాయను నదియెడగాఁ గలిగియున్న

* నీ స్వరూపస్వభావములు ప్రకృతిపురుష విలక్షణములై యున్నను
 నా ప్రకృతిపురుషులకు దేవమనుష్యత్వాది వికారములు గలుగుకొఱకు వాని
 యందాత్మయైచొచ్చి వానికి నాయా నామరూపములను గలిగించుచున్నా
 వనుట. నీవు లోపల నాత్మగాఁ జొచ్చియుండనియెడల వానికి నామ
 రూపవికారములే కలుగవసిభవము. అట్లు వాని నామరూపములు నీ పర్యం
 తమును జెల్లుటచే నవియంతయు మొత్తమునకు నీవయై జగదుపాదానమును
 జగత్కారణము నగుచున్నావని యాశయము.

రూపములను జక్కఁగా నెట్లు ప్రకాశింపఁజేయునో యట్లే భూమా ! సత్త్వాదిగుణమయ మగు ప్రకృతిచేత నీదు స్వరూపాదులు మఱుఁగుపడకయే యుండ నీవు ప్రకృతి తత్కార్యగతములయిన ధర్మములను బ్రకృతి మొదలగు వానినిఁ బ్రకాశింపఁ జేయుచున్నావు. మఱి నీవాత్మ ప్రదీపుండవు (స్వప్రకాశుండవు). నీదుమాయచేత బుద్ధి మోహితమైనవారు పుస్త్రదారగృహాదులందుఁ దగులుపడి దుఃఖసముద్రమందు మునుఁగుచును దేలుచును నుందురు. నిరతిశయ కృపాభుండ వగు నీవు ని న్నారాధించి నీ మాయను దరించుకొఱకు నొసంగిన యీ మనుష్యదేహమును బడసియు నింద్రియ పరవశుండై పురుషుం డెవ్వఁడు నీ చరణారవిందము లను సేవింపఁడో వాని దౌర్భాగ్యమునకు మిక్కిలియు శోకింప వలసియున్నది. ఏలన, వాఁడు తన్నుఁదానే † పంచించుకొన్న వాఁడగుచున్నాడు. మనుజుం డెవ్వఁడు తాను మరణశీలుం డయ్యుఁ దనయాత్మస్వరూపమును బ్రియుండగు నీశ్వరుని నిన్నును దిగవిడిచి సేవింపక యనాత్మలును నప్రియములును ననీశ్వరములునగు శబ్దాదివిషయములందు నార్తిగలిగి యమృతంబగు నిన్నును నమృతతుల్యంబగు నీసేవనును విషమని తలంచి విడుచుచున్నాఁడో. వానిని గుఱించి మిక్కిలియు శోకింపవలసియున్నది. నేనును బ్రహ్మయు, దేవతలును, నిర్మలాంతరంగు లగు మునులును నాత్మభూతుండును బ్రియత

† 'యోఽన్యథానన్త మాత్తాన మన్యథాప్రతిపద్యతే । కింతేన నకృతం పాపం చోరేణాత్తాపహారిణా' అను శ్లోకార్థమిచట ననుసంధింపఁబడినదని తెలియునది.

ముందును నీశ్వరుండు నగు నిన్ను సర్వవిధముల శరణుఁ
జొచ్చినవారము. దేవా ! ఇట్లు జగదుత్పత్తి స్థితిలయ కార
ణుండును, సముండును (ఊర్తిరహితుండు గాన) ప్రశాంతుం
డును, సుహృదుండును, నాత్మనాయకుండును, దనవంట్రి
సేవ్యుండు మఱియొకఁడు లేనివాఁడును, ఆత్మలమగు మాకెల్ల
నాధానింబును నగు నిన్ను నై హింసాసుఖమునకును మోక్షము
కొఱకును భజించుచున్నారము. ఈ బాణుండు నిన్ను శరణుఁ
జొచ్చిఁజేరి నాకు నిష్ఠుండఁబడిన భక్తుండు ; మఱియు గారా
మైనవాఁడు ; నన్ననువర్తించువాఁడు. దేవా ! వీనికి నే
నభయ మొసంగితిని. నే నిచ్చిన యభయము సఫలము
గావింపుము. నీవు దైత్యనాథుండగు బ్రహ్మాదునియెడ 'నీ
వంశపువానిని జంప' నని చేసిన ప్రసాదము చొప్పున వాని
వంశపువాఁడయిన వీనిని గావుము. ఇవియె నాయెడ నీ యను
గ్రహము' అనెను. భగవానుండు—'రుద్రా ! నీవు మాకుఁ
జెప్పినదేనియో నీకుఁ బ్రియమేమియో దానిని జేయుదుము.
నీకుఁ బ్రియమయినదియే మాకును బ్రియము. నీవు నిశ్చ
యించినదానిని (వీనిని రక్షించుచును) నేనును జక్కఁగా
ననుమోది. చిత్తిని వీఁడు బలికొడుకుగాన నాకును వీనిని
వధింపరాదు. ఏలన నేను బ్రహ్మాదునికి నీ వంశమును వధింప
ని వరమిచ్చితిని. అయినను వీనికావరము నడచిపుచ్చు
టకై వీని బాహువులు నేను క్రుంచితిని. మఱియు భూమికి
భారముగా నుండిన వీనిపై నైశ్వమును నాశము చేసితిని. వీనికి
నాణుగుచేతులు ననుగ్రహించి మిగిల్చితిని. వీఁడు జరా
మరణముల నొందక మఱి దేనివలనను భయముగాంచక

నీకుఁ బార్షదముఖ్యుడై యుండఁగలఁడు' అనెను. ఇట్లు
బాణుఁడు భయమును బొంది కృష్ణునికి శిరసు నేల సోఁక
మ్రొక్కి యనిరుద్ధుని సతనివధువగు నుషతోడ రథము
నెక్కించికొని గొనివచ్చెను. కృష్ణుఁడును సత్కౌహిణిసైన్యము
బలసి కొలువ, మేలయిన వలువలుగట్టి చక్కఁగా నలం
కృతుడై పత్నియగు నుషతోడఁ గూడియున్న యనిరుద్ధుని
మున్నిడికొని, రుద్రుఁ డనుమోదింపఁ, దానును వానివెంటఁ
బురమునకుఁ బోయెను. అతఁడు ధ్వజములచేతను దోరణముల
చేతను జక్కఁగా నలంకృతంబై మార్గములందును జత్వరము
లందును గలయంపులు చల్లంబడి యుల్లసిల్లుచున్న నిజరాజ
ధానికీఁబోయి, శంఖానకదుందుభిధ్వనులు సెలంగుచుండఁ
బారులును సుహృదులును బ్రాహ్మణులును నెదుర్కొని సత్కృ
రింపఁ, బ్రవేశించిఁ వాడయ్యె ఎవఁ డీకృష్ణుని విజయమును
శంకరునితోడి యుద్ధమును వేకువనులేచి స్మరించునో వానికిఁ
బరాజయ మెన్నఁడును గలుగదు.

ఇది యఱుసదిమూడవ యధ్యాయము.

—●—●—●— నృగోపాఖ్యానము. —●—●—●—

శ్రీ శుకుఁడు—ఒక నాఁడు యదుకుమారులయిన సాంబుఁడు
ప్రద్యుమ్నుఁడు, చారుభానుఁడు, గదుఁడు మొదలగువారు
క్రీడించుటకు నుపవనమునకుఁ బోయిరి. వారచ్చటఁ జాల
సేపు క్రీడించి యంత దప్పిగొని నీటికందువ యరయుచు
నీరులేని యొకపాడుబావియందు నద్భుతమయిన యొక్క
జంతు వుండఁగా గాంచిరి. వారందుఁ గొండంత యూసర

వెల్లి నొకటిని గాంచి మనంబుల నెంతయు వెలుగుపడి
 దానియెడ దయపుట్టి దానిని బయికెత్తుటకుఁ బ్రయత్నించిరి.
 అంతఁ దోలు త్రాళ్లను నూలిత్రాళ్లనుదెచ్చి దానినిగట్టి
 యా పసివాఁడు వైకి నెత్తఁజూచిరి. గాని యందులకు
 శక్తులుగారయిరి ; కాన యెంతయు నుత్సుకలై యావిషయ
 మును గృష్ణునకుఁ జెప్పిరి. అంత విశ్వభావనుండగు భగ
 వంతుఁ డా యరవిందలోచనుఁ డయ్యెడకు వచ్చి దానిని జూచి
 తన యెడమకేల ననలగాఁ బయికెత్తెను. అట్లాయుత్తమ
 స్తోకుని హస్తస్పర్శము గలుగఁగా నది తోడనే యప్పటి
 యూసరవెల్లి రూపమునువిడిచి తలతలమెఱయు నపరంజి
 చాయ రంజిల్ల మిక్కిలి యబ్బురంబులకు నలంకారము
 లను వస్త్రమాల్యములనుదాల్చి దివ్యుఁడై పాలిచెను.
 ముకుందుఁ డతని పుట్టువును దెలిసినవాఁ డయ్యును నతని
 పుట్టుఁ బూర్వోత్తరములను నెల్లవారికిఁ బ్రకటించుకొఱకు
 నడుగువాఁడై 'మహాభాగా ! నీ వెవ్వఁడవు ? సర్వజన
 స్పృహణీయంబగు రూపంబున వెలుగుచున్నావు. నిన్ను
 నొక దేవ్రోత్తముఁడుగా నెన్నుచున్నాను. ఇది నిజము.
 నీ వే కర్తమున నీకెంతయు నర్హముగాని యిట్టిస్థితిని బొంది
 తివి. నీరూ పెంతయు మెఱయుచున్నది. నన్నుఁ దెలియ
 నువ్విహ్లారుచున్న వానముగాన మాకు నీ కలరూపును జెప్పఁ
 దగునేని చెప్పుము' అనెను. ఇట్లు మనుష్యుఁ డయిన
 యారా జెల్లవారికి నానందము గొలుపుచున్న పూర్తిగల
 యా కృష్ణుఁ డడుగఁగా సూర్యునివలె వెలుంగుచున్న తనకిరీట
 మతని యడుగులుసోకఁగా మ్రొక్కి యతనితో 'ప్రభూ !

నేను నృగుండను రాదను; ఇత్వోకుని పుత్రుండను. ఆయా
 వారు చేసిన దానములు వారువారు చెప్పకొనునపుడు నా
 విషయమును మీచేవి సోకియుండవచ్చును. నాథా! సమస్త
 భూతముల బుద్ధులను సాక్షాత్తుగాఁ గనుఁగొనుచుండువాఁ
 డవు. మఱి నీ యెఱుక కాలముచేతఁ బొనుంపగుడునదిగాదు.
 ఇట్టి నీకుఁ దెలియనిదేమున్నది? భూమియందెన్ని యిసుకలు
 గలవో, ఆకాశమున నెన్ని చుక్కలుగలవో, వర్ష ధారలెన్ని
 గలవో, యన్ని గోవులను దానముచేసితిని. ఆ గోవులెట్టివి!
 మిక్కిలి పాడిగలవై లేతవయస్సుగలిగి, పదటములేక మంచి
 శీలమును రూపును గుణములును నమరి గపిలవన్నెయుఁ గొమ్మ
 లందు బంగారు సొమ్ములును గొరిజలయందు వెండి యలం
 కారములును గొనురార దుకూలములు గట్టఁబడి మాల్యాభరణ
 యుక్తములై యున్నట్టివి. మఱి నేను న్యాయముగాఁ గడించి
 నట్టివి. వాసీని జక్కఁగా నలంకృతులై మంచి గుణశీలములు
 గలిగి, దంభాచారులుగాక యథార్థవ్రతులై తపంబున వాసి
 కెక్కి బ్రహ్మవాదులై సజ్జనులై యశావనవంతు లగు బ్రాహ్మ
 ణులకుఁ, గుటుంబములు గ్లేశపడుచున్నట్టివారికి, నొసంగితిని.
 గోవులనేకాదు; భూములను; బంగారమును, గృహములను,
 గుఱ్ఱములను, గజములను, బనికత్తియలతోడఁ గన్నియలను,
 నువ్వులను, వెండిని శయ్యలను, వస్త్రములను, రత్నములను.
 గృహోపకరణములను దానము చేసితిని. మఱి యజ్ఞములను
 యజించితిని. స్థూరక్రియలను నాచరించితిని. ఒకానొక
 బ్రాహ్మణోత్తముని గోవు తప్పి నా గోవులయందు వచ్చి
 కలసికొనెను. అది నాకుఁ దెలియదుగాన నేను నా గోధనము

తోడ నా గోవును మఱియొక బ్రాహ్మణునకు దానము జేసితిని.
 అతఁ డా గోవును దీసికొని పోవుచుండఁగా దానితోఁటి యొడ
 యుండు చూచి 'యిది నాది' యనెను. అప్పుడు పుచ్చు
 కొన్నవాడు 'ఇది నాది నృగుండు నాకిచ్చె' ననెను. ఆ విప్రు
 లిరువురును దమదమ ప్రయోజనములనే సాధింపఁబూని జగ
 డము లాడుచు నా కడకువచ్చి 'నీవే యిచ్చినావు. మరల నప
 హరించి నాఁడ' వనిరి. అదివినిఁగా నాకుఁ దబ్బిబ్బు పట్టెను.
 ఇట్లు నేను ధర్మ సంకటమునఁజిక్కి యీ యిరువురు విప్రుల
 కును 'మేలియావు లొకలక్ష యిచ్చెద. నీని నాకిండు. నేను
 మీ కింకరుండను; ఇది నాకుఁ జెలియక జరిగినది కాన యిరు
 వ్రులు నాయు దనుగ్రహముంపుడు. అశుచియగు నరక
 మునఁ బడుచున్న నీన్ని సంకటమునుండి యుద్ధరింపుడు' అని
 యెంతయు సమాధాన పెట్టితిని. కాని వానితోఁటి నారా
 కాపు 'రాజా! లక్షగోవుల నిచ్చినను దీసికొనను' అని చెప్పి
 వెడలిపోయెను. రెండవవాడు 'వేలగుోవులు పది నేలిచ్చినను
 నొల్ల' నని చెప్పిపోయెను. అంతఁ గాలయోగంబునను బరి
 ముండగు నీ సంకల్పముచేతను మృతుండనై దేవా! దేవదళ
 మున నెచ్చటికిఁ గొంపోపఁబడితిన్ నీ సమ్రాఖమున నిన్ను వించె
 దను. ఈ నడుమ యమదూతలు నన్ను బట్టికొని యమలోక
 మునకుఁ గొంపోయిరి. దేవదేవా! జగత్పతే! అచ్చట నున్న
 యముండు 'రాజా! ముందఱ నీవు పాపమును గుడిచెదవా?
 లేక పుణ్యమునా? నీవు చేసిన దానమునకుఁ గల పుణ్యఫలము
 నకుఁ దుదిగానక యెంతయు వెలుగుచున్నది' యనెను. 'నేను
 ముందఱనే పాపమును గుడిచెద' నంటిని. అంత నతఁడు

‘పడు’ మనెను. ప్రభూ! అట్లు నేను బడునప్పు డూసరవెల్ల ని
 గాఁగఁ జూచితిని. రాజా! నేను బ్రాహ్మణభక్తియుక్తుఁడను,
 దాతయును నీకు దానుండునునై యుండినకతన నిన్ను సంద
 ర్శింపవలయునని యువ్విళులూరుచున్న నాకు స్మృతి యింతకును
 దూలినదిగాదు. ప్రభూ! మహాయోగీశ్వరులగువారికిఁ గన్ను
 లకుఁ గాక యుపనిషద్బ్రహ్మికిమాత్రమే నిర్మలహృదయమందుఁ
 గేవలము చింతించుటకుమాత్రమలవియగు పరమాత్ముండవు.
 మఱి భక్తులుగాని వారి యింద్రియముల కగోచరుండవు. ఇట్టి
 నీవు మాంసపుఁగన్నుల కెట్లగపడితివి? ఎవ్వనికి సంసార
 నాశముగలదో యట్టివానికి బుద్ధి వ్యసనముచే మందలి
 యున్నను హృదయము శాంతమై యుండేనేని, తప్పక
 చూపట్టనేర్తువు. దేవదేవా! జగన్నాథా! గోవిందా! పురు
 షోత్తమా! నారాయణా! హృషీకేశా! పుణ్యశ్లోకా! అచ్యుతా!
 అవ్యయా! ప్రభూ! కృష్ణా! దివ్యగతికిఁ బోవుటకు నాకనుజ్ఞ
 యిస్తు. యెక్కడనుండిన నయినను నామనంబు నీయడుగుఁ
 దమ్ములకుఁ బట్టయియుండుఁగాల. సర్వవస్తు శరీరకుండును
 బ్రహ్మాంబును నసంతేశక్రియు వాసుదేవుండును యోగములకుఁ
 బతియునగు కృష్ణునకు నీకు నమస్కారము’ అనెను. ఇట్లు
 తండుచెప్పి కృష్ణుని వలగొని తనశరంబుచే నతని యడుగులకు
 మ్రొక్కి యనుజ్ఞగొని మేటి విమానము నారోహించి మనుజు
 లందఱును జూచుచుండఁగా దివికిఁబోయెను. అంత భగవం
 తుఁడును దేవకీసుతుండును నగు కృష్ణుఁడు బ్రహ్మణ్యదేవుం
 డును ధర్మాత్ముండు నగుటం జేసి రాజులనెల్ల ననుశాసించు
 కొఱకుఁ దన పరిజనులనుజూచి ‘బౌరా! బ్రహ్మస్వమును గొంచె

మేనియు భుజించినచో నగ్నింబోలె నతిమాత్రము తేజము
 గలవానికి నయినను నది యతిగించుకొనుట యెంతయుఁ
 గష్టము. ఇకఁ దమ్ము నీశ్వరులని తలంచుకొని విష్ణువీఁగు
 చుండు రాజులమాట చెప్పనేల! నేను హలాహలమునుగూడ
 విషమని తలంపను. ఏలన దానికిఁ బ్రతికారముగలదు. బ్రహ్మ
 స్వమే విషమనఁబడినది. ఏలన దానికి భూమియందుఁ బ్రతి
 కారము లేనేలేదు. విషము దన్ను భుజించినవానినే హింసిం
 చును. అగ్ని నీళ్లచే నాతిపోవును. బ్రహ్మస్వమనెడి యర
 ణియందుఁ బుట్టిన యగ్నియో, తన్నుఁ గొన్నవాని కులమునం
 తయు సమూలముగాఁ గాల్చివై చును. మఱియు బ్రహ్మస్వము
 లెస్సగాఁ దెలియక భుజించినచోఁ దన్నును దన పుత్రునిని
 జాత్రునిని మువ్వురు పురుషులనును జంపుచున్నది. తోడు
 బలిమినిబట్టి బలవంతముగా భుజించినవానినో, వెనుకఁ దండ్రి
 తాతలు మొదలగు పదితరములవారిని ముందు కొడుకు మను
 నుఁడు మొదలగు పదితరముల వారినిని జంపుచున్నది. రాజు
 లెవ్వరు బ్రహ్మస్వము లెస్సగాఁ దమది యని తప్పఁదలంతురో
 వారు రాజ్యలక్ష్మిచేఁ గన్నుఁగాసనివారు. దానివలనఁ దాము
 గూలునట్టి నరకమును విచారింపరు. కాన వారు కేవలము
 మూఢులే యగుదురు. దాంతులును గుటుంబులు నయిన
 విప్రుల ధనమును నశహరించుకొనఁగా నీ కేడ్చునపుడు పారి
 కన్నీటిబొట్టు లెన్ని పాంసువులను దడుపునో యన్ని సంవత్స
 రములు రాజులును రాజకులమువారును నట్లు బ్రహ్మస్వము
 నపహరించినందులకు నిరాశంకముగాఁ గుంభీపాక నరకమునఁ
 గ్రాగుచునుందురు. ఎవ్వఁడు బ్రాహ్మణుని బ్రతుకునకు దా

సిచ్చినదానినిగాని పరులిచ్చినదానినిగాని నజహరించునో వాఁ
డిఱునదివేల సంవత్సరములు మునుందుఁ గ్రీమిగాఁ బుట్టి
యుండును. నాకు బ్రాహ్మణధన మెప్పుడును వలదు. దానికై
పేరాసగొను రాజు లల్పాయుష్యులై యపజయమునొంది
రాజ్యపదవులనుండి దూలుదురు. కాన దాని విషయమై మీ
కిందఱకు భయపడుచున్నాఁము. మీరు నావా రగుదురేని,
విప్రుఁ డపరాధముఁ గావించినను వానికి ద్రోహము నేయ
వలదు. అతఁడు మిమ్ముఁ గొట్టుచున్నను చిట్టుచున్నను నిత్య
మును నతనికి నమస్కరించుచుండుఁడు. నే నెట్లు మూఁడు
పూటలును సమాహేతుఁడనై విప్రులకుఁ బ్రణమిల్లుదునో
యట్లే మీరును నమస్కరింపుఁడు. ఎవఁడిట్లు నడవఁడో వాఁడు
నావలన దిండమునొందును. బ్రాహ్మణధనము నపహరింపఁబడు
నేని యపహరించినవానిని, వాఁడు తెలియక యట్లుచేసినను
నృగుని బ్రాహ్మణుని గోవుంబోలె నధోలోకిమునఁ బడఁద్రోయు
చున్నద' అనెను. ఇట్లు స్వభూతపాపనుండును భగవంతుండు
నగు నా ముకుందుఁడు ద్వారకాపురవానులకెల్ల వినిపించి
యంత నిజమందరిమును బ్రవేశించినవాడయ్యె.

ఇది యఱువదినాలుగవ యధ్యాయము.

—●●◆బలరాముఁడు మరల వ్రేపల్లెకుఁ బోవుట.◆●●—

శ్రీ శుకుఁడు — భగవంతుఁడు బలభద్రుఁడు వ్రే పల్లెయం
యందలి చుట్టములను జూడవలయునని యువ్వెల్లూగుచు
గాటంపుఁ దమకిముగొని రథమునెక్కి నందగోకులమునకుఁ
బోయెను. అట గోపకులును గోపికలును జరకాలముగాఁ దళ

తహ పడుచుండినవారుగాన రాముని బిగ్గఁ గొఁగిలించికొనిరి.
 రాముఁడు తలితండ్రులగు నంద యశోదలకు మ్రొక్కఁగా
 వారు దీవెనలిచ్చి యంతయు నభినందించిరి. వారు రామునిఁ
 జూచి 'దాశార్వా ! జగదీశ్వరా ! నీవును నీ దమ్ముఁడనుఁ మమ్ముఁ
 జిరకాలము గావుఁడు' అని తొడపయి నిడికొని యాలింగనము
 చేసి, కిన్నుల నీకు పెట్టుకొనిరి. రాముఁడు గోపవృద్ధులకు
 విధ్యుక్తముగా నభివాదనముచేసి, తనకంటె బిన్నవయసు
 వారలచలన మ్రొక్కులుగొని మఱియుఁ దన వంతునకును
 జెలిమికిని జట్టఱికిమునకును నగురీతిని నాయా గోపకులను
 బరియూచకమాడుచును, జేమువట్టికొనును, నివి కులయిన
 సయ్యాటముల నెఱపుమఁ డిఱిసిరాఁ బట్టికొనెను. అంత
 నతఁడు విశ్రమించి సుఖాసీనుఁడై యుండఁగా గోపకులంద
 ఱును దామరరేకులవంటి కన్నుంగవ చెన్నారుచుండు కృష్ణుని
 యందఁగఁ దమ బుద్ధులనెల్లఁ బట్టికొలిపి తక్కినవెల్ల మఱచి
 యా రామునిచుట్టు బలసి తచువారి కుశలము నడిగి యంతఁ
 బ్రేమమనెతి నెలుఁగు డిగ్గుక్తికవడ నతనితోఁ 'రామా !
 మనబంధపు లెల్ల పొరును కుశలముగా నున్నారగదా !
 'రామా ! మీరును మీ యాలుబిడ్డలును మమ్మును దలంచు
 కొందురా ! అది యెక్కడిది ! భాగ్యవశమున పాపాత్ముడుఁ
 కంసుఁడు పాతొడయ్యెను. మన చుట్టములందఱును భాగ్య
 వశమున వాని బారినుండి విడివిడిరి. మీరును బగవారిని
 జంపియి గెలిచియు బలువయిన దుర్గమును నాశ్రయించి
 యుండుటయు భాగ్యము' అనిరి. అంత గోపికలు రాముని
 యందే చూడ్కులు సారెకు నూలుకొలిపి తెలిచిఱునవ్వులు

దొలక నతనితో 'రామా! * పురస్త్రీ జనులకు వల్లభుడగు కృష్ణుడు సుఖముగ నున్నాడుగదే! వాడు బంధువులను దల్లిని దండ్రిని దలంచుకొనునా? అ వ్యూహభుజుడు మమ్మును మాయెడతెగక చేసినకొలుపును దలంచునా! ప్రభూ! యదుతిలకా! ఎవ్వనికొఱకుఁ దల్లులను, దండ్రులను, దోఁబుట్టువులను, బతులను, బుత్రులను, జెలియండ్రును దిగవిడిచితిమో, యట్టి మమ్ముఁ దటాలున దిగవిడిచి నెయ్యమును ద్రుంచికొని పోయినాడుగదే! వాని నేల పోనిచ్చితి రందువా! వాడు మరలివత్తునన్నమాట నమ్మి, అట్టి నీటు మాటను మాబోఁటిపడఁతు లెట్లు సమ్మకుండ నేర్తురు! మా విషయగా లుండనీ! మనస్సొక్కతీరునఁ గుదురులేక చేసిన మేలు మఱచునట్టివానిని జెలివిదేట గలయాపట్టనపుఁ బడఁతు లెట్లు గయికొనెదరో కదా!' (యని కొందఱు నుండరననఁగా వేఱుకొందఱు) 'వాడు పలుకు చిత్రంపుఁ బలుకులకును, సొగసయిన చిఱునవ్వు మురియు పిసాళిచూడ్కులకును మరులు పెల్లురేఁగి కుదిలఁబెట్టఁగా వారును గయికొనెదరు. కయికొన కెట్లుందురే!' (యనిరి వేఱుకొందఱు పడఁతులు) 'సోపి కలారా! మనకు వానిముచ్చటలతోఁ బనియేమి! వేఱు సుద్దులేవేని చెప్పుడు. † మనములేకయే వానికిఁ బ్రొద్దు

* పురస్త్రీ జనవల్లభుడగుటచే గ్రామ్యస్త్రీజనుల మగు మాకెట్లు వల్లభుడగు నని భావము సూచితము.

† మనములేక వానికిని వాడులేక మనకునుపరిగా ప్రొద్దుపోవుచున్నది గాని వానికి సుఖముగాను మనకుఁ గష్టముగాను జరుగుటయే తారతమ్యమని భావము.

పోవునట్లే వాడు లేకయు మనకు నెట్లో ప్రొద్దుపోవుచునే
 యున్నది గదా! ఉబుసుపోక నిలిచియున్నదా! వాని
 మాటలు తలపెట్టకు' డనిరి. ఇట్లు వారందఱును కృష్ణుని
 పరియాచకములు, మాటనీలులు, సొగసుఁజూపులు, నడలు,
 నెయ్యంపుఁ గౌగిలింతలను దలంచుకొనుచు నెంతయు రోదన
 ము చేసిరి. బలరాముఁడును బలువగల నూఱడించుటయందు
 మిగుల నాటితేటిన దిట్టగాన గృష్ణుఁడు నునంబలగఁ జెప్పి
 పుచ్చిన మాటలుచెప్పి వారినెల్ల నూఱడించెను. రాముఁ
 డచట చైత్రవై శాఖమాసములు రెండును వసించియుండి
 రాత్రులందు * గోపికలకు రతిగూర్చుచుచుండెను. అంత నతఁడు
 పూర్ణచంద్రుని కిరణములచేఁ బురణించుచుఁ గలువతింపరి
 తావులు గుబాళించు కమ్మతెమ్మెరలు పొలియుచు యమునా
 తీరమఁడున్న యుషవనమందుఁ, గుండరదనలు గుంపులుగొని
 బలసికొలున, రిమించుచుండెను. వాగుణీదేవి వరుణుఁడు
 పంపఁగా పచ్చి యందలి యొకమాని తొఱుటనుండి తొరుఁ
 గుచు నా వనమునంతయుఁ దనగంధముచేత గుబులుగొనఁ
 జేసినదయ్యె. ఆ మధువు ధారవలని వాసనను, వాయు వెల
 యించితేఁగా బలుండు మూగుకొని యాకందునకుఁ జని నుండ
 రులును దానునుగూడి దానినిగోలెను. అతఁడు పూవుం
 టొండఱ పొలుపుఁగులుకఁ దన్నుఁజుట్టి తన్నుగుఱించి గీత
 ములు పాడుచుండఁగాఁ దానును బాడుచు నాడుగజ
 ములతోడ నింద్రుని యైరావతగజమువలె, గూడి కీర్తిం

* ఇట నీగోపికలు బలరాముఁడు తాను మున్ననుభవించిన గోపికలు
 గాని వ్రేపల్లెవిడిచిపోయినపిదపఁ బుట్టిన గోపికలుగాని కావలయును.

చెను. అపు డాకాశమున దుందుభులు మ్రోగెను. దేవ
తలు ముదంబున బువ్వులు గురిసిరి. గంధర్వులూడిరి. మునులు
ముదమున నతని వీర్యములను దెలుపువాక్యముల స్తుతించిరి.
ఇట్లతఁడు పడఁతులు దన చరితములను బాడుచుండఁగాఁ
గల్గుచే మైవఱచి యా మత్తుచే గన్నులు సుకినడ
'వనములందు విహరించుచుండెను. అతఁడు పూదండ
దాల్చి యొక కుండలము దొడిగి కలుచొక్కు పిక్క
టిల్ల వైజయంతి మాలిక పాలుపుగులుక జిలు నవ్వు
దళుకొత్తు మోముదామరపయిని గ్రాజెమగు మంచు
బోలె గొమరుచూప నే పారుచుండెను. అతఁ డీశ్వరుఁడు
గాన యమునానదిని జలక్రీడకొఱకు రమ్మని శిలించెను. ఆ
నదియు నతఁడు మత్తుండని తలచి యతనిమాటను బోధింపక
రాకయుండఁగా రాముఁడు కుపితుడై తన హలచుకొన
దగిల్చి దానినిబట్టి యిట్టి 'ఓసీ పాపాస్త్మరాలా ! నీవు నే
నెవఁడనో తెలియక నేనుబిలిచినను రానియ్యివిగా ! కనుక
విచ్చలవిడిని వర్తించు నిన్ను నాగేటికొనచే నూలుపటి
యూ గావించెదను జూడు' మనెను. ఇట్లతం డదల్పఁగా
నాయమ భయచూచునొంది గడగడ పడఁకుచు నాయదునంద
నుని పాదములంబడి 'రామా ! రామా ! మహాబాహూ !
నీపరాక్రమము నే నెఱుంగనుజామీ ! జగన్పతీ ! నీ * యే
కాంశముచేత జగమునంతయుఁ దాల్తువు. మహాత్మా ! భగ
వంతుఁ డగు నీపరస్వభావమును దెలియనిదానను గాన
విశ్వాత్మా ! భక్తనత్సలా ! నన్ను, నిన్ను శరణుఁజొచ్చిన

* నీ వేయితలలలో నొకతలయందలి యొకభాగముచేత నని భావము.

దానిని, విడిచిపుచ్చఁదగును' అనెను. అంత నాభగవంతుఁడు బలుఁ డట్లు యమున బతిమాలుకొనఁగా దానిని విడిచిపుచ్చెను. అంత దాని జలములం దతఁ డాఁడుగజములతోడ గజరాజుంబోలెఁ బూబోండ్లంగూడి జలకమాడి క్రీడించెను. అట్లతఁడు నిచ్చవచ్చినట్లు దానియందు విహరించి యంత జలములనుండి దిరికిరాఁగా యమున యతనికి రెండు * నల్లని యంబరములను మిక్కిలి వెలపొడుగయిన భూషణములను మిక్కిలి కాంతి వెలుంగుచుండు నొకమాలికను నొసంగెను. బలుం డానల్లని పుట్టములను రెంటిని గట్టుకొని యాబంగాను పూదండను మెడయందుఁ దొడిగి చక్కఁగా నలంకృతుండై, కలపమలంది, యింద్రుని మైరావతముంబోలె వెలింగెను. నేటికి నా యమునానది, బలుండు తన్నుఁబట్టి యీడ్చిన దానియందే యసంతవీర్యుండయిన యాతనిబలిమి సూచించు చున్నదియుంబోలెఁ గనుపట్టుచున్నది. ఇట్లు రాముఁడు తనమనసు రతిప్రవణమై వ్రజమందు రమించుచుండఁగా, నతని విలాసములచేత గొల్లచెలువలకు నారాశ్రులన్నియు నొక్కరాశ్రియుంబోలెఁ జూపట్టినదయ్యె.

ఇది యలువదియేనవ యధ్యాయము.

* విష్ణుపురాణమందు 'పరుణప్రహితాంచాస్తే మాలామహ్లాన పజ్కజామ్ | సముద్రాభే తథావస్తే | నీలే లక్ష్మీరమచ్ఛర' అని లక్ష్మీ పరుణుని పంపున నావస్తాదుల నిచ్చినట్లున్నది. అందును లక్ష్మీ దర్శనీయ రూపమై మూర్తిదాల్చిన యమునయే యగునని యీశ్వరకరణము కథాసం దర్భమునుబట్టి యర్థము గ్రహించుట యుక్తము.

—●—●—శ్రీ కృష్ణుడు పౌండ్రకుని గాశీరాజును వధించుట.—●—●—

రాముడు వ్రేసలైకుఁ టోయినపిదపఁ గరూశ దేశమునకు రాదయిన పౌండ్రకుండు మూఢుఁడుగాన దాను వాసు దేవుఁడని తలఁచి కృష్ణునికడకు నొకదూతను బంపెను. అజ్ఞులు గొందఱు వానిని జూచి 'నీవే వాసుదేవుఁడుగా నవతరించియున్న భగవంతుండవు. నీవే జగత్పతివి' అని స్తోత్రములుచేయఁగా వాఁడు బేలువడి తన్నే యుచ్యుతునిఁగాఁ దలఁచెను ఆ మందుఁ డవ్యక్త స్వరూపస్వభావుండగు కృష్ణునికడకు 'ద్వారకయందు, బాలు రొక బాలుని రాజుగా నాటకై కల్పించినట్లు, తెలివిజూలిన నిన్నుఁ దెలివిలేనివారు రాజుగా నేర్పఱచియున్నారు' అని చెప్పి దూతనుబుచ్చెను. ఆ దూతుఁడును ద్వారకకుఁబోయి సభయందాసీనుఁడై యున్న ప్రభుండును గమలపత్రాక్షుండునగు కృష్ణునిఁ జూచి తనరాజుచెప్పిన సందేశమును జెప్పెను. అది యేదన—'నే నొకఁడనే సమస్తభూతములను గరుణించుకొఱకు వాసుదేవుఁడనై యవతరించియున్నాఁడను. మఱియొకఁడు వాసుదేవుఁడుగాఁడు. నిన్నుఁ బొల్లుగా వాసుదేవుఁడందురు. సాత్వతా! నీవు మూఢత్వమువలన మాచిహ్నము లేవేవి దాల్చియున్నావ్రా వానినెల్ల విడిచి నన్ను శరణుజొరుము. లేదా! నాకు యుద్ధమిమ్ము' అనుటయె.

ఇట్లల్పబుద్ధియగు నాపౌండ్రకుని వికళనములను విని సభయందున్న యుగ్రసేనుఁడు మొదలగువా రవుడు బిగ్గరగాఁ బకపకనవ్విరి. భగవంతుఁడు కృష్ణుఁడు నా దూతంజూచి పరియాచకపు ముచ్చటగానే 'మూఢా! నీవేమి చిహ్నములచేత

నిట్లు వికత్థనము లాడుచున్నావౌ వా నెల్ల ని న్నుడిపించె
 దనుటో. నీవును నీ ముఖమును గప్పికొని కంకగృధ్ర గణములు
 బలసి మూఁగఁగా హతుండవై పరుండియున్నచోఁ గుక్కలకు
 శరణంబగుదువు చుమీ' యని చెప్పిపుచ్చెను. ఆ దూతయు
 నా యాత్మేపవచనముల నెల్లఁ దనస్వామికిఁ గొంపోయెను.
 కృష్ణుండును రథారూఢుడై కాశికివచ్చెను. మహారథుఁ డా
 పౌండ్రకుండును నాకృష్ణుని పూనికనుదెలిసి యత్నోహిణులం
 గూడి పురము వెలుపలికి వెడలివచ్చెను. వానికిఁ గాశిరాజు
 మిత్రుఁడుగాన వార్షిగ్రాహుడై మూఁడత్నోహిణులతోఁ
 గూడి వెంబడించి వచ్చి యాపౌండ్రకునిం గాంచెను. అంతఁ
 గృష్ణుండు శంఖ చక్ర ఖడ్గ గదా శార్ఙ్గములు శ్రీనత్సము మొద
 లయినవానితోఁ గూడినవాడై కౌస్తుభమణిని దాల్చి వన
 మాలచే విభూషితుడై పచ్చనిపట్టువలువలు రెంటినిగట్టి
 గరుడధ్వజమును గలిగి యమూల్యమగు మాళిభూషణమును
 దశతళ మెఱయు మకరకుండలములను దాల్చియున్న యాపౌం
 ద్రకునిఁజూచినవాడయ్యెను. అతఁడెల్లు రంగస్థలమున నటుని
 వలెఁ దన్నుంబోనికృత్రిమవేషము దాల్చియున్నవానిని జూచి
 పకపకనవ్వెను. అంత నాయురువురు శత్రువులును శూలముల
 చేతను గదలచేతను, బరిఘములచేతను, శక్తులచేతను, బ్రాసతో
 మరములచేతను, ఖడ్గములచేతను, బట్టసములచేతను, బాణ
 ములచేతను హరిని బ్రహరించిరి. కృష్ణుండు నాపౌండ్రక
 కాశీరాజుల సైన్యమును రథగజతురగ పవతియుక్తమైన
 దానిని గదా ఖడ్గ చక్రములచేతను బాణములచేతను, యుగాం

తమందలి యగ్ని ప్రజలనుంబోలె గలంచి నలంచిపుచ్చెను. చక్రముచేత వారిరథములును సశ్వములును గజములును బదాతులును ఖరములును లొట్టియలును ఖండితములై కుప్పంగూరఁగాఁ బడఁగా నాయుద్ధస్థలము, శూరులకుఁ జాల సంతోష కరమై కల్పాంతమందు భూతపతియగు దుద్రుని క్రీడాస్థానముంబోలె దారుణంబయి ప్రకాశించెను. అంతఁ గృష్ణుండు పౌండ్రకునింజూచి 'ఓరోరీ ! పౌండ్రకా ! నీవు దూతచేతఁ జెప్పిపుచ్చిన యస్త్రములనే నీవయి విడిచెదను. మూఢా ! నీవు పొల్లుగాఁ దాల్చియున్న నాపేరినిసైతము విడిపించెదను. మఱి నేను యుద్ధమునకు నొల్లక వెఱచితి నేని నిన్ను శరణుఁజొచ్చెదను' అని యాత్మేషించి వాఁడిబాణములచే వానిని విరఘునిఁగావించి యింద్రుండు వజ్రముచేతఁ బర్వతమునుంబోలె చక్రముచేత వాని శిరసును నఱకెను. అట్లే కాశీపతి కాయము నుండి శిరసును బాణములచేఁ ద్రుంచి దానిని, గాడ్పుతామర మొగ్గనుంబోలె గాశికాపురియందుఁ బడఁగూల్చెను. ఇట్లు హరి తన్ను మచ్చరికించిన యా పౌండ్రకునిని వాని చెలికానిని జంపి సిద్ధులు. తన కథామృతమును గానముసేయ ద్వారకకుఁ బోయెను. ఆ పౌండ్రకుండు నిత్యమును భగవద్ధ్యానము వలన సకల కర్మబంధములును, ధ్వంసమునొందఁగా నెప్పుడును హరిరూపమును దాల్చియుండిన కితమునఁ దన్మయఃత్వము నొందెను. కాశీయందు రాజద్వారమున శిరసు పడఁగాఁ జూచి యందలిజను లిదియేమియని భ్రమించి యంతఁ గుండలములతోఁ గూడియుండఁగా నెవరిముఖమని యెంతయు సంశయించిన వారయిరి. అంత నది కాశీరాజు

శిరస్సని తెలియఁగా నతని పట్టపుదేవులును బుత్రులును
 బాంధవులును బురజనులును రాజు హతుఁడయి నందున
 'నాథా! నాథా'! యని రోదనముచేసిరి. వానికొడుకు
 నుదక్షిణుఁ డనువాఁడు తండ్రికి నుత్తరక్రియలు గావించి
 తండ్రిని జంపినవానిని జంపి తండ్రిఋణము నీఁగెదనని
 తనబుద్ధిని నిశ్చయించుకొని యుపాధ్యాయునిం గూడి, పర
 మంబగు ధ్యానయోగమున మహేశ్వరుని రుద్రుని నారా
 ధించెను. వాఁడు తనపితను వధించినవానిని జంపుటకు నుపా
 యము పరమేశ్వరుని వేఁడెను. భగవంతుఁడు రుద్రుఁ
 డును బ్రీతుఁడై యేకాంతమున వానికి వరమిట్లానంగెను.
 రుద్రుఁడు—నీవు మంచి ఋత్విజులంగొని దక్షిణాగ్నిని సభి
 ఛార పూజించుచు నారాధింపుము అట్లు పరిచరింపఁగా
 నాయగ్ని ప్రమథగణములంగూడి * బ్రహ్మణ్యనియందుఁ
 బ్రయుక్తమై నీయుద్దేశమును నాధింపఁగలదు' అనెను.
 ఆ యాత్రచొప్పున నా దుర్బుద్ధియుఁ గృష్ణునికి ద్రోహము
 సేయువాఁడై యతనియెడఁ బ్రయోగించెను. అంత నగ్ని
 దేవుఁడు కూడమునుండి మూర్తిఁగొని యతి భయంకరుఁడై
 యుప్పతలెను. వాని తలపైఁడులును గడ్డమును మీస
 లును గాఁచినరాగిసలె నెట్టినయి యుండెను. ఎనికన్నులు
 నిప్పుక లుమియుచుండెను. బెడిదములయిన కోటపండ్లును
 కనుబొమలును, దంతములును గిరిగి వానిముఖము మిగులఁ
 గిరోరిముగా నుండెను. వాఁడు తననాలుకచేత సెలవుల

* బ్రహ్మణ్యనియందుఁ బ్రయోగించినచో తన్నే చంపునని యిట్ల
 భావము.

నాకికొనుచు దిగంబరుడై తలతల జ్వలించుచున్న త్రిశూల
మును గేలం ద్రిప్పుచుండెను. మఱి తాటిచెట్లంతలు
గాల్గచే భూతలమును గ్రక్కదల్చుచు దిక్కులను దహిం
చుచు, బ్రహ్మధగణములు పరివేష్టింప ద్వారకాపురము పయి
నెత్తివచ్చెను. ఆ యభిచారాగ్ని వచ్చుచుండఁగాఁ ద్వార
కాపురజనులు చూచి, దావాగ్నినిజూచిన మృగములవలె,
నందఱును దిగులుగొని వడఁకఁజొచ్చిరి. వారు భయా
తురులై సభయందుఁ బాచికలాడుచున్న కృష్ణునింగదిసి
'త్రిలోకేశా ! కాపుకాపుము. పట్టనమును గాల్చుచున్న
యగ్నినుండి రక్షింపుము' అని మొఱవెట్టిరి. ఆ జను లిట్లు
దిటతప్పియుండుటయు నట్లు తనవారెల్ల వడఁకుచుండుట,
యును జూచి సర్వశరణ్యుం డాహారి పక్కుననవిప్పి వారితో
'భయపడికుఁడు. మిమ్మును గాఁచెదను జుఁడీ' యనెను.
సమస్త ప్రాణులలోపలను వెలుపలనుండి యన్నింటిని జక్కఁ
జూచుచుండు సాక్షియగు నాబలుదంట యది మహేశ్వరుని
కృత్యమని తెలిసి దానినివారింది దూల్చుటకై ప్రక్కన
నున్న చక్రమున కాజ్ఞాపించెను. కోటి సూర్యులుంబోనిదై
మీఁదుమిక్కిలి జ్వలించుచు, బ్రలయకాలాగ్నినలె వెలుంగు
చున్న ముకుందుని యస్త్రము, ఆ సుదర్శనచక్రము, తన
తేజముచేత దిక్కులను భూమ్యాకాశములను మ్రొంగుచు
వచ్చి నా యగ్నిని మర్దించెను. అట్లు చక్రాయుధుని తేజో
రూపమైన యాసుదర్శన చక్రముచేఁ బ్రతిహతమై యాకృ
త్యాగ్ని, ముఖము భగ్నమై పెడమరలి కాశికిఁబోయి
యందు నభిచారము గావించిన యా సుదక్షిణునిని వాని

ఋత్విగ్జనమును దహించివుచ్చెను. ఆ చక్రము పిదపఁ గాళి
యందుఁ బ్రవేశించి యందలి యట్టశ్లను సభలను గృహము
లను నంగశ్లను గోపురములను నట్టాలకములను గోష్ఠములను
గోశములను గజాశ్వశాలలను రథశాలలను నన్నశాలలను
దహించెను. విష్ణుచక్రంబగు సుదర్శనమ్ము వారణాసీపురము
నంతయుఁగాల్చి, యంత నెట్టికృత్యము నేని చుల్కం జేయఁ
జాలిన యా కృష్ణుని కెలవచ్చి నెలకొనియుండెను. ఉత్తమ
శ్లోకుండయిన కృష్ణుని యీ చరిత్రమును మనుష్యాం డెవ్వఁడు
వినిపించునో మఱి సమాహితుఁడై తాను వినునో యతఁడు
సమస్తపాపములనుండి విడివడుచున్నాఁడు.

ఇది యటువదియాటవ యధ్యాయము.

—●●◆బలరాముఁడు ద్వివిదుఁడను వానరుని సంహరించుట.◆●●—

రాజు 'అదృఢత కర్తుండును ననంతరుఁడును నప్ర
మేయుండునగు నాప్రభుండు బలరాముఁ డింకను నేమి
కావించెనో మఱియు వినఁగోరుచున్నాను' అనెను. శ్రీ
శుకుఁడు—నరకాసురుని చెలికాఁడు ద్వివిదుఁడను వానరుఁ
డొకఁడు గలఁడు. వాఁడు సుగ్రీవునకు సచివుఁడు, మైందు
నకు దోఁబుట్టువు, మిక్కిలి వీర్యవంతుఁడు. ఆ వానరుఁడు
తనచెలికాఁడయిన నరకుని ఋణము తీర్చుకొనవలయునని
తలఁచి రాష్ట్రమునకెల్ల నుపద్రవము గావించుచుఁ బుర
ములను గ్రామములను నడుమఁగల ఘోషములను నగ్ని
దేరికొలిపి కాల్చుచువచ్చెను. వాఁడొక్కచోఁ గొండలను
బెకల్చి చేకొని వానిచే దేశములను, అందును మిక్కిలియు

శత్రుహంతయుగు హరియున్నట్టి యా నర్తక దేశములను, నుగ్గు
 నూచ గావించెను. వాఁడొకప్పుడు సముద్రమునడుమనుండి
 రెండు చేతులను దాని జలములనెత్తి వేయిగజముల బలము.
 గలవాఁడుగాన చెలియలి కట్టయందున్న దేశములనుముంచెను.
 ఋషిముఖ్యులకు నాశ్రయము లైయున్న గొప్పవృక్షములను
 భస్మముగావించి యీఖిలుఁ డాహవనీయాదులయున యగ్ను
 లను మూత్రపురీషములచేఁ జెఱిపెను. మఱియు వాఁడు
 పోతరించి పురుషులను స్త్రీలను బర్వతపుద్రోలులందుచు గుహ
 లందును వైచి తుష్టాద పురువునుఁ బోలె, వానిని శిఖరములను
 దెచ్చి వైచికప్పిపుచ్చును. ఇట్లు దేశముల కపకారము కావి
 చుచుఁ గులస్త్రీలను జెఱుపుచు రైవరిక పర్వతము నుండి
 మిక్కిలి యింపయిన గీతము నొకటివిని యచటికిఁ బోయెను.
 అచట వాఁడు పద్మమాలికును బాలించి యంగములెల్లఁ గను
 విందులుచేయు నందముచూప, సుందరీబృంహమునడుమ నున్న
 యదుపతిని బలరామునిఁ గాంచెను. అప్పుడు రాముఁడు కలు
 ద్రావి మత్తుచేఁ గన్నుం గవయన్న వెసఁగ, నెత్తెను. కానెం
 తయు మెఱయుచుండఁ, బాడుచు నుత్తిలిన యేనుంగువలె
 వెలుంగుచుండెను ఆ చెడుగోతి దొక చెట్టుకొమ్మ నెక్కి
 మాఁకులనెల్లఁబట్టి యల్లలాప్పుచుఁ దన మేనును జూపుచుఁ
 గిలకిలచుని చూర్చుచుండెను. వాని దుడుకుఁ దనమును జూచి
 యందు బలదేవుని యిల్లాండ్రగు జవ్వనులు తమజాతి చాపల
 మునుబట్టి పరియాచకమన్నఁ బ్రియముగాన వానిని జూచి
 పకపక నగిరి. ఆ కపియు వారిని జూచి బొమలు త్రిప్పుచున్న
 నెదురవచ్చి పండ్లిగిలించుచును రాముఁడు చూచుచుండఁగా

వారలకుఁ దనగుదమును జూపుచు నిట్టిదుండగములచే వారిని
 వెక్కిరించుచుండెను. ప్రహరించు వారియందు మిన్నయగు
 నాబలుఁడు వానిపై ని బెనుతాతనిగొని క్రుద్ధుఁడై వేసెను.
 వాఁడాతాతని దప్పించుకొని యిల్లుకలశము నెత్తికొని ధూర్తుఁడై
 యతనిని గినియించుచు నవ్వుచును నవమానించెను, వాఁడా
 కలశమును విఱుగఁగొట్టి మిక్కిలియుఁ గాఢరమున నా కొమ
 రాండ్ర వలువలనుబట్టి యీడ్చి బలరాముని సరకుసేయక
 మదంబునఁ బదటమున నలిరేగి, బలవంతుఁడై యతని
 కెంతయు నపకారము గావించెను. బలుఁడు వాని పదటమును
 జూచి వాఁడుపద్రవము గావించిన దేశములను దెలిసి క్రుద్ధుఁడై
 యా పగతునిఁ జంపుతలంపున ముసలమును హలమును గయి
 కొనెను. ద్వివిమండను మహావీర్యుఁడుగాన చేతనొక చెట్టును
 బెఱికికొని పయినిదలపడి బలముకొలది దానిచే బలుని తెల
 పు నడిచెను. బలుఁడును దన తెలపయిని గొండయుంబోలెఁ
 బడుచున్న యా చెట్టును గయికొని యంత నునందమను ముస
 లముచేత వానిని గొట్టెను. వాఁడా ముసలము నెత్తిని
 గొట్టఁగా నందుండి దొరుగుచున్న రక్తధారచే, గొండగై రిక
 ధాతురేఖచేతంబోలె నెంతయు రాజిల్లెను. కాని యా దెబ్బను
 నించుకైనను బాటింపఁడయ్యె. వాఁడు మఱియొక చెట్టును గొని
 బలంబున దానియందలి యాకులనెల్ల డులిచి మిక్కిలియుఁ
 గనలగ్గలింప బలునిఁ గొట్టెను. కాని బలరాముఁడు దానిని
 నూఱు పఱియలుగాఁ ద్రుంచెను. వాఁడు మఱియొక చెట్టును
 బెఱికికొని కొట్టెనుగాని దానిని సయితము బలుఁడు నూఱు
 తునియలు గావించెను. ఇట్లు వాఁడు బలునితోఁజెట్లు పెకల్చు

కొని పోరాడుచు నది దునిసి దునిసి పడుచుండఁగా మరల
మరల నలుగడల నున్న నూకులనెల్ల లాగి తెచ్చుచు నిట్లా
వనమునందు నొకచెట్టును లేకుండఁజేసెను. అంత వాఁడు
బలునిపయిని గినుకమెయి శిలావర్షము గురియించెను. ముస
లాయుధుఁడు దానినంతయు నవలీల నుగ్గునూచ గావించెను.
అంత నా కపీశ్వరుఁడు తాటినూకులంతలగు తన నిడుదచేతు
లను బిడికిలించుకొని బలునిఁ గదిసి దానిచే నతనిపక్షమున
గ్రుద్దెను. ఆ యదుతిలకుండును, హలముసలములను బడవైచి
వానిని రెండుచేతులఁ బట్టికొని క్రుద్ధుఁడై జత్రుదేశములందుఁ
బట్టి యదిమెను. వాఁడును నెత్తురుగ్రక్కుచుఁ గూలెను.
వాఁ డట్లు పడునపు డాపర్వతము కంటకములగు మ్రాకు
లతోఁగూడ, జలమందలి యోడ వాయువుచేతనుం బోలె,
గడగడ గంపించెను. అంత నాకాశమున నురలును సిద్ధులును
మునీంద్రులును జయ జయ యనియు నమోనమ యనియు
భాగుభాగనియు బిట్టుపలుకుచుఁ బువ్వులసోనలు గురిసిరి. ఇట్లు
బలుఁడు జగమున కుపద్రవము గావించుచున్న యా ద్వివి
దునిం జంపి జనులెల్ల స్తుతులు గావించుచుండ స్వపురమును
బ్రవేశించినవాఁ డయ్యె.

ఇది యలువదియేడవ యధ్యాయము.

— { బలరాముఁడు నాఁగటిచే హస్తినాపురము
నెత్తి గంగలోఁ ద్రోయంబూనుట. } —

శ్రీ శుకుండు— జాంబవతీదేవి నుతుఁడయిన సాంబుఁడు,
దుర్యోధనుని నుత యగు లక్ష్మణ స్వయంవరమునం దుండఁగా,

దానిని బలిమిని బట్టికొనిపోయెను. కౌరవు లందులకుఁ గుపి
 తులై 'ఈ కుఱ్ఱుఁ డౌరా దుండగీఁడు. త న్నొల్లని కన్నియను
 మనలను సరకుగొనక బలవంతముగాఁ గొనిపోయినాఁడు. ఈ
 పలువగాకిని బట్టికట్టుఁడు. వృష్ణులేమిసేయుదురు ? మనము
 పరాక్రమముచే గడించి పెద్దపెంచి దయయుంచి యిచ్చిన
 భూమి ననుభవించువారేకదా! వారు మఱి రాజు లగుదురా?
 అట్టివారేమి సేయఁగలరు ? తమ పుత్రునిఁబట్టి యడంచి
 యున్నామని విని యాయాదవు లిటవచ్చిరేని క్రొవ్వులన్ని
 యుఁజేసి! ప్రాణాయామాదులచే నడంపఁబడిన యింద్రియ
 ములవలె, వారడఁగి మడిఁగి పోదురు' అనిరి. ఇట్లు కర్ణుఁ
 డును శల్యుండును భూరిశ్రవుఁడును యజ్ఞ కేతుండును,
 దుర్యోధనుఁడును, గురువృద్ధుల సమ్మతిని సాంబుని ఒంధింపఁ
 దొడంగిరి. మహారథు డా సాంబుఁడు ధార్తరాష్ట్రులు తన
 వెంటఁ దఱుముకొని వచ్చుటనుజూచి రుచిరంబగు విలుగొని
 తానొక్కరుండును సింహమునుం జూలె నిలిచెను. వానిని
 బట్టుకొనఁగోరి నిలునిలుమని యదల్పుచు, నా విలుకాండ్రు
 కర్ణుని మున్నిడికొని మిక్కిలియుఁ దాఁదిసించి బాణములను
 వానిపై సవ్వారిగాఁ గురిసిరి ఆ యదునందనుఁడు కురువు
 లచే కర్ణుఁడై యచింత్యుండగు కృష్ణుని యర్భకుండుగాన,
 నీచమృగములచేత విధంబైన సింహమువలె, నందుల కెంత
 మాత్రము సైఁపఁడయ్యె. ఆ వీరుఁడు బలువిలుగొని యెక్కు
 పెట్టి పిడుగుపాటుంబోలె దానిని మొరయించి కర్ణాదులగు
 నార్జును రథికులను నొక్కొక్కని నాఁజేసి బాణముల నొక్క
 పెట్టఁ గాఁడనేసెను. అట్లే నాలుగేసి బాణముల నాలుగు

గుఱ్ఱములను నొక్కొక్క-బాణమున సారథులను రథికులను
 గాఢనేసెను. కర్ణాదులగు నా రథికులు సాంబుని యాకడింది
 కృత్యము నెంతయుఁ గొనియాడిరి. పిదప వారిలో నలువ్రకు
 రథికులు వాని నాలుగుగుఱ్ఱములను గూల్చిరి. మఱియొకఁడు
 సారథినిగూల్చెను. ఇంకొకఁడు వాని విలు ద్రుంచెను. ఇట్లం
 దఱును వానిని విరథుం గావించిరి. ఇట్లకౌరవులు యుద్ధ
 మున నెంతయు గష్టమునఁ వానిని నట్లు విరథునిఁ గావించి
 యాకుమారునిని దమగన్నియను గొని గెలుపొంది దమపుర
 మునకుఁ బోయిరి. ఈ వృత్తాంతమును నారదుఁడు వచ్చి
 తెలుపఁగా యదువులు మిక్కిలియుఁ గుపితులై యుగ్రసేనా
 దులు పురికొలుపఁగాఁ గౌరవులను దలపడ మాఱు ప్రయత్న
 ములు చేయసాగిరి. అట్లు యుద్ధసన్నద్ధులయిన యదుపుంగ
 వులను రాముఁడు సమాధానపెట్టి కలిమలాపహరుండతఁడు
 కురువులకును యదువులకును గలహము గలుగుటకు నొల్లఁ
 డయ్యె. అంత నతఁడు సూర్యునివలె ధగధగ మెఱయుచున్న
 రథమునెక్కి బ్రాహ్మణులును గులవృద్ధులును, జంధ్రుని గ్రహ
 ములవలెఁ దన్నుఁబరివేష్టించి నడవ హస్తినాపురమునకుఁ
 పోయెను. రానుండట్లు హస్తినాపురమునుజేరి యందు బయటి
 యుపవనమందు విడిసి తనరాక వారికిఁ దెలియుటకై యుద్ధ
 వునిఁ బంపెను. అతఁడును బోయి ధృతరాష్ట్రునికిని, భీష్మునికిని,
 ద్రోణునికిని, బాహ్లికునకును, దుర్యోధనునికిని, విధ్యుక్తముగా
 నభివందనముగావించి రాముఁడు వచ్చియుండుటను జెప్పెను.
 వారును సుహృత్తముఁడగు రాముఁడు వచ్చినది విని సంతసిల్లి
 యందఱును జేతులఁ గానుకలుగొని యతని నెదురుచని

యర్పించిన వారయిరి. వా రట్లతనిఁ జేరఁజని విధ్వక్తముగా
 గోవు నర్పించి యర్ఘ్యమును నివేదించిరి. వారలకుందాబలుని
 ప్రభావమును దెలిసినవా రతనికిఁ దలనేలసోకఁ బ్రణమి
 ల్లిరి. బలభద్రుండును బంధువులెల్లఁ గుశలురుగా నునికి విని
 వా రారోగ్యముగను శుభముగను నుండుట సడిగి, యంతఁ
 బరస్పరము డట్టయైనపలుకుల వారితో 'రాజరాజున యుగ్ర
 సేనుఁడు ప్రభుఁడు మాకొకటి యాజ్ఞాపించియున్నాఁడు.
 దానిని బుద్ధితడఁబాటులేక విని యట్లు గావింపుఁడు; జాగు
 వలదు. మీరు పెక్కొప్పుగూడి యొక్కనిని ధార్తికుని సధర్మ
 మున జయించి బంధించితిరి. దానిని, బంధువులెల్ల గలసి
 మెలసియుండవలయునను తలంపున సహించితిని' యనెను.
 అట్లు బలదేవుఁడు తన వీర్యమునకును శౌర్యమునకును బల
 మునకుఁ దగునెగవుగలిగి తన శక్తికి సాటియైన యిట్టిమాట
 పలుకఁగాఁ గౌరవులువిని మిక్కిలియుఁ గుపితులై యిట్లనిరి.
 'బౌరా! ఇదేమిచిత్రము! దురత్యయంబగు కాలగతిచేత నిట్టి
 వింతలును గలుగునా ? పావలు కాలియందుండక కిరీటాలం
 కృతమైన శిరసు నెక్కఁజూచుచున్నవి గదా ! వీరు కుంతివివా
 హమునుబట్టి సంబంధులై మనతోఁబాటిగా శయ్యాసనాహారాదులు
 పడసిరి. మఱియు మనమే రాజాసనము లొసంగి
 మనకు నీడుగాఁగావించికొంటిమి. మనయుపేక్షచేత వీరు
 చామరములు, వ్యజనములు, శంఖములు, తెల్లనియాతపత్ర
 ములు, కిరీటము, ఆసనము, శయ్యను సనుభవించుచున్నారు
 యదువులకు రాజలాంఛనములు చేయును; అవి యిచ్చినవారికే
 పాములకమృతముపోసినట్లు, మిక్కిలియుఁ బ్రతికూలములుగా

నున్నవి. మన యనుగ్రహమునఁ జేకొన్న యాదవు లిపుడు
 సిగ్గుమాలి మనల నాజ్ఞాపించుచున్నాడుగా! ఏమిచోద్యమిది!
 భీష్మద్రోణాదులయిన కారవులు తామై యొసంగకున్నదానిని
 సింహము గ్రసించిన దానిని మేఁకయుంబోలె, నింద్రుఁడే
 నియుఁ గయికొని యెట్లనుభవింపఁగలఁడు? ఆ సింహముపట్టిన
 దానిని గొఱియ గుడుచునా? యనిరి. ఇట్లకారవు లాభి
 జాత్యముచేతను, ఒంధువుల బలిమిచేతను, సంపత్తివెంపు
 చేతను, మిక్కిలి మత్తిలి యసభ్యులుగాన రాముని నాడరాని
 మాటలు వినిపించి యంతఁ బురమును బ్రవేశించిరి. రాముఁ
 డాకురువుల చెడునడవడిని జూచి, వారాడిన యాడరాని పలు
 కులనువిని, కోపంబున మిక్కిలియు నురవడించి దేఱిమాడను
 రాక మాటికిబిట్టు నవ్వుచు నిట్లనియె. 'పలుతెగల కావర
 ములచేతఁ బొగరెక్కిన పలుగాకు లడఁగి మడఁగి (సంధి
 గలిగి) యుండుటను గోరకు. పొరలకుఁ (బసులకు దుడ్డుకట్టి
 వలె) దండమే యడఁచిపుచ్చునది. ఔరా! అప్పుడు యదు
 వులు మిక్కిలి యురవడింపఁగాఁ గృష్ణుండును గుపితుండై
 యుండఁగా వారిని మెల్ల మెల్లగా నెట్లో యూటడఁబుచ్చి
 వీరలకు శమమును గలిగింపఁగోరి యిటవచ్చితిని. వీరలా
 మందమతులు, ఖలులు; కావుననే కలహమం దాసక్తులై
 యున్నవారు. కాబట్టి యప్పనికై వచ్చిన నన్నుఁ దెలియక
 నిరసించి యహంకారులై క్రొవ్విదములు పలికిరి. ఇంద్రుఁడు
 మొదలయిన లోకపాలురుసయిత మెవ్వని యాజ్ఞచొప్పున
 నడచుకొనుచుందురో యాయుగ సేనుఁడు — భోజులకును
 గృష్ణులకును, సంధకులకును సదీశ్వరుఁ డయిన యా నార్వభౌ

ముఁడు—ప్రభువు గాఁడటగా! ఎవఁడు నుధర్మ నాక్ర
మించి కయికొనెనో, మఱియు దేవతావృక్షమును పారిజాత
మును నెవఁడు ఒలీమిని దెచ్చి యనుభవించుచున్నాఁడో
యట్టివాఁడు - మన యీశ్వర్ముఁడు - సింహాసనాహ్లాదము గాఁడట
గా! ఎవ్వనిపాదారవింద యుగళమును సర్వేశ్వరి యగు
శ్రీదేవి తనంతట నుపాసించుచుండునో యట్టి శ్రీనాథుఁడు
సరనాథచిహ్నములకుఁ దగఁడటే! ఎవ్వని యడుగుదమ్ముల
పరాగమును, దీర్ఘములనెల్ల నుపాసించిన యోగులకు సైతము
పావనమగుదానిని, లోకపాలు రెల్లవారును దమ యాదల
లందుఁ దాల్తురో, మఱి యెవ్వని యంశాంశభూతులమగు
నేనును (బ్రహ్మయు) భవుండును, లక్ష్మీదేవియును దాల్తుమో,
యట్టివానికి నృపాసనమెక్కడిదా! కారవులు దయచేసి
యొసంగిన భూమండలమును వృష్ణు లనుభవించుచున్నారట!
మేము పాదుకలమఁట! కారవులు శిరస్సఁట! ఔరా!
కలుత్రావ్వికై పెక్కి, విచ్చలవిడి విట్టివీఁగు కానగములవలె
నైశ్వర్యముచే మత్తిల్లి మైమఱిచి యీ పలుగాకు లఱచిన
యీ బిటుసుకాటు కూతలను, దండించుటకు సమర్థుడగు
వాఁడెవఁడు సయించును? నాకు మిక్కిలియుఁ గోపము దీపిం
చినదిగాన యిదిగో నేటికి నీభూతలమందుఁ గౌరవుడన్న
పేరు లేకుండఁజేసెదను' అని సంరంభించి నాఁగేటిని కేలం
గొని ముల్లోకములను గొల్చువానివలెనే లేచి నిలిచెను.
అంత నబ్బలియుఁడు నాఁగేటిమొన హస్తినాపురము దక్షిణ
ప్రాకారమూలమున గ్రుచ్చి పయికిఁబెకల్చి గంగయందుఁబడఁ
ద్రోయుటకై కన లగ్గలింపఁ బట్టి లాగెను. ఆ నగరము నట్లు

లీడ్చుచుండఁగా నది తెప్పయుంబోలెఁ దిరుగుడువడుచు గంఠ
 యందుఁ బడుచుండుటను గాంచి కౌరవులు మిక్కిలియు
 వడవడవడంకుచు బ్రతుకుంగోరి తమ తను కుటుంబములును
 దాసును రామునే శరణుఁజొచ్చిరి. మఱియు లక్ష్మణతోఁగూడ
 సాంబుని నున్నిడికొని యంజలిగీలించి యతనితో 'రామా!
 రామా! నీ వఖిలాధారుండవుగదే! నీ ప్రభావము మే
 మెఱుంగమయితిమి చుమీ. మేము మూఢులము. మఱియు
 దుర్బుద్ధులము. కాన, మాకావించిన యపరాధమును, అధీ
 శ్వరా! మన్నింపఁదగునుగదే! నిపు జగము నుత్పత్తిస్థితి
 లయములకు నొక్కండవు హేతువగుదువు. నీకు నీవే యా
 ధారమవు. ఈశా! క్రీడాసక్తుండయిన నీకు లోకము లాట
 లాడుకొను నుపకరణములుగా నీ కలరూపు నెఱింగిననారు
 చెప్పెదరు. *అనంతా! సహస్రమూర్ధా! నీ వైక్కండవే
 యీ భూమండలము సంతయును నీశిరసునందు నవలీలగా
 భరించుచున్నాఁడవు. ప్రలయమందు నీ విశ్వమంతయు నీ
 యందు లీనముగాఁగా నీ వైక్కండవును శేషించి యీమం
 జోడు రెండవదితేక శయింతువు. బలరామా! భగవంతా!
 నీవు భూపాలనపరాయణుండవుగదే. కాన శుద్ధ సత్త్వమయం
 బగు శరీరమునుదాల్చియున్న నీకుఁ గోపముఁ కేవలము శిక్షిం
 చుకొఱకేకాని ద్వేషమువలనఁగాదు; మత్సరమువలననుగాదు.
 సర్వభూతాత్మా! సర్వశక్తిధరా! అవ్యయా! నీకు నమ
 స్కారము. విశ్వకర్తా! నీకిదె మ్రొక్కుచున్నారము. నిన్ను
 మే మందఱమును శరణుఁజొచ్చితిమి' అనిరి. ఇట్లు దిగులు

* ఇట పరమాత్మదృష్టిని బలరాముతో వర్ణించుటను దెలియనది.

గొని వడ వడ వడంకుచు, వారు శరణుజొచ్చి యతని
 మనస్సు కలంకఁ బుచ్చఁగా నతండును బ్రసన్నుండై
 'భయపడవల' నని యభయమిచ్చెను. దుర్యోధనుండును
 గూఁతునకు నల్లునకు నుపాయసముగా నలువదియేండ్ల
 ప్రాయము గల గజములవేయు నిన్నూటిని, అశ్వములను
 నయుతమును, బంగారుమచున్నులై సూర్యునివలె ధగ
 ధగ మెఱయుచున్న రథముల నాఱువేలును, గుత్తుకలందు
 బంగారుపతకములు గలిగి వెలుగుచున్న దాసీలను వేయి
 మందిని, గూఁతునందలి మక్కువచేత నిచ్చెను. భగవంతుఁ
 డా యదువృషభుఁడు బలరాముఁడు దానిసంతయుఁ బ్రతి
 గ్రహించి కొడుకొను గోడలినిః దోడుకొని సుహృదులఙ్గనం
 దింప బయలుదేటి పోయెను. అంత నా హలాయుధుఁడు
 నిజపురమును బ్రవేశించి యనురక్తచిత్తులగు బంధువులుచేరి
 యదుపుంగవులెల్ల నిండియున్న సభనడుచుఁ గౌరవులయెడఁ
 దాను గావించినన్యత్యము నంతయుఁ జెప్పెను. రాజా!
 నేటికిని మీపట్టన మీది బలంముని పరాక్రమమును
 సూచించుచు దక్షిణాపవైపున గంగానది దిక్కుగాఁ బొడ
 వయి యుండిటఁ జూపింబుచున్నది' అనెను.

ఇది యలువదియేనిమిదవ యధ్యాయము.

—◆◆◆ శ్రీ కృష్ణునికడకు నారదుఁడు వచ్చుట. ◆◆◆—

కృష్ణుఁడు నరకాసురునిఁజంపి వానియొద్ద నుండిన పూవు
 బోండ్లను బెక్కండ్రను దానొక్కండును బెండ్లియాడె నని
 విని నారదుఁడు దానిని జూచుటకొంతయుఁ గుతుకపడెను.

అతఁడు తనలో 'బౌరా! ఒకఁడు పదియాఱువేల గృహము
 లందు నందఱుపడఁతులను నొక్క దేహముచేతనే వేఱువేఱు
 యొక్క కాలముననే వెండియాడెననుట యెంతో వింతగా
 నున్నది' అని యుత్సుకుఁడాయెను. ఆ దేవర్షి దీనిని జూచు
 టకు ద్వారవతికి వచ్చెను. ఆ పురమును, నెల్లప్పుడును గమి
 యఁబూచియున్న పట్టనపుఁ దోటలయందును గృహముల
 తోటలందును నున్న పక్షుల కడుపుల కలకల ధ్వనులచే
 బోరుకొనుచుండెను. మఱియు విరిసియున్న కటికి నల్లని గలు
 వలును, దామరలును, నెఱ్ఱగలువలును, దెల్లగలువలును,
 సంతగా నలుపుగాని కలువలును దంపరగొని చెలువు గులకు
 చున్న కొలంకులయందు హంసములు సారసములు మొద
 లగు జలపక్షు లెప్పుడును రొదలు సేయుచుండును. మఱియు
 నందుఁ బటికమయములును వెండిమయములు నగు ప్రాసా
 దములు తొమ్మిదిలక్ష లింద్రసీలములతోను మేలయిన బంగా
 రముతోను దక్కుంగల రత్నములతోను జేయంబడిన యుపక
 రణములు గలిగి పురణించుచుండెను. అందు రథ్యామార్గ
 ములును జత్వరములును సంగడులును శాలలును సభలును
 సొబగుగా విభక్తములై యుండును. మఱి దేవాలయము
 లందుఁ బొలుపారుచుండును. మార్గములందును ముంగిళ్ల
 యందును, వీధులయందును వాకిండ్లయందును గలయంపి
 చక్కఁగాఁ జల్లంబడియుండును. మఱి వాయునశమునఁ
 జలించుచున్న పతాకలచేతను ధ్వజములచేతను నెండసోకు
 వారింపఁబడియుండును. ఆ పురమునందుఁ గృష్ణుని యంతః
 పురము ననుస్తములయిన యుపకరణముల సొంపు పెంపారుచు

లోకపాలు రగదఱచేతను మిక్కిలి యెన్నికగాంచి వన్నెగులు
కుచుండెను. మఱి యందు హరికొఱకు విశ్వకర్త తాను
గఱచిన శిల్పవిద్యా నైపుణమంతయుఁ బూర్ణముగా నెఱపి
యుండెను. అందుఁ గృష్ణనిపత్నులు పదియాఱువేలమంది
మందిరములు వేనవేలు మిక్కిలియు దానికి వన్నెగూర్చు
చుండెను. అట్టి యంతఃపురమునందుఁ గృష్ణని భవనము
నొక్కదానిని నారదుండు ప్రవేశించెను. దానికిఁ బగడపుఁ
గంబములును దాని కాశ్రయములుగా వైడూర్యమయము
లగు మేలిపలకలును నాధారమై యుండెను. మఱియు నది
యింద్రనీలమయములయిన కిటికీలతోఁ గూడి మేటిమరకత
పుఁగంబములును నూతగాఁ గలిగియుండెను. విశ్వకర్త నిర్మిం
చిన మేలుకట్ల ముత్తైసరుల జాలరులు వ్రేలుచుండెను. దంత
ముతోఁ జేయఁబడిన యాసనములును బర్యంకములును
మేలయిన మణులుదాపి యలంకరించియుండిరి. మఱియు
బంగారుపతకములు మెడలందుఁగలిగి మేలయిన వలువలు
తొడిగియున్న దాసికలు దాని నెంతయు నలంకరించుచుండిరి.
మఱియుఁ బురుషులు కంచుకములును దలచీరలును మేలయిన
వస్త్రములనును మశకుండలములనును దొడిగి బెడఁగు చూపు
చుండిరి. అందు మణిదీపసమూహములచేఁ జీకట్లు తుప్పలఁ
దూలియుండెను. అందున్న వలభులయందలి నెమిళ్లు, వైచిన
యగరుధూపముల డట్టఁపుఁ బొగలు కిటికీలనుండి వెడలుచుం
డఁగా వానిని నల్లనిమబ్బులని తలఁచి బిట్టుగాఁ గూయిడుచు
నర్తనముసేయుచు నుండును. అట్టి మందిరమునం దున్న
యిల్లాలు రుక్మిణి, ఆబిడ, గుణములందును రూపమునందును

వయస్సునందును మేలివేషమునందును దనకు సాటియైన దాసి
 కలు వేలకొలదిని దన్నెప్పుడును బరిచరింప వెలయుచుండెను.
 ఆ గృహిణి బంగరుకాడ గల యొక వింజామరను గొని
 సాత్వతపతికిఁ గృష్ణునికి మెల్లగ వీచుచుండఁగా నారదుడు
 చూచెను. అప్పునిని జూడఁగానే యా భగవంతుడు
 రుక్మిణీదేవిమంచమునుండి దిగ్గన లేచి వచ్చి సకల ధార్మికుల
 యందును మిన్నగావున సతని పాదయుగమునకుఁ గిరీటయుక్త
 మయిన తనశిరసు దగులునట్లు మ్రొక్కి చేతులు మొగిచి
 యతనిని దన యాసనమందుఁ గూర్చుండఁజెట్టెను. ఆ భగ
 వంతుడు తాను సాధులొకలకెల్లఁ బరమ గురుండయ్యు
 నత్పురుషులకెల్లఁ బతీయయ్య నా మునియడుగులను గడిగి
 యా జలములను శిరంబునఁ దాల్చినవాడయ్యె. బ్రహ్మ
 ణ్యదేవుండని యన్వర్థమయిన నామ మా భగవంతునకే
 కలదు. మఱి గంగాదితీర్థము లన్నియు నాని యడుగుల
 సంబంధమును బట్టియే పవిత్రములై యుండునవి. అట్టివానికి
 నాబ్రాహ్మణుని పాదతీర్థము తీసికొనుట యుక్తవేకగా! పురాణ
 ఋషియు సరసఖుండు నగు నారాధుఁడు శాస్త్రోక్తంబగు
 విధానమున నా దేవఋషినయ్యని మిక్కిలిమఁ బూజించి
 యమృతంబు లొలుకుచున్న కొలది పలుకుచు వెలికి 'ప్రభూ
 దేవరకు మేము చేయవలసినదేమి?' యని యడిగెను నార
 దుడు 'విభూ! నీవు సకలలోకనాథుండవు గాన, సమస్త
 ములయిన జనులయందుఁ జెలిమి నీ కుండుట యొక యబ్బు
 రముగాదు. మఱి ఖలులగువారి నడచుటయు నొకవింత
 కాదు. ఏలనఁగా, ఉరుగాయా! జగమును రక్షించుటకును.

బరిపాలించుటకును మోక్షము నొసంగుటకును నీవు నీయిచ్చ
 మొయి ననతరించితివి; మేము లెప్పుగా నెఱుఁగుదుము. కాన
 దుష్టుల నడచి సాధుల మన్నించుట యుక్తమే. ప్రపన్న
 జనసమూహమునకు నపనగ్నప్రదంబును, బ్రహ్మదులగు మోగీ
 శ్వరులకును గంటికిఁ దెలియరాక మనఁబులందు చింతింపఁ
 దగిన మాత్రమునై, యగాధంబగు జ్ఞానమునకుఁ బట్టయి,
 సంసారమనెడు కూపంబునఁ బడినవారి లేవనెత్తుటకు నూతి
 యైయున్న నీ యంఘ్రియగళమును గంటిని. గృతార్థుఁడ
 నయితిని. కినుక దానినే ధ్యానించుదుఁ గ్రుమ్మరెడిను.
 దానివిషయమందే నాకుఁ దలంపు గలిగియుండునట్లుగా నను
 గ్రహింపుము' అనెను. అంత నారదుఁ డా యోగేశ్వరేశ్వరుని
 యోగమాయను (ఆశ్చర్యశక్తిని) దెలియఁగోరి యాత్మస్థుని
 మఱియొకపత్ని చుందిరమునకుఁ బోయెను. అచ్చటసూ
 తము కృష్ణుఁడొక ప్రియరాశితోను నుద్ధృప్తనితోను బాచి
 లాడుచుండెను. అతఁడు నారదునిఁ జూడఁగానే పరిమథక్తి
 యుక్తిని లేచి యెదుర్కొనుట మొదలగు సత్కారములు
 బూజించి యతఁడు వచ్చినది మున్ను తెలియఁవారిచిత్రనే
 'మీ రెప్పుడు వచ్చితిరి? అపరిపూర్ణుల మగు నన్నదాదు
 లన్నిటఁ బరపూర్ణులయి యున్న మీకేమిచెయు నేర్తుము!
 ఏమియు లేదు. బ్రాహ్మణోత్తమా! అయినను వలయునది
 చెప్పుము. నూ యీపుట్టువు నుంచిది గావింపుము' అనెను.
 ఆ నారదుండును విస్మయింపజే లేచి యేమియుఁ బలుక
 వేఱొకయింటికిఁ బోయెను. అందును గోవిందుఁడు పసిబిడ్డలను
 గొడుగులను లాలించుచుండఁగాఁ జూచెను. అంత మఱియొక

యింట మజ్జనమునకై యతఁ డుద్యమించుచుండఁ గాంచెను. మఱియొకచో వితానాన్నిని వేల్పుచును, నొకచోఁ బంచ మహాయజ్ఞములను గావించుచునుండఁ జూచెను. మఱియొకచోట బ్రాహ్మణులకు భోజనము వేర్పించుచుఁ దచ్చేషమును గుడుచుచుండఁగాఁ జూచెను. మఱియు గృష్ణుఁ డొక్కొడ సంధ్య నుపాసించుచును నొక్కచో వేదమును జపించుచు నొక్కయెడ మానవ్రతముదాల్చియు నొక్కయెడఁ గత్తియు బలకయును గొని ఖడ్గమార్గములందు మొలంగుచు నుండఁ జూపెట్టెను. మఱియు నొకచో నశ్వములను రథములను గజములను నెక్కుట యాచరించుచును, నొక్కచో నుంచము పయిని బరుండియు, నొక్కయెడ వదిజనులచేతఁ బొగడిం బడుచును నుండెను. మఱియొకచో నుద్ధవుఁడు మొదలయిన మంత్రులతో నాలోచనము సేయుచును నొక్కచో జల క్రీడలఁ దగిలియాడుచును, నొక్కవలన వాగస్త్రీజనులచేఁ బరివృతుండయ్యు నుండెను. అతఁడు వేటొకచోట బ్రాహ్మణోత్తములకుఁ జక్కఁగా నలంకృతిములయిన గోవులను నొసఁగుచును ముగళములగు నితిహాసపురాణములను వినుచును నుండెను. ఇంకొకచోటఁ బ్రియురాలిలోడఁ బరియాచకంపు సుద్దుబాడుచు నవ్వుచునుండెను. ఒక్కచోట ధర్మము నాచరించుచును. మఱియొకచో నర్థకామములను సేవించుచు నుండెను. మఱియు నతండొకచోఁ బ్రకృతికిఁ బరఁబైన పురుషుని దివ్యాత్మస్వరూపమును ధ్యానించుచుండెను. కొన్ని పట్టులఁ బెద్దలకు వలయు కామమును భోగములను నొడఁ గూర్చి సపర్యసలిపి శుశ్రూష సేయుచుండెను. మఱియొక

చోటఁ గొందఱు పురుషులతోఁ గలహము చేయుచును వేఱు
 కొందఱు పురుషులతో సంధి గావించుచును నింకొకచోట
 రామునితో సజ్జనుల తేమము నాలోచించుచు నుండెను.
 పుత్రులకుఁ దగిన భార్యలతోను, బుత్రికలకుఁ దగిన వరులతోను
 నా యా యుక్తకాలములందు, శస్త్రోక్తంబగు విధిని, వివా
 హములు సేయుచు కూంతుండ్రు కోడండ్రు నల్లుండ్రు మొద
 లగువారిని దనుగృహమునుండి వారి గృహములకుఁ బంపు
 చును వారి గృహమునుండి తమగృహమునకుఁ గొనివచ్చుచును
 నిట్లు కొడుకులకును గూతుండ్రకును మహోత్సవములను
 గావించుచుండెను. యోగేశ్వరేశ్వరుండైన యా కృష్ణుని
 యీ పుత్రుని మహోత్సవములను గాంచి లోకములన్ని
 యును మిక్కిలియు విస్తయమునొందినవయ్యె. మఱియు నతం
 డొకచోట నూర్జితములగు క్రతువులచేత సకల దేవతలనును
 యజించుచును, భావులు త్రవ్వట తోటలువెట్టుట యాల
 యములు సర్పించుట మొదలయిన పూర్తధర్మములనును
 గావించుచుండెను. ఒకచోట నశ్వమునెక్కి యదుపుంగ
 వులు బలసి వెంటరా వేటకుఁబోయి పవిత్రములగు జింక
 మొదలగు మృగములను జంపుచుండెను. అమాత్యులు మొద
 లగు ప్రకృతులయందును, అంశఃపురచరులు మొదలగువారి
 యందును, వారివారి యభిప్రాయములను దెలియంగోరి
 వేషాంతరమునఁ దన్నుఁ దెలియకుండఁ జేసికొని యా యోగే
 శుండు క్రుత్తురుచుండెను. మనుష్యదేహమును జే-
 బూనియున్న యా భగవంతుని యోగమాయ-
 ర్యకరంబయిన శక్తికిఁ గల వైభవము

నారదుఁ డా హృషీకేశునితో 'యోగేశ్వరా ! యోగులకుఁ
దెలియరానిదయ్యు నీ యోగమాయను (ఆశ్చర్యశక్తిని) నీ
పాదసేవా ప్రభావముచేత మామనస్సు మిక్కిలియు వెలుంగు
చుండఁగాఁ దెలియుచున్నారము. దేవా ! నీ యంశంబున
మునింగి తెప్పలఁ దేలుచున్న యీ లోకములందు జగత్పా
వనియైన నీ లీలను బాడుచుఁ గ్రుమ్ముచుండునట్లు నీ కను
గ్రహింపుమీ' యనెను. భగవంతుఁడు 'బ్రాహ్మణోత్తమా !
నేను ధర్మముగ నుపదేశించువాఁడును నాచరించువాఁడును
మఱి యనుమోదించువాఁడును నగుదును. దానిని జను
లకుఁ గఱపుకొఱకు నీ మనుష్యదేహము దాల్చి యీ ప్రాకృతి
చేష్టల ననుసరించుచున్నాఁడను. ఈశ్వరుఁడయ్యుఁ బ్రాకృ
తుండ నయితినని మాహంబున భేదము నొంగుకుము' అనను
ఱ్ఱు గృహస్థులకు విహితములయిన ధర్మములనే గూఁచరించు
చును, నపుడే సమస్తదేహములందును నాత్మయే యేకరూపం
బున వర్తించుచుండఁగాఁ జూచెను. ఆ ఋషి యనంతవీర్యుఁ
డగు కృష్ణుని యోగమాయామహావైభవమును మాటిమాటికీఁ
జూచి యెంతయుఁ గౌతుకమున మిక్కిలి యాశ్చర్యము
నొందెను. ఇట్లు ధర్మార్థకామములందు లోక శత్రుత్వము
మనంబునం దక్కఱగలేగి మెలంగుచున్న యీ కృష్ణుఁడు తి
న్నెంతయు సత్కరింపఁగా నారదుఁడు ప్రీతుండై యతఁడే
దలంచుకొనుచుఁ బోయెను. ఇట్లు సకలజనుల యభ్యుద
యాముకొఱకు దివ్యవిగ్రహమును దాల్చిన నారాయణుండుగ
కృష్ణచేష్టేతిముల ననువర్తించుచు, సిగ్గును నెవ్వరి
నెఱపుఁజూడ్కులును నవ్వలును నివ్వ

టిల్లుచుండఁ బదియూలువేల నారీరత్నములతోడ రమించినవాఁ
డయ్యెను. విశ్వమునకు నుత్పత్తిస్థితి ప్రలయములకు హేతు
వయిన నారి, యీ లోకమందుఁ గావించిన యనన్యసాధారణ
ములయిన కర్మములను నెవ్వఁడు సాడునో వినునో యను
మోదించునో వాఁ డపవర్గ ప్రాప్తుఁడయిన భగవంతుని
యందు భక్తిగలవాఁడగును.

ఇది యటువదితోమ్మిదవ యధ్యాయము.

— { జరాసంధ నిబద్ధులైన రాజులు గృష్ణునకు సందే
శము పంపుట. నారదుని రాక. } —

అంతఁ దెలతెలవాటెను. అపుడు గృష్ణుఁడు మెడ బిగియఁ
గొఁగిలించుకొనియుండ హాయిగా నిదురించుచుండిన యతని
మించుఁబోండ్లు విరహాంబునకు నించుకయు సైఁపక కుక్కురో
యని కూయుచున్న కుక్కుటములను దిట్టినవారయిరి. ఆ
సమయమునందు నందారవనమునుండి సొలయుచు నున్నట్టి
చల్లని మెల్లని గాడ్పులకు మేలుకాంచి తుమ్మెదలు జూజూ
న్తుని పాటలు సాడుచుండఁగాఁ బులుఁగులు వందిజనులవలెఁ
గృష్ణుని మేలుకొలుపునకై కిలకలమని మాటిమాటికి నెలుఁ
గులు గావించెను. ఆ సమయమంత విక్కిలి యొప్పుగులుకు
చున్నను రుక్మిణియు నితరరమణులును బతియక్కునఁ జొక్కు
చున్నవారై యాకొఁగిలి పొందుచాయుటకు నించుకయుఁ
దాళక, యీ ప్రొద్దు ముద్దును నూహింపక, దాని నెగ్గుగానే
తలంచిరి. మాధవుఁడు బ్రహ్మముహూర్తమందులేచి జల
ముల నాచమించి యంతఁ బ్రకృతికి విలక్షణంబై, సమాధి

కరహితంబగుటంజేసి యేకంబై స్వయంప్రకాశస్వరూపంబై
తనకు శరీరంబుగానిది వేఱొక్కటియు లేమినిబట్టి యనన్యంబై
జాత్యాదికల్పనారహితం బగుటంజేసి యద్వయంబై, బ్రహ్మ
దులవలె నయ్యెనుకృతంబులంజేసి యా యా కాలంబుల నతి
శయంబు నొందునట్లు గాక తనయందుఁదాను లెస్సగ నిర్వి
కారంబై నెలకొనియుండుటవలన నెప్పుడును బుణ్యపాపాత్మక
ములగు సమస్తకల్మషములను దూలియుండునదై, యీ జగం
బునకు నుత్పత్తి స్థితి నాశకారణత్వ రూపంబులగు నిజధర్మం
బులచేత సత్యాత్మకం బగు తన సత్తను నానందరూపం బగు
తనస్వరూపమును దెలుపునది యై, బ్రహ్మాంబనఁబడు తన పర
మాత్మ స్వరూపమును బ్రసన్నములగు నింద్రియములతో
ధ్యానించెను. అంతఁ దేటసీటియందు జలకమాడి, విధిచొ
ప్పునఁ దక్కుంగల క్రియాకలాపముల నిర్వర్తించి, వలువలు
గట్టికొని, యా సత్తముఁడు సందేహార్చి యగ్నిహోత్రమును
వేల్చి యంత వాఙ్మయమమున గాయత్రిని జపించెను.
అంత నుదయించుచున్న సూర్యుని యుపస్థాపనముగావించి,
తన కళలయినదేవతలకుఁ దర్పణముగావించి, ఋషులను
బితరులనును, వృద్ధులనును, బ్రాహ్మణులనును, శ్రద్ధమెయి
నర్పించి, యంత నలంకృతు లగు బ్రాహ్మణులకు సాదును
లును మిక్కిలి పాఁడిగలవియు నగు తొలుచూలి యావులవు
దూడలతోడను బట్టు వస్త్రములతోను గృష్ణాజినములతో
నును దిలలతోడను నొక్కొక్కపద్మసంఖ్యను బ్రతిదినము
నిచ్చుచుండెను. అవి బంగారుచే నలంకృతమయిన కొమ్ము
లును వెండిచేత మండితములయిన గొటిజకొనలును గలిగి

ము తైములసరులతోఁగూడి మేలయినవన్నెవలువలు గట్టఁబడి
యుండెను. అంత గోవులకును, విప్పులకును, దేవతలకును,
శ్రద్ధులకును, గురువులకును, భూతములకును, దనవిభూతు
లయిన యెల్ల వానికి నమస్కరించి మంగళద్రవ్యములగు కపి
లాదులను స్పృశించెను. అంత వస్త్రములనుగట్టి భూష
ణము లలంకరించుకొని దివ్యములగు మాల్యమాలను నను
లేపనములను గయికొని పిదపఁ బురమునందును సంతఃపుర
మునందును వర్తించు సమస్తవర్ణములవారికిని మంత్రి మొద
లగు ప్రకృతులకును వలయు కామములఁగిప్పించి, వారి నభి
మతవస్తువులచేత సంతృప్తులుగావించి, యంత నానందము
నొందెను. పిదపఁ దన యెదుర నాసీనులం గావించియున్న
విప్పులకుఁ బూదండలను దాఁబూలములను ననులేపనము
లనును జక్కఁగాఁ బంచియిచ్చి, యంత నేనిని నద్దమును
గోవృషమును బ్రాహ్మణులను దేవతలనును ఁర్చించి, పిదప
సుహృదులను మంత్రి మొదలగు ప్రకృతులను భార్యలను
దనంతఁగూడి మాఁడి మెలంగుచుండెను. తర్వాత సూతుఁడు
సుగ్రీవము మొదలయిన యశ్వములంబూన్చిన రథమును
మ్రోక్కిలి యద్భుతమైనదానిని దీసికొనివచ్చి, మ్రోక్కి ముందట
ఁబెట్టెను. కృష్ణుఁడును సారథి కయిదండగొని సాత్యకి
ను నుద్ధవునితోడను గూడి సూర్యుఁ డుదయాద్రినివలె
నగు నారోహించెను. అపుఁ డంతఃపురకాంతలు నును
నొడి నెక్కువఁ జూడ్కులు నిగుడ్చుచుండఁగా వారి
లనుండి యెట్లో విడివడి, వారిమనంబుల నువ్వెత్తుగాఁ
ని, చిఱునవ్వు నెమ్మొగముపయిని దొలఁకుచుండ

బయలుదేఱెను. అట్లు చని యాకవులందఱును బలసి వచ్చు
 చుండఁగా సుధర్మయను సభను బ్రవేశించెను. ఆ సభ నున్న
 వారికి నాఁకలి దప్పి శోకము మోహము జరామరణముల నెఱ్ఱి
 యూర్ధ్వలాఱును గలుగెను. ప్రభుఁడందు సింహాసమునఁ
 గూర్చుండి తన కాంతిచేత దిక్కులను వెలింగించుచుఁ బురుష
 సింహులగు యదువులు చుట్టును గొలుచుచుండఁగా, ఆ కాశ
 మందు నక్షత్రగణములచేఁ బరివృతుండయిన చంద్రునివలెఁ
 బ్రకాశించినవాడయ్యె. అందుఁ బరిహాసకులు నానావిధము
 లగు హాస్యరసములచేతను, నట్టువులును నర్తకీజనులును వేఱు
 వేఱు పలువగల నృత్యములచేతను, ప్రభుని నుల్లసించు జేయు
 చుండిరి. మఱి సూతులును మాగధులును వందిజనులును
 మృదంగములను వీణియలను మురజనులను బిల్లంగ్రోవులను
 దాలములను శంఖములను వాయిచుచు నర్తకము లాడుచును
 గానములు సేయుచును స్తోత్రములు నల్పుచును నుండిరి. అం
 దాసీనులై యుండిన బ్రహ్మవాదు లగు బ్రాహ్మణులు కొందఱు
 మహాసత్కీర్తు లయినతొంటిరాజుల కిథలను జెప్పుచుండిరి.
 అట్టి సమయమున నింతవఱకుఁ జూడని యొక పురుషుఁడు
 వచ్చి యున్నాడని భగవంతునికిఁ బ్రతిహరులుదెలిసి యశ
 యనుచుతిని లోపలికి విడువఁగా వాఁడువచ్చెను. అట్లు వా
 వాఁడు పరేశుండగు కృష్ణునకుఁ జేతులుమోడ్చి మ్రో
 జరాసంధుని చెఱిం దగిలి రాజులు పడుచున్న దుఃఖ
 దెలుపఁ జొచ్చెను. జరాసంధుఁడు దిగ్విజయము చేయ
 తన కెవ్వరు లోకువ గారయి యట్టిరాజు లిరువది నేల
 బలవంతముగాఁబట్టి చెఱిబెట్టియుండెను. ఆరాజు

మూలముగాఁ గృష్ణునితో — 'కృష్ణా ! కృష్ణా ! అప్రమే
 యాత్మా ! ప్రపన్నజనభయభంజనా ! మే మీసంసారమునకు
 మతులమై దాని నివర్తించుకొన నుపాయము తెలియక వేఱు
 వేఱు మతుల నర్తించుచుఁ గుడకు నిన్నే శరణముఁ జొచ్చు
 చున్నారము. జనులెవ్వఁడు విషయసుఖములై వివిధములగు
 నట్టి కర్మములందుఁ దగిలి నీవు గీతాదులముఖమున నుపదే
 శించిన భవదారాధన రూపమయిన యాకుశలకర్మమునందును
 స్వానురూపమయిన శరణచరణాది ధర్మమునందును, నెంత
 వఱకుఁ బరాకుగలిగియుండునో యంతవఱకును వారి జీవితాశను
 దోడనే శ్రుంచునట్టి కాలస్వరూపుం డగునీకు సమస్కారము.
 జగదీశ్వరా ! నీవు లోకమున సజ్జనుల రక్షణము కొఱకును
 దుష్టుల నిగ్రహముకొఱకును నీ శయగు బలభద్రునిఁగూడి
 యవశరింపితివి ' నేఁటివాఁడ నగుదునేని యెవఁడేని దుఃఖం
 చుట యెందుల ' కందువా ? ఈశా ! ఎవ్వఁడేని నీయాజ్ఞ సతి
 క్రమించెడినా ? లేక తాను జేసిన పాపఫలమును గుడిచెడినా ?
 ఈ రెంటిలో నేది యందులకుఁ గతమో మాకు నిశ్చయింప
 శక్యముగాకున్నది. అయినను వానివాని కర్మమున కనుగుణ
 ముగా నీశ్వరుఁ డిచ్చుచున్నాఁడనుటయే తున కుపపన్నముగా
 నున్నది. రాజు లనుభవించుసుఖమో స్వప్నము నందలియుం
 బోలె ఊణిక మే. ఏలన నది కర్మమనకుఁ బరతంత్రమైనది.
 కనుక మా కీచెఱకు మునుపుగాని సుఖములేదు. మఱి శత్రు
 వ్రలవలన నెప్పుడును భయముగలదై పీనుగుఁబోలియున్న యీ
 దేహమనెడు బరువును మోచికొని యున్నారము. కాఁబట్టి
 యీశా ! నీ యనుగ్రహముచలన నిష్కాములకు లభ్యంబగు

నట్టిదై న నీవలని సుఖమును దిగవిడిచి మీఁదు మిక్కిలియుఁ
 గృహణులమై, నీదుమాయచేత మోహితులమై యిహంబున
 వెతిలు గుడుచుచున్నాము. నీవు శరణాగతుల శోకములను
 హరించిపుచ్చు నడుగుండోయి గలవాడవుగదే ! కాబట్టి యట్టి
 వారమై యిప్పు డిట్లు బద్ధులమై యున్న మమ్ము బరాసంధ
 రూపముననున్న కర్తృపాశమునుండి విడిచిపుచ్చుము. మాయం
 తట విక్రమించి విడిచి పుచ్చుకొనలేము. ఏలందువా? నాఁడు
 పదివేలయేనుంగులబలమి తా నొక్కండును దాల్చి రాజుల
 నెల్లి మేకలను మృగరాజు సుహమువలె నెడఁచిపుచ్చి
 నాఁడు చుమీ ! వాఁడును నీపయినెత్తి వచ్చినపుడు నీ మేటి
 సుదర్శన చక్రముగని పదియేడుచూర్లు యుద్ధమున భంగము
 నొందినాఁడు ; కాని యసంతపిర్వ్యుండయ్యు మనుష్యచేష్టఁ
 దగిలియున్న నిన్ను నొక్కమాటు గలుచఁగానే గర్వమునఁ
 జిమ్మిరేగి నీదు ప్రజలను మమ్ము, నజితా ! పట్టి పీడించు
 చున్నాఁడు. మాకు సుఖముగూర్పవే' యనిరి. కనుక బరా
 సంధునిచేఁ జెఱంబడి భవద్దర్శనమునకె యువ్విళ్ళూలుచు నీ
 పాదమూలమును శరణుఁ జొచ్చియున్న యాదీనులకు సుఖము
 నొడఁగూర్పవలయును" అనెను. ఆ రాజుల దూత యిట్లు
 చెప్పుచుండఁగా మహాద్యుతియగు దేవిర్ని నారదుఁడు పింగల
 వర్ణములగు జడలగుంపు దాల్చి సూర్యుఁడునుంబోలెఁ బొడ
 తెంచెను. అప్పుని తనకుఁ బ్రియుఁడయిన యాకృష్ణుని కర్త
 ములను జన్తములను బాడుచుఁ గృష్ణునిని బససభలను లోక
 ములనును దన గానామృతముచే మిక్కిలియుఁ గరఁగించుచును
 రమింపఁజేయుచును వచ్చెను. సర్వలోకేశ్వరుం డగు కృష్ణుం

డతనినిజూచి తానును సభ్యులును ననుఁగులును ముదము
 గడలుకొన నాసనంబున నుండి దిగ్గనలేచి తల యతని యడు
 కలు సోకఁ జాఁగిపడి మ్రొక్కెను. అంత నతనికి వలయు
 క్రియలను విధ్యుక్తముగాఁ గావించి తగిన గద్దయ యిడి
 యాసీనుండఁ ననవలస శ్రద్ధంజేసి నధురవాక్యముల నన్మునికి
 విందులుగావించుచు 'మహాత్మా! లోకములు మూఁడింటికిని
 నిపుడు దేనివలనను భయము గలుగదుగదా! దేవర లోక
 ములనెల్లఁ గ్రుమ్మరుచుండటవలన మాకు సకలవృత్తాంత
 మును దెలియుట మిక్కిలియు నొక గొప్ప లాభముచుమీ!
 ఈశ్వరుఁడు గావించియున్న లోకములందు నీకుఁ దెలియని
 దొక్కటియును గలుగదు. కాఁబట్టి పాండవు లేమిచేయఁ
 గోరుచున్నారో నిన్నడుగుచున్నార' మనెను. అందులకు సార
 దుఁడు 'విభూ! భూమా! సర్వజ్ఞ త్వాదులగు నీశ క్తులతోడఁ
 గూడి భూతములం దంతరాశ్చమై త్రిమ్మరుచున్న నీకు,
 బ్రహ్మకును వ్యామోహకుండవగు నీకు, 'బాండవులు చేయఁ
 దలఁచిన దడుగు చున్నార' మనెడి యిది మమ్మారక
 వ్యామోహపెట్టుట మాత్రముని షేమా నిశ్చయించి యున్నా
 గము. అయిన నావ్యామోహము మాకుదాఁట నెంత
 మాత్ర మలవిగాదుగదే. భూతములం దెల్ల జరించువాఁడ
 నేని భూతములకేల తెలియఁబడకున్నా' నందువా? నిప్పు నిపు
 టుచేఁ గప్పినట్లు నీ ప్రకాశమును నిపుగప్పికొని యున్నావు;
 కాఁబట్టి నీ పట్లడుగుట మొదలగునవి నాకొక యద్భుతము
 గాదు. నీవ్రా, నీదుమాయచేత నీ జగమును సృజించుచు
 డంచుచు నుండువాఁడవు. నీ జగములోని వారమైన మాలో

నెవ్వఁ డట్టి నీవు చేయఁగోరిన దిదియని లెస్సఁ దెలియ
 నేర్పును ? నీ యభిప్రాయ మిట్టిది యని నిశ్చయింప నలవి
 గాకున్న నీకు, సర్వవిలక్షణస్వరూపునకు, నమస్కరించు
 చున్నాను. సంసారమును చీకటింబడి యనర్థానహమయ
 శరీరమును విడిచిపుచ్చుకొను నుపాయము గనుఁగొననేర్ప
 యున్న జీవునకు నాచీకటిని బుచ్చి విడివడు నుపాయమును,
 దెలుపు దీపమగు నీ యశమును, నీదు కీలావతారముల
 చేత వెలింగించుచుందువు. అవతారప్రయుక్తమగు నీ యశ
 స్సును విన్న నే ముక్తి కుపాయము తెలియఁ గూడనుగదే.
 ఇట్టి నిన్ను శరణుఁజొచ్చు చున్నాను. బ్రహ్మమా ! అట్ల
 యును, మనుష్యలోకము ననుకరించుచున్న నీకు నీ మేఘత్ర
 కొడుకయిన రాజు యధిష్ఠిరుఁడు, నీదుభక్తుఁడు, చేయఁదలఁచి
 యున్న కార్యమునెల్లఁ వినిపించెను. ఆ యధిష్ఠిరుఁడు
 బ్రహ్మత్వమును బడయఁగోరినవాఁడై యిపుడు, నిచ్చుఁ
 గూర్చి మేటియజ్ఞమగు రాజసూయమును యజింపఁ గోరు
 చున్నాడు. దాని నీ వామోదింపవలయును. అందులకుఁ
 * గీర్తిమంతులగు రాజులు వెక్కఁడు మాండఁగోరి రాఁగ
 లరు. చండాలాదులు సయితము కామక్రోధాదుల వలననేని
 నిన్ను విన్నను గీర్తించినను ధ్యానించినను గాపములెల్లఁ
 దూలి పవిత్రులగుదు రనఁగా బ్రహ్మమయుని నీశుని సన్నుఁ
 గన్నులారఁ జూడనోచినవారిని గుఱించి చెప్పినేల ? భువన
 మంగళా ! నిర్మలమయిన నీ కీర్తి దేవలోకమందును బాతాళ

* అనఁగా నా రాజసూయమునకు శిశుపాలాదులు వస్తురు. నీచేత
 వాతులగుదురు. భూభార నివర్తనకార్యమును దీయవని యభిప్రాయము.

నుందును భూమియందును బ్రసిద్ధికి నెక్కి దిక్కులనెల్ల మేలు
 కట్టుంబోలె నలంకరించుచున్నది. నీ పాదజలము, దేవలోక
 మున మందాకిని యనియుఁ గాతాశ్రవోఽమున భోగవతి
 యనియు నీలోకమున గంగయనియు వెలసి ప్రపంచము
 నతయుఁ బవిత్రము చేయుచున్నదిగదే' అనెను. అంతఁ
 గేశవుఁ డచటంగల తనపతిముఖాన జరాసంధునినయి నెత్తి
 పోయి జయించి తీరినలయునని గుజగుజలు వ్రావుచుండఁగా,
 మృదుచచఁబుల నుద్ధవుఁ డాచి 'ఓయీ! నీవేదా
 మాఁకఁ బరమంబయిన కన్ను. నీవే మాకు ముత్రివి.
 సుహృద్బుడవు, స్థితత్వ విదుడవు. కాబట్టి యీపట్ల
 మనము చేయవలసిన దేని చెప్పుము' మేము నమ్మి యట్లే
 చేయుదుము' అనెను. అట్లు తన యధిపతి యాకృష్ణుఁడని సర్వ
 జ్ఞుడయ్యుఁడమియుఁ గెలిచునివానివలెఁ దన్నాలోచన మడు
 గఁగా నా యాజ్ఞ శిరసావహించి యుద్ధవుఁ డిట్లని చెప్పెను.
 ఇది డెప్పడియవ యధ్యాయము.

—

—●— { కృష్ణుఁడు సపకసారముగా నాపినాపర } —●—
 మునకుఁ బోవుట.

ఇట్లు దేవర్షియగు నారదుండు చెప్పినదివిని యుద్ధవుండు
 మొదట జరాసంధవధమునకే పోవలయునని సభ్యులనుం గల
 యభిప్రాయమును, రాజసూయ యజ్ఞమునకే పోవలయునని
 కృష్ణునికఁ గల మతమును మహామతిగాన తెలిసికొని యిట్లు
 నియె. ఉద్ధవుండు—'దేవా! ఋషి, నీ మేనత్తకొడుకయిన
 ధర్మరాజు యజింప నున్నదానికి నీప్రసాహయ్యము చేయ

వలయు నన్నదియుఁ జేయవలయును. నిన్ను శరణుఁజొచ్చిన రాజుల రక్షణమును జేయవలయును. విభూ ! యుధిష్ఠిరుఁడు దిక్కులను జయించియె రాజసూయమును యజింపవలయును. (ఆ దిగ్విజయము వ్యాజమున రాజరక్షణమును జేయవచ్చును గాన) మనము ముందిచటనుండి యింద్రప్రస్థమునకుఁ బోవలయును. ఆ యింద్రప్రస్థమునందు యుధిష్ఠిరు ననుజ్ఞ గొనియె యతనికొఱకు జరాసంధునిఁ జంపుము. ఆ కారణమున జరాసంధ జయమును గలుగుచున్నది. మఱిరాజసూయము జరుగుట, శరణాగతులను రక్షించుట, యెనెడి రెండుప్రయోజనములును గలుగునని నాకుఁ దెలియుచున్నది. రాజసూయాగ్గ మక్కడికిఁ బోవుటచేత నే మనము నాధిపతిగోరిన ప్రయోజనమంతయు నొడఁగూడుచున్నది. మఱి రాజులను జెఱవిడిపించుటవలన గోవిందా ! నీకు యశస్సును గలుగుచున్నది. మన యాదవులందఱును ముందు వెనుకఁ జూడక జరాసంధునివైఁ దలపడఁ జూచుచున్నారు. గాని యీ రాజు పదివేల గజముల బలిమిగలవాఁడు. కాన యెవ్వరికిఁగాని యతనిని మార్కొని నిలుచుట మిక్కిలియుఁ గష్టము. ఉగ్రబలుండగు భీముఁ డొక్కఁడప్పఁ దక్కిన మహాబలవంతుల కెట్టి వారికిని నతనిని చాఁకుట కిడిది. వానిని ద్వంద్వయుద్ధముననే జయింపవలయును. వేఱురీతిన జయింపవలయు నన్న వందలకొలది యక్షోహిణులచేతను గాదు. అమితసైన్యములు బలసియున్నవానిని ద్వంద్వ యుద్ధమున జయించుటెట్లుందువా ? వాఁడు బ్రాహ్మణులయందు మిక్కిలి భక్తిగలవాఁడు ; కనుక విప్రులేదేని యభ్యర్థించిరేని యెన్నఁడును

దాని నిరసింపఁడు. కాఁబట్టి భీముఁడు బ్రాహ్మణవేషమును దాల్చి పోయి వానిని యుద్ధభీక్ష యడుగవలయు. అతఁ డజరాసంధుని నెక్కటి యుద్ధమున నీ సన్నిధానమును జేసి సందేహములేక చంపి పుచ్చును. నీవై జగము నుత్పత్తి ప్రలయములకుఁ బరమకారణమవు. ఈశుండవు. కాల శరీరకుండై ప్రాకృతరూపరహితుండై సమస్తమును సృజించుచుఁ ద్రుంచుచుచుండు నీకు బ్రహ్మయు శివుఁడును నీయంశ ములై జగదుత్పత్తిలయములకు నవాంతర కారణములే యగుదురు. గోపికలు తాము శంఖచూడునికిఁ జిక్కి విముక్తి నొందుటను బాడునట్లును, నిన్ను శరణుఁజెందిన మనుల మగు మేము గజేంద్రనిమోక్షణమును రావణునుండి సీతా దేవి విముక్తియుఁ, గంసునివలననుండి మీ తలిదండ్రులగు దేవకీననుదేవుల విడుమరను గానము సేయునట్లును, నీవు విడిచి పుచ్చు రాజులపత్నీలు తమశత్రువగు జరాసంధునిఁ జంపుటను దమనాథులను విడిచిపుచ్చుటను గానము సేయుచుందురు. కృష్ణా ! జరాసంధునివధ మంతటితోఁ బోక మిక్కిలియు గొప్ప ప్రయోజనమును (శిశుపాలాదివధమును) నొడఁగూర్చుటకుఁ జాలిన దగును. మఱియు రాజుల పూర్వ నుకృతములు పండుట కారణముగా రాజసూయము నీకును యుధిష్ఠిరునకును నభిచుతమయ్యెను. కానము దచటికే పోవఁదగును అనెను. ఇట్లందఱును భద్రముగా నుద్ధవుండు చెప్పినవాక్యమును విని దేవర్షి యగు నారదుఁడును, యదువృద్ధులును. బలరాముఁడును సనుమోదించిరి. అతఁ భగవంతుఁడు విభుఁడు కృష్ణుండు పెద్దల యనుజ్ఞగొని భృత్యు

లగు దారుకుఁడు జైత్రుఁడు మొదలగువారిని బయనమునకై
 యాజ్ఞ చేసెను. ఇట్లాకృష్ణుండు బలరామునియు యదురాజు
 ననుజ్ఞబడసినవాఁడై యంతఃపురకాంతలను వారినుతులతో
 బరికరములతోను బురము వెలువడఁబంచి సూతుఁడు గరు
 ధ్వజమునన్ని తెచ్చిన నిజరథము నానోహించినవాఁడయ్యెను.
 అంత రథగజతురగపదాతివరులచే బెట్టిదమై తనసేన బలసి
 కొలువ, మృదంగములు, భేరులు, ఆకములు, గోముఖములు
 మొదలగు వాద్యముల ఘోషముచే దిక్కులు బోరుకొన,
 బయలు వెడలెను. పతివ్రతలయిన రుక్మిణీదేవి మొదలగు
 వారలు తమతమ పల్లకీలను గుఱ్ఱములను బంగారు శిబికలను
 నెక్కి బిడ్డలతోడంగూడి, మేలయిన వస్త్రమాల్యభరణ సేవ
 పనముల నలంకృతలై, వాలును బలుకయును గేలందాల్చిన
 మనుష్యులు గాపుసేయుచుండ బతుల వెంటఁబోయిరి. వారి
 వెంటఁ బరిచారికలును వారస్త్రీలును జక్కఁగా నలంకృతలై
 మనుష్యులు, లొట్టియులు, నెద్దులు, నెనుములు, గాడిదలు,
 కంచరగాడిదలు, బండ్లు, ఆడేనుగులు మొదలగువాహనముల
 నెక్కి, వట్టివేరు వెదుళ్లు మొదలగుత్పణములచే నయినగృహ
 ములును గంబళ్లును, వస్త్రములును, మొదలుగా శిబిరాది
 సాధనములగు వానినన్నిటి నెద్దులు మొదలగువానిసము
 గట్టిగాబిరియఁ గట్టించి, వెడలిపోయిరి. మఱి యానైస్యము
 తుములంబయిన ధ్వనిగలిగి పెద్దధ్వజపటములును, ఛత్రము
 లును, జామరములును, మేలయిన యాయుధములును, నాభర
 ణములును, గిరీటములును, గవచములును, నెరసిబెరిసియుండఁ,
 బగటిపూటఁ దిమింగిలాదులచేఁ బెనుకరుళ్లు చిమ్మిరేగినవై

సూర్యకిరణములు పయినిగిడియున్న మహాసముద్రమువలె
 బ్రకాశించుచుండెను. అంత మునియగు నారదుడును
 గృష్ణునిచే బూజితుడై వలయు సత్కారములొంది యతడు
 నిశ్చయించినదియుఁ దెలిసికొని యాముకుందుని సందర్శనము
 వలన నింద్రియములెల్ల నానంద మొద నతనిని హృదయం
 బునఁ బ్రణమిల్లి యాకాశమార్గంబునఁబోయెను. భగవం
 తుడు కృష్ణుడు రాజు దూతనుజూచి, 'దూతా! భయపడ
 నలదు. మీకు భద్రంబగుత. జరాసంధునిఁ జంపించెదను'
 అని చెప్పిపంపఁగా నాదూతయుఁ బోయి జరిగినట్లువారికిఁ
 జెప్పెను. వాడును జెఱునుదొలఁగఁగోరి కృష్ణుని సందర్శన
 మునకై యెదురు చూచుచుండిరి. హరియు నానర్తకమును
 సౌవీరమును మరుదేశమును వినశనమును గడచి, మఱియుఁ
 బర్వతములను నదులను దాటి, పురములను గ్రామములను
 వ్రజములను నాకరములను దరించి, యత దృషద్వతినిని సర
 స్వతినిని గడచి, పాంచాలములను మత్స్యదేశములను దరించి
 యింద్రప్రస్థపురము గదియ నేతెంచెను. మనుష్యులకు
 దర్శింపఁ దరముగాని యాకృష్ణుడు పచ్చియుండఁడు విని,
 యజాతశత్రుడు ప్రియము గడలుకొన నుపాధ్యాయులను
 గూడి సుహృదులు పరివేష్టింప బయలువెడలెను. ఆ యుధిష్ఠి
 రుడు గీతములయు వాద్యములయు ఘోషమును వేదఘోష
 మును మిక్కిలియుఁ జెలంగ, నింద్రియము లయిదును మరలి
 పచ్చిన పంచవృత్తి ప్రాణమునుంబోలె, నెదుర్కొని పచ్చెను.
 అట్లువచ్చి కృష్ణునిఁగాంచి యతనివలని నెయ్యమున మనంబు
 మిక్కిలియు నార్ద్రంబుగాఁగఁ జిరకాలమునకు పచ్చి కనుపట్టిన

యాప్రియతముని మాటిమాటికి బిగియఁ గాఁగిలించుకొనెను.
 ఆరాజన్యుఁడు! లక్ష్మీదేవికి నిర్మలంబగు నాటపట్టయిన యా
 ముకుందుని గాత్రమును రెండుచేతులఁ గాఁగిలించి కన్నుల
 నానంద బాష్పములు గ్రమ్మ మెనెల్లఁ బులకింప, లోకవ్యవ
 హారమంతయు మఱచి, యెంతయు నానందము నొందెను.
 భీముఁడును నామేనమామ కొడుకును గాఁగిలించికొని నవ్వుచుః
 బ్రేమజలంబులచేఁ గన్నులు కలంగ, నెంతయుఁ జొక్కినవాఁ
 డయ్యెను. నకుల సహదేవులును యర్జునుఁడును గన్నులయందు
 నీరు మిక్కిలియుఁ బెరుఁగఁ దమ సుహృత్తముండగు సచ్యు
 తునిఁ గాఁగిలించికొనిరి. కృష్ణుఁడును యుధిష్ఠిరునకును భీము
 నకును బాదముల కభివంజనము గావించి యర్జునునిఁ గాఁగి
 లించుకొని సహదేవుల యభివాదనమును గయికొనెను. అంత
 బ్రాహ్మణులకును బెద్దలకును వారివారి యంతరువుల చొప్పున
 నమస్కరించి కురుస్థంజయ కేకయులచే మానితుండై
 తానును వారిని మన్నించెను. సూతులును మాగధులును
 బ్రాహ్మణులును బరిహాసకులును, మృదంగములను శంఖము
 లును బటహములను వీణలను వేణువులను గేలంగొని యరవిం
 దాక్షుని స్తుతించిరి. గాయకులు గానముచేసిరి. నర్తకులు
 నృత్యమాడిరి. ఇట్లా పుణ్యశ్లోక శిఖామణి సుహృదులు పరివే
 ష్టింప, జనులు గై వారములు సేయుచుండ, నలంకృతంబయిన
 పురంబును బ్రవేశించెను. మఱి యూషట్టనము గమగమ
 గుబాళించుచున్న గజమడ జలములచే మాన్గములెల్లఁ ద్రవసి
 యుండెను. మఱియునందుఁ జిత్రస్వజములెత్తి బంగారు
 తోరణములుగట్టి పూర్ణకంభములు నిలిపియుండెరి. మఱియు

నందలి పురుషులును బడతులును జక్కఁగా జలకములాడి
 క్రొత్తలగు పట్టువస్త్రములను భూషణములను మాల్యములను
 గంధములను గయిసేసి దానికెంతయు సొంపుగూర్చుచుండిరి.
 అందు నొక్కొక్కయింట దీపములు వెలిగించి పువ్వులు
 మొదలగు బలులు చల్లియుండిరి. మఱియును బ్రతిగృహ
 మునను గిటికీలనుండి ధూపములపొగలు వెడలుచు దానికొక
 సొగసుగూర్చుచుండెను. ఒక్కొక్కయింటను బతాక లెత్తబడి
 వెలుంగుచుండెను. అందలి భవనములు వెండి శిఖరములు
 గలిగి శిరసునందు బంగారు కలశములచే వెలయుచుండెను.
 కృష్ణుం డిట్లున్న యాకుదురాజధానిని నింద్రప్రస్థపురిమును
 జూచెను. ఇట్లు మనుష్యులు కన్నులతోఁ దనివారఁ గ్రోలు
 టకు నర్హుడయిన యాకృష్ణుఁడు వచ్చెనని విని మిక్కుట
 మయిన తమకముచేతఁ గ్రొమ్ముడులు వీడఁబోకముల్లునడిల
 నింటిపనులు దిగవిడిచి, తల్పములందున్న మగలను బోవిడిచి
 యాతేనిని జూచుటకు నాపురమందలి జవరాండ్రు రాజమార్గ
 మునకు వచ్చిరి. అట్లువచ్చి యామచ్చెకంటులు గృహముల
 మేడలపయినెక్కి రథ గజ తురగ పదాతులచే మిక్కిలియుఁ
 గ్రిక్కిఁజేసియున్న యా రాజమార్గమునఁ గృష్ణుని నతని భార్య
 లనును గాంచి పువ్వులుచల్లుచు మనస్సుచేతఁ గొగిలించికొని
 చిఱునవ్వుతోడి చూడ్కులచేత నతనికి మంచి న్వాగతమును
 గావించిరి. ఆచెలువ లామార్గమందుఁ జందురునితోఁ గూడి
 యున్న చుక్కలుంబోని కృష్ణుని చక్కెరబొమ్మలం గాంచి
 'బేరా ! పురుషలలాముం డయినకృష్ణుం డుదారం బయిన
 చిఱునగవుతోడి విలాసంపుఁజొడ్కి నించుక నిగిడించి వీరల

కన్నుంగవలకుం బెనుంబండువు చేయునున్నాఁడే! వీరేమి
 పుణ్యముచేసిరోకదా! యని చెప్పుకొనిరి. అంత నా పురము
 సందలి యాయా శిల్పజీవులందు ముఖ్యులయినవార లందందుఁ
 గృష్టునిఁ డఱిసి, చేత మంగళద్రవ్యములను గొనివచ్చి కృష్ణు
 నికి సపర్యలు గావించి పాపములు నిర్మూలించిన వారయిరి.
 అంత రాజు సంతఃపురజనులు సంతసంబునఁ గన్నులు పెద్ద
 విరియ, నెంతయు సంబరమునఁ దన్నెదుర్కొనిరాఁ గృష్ణుండు
 రాజమందిరమును బ్రవేశించెను. కుంతి, తన యన్నకొడు
 కును ముల్లోకముల కీశ్వరుండు నగు నా కృష్ణునిఁగాంచి
 మనంబునఁ బ్రీతి ముప్పిరిగొనఁ దానును దన కోడఁడు నగు
 ద్రాపదియు సుభద్రయు మంచెలనుండి దిగ్గనలేచి కృష్ణునిఁ
 గాఁగిలించుకొనెను. రాజయిన యుధిష్ఠిరుండు దేవదేవేశుని
 గోవిందుని గృహమునకుఁ దోడి తెచ్చి యాదరంబు మీఱఁ
 బూజయిండుఁ గర్తవ్యమేమియో యా క్రమమును, మిక్కి
 లియుఁ బ్రమదమున మునింగి తబ్బిబ్బు పడుటచేతఁ, దెలియఁ
 దాయెను. అంతఁ గృష్ణుండు తన మేనత్తకును పెద్దలగు
 తక్కిన స్త్రీలకును నభిషాదనము గావించెను. అంత ద్రాపదీ
 సుభద్రల యభివాదనములను గయికొనెను. అత్తగారగు
 కుంతిపంపున, ద్రాపది కృష్ణపత్నులయిన రుక్మిణిదేవిని సత్య
 భామను, భద్రను, జాంబవతిని, గాళిందిని, మిత్రవిందను,
 లక్ష్మణును, నాగ్నజిత్తిని మఱియుఁ దోడవచ్చిన యితరభార్య
 లను వస్త్రమాల్యాభరణాదులచే నెంతయుఁ బూజించెను.
 ధర్మరాజును నప్పటప్పటికిఁ గ్రొత్తకొత్తలగు సపర్యలఁ
 గృష్ణుని నతని సైన్యమును, ననుచరులను, నమాత్యులను,

బత్తులనును, సుఖముగా వసించియుండునట్లు గావించెను. కృష్ణుండుందుండి యర్జునునింగూడి ఖాండవముచే నగ్నికై దృప్తిగావించి యందుండి మయుని విడిచిపెట్టి వానిచేత ధర్మ రాజునకు దివ్యంబయిన సభ గావించి యిచ్చెను. మఱి యా కృష్ణుండు ధర్మ రాజునకుఁ బ్రియము సేయు తలంపున నర్జునునింగూడి రథారూఢుండై వెక్కురథములు బలసిరా విహరించుచు, నందుఁ గొన్నిమాసములు వసించియుండెను.

ఇది డెబ్బదియొకండవ యధ్యాయము.

—◆— దిగ్విజయము. జరాసంధవధాదులును. —◆—

యధిష్ఠిరుఁ డొకనాఁడు సభామధ్యమున మునులును గ్రాహ్మణులును క్షత్రియులును వైశ్యులును దోఁబుట్టవృత్తులును, నాచార్యులును, గులవృద్ధులును, జ్ఞాతులును, సంబంధులును, బాంధవులును, దన్నుఁ బరివేష్టించి వినుచుండఁగాఁ గృష్ణునిం జూచి 'గోవిందా ! మేటియజ్ఞం బయిన రాజసూయముచేతఁ బావనములయిన నీ విభూతులను (దేవతలను) యజించెదను. ప్రభూ ! కాన, దాని నాకొడఁగూర్చుము. కమలనాభా ! అశుభములనెల్ల నడఁగించునట్టి నీ పాదుకలను నెవ్వరు దేహముచేతఁ బరిచరింతురో, మనస్సుచేత ధ్యానింతురో, వాక్కుచేతఁ బలుకుదురో వారు పరిశుద్ధాత్మకరణులై భవనాశమును (మోక్షమును) బొందుదురు. ఈశా ! అట్టివారు నీ వలన నేవేని కామితముల నాశించిరేని వానిని సైతము పొందుదురు. అట్లు పరిచర్యాదులు చేయనివారు చక్రవర్తులయినను బొందరుచుమీ. భక్త పక్షపాతి వగు

నీ పదారవిందముల నాశ్రయించినవారికి సమస్తము లయిన
 మనోరథములును నుకరములే చుమీ ! కాబట్టి దేవ
 దేవా ! ఈ లోకము నీ చరణారవిందములను సేవించుట
 వలని ప్రభావమును గాంచి యీ విషయమును నిశ్చయించు
 కొందురు గాక. విభూ ! కురువులయందును స్పందయుల
 యందును మాబోలులెవరు నిన్ను భజింతురో, మఱి దుర్యో
 ధనాదులుఁబోలె యెవరు నిన్ను భజింపకుందురో, యీ యిరు
 వురకుంగల స్థితిని - ఆనఁగా సభ్యుదయము కలిమిని శేమిని -
 దెలుపుము. నీవు హేయప్రత్యసీక కల్యాణగుణగణ పరి
 పూర్ణుం డగు బ్రహ్మమవు గాన నీకు సొంతము లాఁతీయను
 భేదబుద్ధి గలుగదు. ఏలన నీవు సమస్తమునకు నంతరాత్మవు
 గాన యన్నియు నీదు శరీరము. శరీరావయవములం దొకటి
 సొంతము, మఱొకటి లాఁతీ యని గలదా ! కాన యన్నింటి
 యంగు నీకు సొంత మనెడి సమదృష్టి యుండును. మఱి
 యపరిచ్ఛిన్నమయిన స్వరూపానందము ననుభవించుచుండు
 నీకు వైషమ్యమూలమయిన రాగద్వేషాదులును గలుగవు.
 అట్లు నీకు సొంతము లాఁతీయను బుద్ధి లేకుండియు నిన్ను
 సేవించుచుండు వారికే నీ యనుగ్రహము గలుగును.
 అందును వారి సేవించు రీతికిఁ దగినట్లే ఫలము నుండును.
 కల్పవృక్షమునకు నందఱు సములయును దన్ను సేవించు
 వారికే కదా యది ఫలము నిచ్చుచున్నది. అంతమాత్ర
 ముచే దానియందు వైషమ్యము గలుగదు గదా' యనెను.
 భగవంతుఁడు రాజా ! శత్రుకర్షణా ! నీవు నిశ్చయించినది
 మిక్కిలి చక్కఁగా నున్నది. దీనివలన నీకు శుభం బగు

కీర్తిగలిగి లోకములందెల్ల వ్యాపింపఁ గలదు. ప్రభూ !
 ఈ యజ్ఞరాజము ఋషులకును బితృదేవతలకును మాకును
 భూతములకును నెల్ల వారికిని నీప్రీతిఁబడును. సమస్త రాజు
 లను జయించి జగత్తునంతయు వశగతము చేసికొని సమ
 స్తములయిన సంభావములను సమకట్టించి యీ మహా
 యజ్ఞము ననుష్ఠింపుము. ఎట్లు జయింప శక్తుఁడ నగుదు
 నందువా ? రాజా ! నీ తమ్ములు వీరలు లోకపాలాంశమునం
 బుట్టినవారు. జితేంద్రియులు గానివారి కెంతమాత్రమును
 వశీకరింప నలవిగాని నేను, మద్భక్తి ప్రవణచిత్తుండగు నీ
 చేత వశీకృతుఁడనై యున్నాను. నీకు సాధింపరాని దేమి ?
 నన్నేయుత్కృష్టునిఁగాఁ గలిగి నా యందే మనస్సు దగిలి
 యుండునట్టి వానిని దేవుండయినను తేజస్సుచేతఁగాని,
 యశస్సుచేతఁగాని, సంపత్తిచేతఁగాని, సేన మొదలయిన
 పెంపులచేతఁగాని క్రిందుపఱుపఁ జాలఁడు. ఇక రాజులు
 క్రిందుపఱుప నేరరనుట చెప్పనేల ? యనెను. ధర్మరాజును
 భగవంతుఁడు కృష్ణుడు చెప్పినది విని ప్రీతుఁడై ముఖార
 విందము వికసిల్ల, విష్ణు తేజంబున బలంబులు పెచ్చుపెరిఁగి
 యున్న తన తోఁబుట్టువులను దిగ్విజయమునందు నియో
 గించెను. సహదేవుని సృజయింపఁగోడం గూర్చి డక్షిణ
 దిక్కునకుఁ బంపెను. నకులునిఁ బడమటిదిక్కునకుఁ బంపెను.
 అర్జునుని నుత్తరదిక్కునకుఁ బంపెను. మాతస్యలను కేక
 యలను మద్రకులనుం గూర్చి భీమునిఁ దూర్పుదిక్కు
 నకుఁ బంపెను. వా రందఱును వీరులయిన రాజులను
 గెలిచి యాయా దిక్కులనుండి యజింప నున్న యజాతశత్రు

నకుఁ దేజుఁబున నపారమయిన ధనములను దెచ్చి యిచ్చిరి. జరాసంధుని జయింపకున్నందులకు రాజు యుద్ధిష్ఠిరుఁ డుపాయము చింతించుచుండఁగా, హరి యది యెఱిగి యుద్ధవుఁడు మున్ను చెప్పినయుపాయమునే యపు డతనికిఁ జెప్పెను. అంత భీమసేనుఁడును సర్జనుఁడును, గృష్ణుఁడును బ్రాహ్మణ వేషములనుదాల్చి జరాసంధుఁ డున్న గిరివ్రజమునకుఁ బోయిరి. ఈ రాజు లట్లు బ్రాహ్మణవేషములం బోయి బ్రహ్మణ్యుండయిన యా జరాసంధుఁడు గృహములందు వర్తించుచు గృహమే ధియై యాతిభ్యముగావించుచుండు సమయమునం జేరి యాతనితో 'రాజా ! మమ్ము సఖిభులంగాఁ దెలియుము. అర్థులమై నీ గృహమునకు వచ్చితిమి. కాఁబట్టి మే మడుగుదానిని మాకు నొసంగుము. నీకు శుభంబగుఁ గాత' మని యనెను. 'ఓర్పుగలవారికి సైఁపరానిదెద్ది ! చెడువారికిఁ జేయఁదగనిదెద్ది ? దాతలకు నీయరానిదెద్ది ? సమదృష్టి గలవారికి లాఁతియెద్ది ? ఎవ్వఁడు నిత్యమయిన దేహముచేత సజ్జనులకు స్తుత్యంబును ధ్రువంబునగు యశస్సునుఁ దనంత సమర్థుండయ్యును సంతరించుకొనఁడో వాఁడే నిందుఁడు. నానిని గుఱించియె జాలిపడవలసి యున్నది చుమీ ! హరిశ్చంద్రుఁడును రఁతిదేవుఁడును నుంఛవృత్తియగు ముద్దులుండును, శిబియు, బలియు, బోయవాఁడును, బాపురమును మొదలుగాఁ జెక్కెండు, అధ్రుసంబయిన దేహముచేత ధ్రువంబగు ముక్తిని బొంది' రని యాచించిరి. జరాసంధుఁడు వారింజూచి వారి స్వరములచేతను నాకారములచేతను వారి ముంజేతులయందలి నారికాయలచేతను రాజస్య బంధువులుగాను

నింతకుమునుపు తాను జూచియున్న వారినిగాను నెఱిగి,
యిట్లని చింతించెను. 'వీరు రాజన్యబంధువులే! బ్రాహ్మణ
వేషములను దాల్చియున్నవారు. వీరు దేనిని భిక్షించినను,
దుదకు దిగవిడవంగాని నన్నే భిక్షించినను దప్పక యిత్తును.
మాయవేషములు దాల్చివచ్చి యడిగినవారికి నీయరాదనుట
సరికాదు. విష్ణువు బ్రాహ్మణవేషమున వచ్చి బలినడిగి వాని
నైశ్వర్యమునుండి తొలగించినను సతః డడిగినది యిచ్చుటచే
నతనికీర్తి యకల్మషమై దిక్కులయందెల్లఁ బర్వట వినలేదా!
ఆ దైత్యరాజు విష్ణువు బ్రాహ్మణరూపమున వచ్చి తన సిరి
నంతయు నింద్రునికి నపహరించి యీఁ దలంచుటఁ దానెఱిం
గియు నితరు లీవలదని వారించుచుండియు భూమి నిచ్చినాఁడు.
క్షత్రబంధువుఁ డగువాఁడు తాను నశింపఁ జూపువాఁడై
యుండి తన దేహముచేత బ్రాహ్మణార్థముకొఱకుఁ బాటుపడి
నిర్మలమయిన కీర్తిని సంతరింప నొల్లకుండునేని యట్టివాని
వలనఁ బ్రయోజనమేమి' ? అని యిట్లు గొప్ప యాలో
చనముచేసి యంతఁ గృష్ణార్జునులను భీమసేనునిఁ జూచి
'విప్రులారా! మీరు కోరిన దడుగుఁడు, నా శిరసు నడిగి
నను నిచ్చెదను' అనెను. భగవంతుఁడు 'రాజేంద్రా!
మాకు యుద్ధము నొసంగుము. వలచితివేని ద్వంద్వయుద్ధము
గావలయును. మేము యుద్ధార్థులమై వచ్చిన వారము.
రాజన్యులముగాని యన్న కాంక్షులము గాము. వీడు కుంతి
కొడుకు భీమసేనుఁడు. వీడు వాని తమ్ముఁ డర్జునుఁడు.
వీనికి మేనమామ కొడుకును నీ శత్రుండు నగు కృష్ణుండ నని
నన్నెఱుంగుము' అనెను. ఇట్లు తెలుపఁగా రాజు జరా

సంధుఁడు బిగ్గరనవ్వి కోపంబునై పక 'మందులారా !
 అట్లేని యుద్ధము మీ కొసంగెదను. అయినను మనసు దిట
 లేక పిటికిపడ యగు నీతో, సంతపట్టణమున మధురను
 విడిచి సముద్రమును శరణు జొచ్చినవానితో, నిస్సీ యుద్ధము
 సేయను. మఱి యీ యుద్ధముఁడో వయస్సునందు నాకీడు
 గాఁడు, పిన్నవాఁడు ; మిక్కిలి బలిమి గలవాఁడునుగాఁడు,
 కాన నాకు సాటిగాఁడు. కనుక వీనితోడను యుద్ధము
 సేయను. భీముఁడు నాకు సాటియైన బలము గలవాఁడు.'
 అని చెప్పి భీమసేనునకుఁ బెద్దగద నొసంగి, రెండవ గద నొక
 టిని దాను గయికొని పురము వెలుపలికి బయలు వెడలెను.
 అంత సమంబగు స్థలమున నాయితవురు వీరులు నొండు
 రులం దలపడి యుద్ధమున మిక్కిలియు మత్తిల్లి వజ్రములుం
 టోలు గదలచే నొండొరులఁ గొట్టుకొనిరి. వారిరువురను
 గుడియెడమలుగా విచిత్రములగు మండలగతులఁ జరించు
 నపుడు, నాట్యరంగమందుఁ గ్రుమ్మరునటుల నృత్యముచలె
 వారి యుద్ధము చూపట్టెను. అంతఁ బిడుగు లొండొంటిఁ
 దాకినట్లును, ఏనుఁగు లొండొంటి దంతములచే డీకొన్న
 ట్లును, వారిరువుర గదలు నొండొంటిఁదాకఁగా, చటచట
 యనుశబ్దము బిట్టుగాఁ బుట్టెను. ఆ గదలును నారు తమ
 తమ బలములకొలఁదిని వైచికోట్టఁగా, నొండొరుల మూపు
 లను, గటిభాగములను, బాదములను హస్తములను దొడలను
 జత్రువులను దగిలి, కినుక రేగి యొండొంటితోఁ టోరాడు
 చున్న యేనుంగులఁ దగిలిన జిల్లెడు రెమ్మలవలె, నుగ్గు నూచ
 మయినవి. ఇట్లా గదలు రెండును దుత్తుమురై పడఁగా

DRAWN BY G. VASUDHA RAO

2211. జరాసంధుని వధ.

నంత నా పురుషవీరు లిశువును గ్రుడ్డులై యనుమువంటి
తను పిడికిటి పోటుల నొండొరులను చింఛిలివండుగా గ్రుద్దిరి.
అట్లు వా రొండొరుల నడుచుచుండనపుడు వారి యజిచేతి
చఱపులవలనఁ బుట్టిన చప్పుడు పిడుగులయు నజ్రములయు
చప్పుడుంబోలె దెప్పరముగాఁ జెలంగెను. ఇట్లు శత్రుయం
దును బలమునందును నోజస్సునందును సమానులై యక్షీణ
బలులయిన యా యిరువురు నొండొరులఁ బ్రహరించు
చుండఁగా వారల యుద్ధము నిరసమానమై యుండెను.
అంతఁ గృష్ణుడు శత్రువు రెండు శకలములుగాఁ బుట్టుటయు
శకలములై చచ్చుటయు మరల జరచేత జీవితము నొందు
టయు నెఱింగినవాడు గాన భీమునిఁ దన తేజముచేతఁ బుష్టి
నొందించుచు నా జరాసంధునిఁ ద్రుంచు నుపాయ మెట్లని
యూలోచించి యమోఘ దర్శనుండఁగాన వెగివు నూహించు
కొని యొక చెట్టుకొమ్మను విఱుచువానినలె నైఁగచేసి భీమున
కయ్యుపాయమును దెలిపెను. మహాసత్త్వండును, బ్రహ
రించు వారియందు మిన్నయు నగు భీముడు శత్రువుకల్లను
బట్టికొని భూతలమునఁ బడఁగూల్చెను. అతఁడు జరాసంధుని
యొక కాలిని దన యడుగునఁ ద్రొక్కికొని మఱియొక కాలిని
రెండుచేతులం బట్టికొని, మహాగజ మొక చెట్టుకొమ్మను
బోలె గుదముననుండి రెండుగాఁ జీల్చెను. అంత నా జరా
సంధుఁ డొక్కొక్క కాలును నొక్కొక్క దొడయును
నొక్కొక్క వృషణమును నొక్కొక్క పిడియును నొక్కొక్క
స్తనమును నొక్కొక్క మాఁపును గన్నును, గనుబొమలును
జెవియునుగా రెండుదునియై పడియుండుటను జనులు

గాంచిరి. అట్లు జరాసంధుఁడు హతుఁడుగాఁగాఁ బెద్ద హాహా
కారము పుట్టెను. అర్జునుఁడును కృష్ణుఁడును భీమునిఁ గాఁగి
లించికొని యెంతయుఁ బూజించిరి. భీముఁడును, కృష్ణుఁడు
తన్నుఁ గాఁగిలించుకొనఁగా నవ్వనూనినవాఁ డయ్యె. భూత
భావనుఁడును, సమేయాత్ముఁడును, నగుప్రభుండు భగవంతుఁ
డాకృష్ణుఁడు జరాసంధుని పుత్రుం డగు సహదేవుని మగధ
దేశమునకుఁ బతిగాఁ బట్టాభిషేకముగావించి జరాసంధుఁడు
చెఱఁబెట్టియున్న రాజన్యులను విడిచిపుచ్చినవాఁ డయ్యెను.

ఇది డెబ్బదిరెండవ యధ్యాయము.

—♦— జరాసంధుని చెఱవీడి రాజులు కృష్ణుని స్తుతించుట. —♦—

జరాసంధుఁ డవలీల యుద్ధమున జయించి చెఱఁబెట్టియున్న
యిరుసదివేల యెనమన్నాఱుమంది రాజులు నిర్మలంబులగు
వలువలుమాసి దూలఁగా నాగిరిద్రోణినుండి వెలువడిరి.
వారు వలువలు మాసియు, నాకట నకనకంబడుచును, మోము
లెండఁ, జెఱంబడి మిక్కిలియుఁ జిక్కియుండిరి. వారంత
మేఘమువలె నల్లని చాయఁగలిగి, బంగరు పట్టువలువ గట్టిన
శ్రీ కృష్ణునిఁగాంచిరి. అతఁడు శ్రీవత్సంబను మచ్చగ్రాల,
నాలుగు నిడుదబాహువులును, దామర రేకులుంబోని కన్ను
లును, సొగసై ప్రసన్నంబగు మొగమును, జలించుచున్న
మకరకుండలములును, దామరలవంటి హస్తములును, గలిగి
గదాశంఖచక్రములతోఁ గూడియుండెను; కిరీటహారకటక
ములును గటిసూత్రములును నంగదములను దాల్చి కంఠ
మున మేలయిన కౌస్తుభమణి వెలుంగ, వనమాల వక్షమునఁ

జెలంగ వెలయచుండెను. వా రాకృష్ణునిఁ గన్నంగవలచేఁ
 ద్రావునట్లును, నాలుకచేత జుట్టునట్లును, ముక్కులచేత
 మూరుకొనునట్లును, చేతులచేతఁ గాఁగిలించుకొనునట్లును,
 జూపట్టుచు హరియడుగులయందు నొదలలు సోకఁబడి ప్రణా
 మములుగావించిరి. మఱియు వారు కృష్ణుని సందర్శించుట
 వలని యుబ్బుపెంపునఁ జెఱఁబడ్డ వెతలన్నియుఁ దూలిపోఁగాఁ
 జేతులు మోడ్చికొని యాహృషీకేశు నిట్లని పొగడిరి.
 రాజులు—‘దేవదేవేశా! ప్రపన్నార్తిహరా! అన్యయా!
 కృష్ణా! బెట్టిదమయిన సంసారంబునఁ బడి యేమియుఁ దోఁపక
 వగరుపుచ్చునిన్ను శరణుఁజొచ్చిన మమ్ము రక్షింపుము. మధు
 సూదనా! నాథా! మే మిదరాసంధునియం దెగ్గుగలంపము;
 గుణములనే యెన్నుదుము. ఏలందువా? విభూ! రాజులగు
 మాకు రాజ్యమునుండి భ్రంశమునొందుట యాదరాసంధుని
 మూలమున నీవు గావించిన యనుగ్రహమేకాని మఱొకటి
 గాదు. రాజయినవాఁడు రాజ్యముచేతను నైశ్వర్యముచేతను
 మగముగొని విచ్చలవిడిమై శ్రేయమును బొందఁడు. మఱి
 నీ మాయచేత మోహితుఁడై యనిత్యములగు సంపదలను
 భోగ్య భోగోపకరణాది సమృద్ధులను శాశ్వతములయినవిగాఁ
 దలంచుచున్నాఁడు. అట్లు తలంచి కడపట స్థావరత్వము
 నొందుచున్నాఁడు. ఇటు కెండమావులను నీటిపట్టులుగా
 నెట్లు దలంతురో యట్లే యవివేకులగు వారు నై కారికంబగు
 ప్రకృతిని—ప్రకృతివికారంబులగు భోగ్యవస్తువులను-నిత్య
 ములయినవిగాఁ దలంచుచున్నారు. ప్రభూ! మేము తొల్లి
 యీభూమిని జయించుతలంపున నొండొరులతోడ మచ్చరిం

చుచు మిక్కిలియు నిర్దయులమై, ముంగలనున్న మృత్యువును
 బాటింపక ప్రజలను బంపుచునుండిన దుర్మదులము చుమీ !
 అట్టి మే మిప్పుడు కృష్ణా ! గంభీరవేగమై యపారప్రభావమై
 నీదు శరీరమై యొప్పుకాలము సంపదనుండి భ్రంశము నొందిం
 పఁగా నీ యనుకంపచేత గర్వముమాలి నిరతిశయపురుషార్థము
 లయిన నీదు చరణములకు మ్రొక్కి శరణుఁజొచ్చినవార
 మయితిమి. కాఁబట్టి యెప్పుడును రోగముల కుత్పత్తిస్థానమై
 కూలుచున్నయీ దేహ మున్నది. ఇట్టి దేహముచేత నెండ
 మావులకు సాటియైనరాజ్యమును నేవింపఁరాదు. విభూ !
 మఱియు శ్లోతస్తార్థక్రియలకు ఫలంబగు స్వర్గాదులు సైతము
 లోకాంతరమును బొంది యనుభవింపవలసినవై వినుటకు
 మాత్ర మింపై యున్నవి. అనుభవించునపుడు పతనశంకకుఁ
 బాలై దుఃఖమిశ్రమై యుండునుగాన దానిని సయిత మొల్లము.
 ఇట్లు సకలవిషయములందును విరక్తులమయి యుండుటనుబట్టి
 మాకు నీ ప్రకృతిమండలమందు సంసారము చేయుచున్నను,
 నీ చరణారవిందములందు స్మృతియునుగక యెడతెగనిదై
 యుండునట్టి యుపాయమేదియో దానిని మాకునుగ్రహింపుము.
 కృష్ణునకు, వాసుదేవునకు, హరికిఁ బరమాత్మునకుఁ బ్రణత
 దుఃఖనాశకునకు, గోవిందునకు, మాటికి నమస్కరించుచున్నా
 రము' అనిరి. రాజు లిట్లుచెఱి దలఁగి తన్ను స్తుతించుచుండఁగా
 భగవంతుండు శరణ్యుండుగానఁ గరుణతోడ వారినిజూచి
 మధురంబు లగువచనంబులతో 'రాజులారా ! నేఁడు మొద
 లుగా మీర లెల్లఁ గోరినచొప్పున నఖిలేశ్వరుండును బరమాత్ముం
 డును నగు నాయఁడు మీకు మిక్కిలియు దృఢముగా భక్తి

పుట్టియుండను. రాజులారా! అదృష్టవశమున మీరిట్టి నిశ్చయము గావించికొంటిరి. మీరు యథార్థమే పలుకువారలు. సిరిచేతను నైశ్వర్యముచేతను, మత్తుగొని విజ్ఞప్తిగొట్ట మనుష్యులకు నున్మాదకరమై యుండుటచు జూచుచున్నాను. కాన మీరు చెప్పినదియుఁ జేసినదియు లెస్సయగను. కార్తవీర్యుండు, నహుఃకుండు, వేనుండు, రావణుండు, నరకుండు మఱియు సితరులగు మేటిదేవతలును దైత్యులును మనుష్యులును సిరిమదముచేతనే తమ పడవిచుండి తొలఁగింపఁబడినవారయిరి. మీర లిది చక్కఁగా నెఱింగి యుత్పాద్యములయిన దేహదులంతయు గలవియని యెఱింగి, యెచ్చరికతోడ నన్ను యజ్ఞములచేత యజించుచును, బ్రజలను ధర్మమున రక్షింపుండు. పుత్రపౌత్రాది సంతతులను విస్తరింపఁజేయుచును, జన్తమరణములను సుఖదుఃఖములను సవియవి వచ్చునపుడు సనుములుగానే పొందుచు, నాయందుఁ జిత్తంబు నునిచి కాలము గడపుండు. దేహదులయందు నహంకారముతలులేక యుదాసీనులై స్వాత్మపరమాత్మల కలరూపును గనుఁగొనుచును నాయందు మనస్సును జక్కఁగా నెలకొలిపి, ప్రార్థనావసానమందుఁ బరబ్రహ్మాంబగు నన్నుఁ బొందెదరు' అనెను. భువనేశ్వరుండగు భగవంతుండు కృష్ణుఁ డిట్లు నృపులకానతిచ్చి వారల కభ్యంగస్నానాదులు గావించుకొఱకుఁ దగుపురుషులను స్త్రీలను నియోగించెను. మఱియు వారలకు రాజులకుఁ దగువస్త్రములను భూషణములను మాల్యమును విలేపనములను సహదేవుచేత నిప్పించి సపర్యలు గావించెను. అట్లు చక్కఁగా స్నానములుచేసి చక్కఁగా నలంకృతులై యున్న

వారలకు మేలయిన యన్నముల భోజనములు సేయించి నానా
 విధములయి రాజోచితములగు తాంబూలాదిభోగముల నొడ
 గూర్చినవాడయ్యెను. అట్లారాజులు ముకుందునిచేతఁ జెఱ
 వీడి పూజితులై మెఱుఁగుపెట్టిన కుండలములు చెవులఁ జవుక
 శింప, వర్షాకాలము తుదను గ్రహములుం బోలె వెలుంగు
 చుండిరి. అంతఁ గృష్ణుఁడు వారలను రత్నకాంచనమండి
 తములయిన మంచి యశ్వములు పూన్చియున్న రథముల
 నెక్కించి, తియ్యనిమాటల నలరించి వారిదేశములకుఁ
 బుచ్చిన వాడయ్యెను. వారట్లు మహా సంకటమునుండి
 యత్యంతమహాత్తుఁడగు కృష్ణునిచేత విముక్తులై, యాజగత్ప
 తినే మనంబుల నెన్నుచును సతనికృత్యములను ముచ్చటించు
 కొనుచును బోయిరి. వారట్లుపోయి ప్రకృతుల కందఱకు
 నమ్మహాపురుషుఁడు గావించినవెల్లఁ జెప్పి యాధగవంతుఁడు
 తమకు నియమించినచొప్పునఁ దప్పగ ప్రాలుమాళిక లేక
 నడచుకొనిరి. కేశవుఁడు భీమసేనునిచేత జరాసంధునిఁ జంపించి
 సహదేవునిచేతఁ బూజితుండై భీమాద్జనులం గూడ బయలు
 దేఱెను. వారట్లు శత్రువును గెలిచి యింద్రప్రస్థమునకుఁ
 బోయి సుహృదుల కుబ్బును దుర్హృదులకు దుఃఖమును గలు
 గునట్లుగా శంఖములను బూరించిరి. ఇంద్రప్రస్థమునందలి
 వార లా ధ్వనిని విని మరముల సంతసములు గడలుకొన
 జరాసంధుఁడు తీఱెనని తలంచిరి. రాజు యుద్ధిష్ఠిరుఁడును
 మనోరథము నొందినవాడయ్యెను. అంత జనార్దనుఁడును
 భీమాద్జనులును రాజునకు సభివందనము గావించి తాము
 చేసిన కృత్యము సంతయు సతనికి వినిపించిరి. ధర్మరా

జట్లు కృష్ణునిచే ననుగ్రహ మొంది జరిగిన యా వృత్తము
నంతయు విని యానందాశ్రుబిందువులను విడుచుచుఁ బ్రేమ
వెల్లునంజేసి యించుకయుఁ బలుక నేరకుండెను.

ఇది డెబ్బదిమూడవ యధ్యాయము.

◆◆◆ ధర్మరాజు రాజసూయయజ్ఞము చేయుట. ◆◆◆

రాజున యధిష్ఠిరుఁ డిట్లు జరాసంధుని వధమును బ్రభుం
డగు కృష్ణుని ప్రభావమును విని మిక్కిలి ప్రీతుండై యతనితో
'ముల్లోకములకు గురువులగు సనకాదులును, లోకములందలి
జను లెల్ల వారును వారిపాలకు లందఱును నెవ్వని యనుశాస
నమును, దుర్లభంబగుదానిని, బడసి భాగ్యములచేతనే
యది పడయఁదగునని బహుమానంబున దానిని శిరంబులఁ
దాల్తురో, యట్టి నీవు, అరవిందాత్మా! తవ్త్తాశులుగాఁ దలం
చుకొను జనుల యనుశాసనమును దలఁదాల్చుచున్నావే!
భూమా! ఇది నీయందుఁ బెద్దవేడబముగా నున్నది! ఏకం
బును నద్వితీయంబు నగుబ్రహ్మమును, చిత్త్యవిభూతిస్థితుండు
గాన పరమేశ్వరీయు నగునీకుఁ బ్రాకృత శశ్రుజయాదులచేఁ
దేజము, సూర్యునికి నుదయాస్తమయాది కర్తృములచేతం
బోలెఁ, బెరుగుటయుఁ దగ్గుటయుఁ గలుగదు. అజితా!
మాధవా! పశువులంబోని దేహాత్మాభిమాను లగువార
లకు నేను, నాది, నీవు, నీది యని నానావిధములయిన బుద్ధి
వికారములు గలుగునట్లు నీ భక్తులకుఁ గలుగవు. కనుక
వానిసలనఁ గలుగు తేజోవృద్ధియుఁ దేజోహాసమును వారి
కెక్కడివి. ఇక నీకు నెక్కడివని చెప్పినేల' ? యనెను.

ఇట్లు చెప్పి రాజాయుధిష్ఠిగుఁడు యజ్ఞమునకుఁ దగిన కాల
 మునఁ గృష్ణుని యనుమోదము నొంది యభియుక్తులను
 బ్రహ్మవాదులు నగు బ్రాహ్మణులను ఋత్విజులుగా వరించిన
 వాడయ్యెను. కృష్ణదైవపాయునుఁడును, భరద్వాజుఁడును,
 సుమంత్రుఁడును, శౌతముఁడును, అశితుఁడును, వసిష్ఠుఁడును,
 చ్యవనుఁడును, కణ్వఁడును మైత్రేయుఁడును, కవషుఁడును,
 త్రితఁడును. విశ్వమిత్రుఁడును, వామదేవుఁడును, సుమ
 తియు, జైమినియు, క్రతువును, వైలుఁడును, సరాశరుఁడును
 అగస్త్యుఁడును, వైశంపాయునుఁడును, అధర్వుఁడును, కశ్య
 పుఁడును, ధౌమ్యుఁడును, సరశు గాముఁడును, ఆనురియు, వీతి
 హోత్రుఁడును, మధుచ్ఛందుఁడును, వీరసేనుఁడును, అకృత
 వ్రణుఁడును, పిలువంబడిరి. నుతీయు నితిరులగు దోణుఁడును
 భీష్ముఁడును, కృపుఁడు మొదలగువారును, ధృతరాష్ట్రుఁడును
 నతనిపుత్రులును, నుహానుతియుగు విదురుఁడును బ్రాహ్మణ
 లును, క్షత్రియులును, వైశ్యులును, శూద్రులును, సమస్త
 రాజులును, రాజుల ప్రకృతులును యజ్ఞమును జూడఁగోరి
 యందులకుఁబచ్చిరి. అంత బ్రాహ్మణులు యజ్ఞభూమిని బంగారు
 నాఁగేళ్లచేత దున్ని చక్కఁబఱచి రాజగు యుధిష్ఠిరుని
 దీక్షాయుక్తునిఁ గావించిరి. తొల్లి వరుణునకుం బోలె ధర్మ
 రాజునకును బంగారు మయములైన యుపకరణములచేతనే
 యజ్ఞము ప్రవర్తిలెను. బ్రహ్మయు శివుఁడును నింద్రాదు
 లగు లోకపాలురును దేవగణములును సిద్ధులును గంధర్వు
 లును విద్యాధికులును మహోఽగులును మునులును మాము
 లును రక్షస్సులును గరుడులును గిన్నరులును జారణులును

మఱియుఁ బిలువంబడిన రాజులును, వారి పత్నులును నెల్ల
 వారును నచ్చటికి వచ్చిరి. వారందఱును శ్రీకృష్ణభక్తుం
 డగు పాండవుని యుధిష్ఠిరుని రాజసూయమునకు వెఱఁగుపడక
 యది చక్కఁగా నొప్పియున్నదని తలఁచిరి. దేవవర్చసు
 లగుయాజకు అంత దేవతలు వరుణచేతంబోలె మహా
 రాజుచేత యథావిధిగా రాజసూయమును జేయించిరి. ఆ
 రాజును సోమభిషవదినమునందు సదస్సుపతులను యాజకు
 లను మఱియుఁ దక్కిన మహాభాగులను మిక్కిలి యెచ్చరిక
 తోడఁ బూజింపఁదొడంగెను. అంత నతఁ డగ్రపూజకు నష్టం
 డవఁడని సభాసదులను గలయంజూచుచుఁ దగువారు వెక్కిం
 డుగలిగి యొక్కఁడును నెక్కుడుగాకుండుటవలన నట్టివానిని
 దెలియ నేరకుండెను. అపుడు సహదేవుఁడు 'బ్రహ్మవిదులకు
 స్వామియగు నచ్యుతుం డగ్రపూజకు నష్టండును. ఏలన
 నీ భగవంతుఁడే సమస్త దేవతాత్మకుఁడు, యజ్ఞమునకగు దేశ
 మును వసంతాదికాలమును యజ్ఞోపయుక్తము లగుధనము
 లును యజమానబుత్విగాదులును నీతఁడే యగును. ఈ విశ్వ
 మంతయు నితనిమయము. క్రతువులన్నియుఁ దన్మయములు.
 అగ్నిహోత్రమును, నాహుతులును, మంత్రములును *సాంఖ్య
 మును యోగమును దన్మయములు. చిదచిదాత్మకమయిన
 యీ ప్రపంచమున కీ భగవంతుఁడే యంతరాత్మ. తొల్లియితఁడు
 విభక్తమాయాను చిరచిద్విశిష్టుఁడు గానుండుచేఁ దానొక్కఁ
 డయ్య నిమిత్తాంతరములేమి జేసి యద్వితీయుండయ్యనుం

* సాంఖ్యమనఁగా ప్రత్యగాత్మ స్వరూపచింతనము. యోగమనఁగా
 పరిమాతోపాసన. అన్నిటిక భగవంతుఁడే నిర్వాహకుఁడని యర్థము.

డెను; ఇట్టి యితఁడు తనకుఁదానే యాశ్రయఁడై తన్నే
 యుపకరణముగాఁ గొని సమస్తములయిన సమష్టివ్యష్టి
 పదార్థములను సృజించుచును రక్షించుచును సంహరించుచు
 నున్నాఁడు. ఇట్టివాఁడయ్యుఁ దనకు శరీరభూతములగు చిద
 చిత్తుల యుత్పత్త్యాది వికారములను బొందక యజుఁడై
 యుండును. ఇట్టివాఁడేని మనవలెఁ జేష్టింపనేల యన్నచో
 లోకముకొఱకు ధర్మార్థకామ మోక్షములనెడి శ్రేయముల
 నెల్లను నొడఁగూర్చుటకుఁగాను నానావిధములయిన కర్మ
 ములు చేయుచున్నాఁడుగాని మఱేమికాదు. కాఁబట్టి సర్వో
 త్కృష్టుండగు కృష్ణునకు సగ్రహజ నిత్తురుగాక. అట్లేని,
 సమస్తభూతములకును, బూజనోసంగు తనకును, నంతరా
 త్తుండుగాన బహుమానంబు గావించినట్లుగుచున్నది. సమస్త
 భూతములకు నంతరాత్మభూతుండ్లై, తనకంటె శేతోక్కటిని
 గానఁబడయమింజేసి సర్వశరీరకుండ్లై, రాగద్వేషాది రహి
 తుండుగాన శాంతుండ్లై, యవాప్తసమస్తకాముండ్లై, కావు
 ననే నిత్యసంతోషియగు కృష్ణునకు, అట్టి కృష్ణునకే, దాన
 మున కనంతఫలమును గోరువాఁ డియ్యందగును. కృష్ణుని
 వ్రభావమునెఱింగిన సహదేవుఁ డిట్లుచెప్పి యంత నూరకుం
 డెను. అందులకు బ్రాహ్మణులు శాగుభాగని పలికిన యులి
 పును పిని సభాసదులకుఁ గలిగిన యభిప్రాయమును నెఱింగి
 రాజు యుధిష్ఠిరుఁడు ప్రీతి దొంతరలుగొనఁ బ్రణయంబు
 వెల్లగుటంజేసి పరివశుండ్లై యాహ్వాషీకేశుని నర్చించెను.
 మఱియు నతని పాదంబులుగడిగి లోకపావనంబు లయిన
 యాజలములను దానును భార్యయును దమ్ములును మంత్రు

లును దక్కిన కుటుంబమువారును ముదంబున శిరంబునఁ
దాల్చినవాఁ డయ్యెను. పిదప మిక్కిలియు విలునగల పచ్చ
బియ్యము వలువలనును, భూషణములనును, నతనికిఁ గానుక
లొసంగి కన్నుంగనల నశ్రువులు గ్రమ్ముచుండ, నా భగ
వంతునిఁ దేజిచూచుటకు శక్తుండు గాఁడయ్యె. ఇట్లా
కృష్ణుండు పూజతుండగుటను జూచి సమస్తదనులును జేతులు
మోడ్చి 'నమోనమ' 'జయజయ' యని మ్రొక్కిరి.
పువ్వులవాసలు గురిసినవి ఇట్లు కృష్ణుని గుణములను వర్ణిం
చుట విని శిశుపాలుఁడు కోపమునొండ తనగద్దెయనుండి లేచి
చేయి పయికెత్తి యందుల కెంతయు సైంపక యించుకయు
జంకక యా సదస్సునందు భగవంతునిఁ బరుషములగు మాటల
నీట్లు పలుకువాఁడై 'బ్రహ్మములకును బ్రభువయిన కాల
మును గడచుట యరిదియని వినెడి వినికి యధార్థమైనదే.
ఏలనఁగా నృద్ధులగువారి బుద్ధులు సైతమొక చిఱుత వాని
మాటలచేఁ దలక్రిందయ్యెడినే! సదస్సులారా! మీరలు పాత్ర
విదులందు మిన్నలు. పరివాని పల్లటపులు చేకొనకుండు.
కృష్ణుండు పూజకు నమ్ముతుండునవాఁడను మాట పాటింప
కుండు. తపమును విద్యను వ్రతములను ధరించినవారై జ్ఞాన
ముచేఁ గల్గినములనెల్ల ధ్వంసము గావించి బ్రహ్మసింహులును
లోకపాలురచేతనుఁ బూజితులునగు పరమార్థులను సదస్యులను
గడపిపుచ్చి కులాధముఁడయిన యీ గొల్లఁడు కాకి పురోడాశ
మునుం బోలెఁ బూజనుబొందఁ దా నెట్లర్హుఁ డగును?
వీనికి వర్ణమును నాశ్రమమును గులమును లేదు. సర్వధర్మ
ములకు వీఁడు వెలియైన వాఁడు. మఱి విచ్చలవిడి వర్తించు

చుండువాఁడు. మంచిగుణములు వీనియందు నున్న. ఇట్టి
వాఁడు సపర్య కెట్లర్దుఁ డగును? యయాతివలన వీని కులము
శపింపఁ బడెను. కాన యది సత్పురుషులగు కులీనము
వెలియైనది. అందును వీఁడెప్పుడును వ్యర్థముగాఁ బాప
ములు చేయుటయందే తగులు గలవాఁడు. ఇట్టివీఁడు సపర్య
కెట్లు డగును? బ్రహ్మసేవితంబగు నార్యావర్తదేశములను
బ్రహ్మవర్చసమును దిగవిడిచి, సముద్రనడుమ నిష్ఠిగమగు
దేశము నాశ్రయించి దుష్టత్వమువలె జనులను బాధించు
చున్నాఁడు' అనెను. ఇట్లాశిశుపాలుఁడు తన శుభంబు
లన్నియు నశించుటవలన నిట్టి యశుభంబులగు పరుషములా
డెను. కాని యందులకు భగవంతు డాఁడునక్కఱకూఁత
విన్న సింహముంబోలె వినియుఁ దా నొక్కటియుఁ బలుకఁ
డయ్యెను. భగవంతు నట్లు దుస్సహముగా నిందించినది
విని యా సభాసదులు చెవులు మూసికొని కినిసి శిశుపాలునిఁ
దిట్టుచు సదస్సు వెడలిపోయిరి. భగవంతుని గుఱించి నింద
నముగాని భగవత్పరుండగు వానిని గూర్చిన నిందనమునుగాని
వినుచు నెవఁ డచ్చటనుండి వెడలిపోవఁడో వాఁడు సుకృత
మును వీడి యధోగతి నొందును. అంతఁ బాంశులును
మాత్స్యయును గేకయులును స్పంజయులును గ్రుద్ధులై
యాయుధము లెత్తికొని శిశుపాలునిఁ జంపు తలఁచున తేచిరి.
అంత శిశుపాలుఁడును దొట్టువడక సదస్సుచందుఁ గన్ప
పక్షమువారగు రాజులను సదల్చుచు వాలును బలకయును
గయికొనెను. అంతలో భగవంతుఁడు తాను దిగ్గజలేచి
తనవారిని నిలువరించి రోషంబు దీపింప వాఁడైయంచుగల

2223. రాజసూయాధ్వరమున శ్రీ కృష్ణుడు శిశుపాలుని
వధించుట.

తన చక్రముచేఁ బయిని దలపడివచ్చుచున్న యా పగతుని
 శిరసును ద్రుంచెను. అట్లాశిశువారుఁడు హతుఁడు కాఁగా
 బిట్టుగా నొక పెద్ద కోలాహలము పుట్టెను. వాని యను
 చరులయిన రాజులందఱును బ్రతుకును గోరి పరుగులు
 వాటిరి. ఆ శిశువారుని దేహమునుండి యొక జ్యోతి వెలు
 పడి సకలభూతములును జూచుచుండఁగా మిటనుండి పుడమిం
 బడు నొక యుల్కయుంబోలె వెలుంగుచు వానుదేవునిఁ
 బ్రవేశించెను. ఆ శిశువారుఁడు మూఁడు జన్మములనుండి
 యనుసరించివచ్చుచున్న వైరమువలన బుద్ధియం దతనినే
 తలంచుకొనుచుండి తన్మయత్వము నొందినవాఁ డయ్యెను.
 చిత్తవృత్తియె శుభాశుభ జన్మములకుఁ గారణము గదా!
 పిదప నా యుధిష్ఠిరుఁడు బుద్ధిజలకును సదస్యులకును సవా
 రిగా దక్షిణల నొసంగి యందఱును విధ్యుక్తముగాఁ బూజించి
 యంత సవభృథస్నానముచేసెను. యోగీశ్వరేశ్వరుం డగు
 కృష్ణుఁడు ధర్మరాజు యజ్ఞమును నాధించి యంత సుహృదులు
 వేడికొనఁగా నందుఁ గొన్ని నెలలు వసించియుండెను. అంత
 దేవకీనుతూఁప కృష్ణుఁడు యుధిష్ఠిరుఁడు సమ్మతింపకున్నను
 నతని యనుజ్ఞ నెట్లోకొని భార్యలను సమాత్యులనుగూడి
 నిద్రపురింబుచుకుం బోయెను. నైకంతవాసులగు జయవిజ
 యలు బ్రాహ్మణుల శాపమువలన మరల మరలఁ బుట్టఁగా
 వారి చరిత్రమునంతయు మిక్కిలి విరివిగా నీకఁ జెప్పి
 యున్నాను. రాజు యుధిష్ఠిరుఁడు రాజసూయమందలి యవ
 భృథముచేత స్నాతుడై బ్రహ్మక్షత్రియు లున్న యావభ
 నడును దేవరాజుంబోలె బ్రకాశించెను. దేవతలును మను

ఘ్యులును భేచరులును నందఱును రాజచేత మిక్కిలియుఁ
బూజితులై కృష్ణునిఁ గ్రతువునును బొగడుచు ముదంబునఁ
దమ నెలపులకుం బోయిరి. వారియందెల్లఁ గురుకులము నకుఁ
దెవులువ్రాలెఁ గలియంశమునఁ బుట్టిన పాపుఁడు దుర్యోధ
నుఁడు మాత్రము పాండుపుత్రులకు నట్లు మిక్కిలియుఁ
బెంపారి పొదలుచున్న సిరిసొంపును జూచి సయింపఁడయ్యె.
విష్ణుఁడు శిశువారుని వధించుట మొనలయిఁకర్తములను
రాజులను జెఱవిడిపించుటయు రాజసూయ యజ్ఞము జరుగు
టయు నెవ్వఁడు కీర్తించునో వాఁడు సర్వపాపములనుండియు
విడివడుచున్నాఁడు.

ఇది డెబ్బదినాలుగవ యధ్యాయము.

—●— { ధర్మరాజవభృథస్నానము సేయుట. } —●—
దుర్యోధనుని యవమానము.

రాజు—నుహతా ! ‘అజాతశత్రుండగు ధర్మరాజు
గావించిన యా రాజసూయపు మహావిభ వమునుగాంచి యందు
లకు సచ్చిన రాజులును ఋషులును దేవతలును దుర్యోధనుఁ
డొక్కఁడు తక్కఁ దక్కినవా రందఱును ముదము నొందరని
వింటిని దుర్యోధనుఁ డొక్కఁడు సంతాపము నొందుటకుఁ
గారణమేమియో చెప్పవలయును’ అని యడిగెను. శుకుఁడు—
మహాత్ముండగు నీ పితామహుని రాజసూయ మహాయజ్ఞ
మందు బాంధవు లగువారు ప్రేమకులోనయి యా యా
పరిచర్యలు గావించుచుండిరి. భీముఁడు వంటయింటికి నభ్య
క్షుఁడుగా నుండెను. దుర్యోధనుఁడు ధనములకెల్ల నభ్య

యుఁడుగా నేర్పఁబడెను. సహదేవుఁడు వచ్చువారిని
 సంతానించుటయందును, సకులుఁడు పలయు ద్రవ్యములను
 సమకట్టుటయందును నుండిరి. అర్జునుఁడు సత్పురుషులకుఁ
 జూడన లేనాది శుశ్రూషలు గావించుట యందును,
 గృహుఁడు వారికిఁ బాపత్రక్షణము గావించుటయందును,
 ధర్మద్యున్నుఁడు వడ్డించుటయందును, మహామనస్కుఁడగు
 కర్ణుఁడు దానమునేయుటయందును నియమింపఁబడిరి. నాత్య
 కియు వీకర్ణుఁడును గృతవర్తయు విదురుఁడు మొదలగువారును,
 బాహ్లికుఁడును సతని పుత్రులు భూరిశ్రవుఁడు మొదలగువా
 రును నన్ని డా యాకర్తములు పెక్కింట నియమింపఁబడఁగా
 వారును రాజునకుఁ బ్రియమునీయఁగోరి యా పనులయందు
 వర్తించుచుండిరి. ఋత్విజులును సదస్యులును, విద్వాంసు
 లును మిక్కిలి సుహృదు లయినవారును బ్రియవాక్యముల
 చేతను నలంకారాద్యర్హణములచేతను, దక్షిణలు మొదలగు
 వానిచేతను జక్కఁగాఁ బూజితులయినపిదప, శిశుపాలుఁ
 డును శ్రీకృష్ణుని యడుగులను జొచ్చినవెనుక నందఱును
 గంగానదీయఁ దవభృథస్నానము గావించిరి. అవభృథస్నాన
 మహోత్సవమునపుడు మృదంగములును, శంఖములును,
 బణవములును, దుందుభులును, ఆనకములును, గోముఖము
 లును, మఱియుఁ బలువిధములయిన వాద్యములును జెలంగి
 నవి. నర్తకీజను లుబ్బులు గుబ్బితల్ల నాట్యము చేసిరి.
 గాయకులు గుంపులుగుంపులుగాఁ గూడి గాఁము చేసిరి.
 వారు పాఱించు వీణలయు వేణువులయు ధ్వనులును, దాశ
 ముల చప్పుళ్లును నింగి ముట్టి చెలంగినవయ్యెను. చిత్రము

లగు ధ్వజములును బతాకలును ముందునడువ, మేటిగజము
 లును రథములును సశ్వములును జక్కఁగా నలంకృతు లయిన
 భటులును వెంటరా, యదువులును, సృంజయులును గాంధోజు
 లును, కురువులును, కోసలులును, కేకయులును, యజమానుం
 డగు యధిష్ఠిగుని మున్నీశికొని సైన్యములచేఁ బుడమిని
 గ్రక్కదల్చుచు బంగారు దండలుదాల్చి బయలు వెడలిన
 వారయిరి. సదస్యులును ఋత్విజులును దక్కుంగల బ్రాహ్మణ
 శ్రేష్ఠులును, మిక్కుటముగా బ్రహ్మఘోషము సెలఁగఁబోయిరి.
 దేవతలును ఋషులును బితరులును గంధర్వులును బువ్వల
 సోనలు గురియుచు స్తుతులు గావించిరి. పురుషులును బడఁ
 తులును గంధ పుష్పమాలికాభూషణవస్త్రములచేఁ జక్కఁగా
 నలంకృతులై పలువగల రసముల నొండొరులకుఁ బూయుచు
 నొకరిపయి నొకరు వసంతములు పోయుచు, విహరించిరి.
 మఱియుఁ బురుషులు తైలములను గోరసములను జందనజల
 ములను బసపునీరును దట్టంపుఁ గుంకుమజలములను బయిని
 బూసి వసంతము లాడఁగా వారకాంతలును మరల వానిని
 వారికిఁ బూసి వసంతములాడుచుఁ గ్రీడించిరి. దివినుందు
 దేవతాస్త్రీలు మేటివిమానముల చేతఁబోలె, రాజుల దేవు
 లును భటులచేత గుప్తలై రథాదియానములెక్కి యవభృథ
 స్నానమును జూచుటకు బయలు వెడలిరి. ఆ రాజకూటాలు
 మేనమామకొడుకులును సఖులును వసంతములు చల్లఁగా,
 నునుసిగ్గులచేతను నువ్వులచేతను నెమ్మొగంబు లుల్లసిల్ల
 నెంతయు విలసిల్లిరి. మఱియు నా ముద్దయలు మఱి
 దండ్రునును సఖులనును దృతుల (తోలు తిత్తుల)చేత వసంత

ములు చల్లి తడుపుదు వారలు దమవైఁ జల్లఁగా గట్టిన పుట్టు
 బులు దొప్పఁదోఁగుటవలన నవయవములును బలితంపు గుబ్బ
 లును దొడలును నెన్నడుములును దేటపడఁగా, వసంతము
 నందలి తమ కంపుఁ బెంపునఁజేసి క్రొమ్మడులనుండి పువ్వులు
 జలజల రాల సొంపులు గులుకు సయ్యాటములనలనఁ గాముకు
 లగువారి మనంబుల కెంతయుఁ గలంక గావించుచుండిరి.
 అంత సమాట్టగు నాయుధిష్ఠిరుఁడు బంగారుదండలచేత
 గండరించుచున్న మేటిగుఱ్ఱములు పూన్చినరథము నాకోహించి
 తనపత్నిలం గూడి యంగక్రియలచే రాజసూయముఁబోలె
 మిక్కిలియుఁ దేజరిల్లెను. ఋత్విజులార్థర్థ రాజచేతఁ బత్ని
 సంయాజములు నవభృథ్యములుననుక్రియలఁ గావించి యాచ
 మింపఁజేరి యంత ద్రాపదతోడం గూడ గంగానదియందు
 స్నానము చేయించిరి అప్పుడు దేవతల దుండభులును
 మనుష్యదుండభులును నొక్కపెట్టఁ జెలంగెను. దేవతలును
 ఋషులును బితరులును మనుష్యులును బువ్వులవారలు గురి
 సిరి. పిదపఁ దమతమ వర్ణములయు నాశ్రమములయుఁ
 జొప్పవ నెలకొనియున్న యాయా జను లెల్లవారును నందు
 స్నానములు చేసిరి. ఏలన మహాచితకి యగువాఁడు సైత
 మా స్నానము చేసికఁచోఁ దోడనే యస్వాపమునుండి విడిసిడు
 చున్నాఁడు గదా. అంత రాజు యుధిష్ఠిరుఁడు నూతనము
 లగు తెలిపట్టువస్త్రములను దొడిగి, చక్కఁగ నలంకరింపఁజే
 ఋత్విజులకును సదన్యులకును ప్రాప్తాణులు మొదలగువారికిని
 వలయుభూషణములను వస్త్రములను నొసంగి యర్పించిన
 వాడయ్యె. మఱియు నా రాజు సర్వము నారాయణాత్మ

కముగాఁ దలంచువాఁడు గాన బంధువులను జాతులను రాజు
లను మిత్రులను సుహృదులను దక్కిన వారినందఱును
మాటిమాటికిఁ బూజించిన వాఁడయ్యెను. సకలజనులును
మణికుండలములనును బుష్పమాలికలనును దలచీరలనును
గంచుకములనును, బట్టుపుట్టములును దొడిగి మిక్కిలి వెల
పొడుగయిన హారములచే నలంకృతులై నెలింగిరి. పడఁతు
లును, గమ్మలవోయి మెఱుఁగులు దుఱఁగిరింప, నుంగురులు
గుబురుకొని తుంపెనలాడ, నెమ్మెగమ్మల యెమ్మె లతిశయిల్లు
చుండ, బంగరుమొలనూళ్లు దులకింప, నెంతయుఁ దళుకొత్తు
చుండెరి. అంత సుస్వభావులును బ్రహ్మవాదులు సగుణుత్వ
జులును సదస్యులునుఁ దక్కిన బ్రాహ్మణులును క్షత్రియులును
వైశ్యులును శూద్రులును రాజులును మఱి యటవచ్చి దేవ
తలును ఋషులును బితరులును భూతములును లోకపాలురును
వారియనుచరులును ధర్మరాజుచేతఁ బూజితులై యునిచే
వీక్షుకొలువడసి తమతమ నెలవులకుం బోయిరి. హరిదాసుం
డగు నా రాజర్షి ధర్మరాజు రాజసూయము మహోదయ
మును జనులెంత ముచ్చటించినను మన్యుఁ డమృత మొక
ద్రావియును స్మృతిఁబొందని యట్లు వారు తృప్తులు గారిరి.
అంత రాజు యుధిష్ఠిరుఁ డెడఁబాయుటకు సైంధవ జంకి సుహృ
దులను సంబంధులను, గాంధవులనును గృష్ణునిని బోవకుండు
నట్లు ప్రేమంబున వారించెను. భగవంతుఁడు కృష్ణుడును
యదువీరులగు సాంబుఁడు మొదలగువారిని గుశన్ధలమునకుఁ
బయనముచేసిపుచ్చి యా ధర్మరాజునకుఁ బ్రియంబునేయు
వాఁడై యచట వసించియుండెను. ఇట్లు రాజు యుధిష్ఠి

గుఱు తన మనోరథమనెడి మహాసమూద్రమును, నెంతయుఁ
 దరింపరానిదానిని, గృష్ణునిచేత నుత్తరించి మనసు తుందు
 డుకు వీడినవాడయ్యె. ఒక్కనాఁడు దుర్యోధనుఁడు సచ్యు
 తునియందు మనస్సునెలకొల్పి యున్న యా ధర్మరాజు
 సంత.పురమునం గలసిరి. వెంపుసొంపును రాజసూయము
 మహాత్వమును గాంచి మనంబున నెంతయుఁ దిపించినవాఁ
 డయ్యె. ఆ యంతఃపురమునందు విశ్వక్సేపిని స లక్ష్మణులు—
 రాజేంద్రులయు వైత్యచంద్రులయు భోగ్యభోగోప నిరణాదు
 లయిన సొంపువెంపులు—నానా విధముల నెలయు
 చుండెను. అట్టి వెంపుసొంపులతోఁ గూడి ద్రుపదరాజ
 కుమారి పతిని బరిచరించుచుండెను. ఆ బిగయం దాకుడు
 రాజు మనసు మిక్కిలియుఁ దగులునడి మెంతయు మరులునఁ
 జొక్కచుండెను. మఱి నా నాయఁతి పురమునందు యదుపతి
 యగు కృష్ణుని పత్నులు వేయిమంది బలితంపుఁబిఱుదుల బరు
 వునఁ యందియ లల్లల్లన మొదయ నడునట్టియడుగుల కాం
 తులు కలయఁబర్వ, నెన్నడును మిక్కిలియు సన్నమై చెన్నుఁ
 జూప, గన్బిగుబ్బల కుంకుమ పూఁతల హారంబు లెఱుపు
 వన్నె మిఠారింప, నెమ్మొగంబెంతయు నెమ్మొగులుకఁ, జెక్కుల
 పయఁ గవ్వులు చౌకళింప, సన్నదుటివై మంగురులు చిందులు
 ద్రొక్క, దుగుచుండుట యాదుర్యోధనుని కెంతయుఁ బరితా
 పము గలిగించెను. ఒకప్పుడు మయుండు నిర్మించిన యా
 సభయందు సమాట్టగు ధర్మరాజు తపస్సులును బంధువులును
 గన హితాహితములందుఁ గన్నుగలిగి కాచుచుండు కృష్ణుం
 డును బాసియుండఁ, బరమేష్ఠి సొంపునకు సాటియగు సొంపు

వెంపారుచుండ, వందిజనులు గై వారములు సేయ, బంగారు
 సింహాసనమున సాక్షాద్దేవేంద్రుడు బోలె నాసీనుండై
 యుండెను. అప్పుడు సాహంకారుఁ డగు దుర్యోధనుఁడు మేలి
 కిరీటమును బుష్పమాలికయును దాల్చి తన్నుఁజుట్టును దమ్ములు
 కొలిచి చనుదేరఁ గేల ఖడ్గంబూని రాజుల నేమో నిందిం
 చుచు నా సభయందుఁ బ్రవేశించెను. ఆ సభ శత్రువులకు
 జలస్థలబుద్ధి భ్రమము గలిగించునట్లు మయుండు నిర్మించెను
 గాన యామయునిమాయచేత మిక్కిలియు మోహితుడై
 స్థలమును జలముగా వగచి కట్టినపుట్టము చేఱంగు నెగఁద్రోచి
 కొనెను. అట్లే యందొకచోట స్థలమును జలముగాఁ దలఁచి
 పడెను. అట్లే జలమును స్థలముగా భ్రమించిపడెను. దానిని
 జూచి భీముండును స్త్రీలునుఁ దక్కినరాజులును, రాజగు
 యుధిష్ఠిరుఁడు వలదని యెంతవారిం చుచుండినను, గృష్ణుం
 డియ్యకొని ప్రేరేపఁగాఁ, ఒగపకనవ్విరి. ఆ దుర్యోధనుం
 డందులకు మిక్కిలియు లజ్జితుడై మొగమువ్రేలవాంచి
 కోపంబున మండిపడుచు నేమియు ననక యాసభ వెలుండి
 హస్తినాపురమునకుఁ బయనమైపోయెను. అప్పుడు దుర్యో
 ధనుఁ డవమానితుండయ్యె. హా! హా! యనుశబ్దము బెట్టిద
 ముగా నందుఁ జెలంగినదయ్యె. అజాతశత్రుఁడును మిక్కి
 లియు మనంబునఁ గుందినవాండయ్యె. ఆ గృష్ణుండును
 భూభారమును ఒరిహరింప నువ్విళులూచుచుండువాఁడు గాన
 యందులకేమియుఁ బ్రతికర యూరకుండెను. అతని దృష్టి
 మాత్రముననే కదా దుర్యోధనుఁడట్లు భ్రాంతి నొందిన

వాఁడయ్యె. * మయునిమాయ వట్టి నిమిత్తకూత్రమే.
రాజా! ఈ విషయమై నన్నడిగినదానిని—అనఁగా రాజ
సూయమహాయజ్ఞమందు దుర్యోధనునికి యుధిష్ఠిరుని సిరి
వెంపును జూచుటవలనఁ బుట్టిన దుర్జనత్వమును—నీకుఁ
డెఱియఁ జెప్పితిని.

ఇది డెబ్బదియేనవ యధ్యాయము.

—●●◆ సాల్వవధక ధారంభము. ◆●●—

శ్రీశుకుఁడు—రాజా! క్రీడామనుష్యనిగ్రహమునుదాల్చి
కృష్ణుండు గావించినమఱియొక యద్భుతకృత్యమును—అనఁగా
నలఁడు సౌధపతిని హతునిఁ గావించినవిధమును—వినుము.
శిశుపాలుని సఖుఁడగు సాల్వుఁడు రుక్మిణీవివాహమునపుడు
నచ్చియుండి యుద్ధమునందు యదువులచే జయింపఁబడెను.
అప్పుడు జరాసంధుఁడు మొదలగువారును జయింపఁబడిరి.
అప్పుడు సాల్వుఁడు సకలరాజులును వినుచుండఁగా ‘నేను
భూమియం దొక్కయాదవుఁడును లేకుండునట్లు చేయుదును.
నా పౌరుషమును జూడఁడవి ప్రతిజ్ఞగావించెను. ఇట్లా
మూఁడు ప్రతిజ్ఞగావించి ప్రతిదినము నొకపిడి కెఁడు పాంసువు
లను నొకమాటు లోఁగొనుచుఁ బ్రభుండుగు పశుపతిని
దేవుని నారాధించెను. అట్లు సంవత్సరముచేసి ముగియఁగా
నొకపట భగవంతుఁడగు నుమాపతి భగవద్వేషమునుబట్టి
మిక్కిలి సంతెసిల్లక యిరుచుక సంతసించి శరణాగతుఁడయిన

* కృష్ణుడు భూభారము దీర్చుటకై దుర్యోధనునకు భీమాదుల పరి
హాసములమున నవమానముఁబన్ని యంతరూరకుండెనని భావము.

యాసాల్వుని 'వరమువేడు'మని యానతిచ్చెను. వాడు
 దేవానురలకును మనుష్యులకును గంధర్వులకును నురళుల
 కును రిక్షస్సులకును, నభేద్యంబై కామగమనంబై యనువు
 లకు భయంకరమగు నొక విమానము వలయునని వేడెను.
 శివుడును నల్లె యని మయునికట్టి విమానమును నిర్మించి
 యిమ్మని యాజ్ఞాపించెను. అందు శత్రు పురంబుల జయించు
 దిట్టగాన యినుముతో సౌభాగ్య నెడి యొక పురమాను నిర్మించి
 సాల్వున కొనఁగెను. అట్లు కామగమనమై యంధకారము
 నకుఁ బట్టియి, యెవ్వరికిని జెనకరాకున్న యావిమానమును
 బడసి సాల్వుండు గృష్ణులుగావించిన వైరమును దలంచుకొని
 ద్వారకా పురమునకుఁ బోయెను. సాల్వుఁ డట్లుచని వెను
 పై న్యముచే నా పట్టనము నరికట్టి, యందలి యుపననములను
 నుద్యానవనములను నన్నింటిని మఱియు గోపురములను ద్వార
 ములను బ్రాసాదములను నట్టాలకములను బ్రత్యోభికలను
 విహారస్థానములను భగ్నముగావించెను. మఱియు మేటికి నమా
 నమునుండి శస్త్రములును, శిలలును వృక్షములును, విషుగు
 లును సర్పములును వర్షములుగాఁ గురిసెను. మఱి నడివా
 నలును గులకతాలును గురిసెను. పిదపఁ బ్రచండచుయిన
 నుడిగాలియు సుడిసెను. దానిచే దిక్కులన్నియు ధూళిగ్రమ్మి
 గానరాకుండెను. ఇట్లు సౌభముచే మిక్కిలి కలంపంబుచుఁ
 గృష్ణుని నగరం బాద్వారక త్రిపురములచే భూమియుం
 బోలె నించుకేని సుఖముగాంచదయ్యె. అంత మహాత్ముం
 డగు ప్రద్యుమ్నుడు తనప్రజలు బాధ నొందింపఁ బడుచు
 డుటనుజూచి మహారథుం డగువీరుడుగాన 'భయపడనల' నని

చెప్పి రథారూఢుడై సాల్వునిఁ దలపడెను. సాత్యకియుఁ
జారుదేష్టుఁడును సాంబుఁడును సక్రూరుఁడును దక్కినదమ్ము
లును హర్దిక్యఁడును భానువిందుఁడును గదుఁడును శుక సారణు
లును మఱియుఁ దక్కిన మేటివిలుకాండ్రును, రథయాథ
పతులును దక్కిన దశవాయువులును గవచములనుదాల్చి రథ
గజతురగపదాతులచేఁ రక్షితులై బయలువెడలిరి. అంత సాల్వు
సైనికులకును యదువులకును యుద్ధము సురలకును దేవతల
కునుఁబోలెఁ దుములమై గగురుఁబుట్టించుచుఁ బ్రసర్తింప
నాగెను. పిదప గుఱ్ఱేనుతుండు ప్రద్యుమ్నుఁ డాసాధపతి
యగు సాల్వుని మాయలచు తన దివ్యాస్త్ర ల చేతి,
సూర్యుండు రాత్రిచీట్లుఁబోలె, తుణమున నాశముగావించెను.
అంత బంగారు పింజలును నినుపమూతులును గలిగి చదు
నైన కణుపులుగల బాణము లిరుదియేనింటిని బ్రహ్మాగించి
సాల్వుని సేనాపతిని గాఢనేసెను. మఱి నూఱు బాణము
లచే సాల్వునిని, ఒక్కొక్క బాణముచే సైనికులను, బదేసి
బాణములచే సారథులను, మూడేసి బాణములచే వాహన
ములను, గొట్టెను. మిక్కిలి యదృశ్యమయిన యా పెనుకృత్య
మును మహాత్ముడగు ప్రద్యుమ్నుఁడు గావించినదిచూచి యిరు
దెగల సైనికులెల్లవారు సతనిని గొసియాడిరి. మయుని పే
రచితి నగుటంజేసి మాయామయమైన యావీమాన మిక్కి
చోటఁ బెక్కురూపములుగను మఱియాక్కచో నొక్కరూప
మునను, నొక్కయెడఁ గనబడుచును మఱియొక్క యెడఁ
గనబడకయు, నిట్లు పరులకెంతమాత్రము నిరూపించి తెలి
యుట మిక్కిలి కష్టముగా నుండెను. అదయొక్కచో భూమి

యందును నొక్కచో నాకాశమం దొకపర్వతశిఖరమునను,
 నొక్కయెడ జలమందును, నిట్లు కొఱవి గుండ్రముగాఁ నిప్పి
 నట్లు దిరుగుచు, నొక్కచోటను గుదురుగా నెలకొని యుండ
 దయ్యె. సాల్వఁడెందు సైనికులతోడను సౌధముతోడను
 గనుపట్టునో యాయావలన యదుసేనాపతులు బాణములను
 విడుచుచుండిరి. పరులు వైచినశరము లన్నియును సూర్యుం
 డునుబోలె నంటుటకు వేండ్రములై యాశీవిషములుంబోలె
 జెనకరానివై తనపురమును సైన్యమును బట్టి పీడించుచుం
 డఁగా నా సాల్వఁడేమియుఁ దోపకుండెను. నాల్వుని సేనా
 పతులు శస్త్రసమూహములచే యదువీరులు మిక్కిలియుఁ
 బీడితులై నను ములోకములను గెలువనుంకించుచున్న దిట్టలు
 గాన యుద్ధమందలి తమతమ నెలపులను, విడిచినవారుగా
 రయిరి సాల్వుని ముత్రిచుగు ద్యుమంతుఁడను వాఁడు
 ప్రద్యుమ్నుని యస్త్రములచే మిక్కిలియుఁ బీడితుఁడై దార
 సిలి యినుపగుదియఁగొని బలిమిమెఱసి యతనిని గొట్టెను.
 ఇట్లరిందముఁడా ప్రద్యుమ్నుఁడు నక్షత్రమున గదచేఁ గొట్టు
 వడి మూర్ఛనొందఁగా దారుకుని కొడుకియన యతనిసారథి
 యుద్ధధర్మముల నెఱింగినవాఁడుగాన యుద్ధభూమినుండి
 తొలఁగఁ గొనిపోయెను. అంతఁ బ్రద్యుమ్నుఁడు మాహా
 ర్తము సేపటికిఁ దెలివైది సారథింజూచి 'సూతా! అక్కటా!
 నన్ను యుద్ధమునుండి తొలఁగఁ దెచ్చితివే ! ఇది యెంతమా
 త్రము లెస్సగాదు చుమీ. యదువుల కులమునందుఁ బుట్టి
 నవాఁ డెనఁడుగాని, పిఱికిగుండెయగు నాసారథిచేత నిట్టి
 యపయశస్సు నొందింపఁబడిన నేనొక్కఁడుతప్ప మఱెవ్వఁడు

గాని, యుద్ధమునుండి వెనుదగిలి నట్లు విన్నదిలేదు. నేను నా తండ్రులగు గామకృష్ణులను సంధించితి నేని యట్లు ధర్మయు క్షంబగు యుద్ధమునుండి తొలగి వచ్చినవాడను గాన, వార డుగఁగా నేది తగినదని చెప్పఁగలను. మఱియు నాయన్న డమ్మల భార్యలు యుద్ధమం దట చెడివెన్నిచ్చిన నన్నఁగూర్చి నవ్వుచు నెట్లు గేరడములు చెప్పకొనరు? తప్పక చెప్పు కొందురే! వీరా! వారేకాదు. మఱి తక్కినవారు నెట్లు చెప్పరు? అనెను. అందులకు సాధి 'ఆయుష్మాతా! ప్రభూ నేను యుద్ధధర్మమును దెలిసియే యిట్లుచేసితిని గాని తెలియక కాదు. రథికుని సంకటమునఁ జిక్కినపుడు సారథియు, సారథి నట్టియెడ రథికుఁడును గాపాడవలయును. ఇది ధర్మముగదా! ఇది తెలిసియే నేను నీవు పరులచేఁ దాకువడి గదచేఁ గొట్టు వడి మూర్ఛితుండ వయితి నని రణభూమినుండి తొలగఁదెచ్చితి' ననెను.

ఇది డెబ్బదిహాఠవ యధ్యాయము.

—◆— కృష్ణుఁడు సాత్త్విక వధించుట. —◆—

అంత నాప్రమ్యముఁడు జలముల నాచమించి కవచముఁ దొడిగి విలుదాల్చి సారథితో 'నన్ను ద్యుమంతుఁడున్న చక్కికఁ గొంపొమ్ము' అని యానతిచ్చెను. ప్రమ్యముఁడు తనసైన్య ములను దుప్పలఁ దూల్చుచున్న ద్యుమంతుని నడ్డగించి నవ్వుచు నెనిమిదినారాచములఁ గాడ నేసెను. మఱి నాలుగు బాణ ములచేఁ దురగములను నొక్క బాణముచే సూతునిని రెంటిచే విగతినిని గేతువును మఱియొక్క బాణముచే ద్యుమంతుని శిర

మును ద్రుంచెను. గదుఁడు సాత్యకి సాంబుఁడు మొదలగు వారు సౌభపతియగు సాల్వునిబలములను దునిమి తూటాడిరి. సౌభములోనివా రిందఱును గుత్తుకలుతెగి సముద్రమునం బడిరి. ఇట్లు యదువులును సాల్వులును నొంకొరులను గొట్టుచునుండఁగా నాయుద్ధ మిరువదియేడురాత్రులు తుములమై మిక్కిలి వేండ్రముగా జరిగెను. కృష్ణుఁడు ధర్మరాజు పిలీపింపఁగా నింద్రప్రస్థమునకుఁ బోయియుండి రాజసూయము నెఱవేటి శిశుపాలుఁడు హతుఁడయినపిదపఁ గురువృద్ధులగు భీష్మాదులను మునులను గుంతిని నాయమపుత్రులను వీడుకొని మిక్కిలి ఘోరములయిన నిమిత్తములను గాంచుచు ద్వారకాపురమునకుఁబోయెను. అతిఁడు ధర్మరాజాదులతో 'నేను మాయన్న బలభద్రునితోడ నిక్కడకు వచ్చితిని. కనుక శిశుపాలుని పక్షముహారగు రాజులు తప్పక నాపట్టనమును ముట్టడించి నలంతురు. కాననామెద' ననిచెప్పి వచ్చెను. అంత నంతం డాయుద్ధమునుగాంచి బలరామునిఁ బురరక్షణమునందు నియమించి సౌభమును నాల్వ రాజును జూచి దారుకునితో 'నారథీ! నారథమును సాల్వుని దగ్గఱకు బిగ్గరఁ గొనిపోయి. ఈ సౌభరాజు మాయావికాన వీనితో యుద్ధము సేయవలయును' అనెను. అది విని దారుకుఁడు రథమునందుఁ గూర్చుండి దానిని వేగతోలెను. ఇరు దెగలవారును గరుడధ్వజంబున వెలుంగుచున్న రూరథమును గృష్ణుఁ డారోహింపఁగాఁ జూచిరి. సాల్వుఁడును దన బలములును దళపతులును దఱచుగా హతులుగాఁగా, నంతఁ గృష్ణునిఁగాంచి బెట్టిదముగా మ్రోగుచున్న శక్తిని. నా

యుద్ధమునఁ గృష్ణపారథియగు దారుకునివైఁ బ్రయోగించెను.
 ఆ శక్తియు నాకాశంబునఁ బెనుపిడుగుంబోలె నతివేగంబున
 దిక్కులనెల్ల వెలింగించుచు వచ్చుచుండఁగాఁ గృష్ణుఁడు బాణ
 ములచే నూలుపఱియలుగాఁ ద్రుంచెను. మఱియు నా
 సాల్వునిఁ బదియూలు బాణములఁగాఁడనేసి యంతరిక్షమునఁ
 దిరుగుచున్న యాసౌభమును, సూర్యుం డాకాశమును వన
 కిరణములచేతనుంబోలె, శరసమూహములచేత గ్రుచ్చినవాఁ
 డయ్యె. సాల్వుఁడు కృష్ణుని శ్వాగ్ధనువుతోఁగూడిన యెడమ
 చేతిని గాఁడనేయఁగా నా హస్తమునుండి శ్వాగ్ధము క్రిందఁ
 బడెను. అది యొక అదృతముగా నుండెను. అప్పుడు దానిని
 జూచుచున్న భూతములు బిట్టుగా హాహాకారము గావించెను.
 సాల్వరాజును బిగ్గర నార్చి జనార్దనునిఁ జూచి 'మూఢా!
 మేమందఱును జూచుచుండఁగా నూచెలికాఁడగు శిశుపాలుని
 భార్యను నపహరించుకొని పోయితివి. మఱి యామానెచ్చెలి
 నేమఱియుండఁగా సభామధ్యమునఁ బట్టి గూల్చితివి. ఇట్లు
 గావించి యెందును నన్ను గెలువ నెవరికిఁ దరముగాదని యెన్ని
 విష్ట్రవీఁగుచున్న నిన్ను నిదిగో, వాఁడిబాణముల నా యెదుర
 నిలుతువేని, మరలిరానిగతికి మృత్యువునకుఁ బంపెదను.
 జూడు' మనెను. శృష్ణుఁడు—'మందా! ఊరక ప్రేలుచు
 న్నావు. కాని దగ్గఱ మూఁడియున్న మృత్యువు నెఱుంగవు.
 శూరులు తమ మగతనమును జూపుదురేకాని పెక్కులు వద
 రుటలేదు' అనిపలికి బెడిదంబగు వేగముగల గదగొని
 మిక్కిలి క్రుద్ధుఁడై సాల్వుని జత్రువునఁ గొట్టెను. వాఁడు
 నెత్తురు గ్రక్కుచు బిట్టు వడఁకెను. కృష్ణుఁ డాగదను

దిగుచుకొనఁగానే సాల్వఁడంతర్నితఁడయ్యెను. అంత
 నొకముహూర్తమున కొకపురుషుఁడువచ్చి హరికి శిరము
 వంచి ప్రణమిల్లి 'దేవకిపంపఁగా దేవరకడకు వచ్చితి'నని
 యేడ్చుచు మఱియు 'కృష్ణా! కృష్ణా! మహాబాహూ! పితృ
 వత్సలా! నీ తండ్రిని సాల్వఁడు, పశువును జంపువాఁడు
 పశువులుంబోలె, గట్టి కొంపోయినాఁడు' అనెను. ఆ విప్రియ
 మును విని కృష్ణుఁడు మనుష్యస్వభావము నూఁదియుండుట
 వలన, మనంబు దిటదూలి జాలి పయికొన నెఱుఁగమునఁ
 బ్రాకృతునింబోలె దనలో 'మాయన్న రాముని సురానురు
 లకును గెలువ నలవిగాదు. మఱియు నతఁడు తొఱుపాటు
 లేక యెచ్చరికతోడనే యున్నవాఁడు. అట్టివానిని మిక్కిలి
 యల్పుఁడగు సాల్వఁడెట్లు గెలిచి నాతండ్రిని గొంపోయి
 నాఁడు? విధి మిక్కిలి బలీయమైనది చుమీ' యని యిట్లను
 కొనుచుండఁగా సాల్వఁడు వసుదేవునిఁ దీసికొనివచ్చి నిలిచి
 యా కృష్ణునితో 'వీఁడుగో నిన్నుఁగన్నతండ్రి. వీనికొఱకే
 కదా నీ విందుజీవించియుండుట. నీవు చూచుచుండఁగానే
 వీనిని వధించెదను. సమర్థుఁడవయితేని మూఢా! వీనిని
 గావుము చూతము' అనెను. ఇట్లామాయావి బిట్టదల్చి
 యా వసుదేవుని శిరమును ఖడ్గముచేఁ దెగనఱికి దానిని
 జేకొని యాకాశమున నున్న సౌభమును బ్రవేశించెను.
 కృష్ణుఁడు తన జనులయందు మిక్కిలి యాసక్తుఁడగుటంజేసి
 యంత ముహూర్తముసేపు దన యసాధారణ సర్వజ్ఞత్వము
 నుడిగి మానుషస్వభావమునందుఁ మునింగినవాఁడై యుండి
 యంత మహానుభావుండు గావున నది మయుండు సాల్వన

కుపదేశించిన యా సురియను మాయను సాల్వఁడు పంపెనని తెలిసినవాఁ డయ్యెను. అట్లు తెలిసినపుడే యతఁ డా యుద్ధ రంగమున చూతెనుగాని తండ్రి కలేటరమునుగాని, కలగని లేచినవాఁడు కలలోని పదార్థములంబోలె, గానఁడయ్యె. కాని, యాకాశమునందుఁ దిరుగుచున్న సౌధములోఁ గూర్చున్న యా శత్రుని సాల్వనిఁగాంచి చంప నున్మత్తుం డయ్యెను. రాజర్షి ! ఋషులు గొందఱు పూర్వాపరములను సరిగాఁ గలయఁగూర్చి చింతింపక యిట్లు పలికెదరు. * తమ పలుకు లొండొంటికి విరుద్ధములై యుండుటను వారు నిలం పరు. ఇది నిజము. † శోకమోహములు గాని, స్నేహము

* ఇటభావ మేమనఁగా—శ్రీకృష్ణుఁడు రాజసూయమునకు రాము నితోఁ గూడి పోలేడు. ఏలన 'సంకర్షణ మనుజ్ఞాప్య' అని మున్నె రాముని విడుకొని పోయినట్లు చెప్పఁబడియున్నది. ఇంద్రప్రస్థమునకుఁ గృష్ణుఁడు పోయియున్నపుడు సాల్వఁడు ద్వారకపై నెత్తి పోలేడు. ఏలన కామ్యకవనమం దున్న పాండవులతోఁ గృష్ణుఁడు 'నేను సాల్వతోడి యుద్ధమునఁ దగిలియుండినందున మీ జూదమును దెలియనయితి'నని వారి కూఱడిలఁ బలికెనని వ్యాసులు చెప్పియున్నారు. కాన పూర్వో త్తరముల నిరయక యిట్లు, రామునితోఁ గూడ నింద్రప్రస్థమునకుఁ బోయె ననియుఁ గృష్ణుఁడక్కడఁ బోయియున్నపుడు సాల్వఁడు చండైతననియు విరుద్ధములు గొందఱు ఋషులు పలికెదరని యాశయము.

† 'మనస్సు చాలి'నాడని శోకమును 'మనుష్యస్వభావము నొంది నా'డని మోహమును 'జాలిగొని నెయ్యమున' కని స్నేహమును దుర్నిమి తములను గని 'తప్పక నా పట్టణమును మట్టడించి నలఁతు' రని భయ మును 'చేతనుండి శార్దూల క్రిందఁబడె'నని యజ్ఞానసంభవము జెప్పిరి.

గాని, యజ్ఞానమువలనఁ గలుగునట్టి భయముగాని యెక్కడ !
 అఖండములగు జ్ఞానవిజ్ఞానములును నైశ్వర్యమునుగల పర
 మాత్ముఁ డెక్కడ ! బౌరా ! ఎవ్వని పదారవిదములను సేవిం
 చుటవలనఁ బరమాత్మోపాసన మూర్జితమై యనాఁగానున్న
 దేహాత్మ భ్రాంతిమొదలగు పిశాచములను దూలించునో,
 మఱియు నట్టి యుపాసకు లనంతమై యుపహతి పాపత్వాది
 గుణాప్తకలక్షణమైన యైశ్వర్యమును బడయుదురో, యట్టి
 పరముసికి, సత్పురుషులకు గణియగువానికి మోహమెక్కడిది?
 * ఆ సాల్వుఁడు శస్త్రసమూహములచేఁ బ్రసరించుచుండఁగా
 నమోఘ పరాక్రముండగు శౌరి వాసిశోఁబోరాఁడు వాని
 కవచమును ధనువును దునిమి, శిరోమణిని ద్రెంచి, వాని
 సౌభమును గదచేత భగ్నము గావించెను. అట్లు కృష్ణుఁడు
 ప్రయోగించిన గదచే నా సౌభమును వేయిదునియలయి
 నీటం బడియెను. అంత సాల్వుఁ డాసౌభమును విడిచి
 భూతలమున నిలిచి గదనెత్తికొని వేగమచ్యుతునిపైఁ గాటు
 తెంచెను. అట్లడరుచున్న వానిబాహువును, బాహు
 పురితోఁ గూడినదానిని, భల్లముతోఁ ద్రుంచి యంత సాల్వుని
 వధించుటకై యద్భుతంబై ప్రలయార్కనింబోని చక్ర
 మును జేతందాల్చి సూర్యునితోఁగూడిన యుదయపర్వతము

గదా. జ్ఞానవిజ్ఞానము అఖండముగాఁగల పరమాత్మునికి నివియెల్లఁ గలు
 గుట సంగతమని యిటచెప్పుట తెలియునది.

* ఇదియే యథార్థముగాఁ జరిగిన విషయమని పూర్వమతములను
 ఖండించి ప్రతిపాదించుట తెలియునది.

వలెఁ బ్రకాశించెను. ఆ హరి మిక్కిలియు మాయకాఁ
డగు నా సాల్వుని శిరమును గిరీటకుండలయుక్తమగుదానిని,
ఇంద్రుఁడు వజ్రాక్షుధముచేత వృత్రుని శిరమునుంబోలె,
ద్రుంచినవాఁడయ్యె. అప్పుడు మనుజు లందఱును హాహా
కారములు గావించిరి. అస్థివాపాత్ముఁడు గూలఁగా, నాసౌభ
మును గదచేత హతముగాఁగా, నపుడు దేవగణములు దేవ
దుందుభులను మొరయించిరి. సఖులయిన యా శిశుపాలా
దులకు నుపకారము సేయుటకై దంతవక్త్రుఁడు కోపమునఁ
గృష్ణునివై నెత్తినచ్చెను.

ఇది డెబ్బదియేడవ యధ్యాయము.

—●—●—● కృష్ణుఁడు దంతవక్త్రుని వధించుట. —●—●—●

శిశుపాలుఁడును సాల్వుఁడును దుర్జ్మతియగు పౌండ్రకుఁ
డును బరలోకగతులుకాఁగా వారికిఁ బరోక్షమునఁ దన చెలి
మిని గావించువాఁడై దంతవక్త్రుఁడు మిక్కిలియుఁ గ్రోధంబు
గొని తా నొక్కండును బదాతియై గదకేలఁబూసి యడు
గులఁ బుడమి గ్రక్కవల్పుచు మహాసత్త్వంజై పయినెత్తి
వచ్చెను. పాఁడట్లు పయి నడరుచుండుటనుజూచి కృష్ణుండు
సత్త్వరుంజై గదనుగొని సముద్రము చెలియలికట్టను గుప్పించి
పచ్చునట్లు రథమునుండి గొబ్బునదూకి పయికొనివచ్చెను.
ఆకారూఢుఁడగు దంతవక్త్రుఁడును గదనెత్తికొని దుర్జ్మదుంజై
ముకుందునిజూచి 'భాగ్యము భాగ్యము ! నీ విప్పుడు నా
భాగ్యవశమునఁ గంటఁబడితివి. కృష్ణా ! నీవు నాకు మేన
మామకొడుకవు కాని, నా మిత్రులకు ద్రోహివి ! మఱియు

నన్నుఁజంప నువ్విష్టారుచున్న వాఁడవు. మందా ! కాఁబట్టి
 వజ్రకల్పంబైన యీ గదచేతఁ బొరిపుచ్చెదను జూడుము.
 అట్లుచేసి యంత నిపుడే నామిత్రుల ఋణమును మిత్రవత్స
 లుండను గాన నీఁగికొనెదను. నీవు బంధుఁడవుగాని, దేహ
 మునందుఁ జరించుచున్న వ్యాధియుంబోలె బంధురూపుండవై
 చరించుచున్న పగవాడవు. కాన నిన్నుఁజంపి చెడుగు తీర్పు
 కొనెదను' అని యిట్లు పరుసని వాక్యముల దంతవక్త్రుఁడు,
 మునికోలలచేత నేనుంగునుఁ బోలె నొప్పించుచు, గదంగొని
 యాతని తలపయి నడిచి, సింహనాదము గావించెను. ఆ
 యదుకుల తిలకుఁడు గదచేత యుద్ధంబునఁ గొట్టువడియు
 నించుక చలింపఁడయ్యె. కృష్ణుండును వానిని మిక్కిలియుఁ
 బెద్దదియగు కౌమోదకియను గదచేత స్తనాంతరమునఁ
 గొట్టెను. పాఁడు హృదయమున బిట్టుగాఁ గొట్టువడుటయు
 నోటనుండి నెత్తురు గ్రమ్ముచు, వెండ్రుకలు విరియఁబాఱఁ
 గాలునేతులను జాఁచికొని యుసురువీడి నేలపయిం బడెను.
 అంత సమస్తములయిన భూతములును జూచుచుండఁగా,
 మున్ను శిశుపాల వధముఁందుంబోలె, నద్భుతమై మిక్కిలి
 నూత్నమైన యొకజ్యోతి వాసనుండి వెడలి కృష్ణునియం
 దావేశించెను. వాని తోఁబుట్టువయిన విదూరధుఁడు నన్న
 మరణమువలని శోకమునఁ దోఁగి నిట్టూర్పులువిడుచుచుఁ
 బలుకయు వాలునుగొని కృష్ణునిపై నడరవచ్చెను. అట్లు
 పయించుచున్న వానిని జూచి గృష్ణుఁడు మంగలకత్తిచుట్టు
 వాదరగాఁగల చక్రమును గొని కిరీటకుండలములతోఁ
 గూడిన వానిశిరసును ద్రుంచెను. ఇట్లు సౌభవిమానమును

సాల్వునిని దంతవక్త్రునిని విదూరధునిని మఱియు దుర్విషహు
లయిన యితరులనును హతులంగావించి, దేవతలును మను
ష్యులును స్తుతులుసేయుమానులును, సిద్ధులును, గంధర్వు
లును, విద్యాధరులును, మహోగగులును, అశ్వరసలును,
పితృగణములును, యక్షులును, గిన్నరులును, జారణులును దన
విజయము నెంతయుఁ బొగడుచుఁ గనుచునులు పయిని గురి
యుచుండ, యదుప్రవరులు బలసికొలువ నలంకృతమగు నిజ
పురమును బ్రవేశించిఁ వాడయ్యె. ఇట్లు యోగేశ్వరుండును జగ
దీశ్వరుండునగు భగవంతుఁడు కృష్ణుఁడు పశుదృష్టులగు మూఢు
లచేతఁ జరాసంధాదులచేత నిర్జితుఁడనియు జయించినాడ
నియుఁ దోచుచు డును గాని, నిర్జితుఁడు జయించుచున్నాఁ
డనుట భ్రాంతి; అజితుఁడేనై జయించుచున్నాఁడు నుండీ.

—•—•—• బలరాముని తీర్థయాత్రయు సూతవధాదులును. —•—•

కౌరవులు పాండవులతోడ యుద్ధమునకుఁ దొడంగుటనువిని
బలరాముఁ డిరుడెగిలినను మధ్యస్థుఁడుగాన తీర్థయాత్రా
మిషమున బయలు వెడలెనట; అతఁడు ప్రభాసమందుఁ
గ్రుంకి, యందు దేవతలను ఋదుషులను బితరులను మను
ష్యులను సంతృప్తులగావించి బ్రాహ్మణపరివేష్టితుఁడై
ప్రతిగ్వాహిని యగు సరస్వతీకిఁ బోయెను. అంతఁ
బృథూదాసుమును బిందుసరమును ద్రికూటమును సుదర్శన
మును విశాలమును బ్రహ్మతీర్థమును జక్రమును వ్రాచిని
సరస్వతిని యమునానదినెసి గంగానదిని ననుసరించియున్న
తీర్థములనును గ్రుంకి పిదప నైమిశమునకుఁ బోయెను.
అచట ఋషులు సత్రయాగము చేయుచుండిరి. దీర్ఘకాల

ముగా సత్రము గావించుచున్న మును లక్ష్మివచ్చిన యా బల
రామునిఁ గాంచి యభినందించి విధ్యుక్తముగాఁ బ్రణమిల్లి
లేచి యర్పించిరి. అతఁడు తన పరివారముతోఁ గూడ సర్వ
తుండై గూఁసనంబు గయికొని యట వ్యాసమహర్షి శిష్యుం
డగు రోమహర్షణుఁ డాసీనుడై యుండఁ గొంచెను. అట్లా
నూతుండు ప్రతిలోమజాతుండయ్యుఁ దనకు లేచి యెదు
రుకొనకయుఁ బ్రణామమును నంజలియుఁ గావింపకయు
నుండుటయే కాక యందున్న విప్రులకుఁ బెను నెత్తుగాఁ
గూర్చుండియుండుటనుం జూచి బలరాముఁడు మిక్కిలి కోపంబు
గొని 'ఈ ప్రతిలోమజాతుఁ డిదఱు విప్రులకును మఱియు
ధర్మచాలకుల మగు మాకును నెత్తుగాఁ గూర్చుండుట నెట్లు?
ఈ దుర్మతిని సధింపఁదగును. వీఁడు భగవంతుఁడగు వ్యాస
మహర్షికి శిష్యుడై వెక్కు లీతిహాసములను బురాణములను
ధర్మశాస్త్రముల నన్నిటిని బరిపూర్ణముగా సభగమించియు,
దాంతియు వినయమును లేక, యూరిక తిన్నఁ గాను బండి
తునిఁగాఁ దలఁచుకొనుచున్నాఁడు. ఇట్లు తెలిసియు మర
స్సును గెలువకున్న వీని యీచదువంతయు నీచునకుంబోలె
దోషమునకే కాని గుణమునకుఁ గావు. 'వీఁ డెట్లునునను
నీకేమి యందురా'? ధర్మాత్ములని పయికి వేషములు వేరికొను
వారి నవశ్యము చంపి తీసివలయును. అందులకే కదా నే
నీలోకమున నవతరించి యున్నవాఁడను. ఏలందురా? అట్టి
వారు మిక్కిలియుఁ బాపులు నుండి అనెను. అమృతహస్త
డింతవట్టు సెప్పి యసత్పురుషులను వధించుటను మానియున్న
వాఁడయ్యును నట్లు దప్పక జరుగవలసియున్న విధినిబట్టి నమ

ధృఢుగాన కుశాగ్రముగొని యా రోమహర్షణునిఁ జేత
 నున్న యా కుశచేత వ్రేసి చంపెను. అంత నచటి నును
 లండలును హాహాకారములు సేయుచు మనంబుల భేదంబు
 మల్లడింప బలభద్ర జేవునిం జూచి 'ప్రభూ! నీ వధర్మము
 గావించితివి. యిదునందనా! మే మీతినికి * బ్రహ్మసన
 మును, మా సత్రము ముగియునందాఁక దేహమునకు శ్రమ
 ములేక యుండునట్టి యాయువును నొసంగితిమి. ఇది తెలి
 యక నీవు బ్రహ్మహత్యనుబోని పాపమును జేసితివే. నీవు
 యోగేశ్వరుండవు గాని, కర్మవశ్యుండవు గామిచే బ్రహ్మణుని
 వధింపరాదనెడి యాచూష్యము (విధి) నయితము నీకు నియా
 మకిము గాదు. కాని లొకనావనా! ఈ బ్రహ్మహత్యకుఁ
 బ్రాయశ్చిత్తము ననుష్ఠింపుము. ఏలందునా? నీ కితిరులు
 పురికొలుపక నీయంతటనే దాని నాచరించితివేని లోకసంగ్ర
 హము గలుగును జుమి. శ్రేష్ఠుఁ డాచరించినదేకదా తిక్కన
 లోకులు నాచరింతురు' అనిరి. అందులకు రాముఁడు 'నేను
 లోకముల ననుగ్రహించు నిమిత్తము వసిమనకుఁ బ్రాయ
 శ్చిత్తము నాచరించెదను. ఇందులకు ముఖ్యమయిన ప్రాయ
 శ్చిత్త మేదియో యుచు దేశింపుఁడు. ఈ రోమహర్షణునకు దీక్షా
 యుష్యమును, బలమును, నిగ్రహియగటవమును, మఱియు
 నింకెద్ది మీకు కోరుదురో దానిని జెప్పుఁడు. దీనిసంతయు
 నా యాశ్చర్యశక్తిచే నాధింపెదను' అనెను. ఋషులు—
 "రామా! కుశాగ్రరూపంబగు నీ శస్త్రమునకును నీర్యమున

* పురాణపక్తయగు బ్రహ్మణునకు నియ్యదగినదియుఁ ప్రత్యుత్థాన
 మొకరికిఁ జేయ నక్కఱ లేనిదియు నయినది బ్రహ్మసన మనంబును.

కును నితని మృత్యువునకును మఱి 'మా సత్రము ముగియు
వఱకు దీర్ఘాయులై యుండు'మని మే మాడిన వచనము నకును
సత్యత్వముగలుగునట్లు గావింపుము' అనిరి. రాముడు 'తా నే
పుత్రుడుగా పుట్టించున్నాఁడని నదా వేదములు చెప్పెడిని.
*కాబట్టి యితని పుత్రుడు ఉగ్రశ్రవుడు మీకుఁ బురాణ
వక్తయగుఁ గాక ; నానికి నాయువు నింద్రియచాటచును
గలిగియుండుఁ గాక. ముని శ్రేష్ఠులారా ! మీ కేవిషయమునఁ
గోరికగలదో దానిని జెప్పుడు. బుధులారా ! పిదప బ్రహ్మ
దండమును గయికొని, తెలియకచేసిన నాకు, వేదశాస్త్రాను
సారముగఁ బాప పరిహారమును నాలోచించి విధింపుడు'
అనెను. అందులకు బుషులు, 'ఇల్వలుని కొడుకుఁపల్వలుఁ
డను నొక ఘోరదానవుడు పర్వపర్వమునను నెచ్చి మా
సత్రయాగమును జెఱుపుచున్నాడు. దాశార్హా ! నాఁడు
చీమునెత్తురులను మూత్ర పురీషములను, సుకామాంసము
లను గురియుచున్నాడు నీ వా పాపాశ్శునిఁ బొలిపుచ్చుము.
దాశార్హా ! అట్లుచేసిన మాకు గొప్పశుక్రావణము గావించు
టయగును పిదప మిక్కిలియు నహింసాది బ్రహ్మచర్యాది

* అగ్గోదజ్ఞాత్సంభవసి హృదయావధిజాయసే । ఆత్మై పుత్రనావాసి
సజ్జీశరదశ్శతమ్' ఇత్యాదులు వేదవచనము. పితయే పుత్రుడుగాఁ బుట్టు
నుగదా. రోమహర్షణుడు బ్రదుకమిచే తన యస్త్రమున అతని మృత్యు
వును సత్యమగుటయు, అతడు తన పుత్రునిరూపమున ఆయువు మొద
లయిన వానిని బడయుటచేత మనులవచనము సత్యమగుటయు, గలిగిం
చితి నని భావము. రోమహర్షణుడే యతనిపుత్రుడుగాన పుత్రరూప
మున నాయురాదు అతని కాయురాదులనియె తెలియునది.

వ్రతయు కుండవై తీర్థములందుఁ గ్రుంకుచుఁ బండ్రెండు
మాసములు భూమి ప్రదక్షిణముగాఁ దిరిగివచ్చితివేని పరి
శుద్ధుండ వగుదువు' అనెను.

ఇది డేబ్బదియెనిమిదవ యధ్యాయము.

—◆◆◆ బలరాముని యిల్వలవధ సును, దీర్ఘయాత్రయు. ◆◆◆—

శుకుండు.....'అంతఁ బర్వదినము రాఁగాఁ బ్రచండమైన
యొక భయంకరవాయువు భూళిగురియుచు దుర్గంధము
గొట్టుచు నలుగడల బిట్టు వీవనాగెను. అంత నాయజ్ఞ
శాలలయందు సమేధ్యమయంబగు వర్షమును నిల్వలుండు
గురియించెను. వాఁడును శూలముదాల్చి చూపజ్జెను. పెద్ద
దయిన కాయము గలిగి, విరిసిన కాటుక రాశివలె మిక్కిలియు
నలువై, కాంచినరాగివలె నెఱ్ఱని వెండ్రుకలును మీసలును
గడ్డమును దాల్చి వెనుఁగోటలచేతను నుగ్రమయిన బొమ
ముడిచేతను బెట్టిదమమున బలుమొగముతో వచ్చెను. వానిని
గాంచి, రాముండు శస్త్రసైన్యములను విదలించు ముసల
మును, దైత్యులనడంచిపుచ్చు హలమును, దలంచుకొనెను.
అవి తోడనే పొడకట్టి నలిచెను. అంత రాముండు నాగటి
కొనచేత నాకాశమునఁ జరించుచున్న యా పల్వులునిట్టి
తిగిచికొని, ముసలముతో నా బ్రాహ్మద్రోహిని నెత్తిమీఁద
నడిచెను. వాఁడును నెత్తితుత్తుమురై నెత్తురులు గ్రుక్కుచు,
బిట్టుగా నార్తధ్వని గావించుచు గైరికధాతువులచే నెఱ్ఱ
నగు పర్వతము వజ్రముచేతఁ గొట్టువడి పడునట్లు నేలం
గూలెను. మును లందులకు రాముని మిక్కిలియు స్తుతించి,

యమోఘములయిన యాశీర్వాదము లొసంగి, వృత్తునిఁ
జంపిన యింద్రునికి దేవతలుంబోలె, నమృతాభాగునికి స్నానము
గావించిరి. అంత వారతనికి సిరిదొలంకుచు నెప్పుడును
వాడని తామరలుగల వై జయంతి యను మాలికను దివ్యము
లయిన రెండు వస్త్రములను, దివ్యములగు నాభరణముల
నును నొసంగిరి. అంత వారలచేత ననుజ్ఞ వడసి రాముండు
బ్రాహ్మణులంగూడి కౌశికీ నదికిఁబోయి యంగుఁగ్రుంకి పిదప
సరయునది పుట్టిన సరోవరమునకుఁ బోయెను. తర్వాత
నాసరయువు గట్టవెంబడినే ప్రయాగమునకుఁబోయి స్నానము
చేసి దేవాదులకు సంతర్పణములు గావించి పులహాశ్రమము
నకుఁ బోయెను. పిదప గోమతియందును గండకియందును
విశాళయందును గ్రుంకి శోణనదయందు స్నానముచేసి గయకుఁ
బోయి పితృతర్పణములు విడిచి గంగాసాగరసంగమమునకుం
జని మునుకలిడి మహేంద్రపర్వతమునఁ బరశురామునిఁగాంచి
యభివాదనముచేసి సప్తగోవావరిని వేణిని పంపానదిని భీమ
రధిని జలకమాడి, కుమారస్వామినిఁగాంచి యంత శివుని
కాలయంబయిన శ్రీశైలమునకుఁ బోయెను. అంత సతఁడు
ద్రవిడదేశమందు మహాపుణ్యంబయిన వేంకటాచలమును
దర్శించి, పిదపఁ గామకోటిని, గాంచీపురిని, నదీలలామంబగు
కావేరిని, హరిసన్నిహితుఁడయియుండు మహాపుణ్యక్షేత్రం
బగు శ్రీరంగమును విష్ణుక్షేత్రమగు వనగిరిని, దక్షిణమధు
రను జూచుచుంబోయి మహాపాతకములను నాశముసేయు
నట్టి సముద్రసేతువును జేరెను. అచట నాహలాయుధుఁడు
బ్రాహ్మణులకుఁ బదిపేలు ధేనువులు దానముచేసెను. అంతఁ

గృతమాలమును దామ్రపర్ణిని గులపర్వతంబగు మల
యమును గాంచి యం దాసీనుండై యున్న యగస్త్యునికి
మ్రొక్కి నమస్కరించి యభివాదనము చేసి యతం డొసం
గిన యాశీర్వాచనములను గయింపని యనుజ్ఞనొంది దక్షిణ
సముద్రమునకుఁ బోయెను. అచట నతఁడు కన్యాకుమారి
యనెడి దుర్గాదేవిని దర్శించి యంత ననంతపుణ్యమును జేరి
యుత్తమంబగు పంచాప్సరసమున విష్ణువు సన్నిహితంబై
యుండు దాన మునిగి యందుఁ బదివేలగోవులను దానము
చేసెను. అంత నమ్మహాత్ముఁడు కేరళమునకును శతనర్తకిము
నకును బిదప ధూర్జటి సన్నిహితఁడయి యుండు గోకర్ణ
మనెడి శివక్షేత్రమునకుం జనెను. పిదప ద్వీపమునం దున్న
యార్కాదేవినిగాంచి శూర్పరమునకుఁ బోయి తాపి,
ప్రయోష్ణి, నిర్వింశ్యలను తీర్థములందుఁ గ్రుంకి యంత నండ
కావనమును బ్రవేశించి నర్తకకుఁబోయెను. దానితీరమందు
మాహిషతీపురము విలసిల్లును. పిదప మనుక్షీర్ణమందు స్నాన
ముచేసి మగల బ్రభాసతీర్థమునకు వచ్చెను. అట బ్రాహ్మ
ణులు కౌంఠచూండవయ్యుమన సమస్తగాజులను హతు
లయి రని చెప్పుచుండఁగావిని భూమికే భారము తీసినదని
తలచెను. ఆ యదునందనుఁడు భీమమర్యోధనులు యుద్ధ
మున గదలంగొని పోరాడుచుండుటను వారించి, వారి వినాశ
ముడువుటకు నచటికే బోయెను. యుధిష్ఠిరుఁడును నకుల
సహదేవులును గృష్ణార్జునులును నతినినిజుంచి యభివాదనము
చేసి 'ఇతఁ డేమిచెప్పఁగోర యిటువచ్చి నాఁడని సంశయించుచు
నేమియుఁ బలుకకుండెరి. అతఁడా భీమమర్యోధను లిరువు

రును సంరంభించి యొండొరులం గైవంగోరి, గదాపాణులై
 విచిత్రములగు మండలములం దిరుగుచు నుండుటను గాంచి
 వారితో 'రాజా ! దుర్యోధనా ! వృకోదరా ! మీరిరువు
 రును సమానబలులగు వీరులకు. మీలో నొకఁడు బల
 మునం దెక్కుడనియు మఱియొకఁడు నాదనయం దెక్కు
 డనియు నాకుఁ దోచుచున్నది. ఇట్లు మీరిరువురు సమాన
 వీర్యులై యుండుట మీలో నెవనికేసి విజయముగాని యది
 కాదేని యపజయముగాని కలుగునని చూపట్టదు. నుక
 మీ పోరు నిష్ఫలమే; కాన యుడుగుఁడు' అనెను. ఆ రాజ
 కుమారు లొకరినొక రాడిన దురుక్తులును, నొండొరులకుఁ
 గావించిన దుష్కార్యములను దలంచుకొనుఁ బరస్పరము బద్ధ
 వైరులై యుండుటం బట్టి యాబలుఁడు చెప్పినవాక్యమును
 గయికొన రయిరి. రాముఁడది దైవకృతమని తలంచుచు
 ద్వారవతికిఁబోయి సర్వసంపదల పెంపుసొంపారుచున్న యుగ్ర
 సేనాదులను జ్ఞాతులను గూడి యుండెను. అతఁడు మరల
 నైమిశమునకుఁ బోవఁగా, ఋషులు సకలవిరోధములు
 నివర్తించియున్న యాతనిచేఁ గ్రతువు సంగములతోఁగూడఁ
 గ్రతువుల నన్నింటిని జేయించిరి. అంత నా భగవంతుఁడు
 బలుఁడు వారలకు విభుండుగాన విశుద్ధంబగు విజ్ఞానమును
 (అనఁగా నాధారభూతుండగు పరమాత్మయందు విశ్వము
 నుండుటయు) దాను పిశ్వమంతయు వ్యాపించియుండుటయును
 నని సంశయాదిరహితంబగు జ్ఞానము నొసంగెను. అతఁడు
 పత్నింగూడి జ్ఞాతులగు బంధువులును నుహృదులును బరి
 వేష్టించియుండ నవభృథస్నానము గావించి మేలయిన వస్త్ర

ములం దొడిగి, చక్కఁగా నలంకృతుఁడై చంద్రుఁడు తన
చంద్రికచేతనుం బోలెఁ బ్రకాశించెను. బలశాలియు ననం
తుఁడును నప్రమేయుఁడును మాయా మనుష్యుండు నగు
నా బలుని కృత్యము లిటువంటి వనేకములు గలవు చుమీ!
అనంతుఁడును నద్భుతకర్తుండు నగు రాముని కృత్యముల
నెవ్వఁడు స్మరించునో, వినునో, పలుకునో, వాఁడు విష్ణువునకు
మిక్కిలి ప్రియుండగు చున్నాఁడు'

ఇది డెబ్బదితొమ్మిదవ యధ్యాయము.

—●●◆●●●●●●●◆●●●—
కుచేలోపాఖ్యానము.

రాజు—ప్రభూ! మహాత్మా! అనంతవీర్యుండును మహా
త్ముండునగు ముకుందుని వీర్యచరితములు మఱియు నేమేమి
గలవ్రా వానినెల్ల వినఁగోరుచున్నాను. బ్రాహ్మణోత్తమా!
విషయములంబడి త్రిమృగుచుండువాఁడైనను రసజ్ఞుఁడుగా
నుండునేని, యీ యుత్తమశ్లోకుని మేలికథల నొక్కచూలు
విన్నయెడలఁ జూలునని యుడుగువాఁడైనఁడు? ఆ యనంతుని
గుణములను గీర్తించు వాక్కే వాక్కు. అతని కైంకర్య
ములు గావించు హస్తమే హస్తము. స్థావర జంగమము
లందు వసించుచున్న యతనిని స్మరించు మనస్సే మనస్సు.
అతని పుణ్యకథలను విను చెవియే చెవి. చరాచరములు
రెండును శరీరము గాఁగల యతనిని మ్రొక్కు శిరమే శిరము.
అతనిఁ జూచు కన్నులే కన్నులు. విష్ణుదేవునియు నతనిభక్తు
లయు పాదజలములను నేవించునట్టి యంగములే యంగము'
లనెను. ఇట్లు పరీక్షిత్తుడుగఁగా భగవంతుఁడా శుకుఁడు

వాసుదేవుండగు భగవంతునియందు మనస్సు లయించినవాఁడయ్యెను. అతఁడు రాజుతో 'బ్రహ్మవిదులందు మిన్నయగు నొక బ్రాహ్మణుఁడు తొల్లి కృష్ణునకుఁ జెలికాఁడై యుండెను. అతని కంతరింత్రియ మగు మనస్సు ప్రశాంతమై బాహ్యేంద్రియము లెల్లఁ జయింపఁబడియుండుటవలన విషయములందెల్ల విరక్తి గలిగియుండెను. కాన యతఁడు దైవికముగా నేదిదొరకునో దానితోఁ గడువుఁ బ్రోచికొనుచు నుండెను. అతఁడు గృహస్థాశ్రమమున వర్తించుచుండెను. అతని పేరు కుచేలుఁడు. అతని భార్యయు నల్లు జితేంద్రియరాజై యుండెను గాన యేది దొరకినను బతికి వడ్డించి దానాఁటి మలమల నూడుచుండెను.' ఇట్లాయమ, యాఁటికిఁ దాళ నోపక దారిద్ర్యమున స్రుక్కుచు, వశకుచును, నోరెండు చుండ, నొకనాఁడు తన పతికడకుఁ బోయి యతనితో 'బ్రాహ్మణోత్తమా! దేవరకు నాహరి కృష్ణుఁడే చెలికాఁడు గదా. అతఁడో శ్రీయఃపతి; కాన, మన లేమిని బాపుట యతని కెంతపని. మఱి బ్రహ్మణ్యుఁడుగాన బ్రాహ్మణులకు మియం దావరము తప్పక చూడఁగలఁడు. అతఁడు ధర్మార్థ కామములనే కాక మోక్షమును గోరువారికిని శరణు చొరందగినవాఁడు. కాన నీకుఁ గేవల విత్తమేకాక నీ నోరెడి ముక్తిని నొసంగఁగలఁడు. నీ యభిప్రాయ మెట్లు దెలియు ననవలగు. అతఁడు జ్ఞానశక్త్యాది షాడ్గుణ్యపూర్ణుఁడు. పరత్వముచే నిన్నుఁ బాటింపఁడని తలఁపవలదు. నిరతిశయ సౌశీల్యమునుబట్టి సాత్త్వి తులకెల్ల మిన్న. అతని నొక్కనినే విశేషించి చెప్పనేల యందువా? అతఁడు మిముబోఁటిసాధువులకెల్లఁ బరమంబయిన

ప్రాప్యముచుఁడి ! పొందినచో నేమియుచ్చు నందురా? కుటుంబభరముచే మిక్కిలియు స్రుక్కుచున్న మీకుఁ బుష్కలముగా ధనము నొసంగఁగలఁడు. అతఁడిప్పుడు శత్రువిజయార్థమొక్కడకును బోలేదు. ద్వారవతియందే భోజనసృష్ట్యంధకుల కీశ్వరుండయిన యా ప్రభుఁడున్నాఁడు. కాఁబట్టి యతనికడకుఁ బోము. అతఁడు తన పాదకమలములను స్థరించిన పానికిఁ దిన్నయిన నిచ్చును. ఇంక నేదో యొకయర్థమును గోరి దూరమునుండి తన్ను భజింపవచ్చువారికి నభీష్టములనెల్ల నా జగద్గురుఁ డిచ్చుననుటను జెప్ప వలయునా' యనెను. ఇట్లు భార్య తన్ను మాటిమాటికిఁ బ్రార్థింపఁగా నా బ్రాహ్మణుఁడు మే త్తనివాఁడుగాన యియ్యకొని తనలో 'విత్తమేమియు దొరకకపోయినను, నా యుత్తమశ్లోకుని దర్శనము దొరికుచున్నది గదా ! ఇదియే నాకుఁ బరిమలాభము గదా' యని మనంబునఁ దలంచుకొనుచుఁ బోవుటకునిశ్చయించుకొన్న వాఁడయ్యె. అతఁడు తన పత్నింజూచి 'కల్యాణీ! మనయింటఁ గానుక కేమేని యున్నయెడల నిమ్ము' అనెను. ఆయమయు, బ్రాహ్మణులయిండ్లలో నడుకులను యాచించి నాలుగు పిడికెళ్లు దొరకఁగా వాని నొక చినిఁగిన చేలతునుక యందు ముడిచి కానుకగా భర్తకొనంగెను. ఆ బ్రాహ్మణోత్తమఁడు నాయడుకులనుగొని తనలోన 'కృష్ణుని సందర్శనము నా కెట్లుగలుగునో' యని చింతించుచు ద్వారకాపురము నకుఁ బోయెను. అతఁ డట్లుపోయి ద్వారవతింజేరి కాపలి సేనలున్న మూఁడు గుల్మములను గడచి మూఁడు కక్ష్యలను దాటి యంతఁ గృష్ణునివలె సంపత్తు మొదలగు గుణములచే

వఱలుచున్న యంధకులయు వృష్ణులయు గృహములనడుచు
 బెడఁగారుచున్న పదాఱువేల కృష్ణుని పత్నుల గృహములను
 దఱిసి, యందును మిక్కిలి సిరిదొలఁకుచున్న యొక గృహ
 మును, బ్రహ్మానందంబగు మోక్షసుఖము నొందినవాఁడు
 వై కుంతమునుంబోలె, బ్రవేశించెను. అప్పుడు కృష్ణుఁడు, రుక్మిణి
 దేవితోఁగూడఁ బర్యంకముపై నుండెను. అతఁ డతఁని దూర
 మునఁగాంచి దిగ్గనలేచి యెదురవచ్చి రెండుచేతులు సాఁచి
 ముదంబుపొదల నతనిని బిగియఁ గాఁగిలించికొనెను. తనకు
 గారాబుచెలికాఁ డయిన యీ బ్రాహ్మణఋషి యంగసంగము
 వలన మిక్కిలియుఁ జొక్కి యెంతయు సంతోషముపొంగ
 నా జలజాతేక్షుఁడు, కన్నులనుండి యానందబిందువులను
 గార్చెను. అంత నతనిని బర్యంకముపయి తానే యాసీనుం
 జేసి, తానే కానుకలుదెచ్చి సమర్పించి యతని పాదములం
 గడిగి యా పాదజలములను శిరసుపయిని లోకపావనుం డా
 భగవంతుఁడు దాల్చెను. పిదపఁ జందనమును నగురువును
 గుంకుమను గూర్చి మెదిచిన దివ్యగంధము నతనికి నలంది,
 గమగమ వాసనలు బుగులుకొను ధూపములొసఁగి, దీపముల
 నివాళించి, బలులను, మఱియుఁ దక్కిన పూజాసాధనములను
 నర్పించి, గోవును తాంబూలమును నివేదించి యంత
 స్వాగతం బడిగెను. దేహమంతయు ముటికి గ్రమ్మి, చిక్కియు
 న్రుక్కియు బీటనరములు పయికి నెరసి బెరసియున్న యా
 కుచేలునికి, రుక్మిణీదేవి చామరఁ బుచ్చుకొని వీచుచుఁ
 దక్కుంగల పరిచర్యలు గావించుచు నుండెను. అట్లు నిర్మల
 కీర్తియగు కృష్ణునిచేత నా యవధూత యతి ప్రీతితోడఁ

బూజితుం డగుటను జూచి, యంతఃపురమునం గలవారంద
 టును మిక్కిలి విస్మితులై 'వీడో యొక భిక్షుఁడు, అవ
 ధూత, సంపదమాలిన వాఁడు ; కాన లోకమునం దెల్లవారికి
 నిందితుఁడును నధముఁడు నైనవాఁడు. ఇట్టివాఁ డెక్కడ !
 ముల్లోకములకు గురుండును లక్ష్మీకి నివాసభూతుండు నగు
 కృష్ణుఁడెక్కడ ? అతఁడు తనతోడ మంచమునందున్న లక్ష్మీని
 సయితము విడిచి, వీసిన దనయన్ననుం టోలఁ గాఁగిలించి
 కొన్నాఁడే ! ఇతఁ డెట్టిపుణ్యము చేసెనో కదా' యని గుజ
 గుజలు పోయిరి. అంత నా యిరువురును దొల్లి తాము
 గురువునింట వాసము చేయునపుడు గావించిన యా ముద్దు
 ముచ్చటలనెల్ల నొకరికే లొకరు పట్టుకొని యిట్లు చెప్పుకొన
 సాగిరి. భగవంతుఁడు — 'బ్రాహ్మణోత్తమా ! నీవు గురువు
 నకు దక్షిణ నొసంగి * సమావర్తన కర్తముం గావించుకొని
 విడిచి వచ్చిన పిదప ధర్మములం దెలిసినవాఁడవు గావున నీకుఁ
 దగినభార్యను గ్రొత్తగాఁ బెండ్లియాడితివా ? ప్రాయశ్చ
 ముగా నీ చిత్తియు గృహధర్మములందున్నను గామముల
 చేతఁ గొట్టువడకయే యుండును. నీవు విద్వాంసుఁడవు గాన
 ధనములందును నీకంతగాఁ బ్రీతిలేదు. ఇది నాకుఁ దెలి
 యును జుమీ. కొండలు మనంబులు కామములచేతఁ
 గొట్టువడని వారై విష్ణుసంబంధియగు మాయనుండి—
 అనఁగా ననాదిప్రవృత్తిమగు ప్రకృతి సంబంధములనుండి—

* సమావర్తన మనఁగా వేదములను సాంగముగాను సఠిరస్కముగాను
 నధ్యయనము చేసినపిదపఁ గావించుకొను కర్మమునకు సమావర్తనమని
 పేరు.

విడివడు తలంపున బ్రహ్మావిద్యకు ! నంగముగా నిత్యనైమిత్తి
కాదులగు కర్తములను లోక సంగ్రహమును బట్టి నే నెల్ల
చేయుదునో యల్ల యాచరింతురు ; కాని విషయాభిలాషను
బట్టి కాదు. బ్రాహ్మణోత్తమా ! మనము గురుకులము
నందు నసించి యుంటిమే దానిని కలంచుకొందువా ? ఆ
గురుకులవాసమువలననే కదా ద్విజుఁడు షెలిసికొనననిన
దానిని (స్వపర యాథాత్మ్యమును) డేశిసికొని యజ్ఞానము
తుది నందుచున్నాఁడు. ఆ గురుకులవాసమే కదా ద్విజుఁడు
లకు నలయు సత్కర్తములనెల్ల నిరంకుష్టించుచు హేతు
భూతమయిన జ్ఞానము గలిగించుచున్నది. ఆ గురుకులమొక
యాశ్రమమగును. అందుండువారికి నాద్యంతయు నేనుం
బోలె గురుఁడు, జ్ఞానప్రదం డగుచున్నాఁడు. బ్రాహ్మ
ణోత్తమా ! ఈ లోకమందు సమస్తములనున విశ్వముల
యందును నాశ్రమములయందును, నెవడు గురురూపమున
నున్న నా యుపదేశ మాత్రముచేత సుఖముగా సుకార
మహర్థ వమును కరింతురో వారే పురుషార్థ కోవిదులు చుమీ.
సర్వభూతాత్మండ నగునేను గురుశుశ్రూషచేతఁ దుష్టి
నొందునట్లు పంచమహాయజ్ఞములచేతను, వంచి జాతి
చేతను తపముచేతను శమముచేతనుగాని దుష్టి నొందను
జుమీ. బ్రాహ్మణోత్తమా ! మనము గురువునింట వసించి
యుండఁగా గురువుభార్య యొకనాఁడు మనలను గల్గెలు
దెచ్చని పంపినది తెలంతువా ? అప్పు డకాలముగానున్నను
మనమిరువురమును మిక్కిలియుఁ బెద్దదియైన యొక మహా
రణ్యమును జొచ్చితిమి. అప్పుడు తీవ్రముగా గాలివాన

వచ్చెను. ఉఱుములు బెట్టిదముగా నుఱిమినవి. ప్రౌద్ధును
 గుంకెను. దిక్కులెల్లను జిమ్మచీకటి ముంచుకొనెను.
 అంతయును జలమయం బగుటచే నిది మిట్టపల్లమని
 తెలియ నలవిగాకుండెను. అట్లు జలమెల్లడఁ బ్రవా
 హమై పర్వయుండఁగా మనము బిట్టుగాలిచేతను జల
 ములచేతను నచట మిక్కిలియుఁ బీడితులమై దిక్కులు తెలి
 యక యొండొరుల చేతులు పట్టకొని యాతురులమై కట్టి
 యలుమోపు మోచికొనుచు నావనమందుఁ బరిభ్రమించి
 తిమి. ఇది యంతయుఁ దెలిసి మనగురువు సాందీపని సూర్యుఁ
 డుదయించిన పిదప శిష్యులమగు మనలను నాచార్యుండు
 గాన నలుగడల వెదకుచువచ్చి మనమాశురులై యుండు
 టను జూడలేదా? అట్లు చూచి, యతఁడు 'జౌరా! నా పుత్ర
 కులారా! ప్రాణులకెల్ల నాత్మ మిక్కిలియుఁ బ్రయమైనది.
 మీరు దానిసిగూడఁ బాటింపక నా యందే తాత్పర్యము
 చూపి నాకొఱ కిల్లు మిక్కిలియు దుఃఖతులయితిరి. పరిశుద్ధ
 భావముతో సర్వవిధముల గురువునకు నాత్మసమర్పణము
 చేయుట యనునింతియె మంచిశిష్యులు గురువునకుఁ జేయ
 వలసిన ప్రత్యుపకారము. ద్విశోత్తములారా! నేను మీ
 వలన మిక్కిలియు సంతసిల్లితిని. మీ కోర్కులన్నియు సఫ
 లములగుఁ గాక! మీరు నావలనఁ గలచిన వేదములెల్ల
 మీకిహమందును బరమందును సత్తువచెడక సార్థకములగుఁ
 గాక' యనెనుగదా. ఇట్టివి యనేకములు మనము గురు
 గృహమునం దుండఁగాఁ జేసినవి నీకుఁ దలంపునకు వచ్చునా?

గురువు ననుగ్రహముచేతఁ బూర్ణుడయిన నే పురుషుఁడు,
ముక్తికి నర్హుఁ డగుచున్నాఁడు' అనెను.

బ్రాహ్మణుఁడు—దేవదేవా ! జగద్గురూ ! సత్యకాముఁ
డగు నీతోఁగూడ గురుగ్రహమున వాసముగలిగినట్టి
మాకు నేది యొడఁగూడినవి గాకుండును ? అన్నియు నొడఁ
గూడినవే. వేదమయం బగు బ్రహ్మ మెవ్వనిదేహమో పురు
షార్థములకెల్ల నెవ్వఁడు పుట్టుచోటో యట్టిసీపు గురుకుల
మందు వాసముచేయుట పెద్దయు వేడబముగదే' యనెను.

ఇది యెనుబదియవ యధ్యాయము.

—●—●—● కుచేలోపాఖ్యానము. —●—●—●

అనుబంధము.

శ్రీశుకుఁడు— ఇట్లాహరి యా బ్రాహ్మణోత్తమునితో
ముచ్చటలు చెప్పికొనుచు సమస్తభూతముల మనోవ్యాపార
ములను దెలిసినవాఁడు గాన చిఱునవ్వు నవ్వుచు నాతనితో
'బ్రాహ్మణోత్తమా ! సీవు నాకుఁ గానుకయేమి నీ యింట
నుండి తెచ్చితివి ? భక్తులు నాకుఁ దెచ్చియిచ్చు కానుక
యణువంతయైనను బ్రేమంజేసి నా కది మిక్కిలియే యగును.
కానుక యిచ్చినది మిక్కిలియేయైనను, అభక్తులు తెచ్చి
యిచ్చినదేని, యదినాకు సంతోషము గలిగింపఁజాలదు.
పత్రముగాని పుష్పముగాని ఫలముగాని తోయముగాని పరి
శుద్ధాత్ముఁ డెవఁడేని నాకు భక్తిపూర్వకముగాఁ దెచ్చి కానుక
యొసఁగెనేని, నే ననుభవించుచున్నాను. అనెను. ఇట్లు
కృష్ణుఁ డడుగఁగా, నా బ్రాహ్మణుఁడు మిక్కిలియు సిగ్గునొంది.

2259. కుశేలుడు తెచ్చిన యదుకులను శ్రీ కృష్ణుఁ డారగించుట ;
రుక్మిణీదేవి మిక్కిలి వలదని వారింనుట.

తలవాంచి యా లక్ష్మీనాథునకు దాను దెచ్చిన చేరె డడుకు
 లను నొసంగిన వాఁడు గాఁడయ్యె. ఆ కృష్ణుఁడు సర్వభూత
 ముల యాత్మను దర్శించుకట్టివాఁడును సర్వసాక్షియు నగుటం
 జేసి యతఁడు వచ్చినందులకుఁ గారణమును బరిశీలించి తెలిసికొని
 తనలో 'వీఁడు తొల్లి లక్ష్మీకాముఁడై నన్ను భజింపకుండెను.
 పతివ్రత యగు తన యిల్లాలికే బ్రయము నేయంగోరి నా
 చెలికాఁడయిన యితఁడిట వచ్చినందున నితనికి నేను మను
 ష్యులకుఁ బడయరాని సంపదల నొసంగెదను' అని యిట్లు
 చింతించి యా భగవంతుఁ డా బ్రాహ్మణుని చింపితునియలఁ
 గట్టియున్న యడుకులను 'ఏమిది?' యనుచుఁ దానై 'పట్టి
 చేకొనెను. అట్లు చేకొని కుచేలునితో 'చెలీ! ఇది నాకుఁ
 గామకగాఁ దెచ్చినది గదా! నామది కెంతో సంతోషము
 గూర్చుచున్నది. నెచ్చెలీ! ఈ యడుకులు విశ్వశరీరకుం
 డగు నాకుఁ దృప్తి గావించుచున్నవి' యనుచు నాయడుకులం
 దొకపిడికెఁడు గొని భక్షించి రెండవపిడికెఁడు గయికొనెను.
 కాని యంతలో లక్ష్మీయగు రుక్మిణి త్వరపడి యా పరమ
 పురుషుని హస్తమును బట్టుకొని, వలదని వారించుచు సతనితో
 'పుణ్యాత్మా! ఈ యొక పిడికెఁడు గొన్నమాత్రనే పురుషునికి
 నిహమందుఁగాని పరమందుఁగాని నీ కెంతయు సంతసము
 గలుగునట్లుగా సకలమలయిన సంపదల వెంపు సొంపారుటకుఁ
 జూలు' ననెను. బ్రాహ్మణుఁ డా రేయి కృష్ణుని మందిర
 మున విసించియుండి నుఖముగా భుజించియుఁ బానీయములు
 ద్రావియుఁ దన్ను స్వర్గమందున్న వానిఁబోలె దలఁచెను.
 మఱునాఁడు తెల్లవాఱఁగాఁ గుచేలుని చెలికాఁడయిన యా

విశ్వభావనుఁడు కృష్ణుఁ డభినందించి యతనితోఁగూడఁ గొంత
వఱకు వెంటవచ్చి వందనముచేసి వీఁడుకొలుపఁగా నతఁడు
స్వగృహమునకుఁ బోయెను. ఆ బ్రాహ్మణుఁడు తన చెలి
కానివలన ధనమును బడయక పోయెను. మఱి కార్పణ్యము
చేత లజ్జితుండై తనంతట యాచింపను యాచింపఁడయ్యె.
అయినను మహాసీయుండగు భగవంతుని దర్శింపఁ గలిగినంత
మాత్రకే యూటటనొంది తన నెలవునకుఁ బోయెను.
అతఁడు తనలో 'బ్రహ్మణ్య దేవుండగు కృష్ణుఁడు బ్రహ్మ
కులము దెంత సాధువైయున్నాఁడో చూచినవాఁడ నయి
తిని. కాకేమి ; లక్ష్మీనే నక్షమునందుఁ దాల్చియుండునట్టి
దిట్ట దరిద్రతముఁడగు నన్ను బిగ్గఁ గొంగిలించుకొనెనే !
ఔరా ! ఆతని బ్రహ్మణ్యత నేమందును ! నిఱువేదను, మఱి
మిక్కిలి నాపిని. ఇట్టి నెక్కడ ? శ్రీనివాసుండగు కృష్ణుఁ
డెక్కడ ? అయినను నన్ను బ్రహ్మబంధుఁ డని తలఁచి రెండు
చేతులఁ గొంగిలించుకొన్నాఁడు. ఇంతమాత్రమూ ! తన
ప్రియురాలు రుక్మిణియున్న మంచముపయిని నన్ను వన
యన్నదమ్ములంబోలె గూర్చుండఁ బెట్టినాఁడే ! మఱి పయన
ముచే బడలియున్న నాకాతని పట్టమహిషి, చేత వింజానుర
గాని వీచినది ! ఇంతటితోఁ బోక యా భగవంతుఁడు తాను
దేవతలకు దేవుండయ్యను, విప్రులకు దేవుండయ్యను,
నన్ను దేవునివలెఁగొని యడుగులుపిసుకుట మొదలుగా
నత్యంతంబగు శుశ్రూషగావించి దేవునింబోలె బూజించె
గదే ! పాతాలమందును భూతలమునందును గల సకలము
లయిన సంపదలకును నణిమాదులగు సిద్ధులకును స్వర్గమోక్ష

ములకునుఁ గారణ మా భగవంతుని చరణార్చనమే, కాని
 వే తొందుగాదు. అయిన నా భగవంతుఁడు కారుణికుఁడు
 గావున నిఱుపేదయగు ననుబోటి వాఁడుధనమును బడ
 సినచో మీఁదుమిక్కిలి మల్లిలి విజ్ఞప్తిగఁచుఁ దన్ను
 స్మరింపఁడని శిలఁచి నాకు నవ్వారిగా ధనములొసఁగఁడయ్యె
 నని యిట్లా భగవంతుని గుణము ననుచింతనము సేయుచు
 నుప్పొంగుచు బ్రబోయి తన గృహము దాపుచేరెను అయిన
 నచటఁ దన మనుషటి గుడిసెలేదు. మఱి సూర్య చంద్రా
 గ్నులుంబోలెఁ దేజరిల్లుచున్న విమానములు నలుగడల
 నావరించి యుండెను. మఱియునందుఁ గొల కొలనుని
 కూయుచున్న పలుఁగులు నెలుఁగులచేఁ జప్పుమగొను
 చుండు విచిత్రములగు నుపదనములును నుద్యానములును,
 వానియందు విరికియున్న నిలువలు దామరలు చెంగులువలు
 నల్లగలువలు మొదలగునవి దురికించు కొలఁకుల జల
 ములును, జెలువు చూపుచుండెను. మఱి యందుఁ బురుషు
 లును లేడి జెఱుకుఁగన్నుఁగలఁ జెఱుకొత్తు పడఁతులును
 జక్కఁగా నలంకృతలై వెలయుచుండెరి. వానిని జూచి
 కుచేలుఁడు ' ఇది యేమి? ఎవ్వనిచోటు? అట్టివాఁడు దా
 నిట్టిది యెట్లయ్యె? ' యని యిట్లే మేమో తలపోయు
 చుండఁగా నపుడు దేవతలుంబోలెఁ దేజరిల్లుచున్న పురు
 షులును స్త్రీలును, గీతములును వాద్యములును మిక్కిలి
 బోరుకొన గతనిని రాఁబట్టుకొనిరి. ఆతని యిల్లాలు
 దనపతి వచ్చెననివిని ప్రీతియను నుబ్బును బొంగార
 సంబరమున లక్ష్మీ తామరయింటనుండి వెడలునట్లు గృహము

నుండి వేగ వెడలివచ్చెను. ఆ పతివ్రత తన పతినిజూచి
 మక్కువ పిక్కటిల్లుటంజేసి యుత్కంఠదీపింపఁ, గన్నుల
 నానందాశ్రులు చిప్పిలఁ గన్నంగవ మొగిచి, బుద్ధిచేత
 సతనికి మ్రొక్కి మనంబునఁ గౌఁగిలించుకొనెను. అతఁడు
 తనపత్ని బంగారుకానులదండలు మెడలం దాల్చియున్న దాసి
 కలనడుమ వెలుంగుచు విమానమునందున్న దేవతాస్త్రీయుం
 ఖోలెఁ దేజరిల్లుచుండుటనుజూచి యెంతయు విస్మయము
 నొందినపాఁడయ్యె అతఁడును బ్రీతుండై యా పూవుం
 ఖోడినిగూడి నిజమందిరమును బ్రవేశించెను. అది నూలు
 మణి స్తంభములతోఁగూడి మహేంద్రుని మందిరమువలె
 నందము గులుకుచుండెను. అందలిశయ్యాలు, పాలనురుఁ
 గుంఖోలెఁ గడుఁడెల్లనై యుల్లసిలుచుండెను. దంతము
 చేతను బంగారుచేతను జేయంబడిన పరికరములతో నందలి
 పర్యంకిములు వెలయుచుండెను. అందలి చామరలను వీసిన
 లును బంగారు కాడల బెడఁగారుచుండెను. అందుఁ
 గల యాసనమును బంగారుచాయములై మొత్తని పులు
 గణిగియుండెను. మేలుకట్లు ముత్తైపునండల జాలరులుగలిగి
 మిక్కిలి కాంతి గులుకుచుండెను. అచ్చములయిన పటికపు
 తాలచేతను బెద్దపచ్చలచేతను రచితములయిన గోడలయందు
 వెలుంగుచున్న రత్నదీపములను నందుమెలఁగుచున్న లలనా
 రత్నములను గాంచి మఱి యందుసమస్తసంపదల సమృద్ధు
 లనుం జూచి మనంబు చలింపక తనక ట్లాకస్తికముగాఁ
 గలిగిన సిరివెంపును గూర్చి యిట్లని తనలో వితర్కిం
 చెను. 'నేనో యీ జన్మమున దరిద్రుఁడను. ఇప్పుడేకాదు ;

మఱి యెప్పటికిని జన్తాంతరమునను నిర్భాగ్యుడను. ఇట్టి
నాకు నిట్టి వెంపుసాంపు గలుగుటకు హేతువు మహావిభూతి
యగు నా యదూత్తముని దర్శనము చేతనే కాక మఱొక్క
టిచే నలవడుట యెంతమాత్రమును బానఁగనేరదు. ఆ
భగవంతుఁడు బహు భోగయుక్తుఁడు ; కాన తన్ను యా
చించువానికి బహుభాగ్యములనయినను, * దా నిచ్చుటను
జెప్పకయె, వారి మఱుఁగుననే, యిచ్చుచున్నాఁడు. ఎట్లనఁ
బర్జన్యుఁ డొకప్పుడు మిక్కిలి వానగురిసినను వానిని గొంచె
ముగానే తలంచుచు నందఱును బరుండియుండఁగా రాత్రి
యందు నులుమక వారి మఱుఁగుననే వర్షించుచున్నాఁడు.
అట్లు దాశార్హులకెల్ల మిన్నయగు నితడును సేవకు లర్పిం
చునది యల్పమైనను గొప్పగానే తలంచుచుఁ గోరిన
వానికిఁ గోరిన యర్థములను మఱుఁగుననే కురియుచున్నాఁడు.
మఱియు నా భగవంతుఁడు దానిచ్చిన యైశ్వర్యము మిక్కిలి
గొప్పదయ్యును దానిని మిక్కిలియల్పముగా నెంచుచున్నాఁడు.
భక్తుఁడు తనకు సమర్పించినది యల్పమైనను దానిని బెద్దసేయు
చున్నాఁడు కాకేమి! నేను గానుక దెచ్చిన యడుకులను
నొక్క పిడికెఁడును సమహాత్తుఁడు ప్రీతి గడలుకొనఁ బ్రతి
గ్రహించినాఁడే ! నాకు భగవంతుని యందే మేలుగోరు
సౌఖ్యదమును, బ్రయత్నమును, జెలిమియు, దాస్యమును,
జన్మ జన్మమునను గలుగుఁ గాక ; విభూతివలదు. మఱియు

* స్వభోగముతోఁ బోల్చిచూడఁగా బ్రహ్మ భోగమును మిక్కిలి
తక్కువ యగుటం జేసి యాచకున కిచ్చుట యతి తుచ్చమే. యగునని
తలఁచి లజ్జపడి యెదుట నియ్యఁడని భావము.

ననంతకల్యాణగుణాశ్రయుండును మహానుభావుండు నగు
భగవంతునితోడ మిక్కిలియుఁ గూడికనొందిన నాకు నతని
భక్తులతోడను మిక్కిలియు మేలయిన సంగము గలుగును.
నేను భక్తుడనేని నా కై శ్వర్యము నొసఁగుట మిక్కిలి
చిత్రము. నేను భక్తుడనుగాను గాఁబోలు. ఏలనఁగా
నజుండా భగవంతుఁడు భక్తుఁడగువానికి * సంపదయును
రాజ్యమును విభూతియును బెంపనే పెంపఁడు ధనవంతులకు
మదమును బుట్టించునది మైశ్వర్యము. ఇది సరకమునఁ
బడఁద్రోయునది. కాన యది యవివేకమును గలిగించునని
తెలిసి విచక్షణుఁ డగుటచే దానిని వారికి సమర్థింపఁడు.
కాఁబట్టి నేను భక్తుడనుగానేమి. భక్తికై ప్రార్థించెద
నని తలంచెను. ఇట్లుతఁడు వివేక తక్కువగుబుద్ధిచే సశ్చ
యించుకొని మిక్కిలియు భగవంతునియందు భక్తియుక్తుడై
విషయములను మెల్ల మెల్ల దిగివిడువ నలవాటుసేయుచును
వానియందంతగాఁ దగులునడక వానిని భాగ్యంగూఁక యను
భవించినవాడయ్యె. ప్రభూ! యజ్ఞ నిర్వాహకుండును
బ్రహ్మాదేవతలకును దేవుండును నగు హరికేఁ బుట్టుకయు
దైవమును బ్రాహ్మణులే. ఆ బ్రాహ్మణులకంటె వేఱొక్కదైవ
మతనికిఁ గలుగదు. ఇతరులకు జయింప రానివాఁ డయ్యును
దసభృత్యులచేత జయింపఁబడి వారికి లోనై యుండు నా భగ
వంతుని, మిక్కిలియు నతని నుహృదుండయిన యా బ్రాహ్మ
ణుఁడు దర్శించి యా పరమాత్ముని ధ్యానించుటవలనఁ దన

* సంపద యనఁగా భోగ్యభోగోపకరణ భోగస్థానాది సమృద్ధులు.
విభూతులు పుత్త్రపశువితైది సమృద్ధులు.

సంసారబంధనము వీడినవాడై యాధ్యానమున కంగములుగా
ననుష్ఠితములైన మహాయజ్ఞాద్యనుష్ఠానములచేత ముక్తులకుఁ
బ్రాప్త్యుంబగు నా భగవంతుని వైకుంఠధామమును బొంది
నవాఁడయ్యెను. బ్రహ్మణ్యదేవుండయిన భగవంతుని యీ
బ్రహ్మణ్యతను విని భక్తినిలభించినట్టివాఁడు ప్రాచీన కర్మ
రూపములగు బంధములనుండి విడివడుచున్నాఁడు.

ఇది యెనుబదియొకండవ యధ్యాయము.

—●—●—●— { సూర్యోపరాగమునఁ గురుక్షేత్రమునకు } —●—●—●—
శ్రీకృష్ణాదులు పోవుట.

రామకృష్ణులు ద్వారకయందు వసించుచుండఁగా నంత
నొకనాఁడు సూర్యగ్రహణము కల్పాంతమునందుం బోత
మిక్కిలియుఁ బెద్దదిగాఁ గలిగెను. శిష్టులగువాకు దానిని
మునుపె జ్యోతిర్విదులవలనఁ దెలసికొని యందఱును బుణ్య
మును గడింపఁగోరి న్యమంతపంచకమును కురుక్షేత్రమునకుఁ
బోయిరి. శస్త్రధారులయందు మిన్నయగు పరశురాముఁడు
భూతలమునందు క్షత్రియుఁ డొక్కఁడును లేకుండునట్లు
చేయుచు నందు రాజులనెత్తుటి వెల్లువలచేతఁ బెద్దమడుఁగులు
గావించెను. అందుఁ భగవంతుఁ డా పరశురాముఁడు నృప
వధకర్తముచేత స్పృశింపఁబడనివాఁడయ్యును లోకులకు శిష్టా
చారమును బట్టి యిచ్చుకొఱకును మఱియుఁ దెలియని యిత
రుల సాపములను బోకార్చుకొఱకును నా క్షేత్రమంద
యాగముచేసెను. కనుక నట్టి పుణ్యక్షేత్రమున కందఱు
నరిగిరి. ఆ తీర్థయాత్ర మిక్కిలియుఁ బుణ్యవహమైనదిగనుక

భరతవర్షమునం గలవారందఱును బ్రజలును నచ్చటికిఁ
 బోయిరి. అట్లే వృష్ణులును సక్రూరవసుదేవులును నాహు
 కుఁడు మొదలగువారును బోయిరి. మఱియు గర్భుఁడును
 బ్రద్యుమ్నుఁడును సాంబుఁడును సుచంద్రుఁడును శుకసారణు
 లును గూడి తమతమ పాపముల నపసరించుకొనికు నా
 త్కేత్రమునకుఁ బోయిరి. అనిరుద్ధుఁడును యూధపతియగు
 కృతవర్తయుఁ బురరక్షకై ద్వారకయందే యుండిరి. వారు
 దేవభవనములుంబోని రథములతోను దరింగములపట్టెఁ బరు
 గులువారు హయములతోను, మేఘములుంబోలెఁ బొడ
 కట్టుచు ఘోరకారములు సేయఁచున్న గజములతోను, విద్యా
 ధరులవలెఁ గాంతి దళుకొత్తుచున్న మనుజులతోను, వెడలి
 పోయిరి. ఆ మహాభాగులు బంగారుమాలికలు దొడిగి దివ్య
 దామములను దివ్యవస్త్రములను గట్టి దివ్యకవచములను
 దాల్చి కళత్రములం గూడి దేవతలుంబోలె మార్గము
 నందుఁ దేజరిల్లిరి. అమృతాభాగులందఱు నచ్చట స్నానములు
 గావించి మిక్కిలి సమాహితులై యుపవసించి బ్రాహ్మణులకు
 వస్త్రములను, మాల్యములను, బంగారుదండలును గట్టఁబడిన
 ధేనువుల నొసంగిరి. వృష్ణులు రామహృదమునందా మరల
 విధ్యుక్తప్రకారమునఁ 'గుంకులిడి కృష్ణునియందు మాకు
 భక్తిగలిగియుండుఁగాక' యని కోరుచు బ్రాహ్మణోత్తము
 లకు స్వర్ణమును కానముచేసిరి. మఱి యా వృష్ణులు కృష్ణుఁడే
 దేవతగాఁ గలవారై యతని యనుజ్ఞచేత భోజనములు- షేష
 యంత దట్టంపునీడలు గల చెట్లక్రింద నిచ్చలు గూర్చుండిరి.
 వారచ్చటికిఁ దమకు సుహృదులును సంబంధులునగు రాజులు

మత్స్య కేకయ కోసల విదర్భ కురు సృంజయులును, కా భోజ
 కేకయులును, మద్ర కుంతులును, ఆనర్త కేరళరాజులును,
 మఱి తమపక్షమువారైన యితరులును నితరపక్షమువారలును
 వందలకొలదిని కాఁగాఁ జూచిరి. మఱియు సుహృదు
 లయిన నందాదిగోపకులను, చిరకాలముగా నుత్కంఠితై
 యున్న గోపికలను, నచ్చటఁ గాంచిరి. ఇట్లాపురుషులంద
 టును, నొకరినొకరు చూచుటవలన నుబ్బు నిబ్బరము కాఁగా
 నుల్లంబు లుల్లసిల్ల ముఖావిందములు సిరిదొలకుచు విల
 సిల్ల నొండొరుల బిగియఁ శాఁగిలించుకొనిఁ గన్నంగవలఁ
 గన్నీరుచిప్పిల్ల, మేను గగురుపొడువ, డగ్గుత్తికవడి పలుక
 నేరక మిక్కిలియు ముదఁబునఁ దేలుచుండిరి పడఁతు
 లును నొండొరులంగాంచి మిక్కిలి నెయ్యము తియ్యము
 పొంగారఁ జిఱునవ్వులు నిన్వటిల్ల నమలంబులగు కడకంటి
 చూడ్కులు నిగుడఁ గుంకునుపూతలఁ గొనురారు గుబ్బ
 లొండొంటి బిట్టుదాఁకఁ బ్రణయంబునఁ గన్నంగవల నీరు
 దొరుఁగుచుండ రెండుచేతుల బిగియఁ శాఁగిలించు కొనిరి.
 అంత నొక యదువులును మత్స్యదులగు రాజులును దమకుఁ
 బెద్దలగువారికి నభివందనములు గావించి పిన్నవారివలన
 మ్రొక్కులుగయికొని కుశలంబడిగి యంత నందఱుగూడి యా
 యాముచ్చట లాడుచుండిరి. కుంతియుఁ దన యన్నదమ్ములను
 జెలియండ్రను, వారి పుత్రులను దండ్రులను వదినమఱఁ
 దండ్రను, ముకుందునిఁగాంచి పరస్పరము ముచ్చటలాడుట
 వలన శోకములనెల్ల దిగ విడిచినదయ్యె. కుంతి వసుదేవునితో
 'అన్నా! నాకు మనోరథము లీడేఱనట్టె నేను దలంచుకొన్నాను.

ఏలందువా? సత్తములారా! నా కాపదలు వచ్చినపుడు నా
 మాటను సయితము మనంబునఁ దలంపరు గదా! ఎవనికి
 దైవము ప్రతికూలముగా నుండునో వానిని దమ కెంత సొంత-
 ముగానుండినను, సుహృదులుగాని, జ్ఞాతులుగాని, పుత్రులు-
 గాని, భ్రాతృలుగాని, పితరులుగాని, వదినలు మఱిదండ్లుగాని,
 మనస్సునఁ దలంచు కొనరుగదే' యనెను. వసుదేవుఁడు
 'అమ్మా! మనుష్యులెల్ల దైవమున కాటబొమ్మ లగుదురు-
 చుమీ. అట్టి మమ్మునుగూర్చి యసూయపడవలదు. ఏలం-
 దువా? ఈశ్వరుఁడు జనులను దనకు వశముచేసికొని తాను
 గోరినట్లు పనులుచేయించుచున్నాఁడు. కాన యొక్కఁడును
 దనంతట నొక్కటియుఁ జేయుట గలుగదు. కంసునివలన
 మిక్కిలియుఁ దుందుడుకువడి మేమందఱమును దిక్కుదిక్కు-
 నకుఁ బొజిపోయి యుంటిమి. చెల్లెలా! ఇప్పుడేచుమీ మా
 యెప్పుటినెలపులను దైవము పొందింపఁగా వచ్చి చేరితిమి'
 అనెను. శ్రీ కృష్ణుఁడు నుగ్రహేనుఁడు మొదలగు యాదవుల
 చేత నర్చితులై యారాజు లచ్యుతుని సందర్శనముకలని పర-
 మానందముచెలి నెంతయుఁ జొక్కినవారయిరి. భీష్ముఁడును
 ద్రోణుఁడును, ధృతరాష్ట్రుఁడును, గాంధారియు, నాయమ
 పుత్రులును, బాండవులును, వారి భార్యలును, గురితీయు,
 సంజయుఁడును, విచురుఁడును, గృపుఁడును, కుంతిభజుఁడును,
 విరాటుఁడును, భీష్మకుఁడును, నగ్నజిత్తును, పురజిత్తును, ద్రుప-
 దుఁడును, శల్యుఁడును, ధృష్టకేతుఁడును, కాశిరాజును, దమ్య-
 ఘోషుఁడును, విశాలాత్ముఁడును, జనకుఁడును, మత్తకేకయు-
 లును, యుధామన్యుఁడును, సుశర్మయు, బహ్లికులు మొదలగు

వారును, వారి పుత్రులును, మఱి యుధిష్ఠిరు ననువర్తించు
 చుండు నితరరాజులును వారి పత్నులును, లక్ష్మీనివాసంబైన
 శ్రీ కృష్ణుని దివ్యవిగ్రహమును గాంచి యెంతయు విస్మయము
 నొందినవారయిరి. అంత నా భీష్మాదులు రామకృష్ణులచేఁ
 జక్కఁగాఁ బూజలంది ముదమునొంది కృష్ణుఁడు చేపట్టియున్న
 యా వృష్ణుల నెంతయు నిట్లు గొనియాడిరి. — 'భోజపతీ! ఉగ్ర
 సీనా! ఈ లోకమందు మనుష్యులలోపల మీరెత్తినజన్మమే
 సఫలమైనది. ఏలనఁగా యోగులకును గనుఁగొన నెంత
 మాత్రము కష్టమైన శ్రీకృష్ణుని మాటిమాటికి దర్శించు
 చున్నారే! వేదములు గొనియాడుచుండు నెవ్వనికీర్తియు,
 పాదారవిందములను గడిగినజలమును (గంగయు), వాక్కును
 (కావ్యపురాణాదులును), శాసనమును (వేదమును), నీ జగము
 నెంతయును బావనము చేయునో, భూమి కాలముచేతఁ దన
 మాహాత్మ్యము దగ్ధమయ్యు నెవ్వని పాదపద్మములచోఁకునఁ
 దన మాహాత్మ్యము మరలఁ బుట్టినదై మనకు సకలమయిన
 యభీష్టార్థములను గురియుచున్నదో, యట్టి విష్ణుని శ్రీ కృష్ణుని
 దర్శన స్పర్శనములును, అనుగతియు సంభాషణములును,
 అతనితోడి శయనాసనభోజనములును, పెండ్లివియములును,
 గోత్రసంబంధములును, మీకుఁగలవు. మఱియు మీఁగృహ
 మందుఁ గృష్ణుండు దా నవతరించిన వాడయ్యె. మీరు
 ప్రసృత్తిమార్గమందు వర్తించుచున్నను, భగవంతుని సం
 గమువలన స్వర్గాపవర్గములందును మీకు వెగటుగలిగినద
 య్యెను. ఇట్టి మీజన్మమేకదా జన్మము' అని గొనియాడిరి.
 నందుఁడు నచటఁ గృష్ణుఁడు మొదలుగాఁగల యదువులు వచ్చి

యున్నారని తెలిసి యాకృష్ణునిఁ జూచుగోరికలఁ బండ్లుగట్టు
 కొని గోపకులు బలసినడువ నక్కడకు వచ్చెను. అతనిని
 జూడఁగా వృష్ణులు హర్షమునొంది ప్రాణమువచ్చిన బొంది
 యొంబోలె దిగ్గనలేచి చిరకాలముగాఁ జూడఁ దుకతుక పడు
 చున్నవారుగాన నతనిని బిగియఁ గౌఁగిలించికొనిరి. ననుదే
 వుడును మిక్కిలియు సంతస్థిల్లి మక్కువచే నవయవములు
 విరవిరఁబోవ నతనిని గౌఁగిలించికొని కంసుఁడు గావించిన కష్ట
 ములను గోకులమందుఁ బుత్రుల నిల్లడఁ బెట్టినదియుఁ దలం
 చుకొన్నవాడయ్యె. కృష్ణుండును రాముండును తలిదండ్రు
 లగు యశోదానందులకు నభివాదనముచేసి యాలింగనముఁ
 గావించుకొని ప్రేమంబున డగ్గుత్తికవడ, నేమియుఁ బలుక
 నేరక యూరకుండిరి. నుహభాగ్యపతి యాయశోద యా
 యిరువురు కొడుకులను నొడిపయి నెక్కించుకొని, రెండుచే
 తులఁ గౌఁగిలించుకొని తనకుండిన దుఃఖములనెల్ల దిగవిడిచిన
 దయ్యె. రోహిణియు దేవకియు నాగొల్లదొరసానిని బిగి
 యారఁ గౌఁగిలించుకొని చూచిడ మున్నుగావించిన చెలిమిని
 దలంచుకొని కన్నీరు కుత్తుకలందుఁ గ్రమ్మ నామెతో 'నజే
 శ్వరీ ! మీరిరువురు చూపినచెలిమిని నెవ్వతి మఱచును ?
 ఆచెలిమి దేహముండునటకును మఱవకుండు నదిగదే ! అట్టి
 చెలిమికి నీలోకమందుఁ బ్రత్యుపకారము, ఇంద్రుని నుహై
 శ్వర్యము నిచ్చిననుగాని, కలుగనే కలుగదు. ఈ యిరువురు
 పుత్రులును తలిదండ్రులనే యెఱుఁగని యపుడు మీ యిరు
 వురకడనే తలిదండ్రులుగా నిల్ల డయుండి, మీరు కోరినవెల్ల
 నిచ్చి తనివిఁగలిగించుచును, నామకరణము మొదలయిన

మహోత్సవములు గావించుచును, బెంచుచును రక్షించుచును
 రాఁగా నెందువలనను భయమునొందక, కన్నులను తెప్పయుం
 టోలె మీరు రక్షకులె కాచుచుండ, మీకిడ వసించియుం
 డిరి. సజ్జనులకు లాఁతివారొకరును గలరే. వారికిఁ దనవార
 నియుఁ బెజవారనియుఁ గలుగదు' అనిరి. గోపికలును జీరకాల
 మునకుఁ దమ ప్రియశచుండయిన శృష్టునిఁగాంచి యతనినెడ
 పడకచూడ నుంకించు కన్నుగవలకు నడ్డుపడు తెప్పలను
 దిట్టుచు, కన్నుల మూలమున హృదయములం దతనిని
 జొప్పించి యందుఁగొగిలించికొనిరి ; మఱి నిత్యమును మనస్సు
 నతనియందుఁ గూర్చుండు యోగులకును దుర్లభంబయిన
 తద్భావమును—బరిపూర్ణముగాఁ దద్విగ్రహమునం దవగా
 హించుకోరికను—బొందినవారయిరి. ఇట్లాత్తభావము నొందిన
 యా గోపికలను భగవాతుఁ డేకాంతమునఁ గలిసికొని వారిని
 గొగిలించికొని యారోగ్యమడిగి నవ్వుచు వారితో 'సఖీమణు
 లారా ! మేము సాధు జనులప్రయోజనమును గావించుటకై
 పోయి చాలఁదడవు పుచ్చినందులకు మమ్ముఁ దలఁచుకొందురా?
 మేమట్లు పెద్దదడవు గావించుటకు శత్రుపక్షమునెల్ల రూపు
 నూపఁ దలఁచియే కాని మీమెడ విరక్తివలనఁ గాదు.
 మమ్ముఁ గృతఘ్నులేవీరని బుద్ధిని శంకించి నన్ను నవజ్ఞ సేయు
 దురా ? 'శంకించుటే కాదు. దిగవిడిచి పోవుటచే నిశ్చ
 యించు కొన్నా'మందు శేమో ? భగవంతుఁడు ప్రాణులను
 గూర్చుచును బాపుచును నుండుట నిజము. వాయు వేల్పు
 మబ్బుల సమూహములనును, దృణములను, దూదిపింజలను,
 దుమ్ములనును, గూర్చుచును బాపుచును నుండునో యట్ల భూత

సృష్టికర్తయగు భగవంతుడును నొక్కచో భూతములను
 గూర్చియు మరలఁ బొఱచున్నాఁడు. నాయనలి భక్తి
 మాత్రమే ముక్తినియఁజాలియున్నది. మఱి నాయందు
 మీకు నెయ్యచు గలుగుట మాకెంతో భద్రముచుండీ.
 ఏలన నది నన్నుఁ బొందించునట్టిది. నేను సమస్త భూతము
 లకు * మొదలును దుదియను లోనును వెలియును నగు
 దును. అంగనలారా! ఆకాశము, జలమును, భూమియును,
 తేజస్సును, వాయువును ననెడి యీ భూతములు భూతవికా
 రాత్మకములయిన దేవమనుష్యాది శరీరముల లోనును వెలి
 యునై యుండునట్లే నేను నుందును. ఈ యాకాశాదులును
 వానికార్యములగు దేవాదిశరీరముల నగు భూతములును,
 జీవాత్మయును, లోపలను, వెలుపలను నాచేత వ్యాప్తము
 లగును. కాబట్టి చేతనాచేతనము లగు వస్తుసమూహములు
 రెండును, బగుండును, లోను వెలుపలను వ్యాపించియున్నను
 వ్యాప్తములగువాని వికారము లంటకుండుటవలన నక్షరుం
 డును, నగు నాయందుఁ బ్రమితిములై యున్నవని గనుఁ
 గొనుఁడు' అనెను. కృష్ణుఁ డట్లు లభ్యాత్మజ్ఞానమును జక్కఁగా
 నుపదేశింపఁగా గోపికలు భగవదుపదిష్టమయిన యాత్మ
 యాథాత్మ్యము ననుస్థరించుటఁజేసి (మనన పూర్వకమగు
 నిధిధ్యాసముచేయుటచేత) జీవమును గోళమువలెఁ గ్రమ్మినదై
 కర్తమూలమైయున్న యజ్ఞానమును భ్రంసము నొందినవారై
 భగవంతునిఁ గ్రమంబునఁ బొందినవారయిరి. వారపుడు
 కృష్ణునిం జూచి 'నలిననాభా! అపారమగు జ్ఞానముగల యోగీ

* మొదలనఁగా సృష్టికారణము; తుదియనఁగా లయకారణము.

శ్వరులకును మనంబులఁ జింతించుటకేకాని దర్శించుటకు
లోనుగాక, సంసారకూటంబునఁ బడినవారి నెత్తి దాటించు
నట్టి యూతయై, యున్న నీ పాదారవిందమును దేహధారుల
మగు మా మనంబులయందుఁ గలరూపునఁ బొడసూపు
చుండుచుగాత' మని వేడిరి.

ఇది యెనుబదిరెండవ యధ్యాయము.

... { కృష్ణభార్యలు ప్రాపదికే దమతమ వివాహ }
విధములు చెప్పట.

అంత గురుం డాధగవంతుఁడు గోపికలకుఁ దన పదారవింద
సంగతి ననుగ్రహించి పిదప యుధిష్ఠిరునిని దక్కిన సుహృ
దుల నెల్లవారినిని గుశల మడిగెను. ఇట్లు లోకనాథుఁ
డడిగి యెంతయు సత్కరింపఁగా వారు తత్పదారవింద దర్శ
నముచేతనే బాపములెల్లఁ దూలినవారై మనంబుల హర్ష
ముహృంగనతనితో 'ప్రభూ! ఆ సవముంబోలెఁ దీయనై,
మహాత్ముల పరిశుద్ధ ముఖారవిందములనుండి తొరుఁగుచు,
దేహధారులకు దేహమును గల్పించెడి యనాద్యజ్ఞానమును
ద్రుంచునట్టి నీదు పదాబ్జకథామృతము నెవరు కర్ణపుటం
బులఁ దనివారఁ గ్రోలుదురో వారి కెయ్యడఁగాని యశుభం
బెక్కిడిది? సృష్టి స్థితి సంహారములు నితరులకు నీ చేతనే
కావింపఁబడుచున్నవై నను నీ తేడముం బట్టి యపి నిన్ను
ముట్ట నేరవు. ఇతరుల కవి గలిగింతువే కాని నీవు వానికి
లోనుగావు. మఱి యానంద ప్రవాహమవు. అఖండమై
యకుంతిత మగు జ్ఞానమె స్వరూపముగాఁ గలవాడవు.

కాలముచేత విప్లవమునొందిన వేదములను రక్షించుకొను
నాశ్చర్యంబగు నీ యోగమాయచేత దివ్య విగ్రహమును
దాల్తువు. పరమాహంను లగువారికి నీవగతివి. ఇట్టి నీకు
'మొక్కెదము' అనిరి.

ఇట్లుత్తమశ్లోకశిఖామణియగు నా కృష్ణుని జనులు నలు
గడల స్తుతించుచుండఁగా సంధక (యాదవ) స్త్రీలును
గౌరవస్త్రీలును గుమిగూడి నొండొరులతో గోవిందుని ముద్దు
లను ముచ్చటించు కొనిరి. ముల్లోకములందును బాడం
బడుచున్న యా గీతములను వర్ణించెదము వినుము. ద్రాపది
కృష్ణపత్నులను గాంచి 'కృష్ణ నెడఁబాయకుండు నో రుక్మిణీ !
ఓ భద్రా ! ఓ జాంబవతీ ! కాసల్యయగు సత్యభామా !
కాళిందీ ! మిత్రవిందా ! రోహిణీ ! లక్ష్మణా ! ఓ కృష్ణ
పత్నులారా ! భగవంతుఁడు తన సంకల్పముచేత లోకము
ననుకరించువాఁడై మి మ్మెట్లు పెండ్లియాడెనో యా విధమును
నాకుఁ జెప్పఁ' డని యడిగెను. అందులకు రుక్మిణీ—
'రాజులు పెక్కండు విలుగొని శిశుపాలునకు నన్నిప్పింపఁ
బూనియుండిరి. అపు డెవ్వని పాదపరాగము, గెలువరాని
మేటి భటులకుఁ దలఁదాల్పఁదగినదో యా కృష్ణుఁడు
మేఁకలగొఱియలకదువు నడుమనుండి తన పాలుగొని
చను మృగరాజువలె నా రాజుల నడుమనుండి నన్నుఁ గొని
పోయెను. అతని యడుగుఁ దమ్ములు లక్ష్మీకాటపట్టు. ఇట్టి
ప్రభుని యడుగులకు నెపుడు పరిచర్య చేయుచుండు దానను'
ననెను. సత్యభామ—'మా తండ్రి సత్రాజిత్తు తనతోఁ
బుట్టువయిన ప్రసేనునికి సింహముచేఁ గలిగిన వధమునకు

హృదయంబునఁ దపించుచు, లేనినింద కృష్ణునకుఁ బూసెను.
దానిని దుడిచికొనుటకై కృష్ణుఁడు భల్లూక్ రాజయిన జాంబ
వంతుని జయించి యా స్యచంతకమును గొని నాతండ్రి
కిచ్చెను. అతఁడు లేని తప్పు మోపినందులకు వెఱచి నన్ను
నక్రూరాదులకు నిచ్చునట్లు ప్రతిజ్ఞ చేసినను, గృష్ణునికి రత్నము
తోడ నిచ్చెను. జాంబవతి——' నను గన్నతండ్రి జాంబ
వంతుఁ డీ కృష్ణునిఁ దనకు స్వామియుఁ దనకులదైవతము నగు
సీతాపతియని తెలియక యితనితోడ నిరువదియేడు దినములు
హోరాహోరిఁ బోరాడెను. పిదప మాతండ్రి, సీతాపతి
యిప్పు డీ కృష్ణుఁడై యదువులం దవతరించినవాఁడని పరికించి
తెలిసికొని యితని యడుగుఁ దమ్ములను బట్టుకొని కలంకఁ
బుచ్చి మణితోఁగూడ నన్నుఁ గానుకగాఁదెచ్చి సమర్పిం
చెను. అట్టిసే నీ భగవంతునికి నా యాత్మయుండు సంత
దాఁక దాస్యము సేయుదానను ' అనెను. కాళింది——' నేను
దన పదారవిందముల స్పర్శముగోరి తపస్సుచేయుచుండటను
దెలిసి తన చెలియగు నర్జునినితోఁగూడ నాయెడకువచ్చి
నన్నుఁ బాణిగ్రహణము చేసికొన్న యీ ప్రభునికి నే నిలు
నూడ్చుదాన నగుదును ' అనెను. భద్ర——' నన్ను స్వయం
వరంబున వచ్చి కుక్కుల పడువు నడుమనుండి తన పాలుగొని
చనుసింగిముంబోలెఁ దన కపకారము చేసిన రాజులనును నా
యన్నదమ్మలనును తెలిచి యెవ్వఁడు నన్ను ద్వారకాపురము
నకుఁ గొనిపోయెనో యా శ్రీనివాసుని యడుగులను గడుగు
చుండట నాకు జన్మజన్మమునను గలుగుచుండుఁ గాత'
మనెను. సత్య——' మాతండ్రి రాజుల వీర్యములను ఒడి

క్షీంచుకొఱకు మిక్కిలియు బలమును వీర్యమును గలవై చాల
 వాడులగు కొమ్మలతోఁ గూడియున్న గోవృషము లేడింటిని
 సంతరింపఁగా, వీరుల యడఁపరాని చెడు క్రొవ్వును సయి
 తముఁ దూలించునట్టి యాదిట్ట గోవృషములను బలంబు
 మొయినడంచి పట్టి శిశువులు మేకకూనలంబోలె వేడు
 కతోఁ బట్టి బంధించెను. ఇట్లు వీర్యమే యుంకునగాఁగల
 నన్న రాజన్యుల యుద్ధమున గెలిచి దాసీజనముతోడను జతు
 రంగ సైన్యముతోడను జేకొనిపోయిన యట్టి యతని కెప్పు
 డును దాస్యము నేయుచుండుట నాకు దొరకునుఁగాత' మనెను.
 మిత్రవింద— 'ద్రౌపదీ ! నాకుఁ గృష్ణుఁడు మేనమామ
 కొడుకు. నే నాతనియందే మనసు దగిలియున్నదానను గాన,
 మాతండ్రి యా కృష్ణునిఁ దానై రప్పించి సఖజనులతోను
 నొక యక్షాహిణి సైన్యముతోను నొసంగినవాడయ్యె.
 నేను గర్తములచేత నొక్కయెడ నేకాక నిందుఁనందుఁ బుట్టుచు
 గిట్టుచుఁ ద్రిప్పంబడుచుండుదానను. కనుక నాయట్టి
 యాత్మకుఁ బరమపురుషార్థరూపమగు మేలునుగూర్చు నితని
 పదాబ్జ సంస్పర్శమట్లు త్రిప్పలంబడునపుడు జన్మజన్మమునం
 దును గలుగుచుండుఁగాత' మనెను. లక్ష్మణ— 'రాజ్ఞీ !
 నారదులు మాటిమాటికి నచ్యుతుని జన్మకర్తములను గానము
 నేయఁగా విని యాముకుందునియందుఁ జిత్తము గుదురు
 కొనెను. పద్మహస్తయగు లక్ష్మీయు లోకపాలురను సైతము
 విడిచి చక్కఁగా విమర్శించి యితనినే వరించినదట కదా.
 ఇక ననుఁబోటిది. సరించుటను జెప్పనేల ? మాతండ్రికిఁ
 గూతురగు నాయందు మిక్కిలియు గారాము. అతనిపేరు

బృహత్సేనుఁడు. సాధ్వీ! అతఁడు నాతలంపెఱింగి, యందుల
 కొకయుపాయము గావించెను. అది యేదన—నీస్వయంవర
 మందు నర్జునుని బడయు కోరికచేత నిర్మించినట్లై మత్స్యయుం
 త్రమును నా స్వయంవరమునను నిర్మించెను. * అయిన నా
 మత్స్యయంత్రము బయట స్తంభముకొనను దెలియుచుండెను.
 ఇది యట్లుగాదు. బయటఁ దెలియనీక కప్పంబడి స్తంభము
 క్రిందనున్న జలమునందు మాత్రమే నుపట్టుచుండెను.
 దీనిని విని నలుగడలనుండి సమస్త శస్త్రాస్త్రముల తత్త్వ
 ముల నెఱింగిన రాజులు తమతమ యుధాధ్యాయులతోడం
 గూడి వేలకొలఁదిని మాతండ్రిపట్టణమునకు వచ్చిరి. మా
 తండ్రియు వారిని వారివారి వీర్యములకును నయస్సులకు నను
 రూపములగు పూజలు గావింపఁగా సభయందు వారు నా
 యందు బుద్ధినిడి యామత్స్యమును గొట్టుటకు విలు నమ్ములు
 గయికొనసాగిరి. అందుఁ గొందఱు విలుసేకొన్నను దాని
 నెక్కువెట్టజాలక విడిచిపెట్టిరి. మఱికొందఱు దాని కొప్పు

* ద్రౌపదీ స్వయంవరమందలి మత్స్యయు, పైని చూపునిగుడ్డఁగా
 కనబడుచుండెను; కాన పైకి చూపు నీగిడ్చిబాణ మేయం దగియుండెను.
 మిత్రవిందాస్వయంవరమందో యది పైని చూపునిగుడ్డఁగాఁ గనబడ
 కుండుట్లు కప్పంబడయుండెను. దానికి క్రిందనున్న జలములం దది ప్రతి
 ఫలింపగా ఆ బిఁబముఁజూచియే దాని గొట్టవలయు. అనఁగా దీని పైని
 జూచి కొట్టక క్రింద నీటియందుఁజూచి కొట్టవలయును. పైఁజూచి
 కొట్టవగునట్లు గావించినచో అర్జునఁడు కొట్టునని తలచి అతనికి నశ
 క్యమై అచ్యుతుఁడే శక్యమగునట్లుగా గిందఁజూచి కొట్టునట్లు బృహత్సే
 నుఁడు నిర్మించినాఁడని తెలియునది.

వఱకు నల్లెత్రాటిని లాగిరి. కాని, దానిని దుదముట్ట
 గొనయంబెక్కింపనేరక నది తివిచుకొని బిట్టుగాఁ గొట్టుగా
 నామేటువడి క్రిందఁ ద్రెల్లిరి. జరాసంధుఁడు, అబఘ్నుఁడు, శిశు
 పాలుఁడు భీముఁడు, ఉర్యోధనుఁడు, కిర్ణుఁడు మొదలుగా
 వేఱు కొందఱు దానిని నెక్కువెట్టిరిగాని యామతస్యమున్న
 పట్టు కనుఁగొనఁ జాలరయిరి. అర్జునుఁడు జలమునందుఁ గనఁ
 బడుచున్న యామతస్యము ప్రతిబింబమునుజూచి దానియునికి
 పట్టు నెఱిఁగి యత్నించి బాణమునేసెను. కాని, యా బాణ మా
 మతస్యము నూరక తాకినదేకాని దానిని ద్రుంపకపోయెను.
 ఇట్లు మానవంతులగు రాజులు తమమానము భగ్నమై మర
 లఁగా, భగవంతుఁ డావిలుగొని యవలీల నెక్కువెట్టి దాని
 యందు బాణమును దొడిగి మతస్యమును జలమునం దొక
 మాటు వీక్షించి సూర్యుఁ డభిజిత్తునం దుండఁగా బాణముచే
 దానిని ద్రుంచి క్రిందఁ బడఁజేసెను. అప్పుడు దివంబున
 దుందుభులు మ్రోగెను. భూతలమున జయజయశబ్దములు
 ఖోరుకొనెను. దేవతలును హర్షపరవశులై పువ్వులను
 జడిగాఁ గురియించిరి. అంత నేను మేలయిన క్రొత్త పట్టు
 పుట్టములను రెంటిని ధరించి, క్రొమ్మునీయందుఁ బూదండలు
 చెఱివి, యడుగులందందియ లింపుగా మొరయ, బంగారుచేఁ
 దళతళలాడుచున్న రత్నమాలికను గొని నెమ్మొగంబున నుచు
 సిగ్గును నప్పును నిమ్మగొనఁగా నారంగమును బ్రవేశించితిని.
 ముంగురులు గ్రమ్మి కుండలముల మెఱుఁగులు చెక్కుటద్ద
 ములయందుఁ జిందులు ద్రొక్కుచున్న నా నెమ్మొగమును
 బయికెత్తి చల్లని చిఱునవ్వుతోడి కడకంటివాలుం జూడ్కుల

నిగిడించుచు రాజులను గలయంజూచి, యంత మనంబున
 ననురాగము సందడింప నల్లలన మురారిమూఁపున నమ్మా
 లిక నుంచితిని. అపుడు మృదంగములును బటహములును
 శంఖములును భేరులును ఆనకములును మొదలయినవి యొక్క
 పెట్టఁ జెలంగెను. నటులను నర్తకీదనులు నాడిరి. గాయ
 కులు పాడిరి. ద్రౌపదీ ! ఇట్టిశ్వరుండగు హరిని నేను వరిం
 పఁగాఁ, దక్కిన రాజసమూహములు మన్తధాతురులై మచ్చ
 రించుచు నందులకు సహింపరయిరి. చతుర్భుజం డాహరి
 యంతకు నన్ను మేటిగుఱ్ఱములు పూన్చియున్న రథము నెక్కిం
 చికొని శార్ఙ్గమును గేలంగొని సన్నద్ధుండై యుద్ధంబున నిలి
 చేను. రాజ్య ! అంత దారుకుఁడు సమస్తరాజులును జూచు
 చుండఁగా, మృగములు చూచుచుండంగా మృగరాజుంబోలె
 గనుపట్టుచు, బంగారుచే సింగారింపఁబడియున్న రథమును
 దోలెను. అందుఁ గొందఱు రాజులు పూని విల్లెత్తికొని
 గ్రామసింహములు మహాసింహమునుంబోలె నీతనిని మార్గ
 మందుఁ బోనీక యరికట్టుటకై వెనుదగిలిరి. వారు శార్ఙ్గ
 మునుండి వెడలిన బాణసమూహములచేతఁ జేతులును
 గాళ్లును గుత్తుకలును దెగి కొందఱు యుద్ధంబునఁ గూలిరి.
 కొందఱు యుద్ధమువిడచి పరుగెత్తిరి. అంత యదుపతి
 కృష్ణుండు సూర్యమండలము గప్పిపుచ్చు ధ్వజపటములను విచి
 త్రతోరణములను బురిణించుచు, దివియందును భువియం
 దును నెప్పుడును బొగడంబడుచుండు కుశేస్థుని, మిక్కిలి
 యలంకృతమై యున్నదానిని, సూర్యుండు తన పట్టయిన
 యుదయాచలమునంబోలె బ్రవేశించినవాడయ్యె. నా

తండ్రియు సుహృదులకును సంబంధులకును బంధువులకును
మిక్కిలి వెలపొడుగులయిన వస్త్రములును నంగారములకు
శయనాసనములును దక్కిన పరిచ్ఛదములును నొసంగి వారిని
మిక్కిలియుఁ బూజించెను. మఱియు నాఁడు సమస్తవస్తు
పరిపూర్ణుడగు హరికి భక్తింజేసి దాసదనులను సమస్త సంప
దలనును భటులను గజములను రథములను నశ్వములనును
మహర్షములయిన యాశుధములనును నొసంగెను. ఈచూ
యెనమండ్రును సర్వసంగ నివృత్తిరూపంబగు వైరాగ్యము
చేతను, దపస్సుచేతను, నాత్మారాముండగు నీ భగవంతునికి
కేవలము గృహదాసికల మయితిమి' అనెను. అంతఁ బదాఁ
వేల పట్టమహిషులు ద్రాపదితో 'నరకానుకుఁడు దిగ్వి
జయమున రాజులను జయించి వారి కన్యలమగు మమ్ముఁ
జెఱఁబట్టి యున్నాఁ డని యెఱింగి వానిని వాని బలంబుతోడ
యుద్ధమునఁ దునుమాడి సంసారమును విడిచిపుచ్చు నతని
పదారవిందమును స్మరించుచున్న మమ్ముఁ జెఱవిడిపించి తాను
గామములనెల్లఁ బడసినవాఁడయ్యు మమ్ముఁ బెండ్లాడెను.
సాధ్వీ ! మేము సార్వభౌమత్వమును గాని, యింద్రపదవిని
గాని, యీ రెంటి భోగభాగ్యములను గాని, యణిమూది
సిద్ధులను గాని, బ్రహ్మపదమును గాని, యనంతమగు హరిపద
మును గాని కోరము. శ్రీదేవి కుచకుంకుమపు వాసనలును
బుగులుకొనుచు సిరిదొలకుచున్న యీ గదాధరుని పదార
విందపు సరాగమును నొడలలయందుఁ దాల్చినే యువ్విల్లూగు
చున్నారము. అది దుర్లభమందువా ! ఇతఁడు నిరతేశయం
బగు సౌశీల్యముగల మనంబువాఁడు. కాన యీ భగవం

తుఁడు గోవులను మేపుచున్నపుడు గొల్లపడఁతులును నడవి
యందలి పుళింద స్త్రీలును * జెట్లు చేమలును, దృణములును,
నితని పాదస్పర్శమును వాంఛించునట్లే మేమును వాంఛించు
చున్నారము. పారికిఁ గలుగఁగా మాకును నంత గలుగ
నేరదా ?' యనిరి.

ఇది యెనుబది మూడవ యధ్యాయము.

శ్రీశుకులు—కుంతిదేవియు, గాంధారియు, ద్రౌపదియు,
సుభద్రయు, దక్షిణ రాజపత్నులును గృష్ణభక్తలగు గోపి
కలును నట్లు దుక్కిణి మొదలయినవార లఖిలాంతరాత్ముం
డగు భగవంతుఁడు కృష్ణునియందు నిష్కపటంబగు ప్రేమ
వారతంత్ర్యముగలిగి చెప్పినమాటను విని యందఱును,
నానందాశ్రు బిందువులు కన్నుంగపలఁ జిప్పిల్లి నెంతయు
విస్మయపడినవా రయిరి. ఇట్లు స్త్రీలతో స్త్రీలును, బురు
షులతోఁ బురుషులును, ముచ్చట లాడుచుండఁగా రామ
కృష్ణులను జూచుట కచ్చటికి మునులు వచ్చిరి. వ్యాసుఁడు,
నారదుఁడు, చ్యవనుఁడు, అశితుం డగు దేవలుఁడు, విశ్వా
మిత్రుఁడు, శతానందుఁడు, భరద్వాజుఁడు, గౌతముఁడు,

* సౌశీల్య సౌలభ్యాద్యనంత కల్యాణగుణాకరుఁ డగు భగవంతుని
పాదరజము తద్దాసులకు సులభమేకాని దుర్లభము కాదని భావము.
తృణాదులకును చైతన్యముగలదు. అది దుష్కృతాశయమువలన
మిక్కిలి యడఁగి యుండెను. భగవంతుని సన్నిధానమువలన నది
యున్నేషింపఁగా వానికి నట్టివాంఛ గలుగుచున్నదని సూచితము.

రాముడు, అతని శిష్యులు, భగవంతుడు డగు వసిష్ఠుడు,
 గాలవుడు, భృగుడు, పులస్త్యుడు, కశ్యపుడు, అత్రి,
 మార్కండేయుడు, బృహస్పతి, ద్వితుడు, త్రిశుడు, ఏక
 తుడు, బ్రహ్మపుత్రుడు, అంగిరసుడు, అగస్త్యుడు, నూజ్ఞ
 వల్క్యుడు, వామదేవుడు మఱియు నితరులును సక్కడికి
 వచ్చిరి. అటువచ్చిన యాలోకవందితులను గాంచి యంతకు
 మునుపు గూర్చుండియుండిన రాజులుమొదలగు వారును,
 బాండవులను, గృష్ణుడును, బలరాముడును, దిగ్గనతేచి ప్రణా
 మములు గావించిరి. రాముడును గృష్ణుడు నట్లే తక్కిన
 యందఱును వారిని స్వాగతంబడిగి యర్ఘ్యచాద్యము లొసంగి,
 యాసనంబులిడి, మాల్యములను ధూపములను ననులేపన
 ముల నర్పించి యర్చించిరి. అంత ధర్మరక్షణమునకై
 దివ్యవిగ్రహము దాల్చియున్న యా భగవంతుడు, ఆ మహా
 సభయందలి తక్కినవా రందఱును మాటాడక యూరక
 తన్ను వినుచుండఁగా, సుఖాసీనులైయున్న నూ మునులను
 జూచి 'అహ! మా జన్మమే జన్మము! జన్మమై తినందులకు
 ఫలము పూర్ణముగా మాకే లభించినది. ఏలందురా!
 దేవతలకుఁ బడయరాని యోగీశ్వరుల దర్శనము మాకు లభిం
 చెనే! మేమో యల్పపుణ్యులము. మఱి బొమ్మలయందు
 దేవతాబుద్ధి గలవారము. ఇట్టి మాకు మీదర్శన స్పర్శన
 ములును, మిమ్ము స్వాగతం బడుగుటయు, మీకుఁ బ్రణామ
 ములను బాదార్శనములు మొదలైనవి గావించుటయు నెట్లు
 గలిగెనో! జలమయములయిన తీర్థమును మృచ్ఛిలామయము
 లయిన దేవతలును దర్శించినంత మాత్రనే పావనము చేయఁ

జాలవు. అవి పెద్దకాలమునకే యట్లుచేయును. సాధువు
 లన్ననో దర్శనమాత్రముచేతనే పవిత్రము చేయుదురు.
 దేహగతభేదములను నాత్మయందును సంభావించునట్టి వారి
 పాపములను, అగ్ని, సూర్యుడు, చంద్రుడు, నక్షత్ర
 ములును, భూమియు, జలమును, ఆకాశమును, వాయువును,
 వాక్కును, మనస్సును, నెంత యుపాసించినను, బెద్దయుఁ
 గాలమునకుంగాని హరింపవు. సాధువులో ముహూర్తము
 సేపు సేవించినంతనే హరించివైతురు. ఎవ్వనికి వాత పితృ
 శ్రేష్ఠము లనెడి మూఁడు ధాతువుల మయమై పీనుఁగుప్రాయ
 మైనదేహమే తాననెడి యభిమానమును కళత్రాదులు తనవి
 యనెడి మమకారమును, మట్టిబొమ్మలు మొదలయిన వాని
 యందు దేవతలను బుద్ధియు, గంగాదిజలములందుఁ దీర్థము
 లను బుద్ధియు, మాత్రముగలిగి. స్వపరమాత్మస్వరూపమును
 దెలిసిన మిముఁబోటి సాధువులందు నొకప్పుడును దేవతలు
 తీర్థములు ననెడి బుద్ధిగలుగకుండునో యట్టి పురుషుఁడు గోవును
 గాడిదనుంబోలినవాఁడే యగును' అనెను.

అప్రతిహతంబగు మేధ గలయాభగవంతుఁడు కృష్ణుఁడు
 తన కనురూపముగాని యచ్చాట చెప్పఁగా విని యామును
 లండఱును 'బౌరా! తన్ను భజించుటవలననే మహిమనొం
 దిన మనలను దనకంటె మిక్కిలియు నెక్కుడుగాఁ జెప్పుచు
 న్నాఁడే! ఇదేమి విపరీతపుమాట' యని బుద్ధియేమియుఁ
 దోపక తిరుగుడువడఁగా నూరక పలుకకుండరి. వారు
 'చక్కఁగాఁ దెలియని జను లిట్లు సాధువులను భజింతురుగాక
 యని జనుల ననుగ్రహించుకొంటుఁ దన్ను లోకువయైన

వానిఁగాఁ జెప్పికొన్నాఁడే కాని మఱేమి కాదని చాలసే
 పాలోచించి తెలిసికొని చిటునవ్వు నవ్వుచు, జగద్గురుండగు
 నా కృష్ణునితో 'బ్రహ్మాదులకు నధీశ్వరుఁడవగు స్వామి!
 మేము తత్త్వవేత్తలయందు మిన్నలమే. అయినను సర్వే
 శ్వరుఁ డగు భగవంతుఁడవయ్యు, మనుష్యచేష్టచేతఁ దన్నుఁ
 గప్పికొని నియమమునకు లోకువనైన వానివలె (కర్తృశక్యని
 వలె) నాచరించుచున్నావే! ఇందులకు జన సంగ్రహము
 సేయవలయుననియే కారణముగాని మఱొక్కటి గాదు.
 ఈ నీ యభిప్రాయమును మేము తెలిసికొన నేరక ప్రమిం
 చినవారమే నైతిమి. ఔరా! భగవంతుఁడవగు నీదు
 చేష్టిత మతి విచిత్రముగదే! నీవు కర్తృయత్తమగు చేష్ట
 లేనివాఁడవై సృష్టికిఁ బూర్వము కారణావస్థయందు (నామ
 రూప విభాగములేని చిదచిత్తులు శరీరముగాఁగల శరీరి
 రూపమున) నొక్కండవై, పిదప (నామరూప విభా
 గము నొందిన చిదచిత్తులమయమైన) జగత్తు రూపునఁ
 బెక్కు విధములై వీనిని సృజించుచును రక్షించుచును
 సంహరించుచు నుండువు. కాని వీని వికారములందు
 నీవు చిక్కుపడవు. భూమి తా నొక్కటియే మృత్తిక
 యయ్యు, కుండ మూకుడు మొదలయిన మృద్వికారముల
 చేతఁ బెక్కు నామములను రూపములను దాల్చునట్లు నీవు
 పెక్కు నామరూపములను దాల్తువు. ఔరా! భగవం
 తుఁడవగు నీదు చరిత మేమి వేడఁబముగా నున్నది! ఇట్లు
 సర్వేశ్వరుఁడవయ్యును, నీవు నీదుభక్తులను రక్షించుకొఱకును,
 ఖలులగువారిని నిగ్రహించుకొఱకును బ్రకృతి పురుషవిలక్ష

ఋండ వగు పరమ పురుషుండవయ్యును, వర్ణాశ్రమములతోఁ
 గూడిన జీవునిబోలెఁ జూపట్టుచు, శుద్ధసత్త్వమయంబగు
 రూపమును చాల్చుచున్నావు, మఱి నీకు లీలారూపంపగు
 నాచారముచేత సనాతనమగు వేదమార్గమును బోషించు
 చున్నావు. వేదములవలన అనశనాది రూపంబగు తప
 మును, అవ్యయమును వర్ణాశ్రమాను రూపంబగు ధర్మ
 మును, వ్యక్తంబగు శరీరమును, అవ్యక్తం బగునాత్మ స్వరూప
 మును ఆ రెంటికి విలక్షణంబగు పరమాత్మ స్వరూపమును గల
 రూపునఁ దెలియుచున్నవి. శుద్ధం బగునట్టి వేదము నీదు
 హృదయము. కాఁబట్టి వేద మే (బ్రహ్మమే) నిన్నుఁ దెలియు
 టకుఁ గారణమగును. ఇటువంటి మహాత్మునకు నీకు బ్రహ్మ
 కులము నిన్నుఁ దెలిసికొనుపట్టుగానున్నది. అనఁగా నది నీ
 మాహాత్మ్యమును దెలిపెడి వేదమాధారముగాఁ గలిగియున్నది;
 కాఁబట్టి నీ పట్టయినది. అట్టి బ్రాహ్మణకులమును నీవు
 మిక్కిలియు బహుమానించు చున్నావు. మఱియు నిట్లు
 బహుమానింపఁ బడుచున్న బ్రాహ్మణులలోపల నీవు శ్రేష్ఠుఁ
 డవు. కావునను నీవు వారిని బూజించెదవు. సజ్జనులకు
 గతివగు నీతోడి సంగతిచేత నేడు మాకు జన్మ సాఫల్యము
 గలిగెను. మా విద్యయుఁ దపస్సును గన్నులును సాఫల్యము
 నొందినవి. ఏలందువా ! నీతోడి సంగతి శ్రేయస్సులం
 దెల్ల నెక్కుడయిన శ్రేయముగదే ! తన యోగమాయచేతఁ
 (ఆశ్చర్యశక్తిచేతఁ) దన మైశ్వర్యమును గప్పియున్న పరమా
 త్ముండును, నకుంతమేధ స్సంపన్నుండును, భగవంతుండును,
 నగు కృష్ణునకు సమస్కారము. సమస్త జీవులను మోహింపఁ

జేయు మాయయనెడి మాటునం దున్న యీశ్వరుండవై పర
మాత్మరూపంబున లోననుండియు, వెలుపలఁ గాలరూఁమునఁ
బరిచ్చిన్నుండై యుండువు. ఇట్టి నిన్నురాజులే కాక నీతో
నెప్పుడును గూడి మాఁడియున్న వృక్షులు సైత మెఱుంగరు.
గుణపరిణామ రూపమగు తత్త్వమైన దేహము నాత్మగాఁ
గనుఁగొనునట్టి పురుషుఁడు పరుండునపుడు స్వస్వగతములగు
నామరూపేంద్రియములతోడఁ గూడినదిగాఁ దన యాత్మను
దెలియుచున్నాఁడేకాని, నామాదులు లేనిదై దేహమున
కంటె విలక్షణమైనదిగా దానిని దెలియఁడుగదా. బ్రహ్మమా
అట్లే మేలుకనియున్న పురుషుఁడును, నీమాయచేతఁ గలి
గినదై నామ మాత్రేంద్రియముల కనుగుణమైన చేష్టచేత
స్వ పరస్వరూపజ్ఞానమును గూర్చిన స్మృతిదూలఁగా, దాని
వలన ననాత్మయగు దేహము నాత్మయనియుఁ బరతఃత్ర
మును స్వతంత్రమనియు గ్రహించి చిత్తమును దడఁబడఁగా
నిన్నాశ్రయించి యున్న యా ప్రత్యాగాత్మనే తెలియఁడు.
ఇక నా యాత్మకుఁ బరమాత్మవగు నిన్నుఁ దెలియనే తెలియఁ
డని చెప్పవలయునా? పాపసమూహములను గడిగిపుచ్చు
గంగాది తీర్థముల కాస్పృశమయిన నీ పదారవిందమును,
మిక్కిలి పరిపక్వమైన భక్తియోగము గలవారి హృదయ
మందు సాక్షాత్కరించునట్టి దానిని మే మిప్పుడు చూడఁ
గంటిమి. భక్తిరస ముద్రేకించుటవలన వాసనలును గోశ
మువలెఁ గ్రమ్మియున్న యజ్ఞానమును, దొలఁగిపోయినవారు
నీ గతిని బొందుదురు. కాబట్టి భక్తులమగు మమ్మును
గ్రహింపుము' అనిరి. ఇట్లామునులు, దాశార్హుండగు కృష్ణు

నకుఁ జెప్పి యంత నతనిని ధృతరాష్ట్రుని, యుధిష్ఠిరునిని,
 ననుజ్జ యడిగి తమతమ యాశ్రమములకుఁ బోవ మనస్సు
 గొన్నవా రయిరి. దానినిజూచి మహాయశుండగు వసు
 దేవుఁడు వారిదగ్గఱకుఁబచ్చి ప్రణమిల్లి వారియడుగులం బట్టి
 కొని యవహితచిత్తుండై వారితో 'సర్వదేవతావానులైన
 మీకు మ్రొక్కెదను. ఋషులారా! నా యీపలుకు
 వినందగును. అది యిదియె. వర్ణాశ్రమానుగుణమగు
 కర్తముచేత (భగవద్భక్తి పుట్టుటకు నడ్డయి ప్రాచీనపుణ్య
 పాపరూపములైన) కర్తము లెట్లు దొలంగునో నాకుఁ జెప్ప
 వలయును, అని యడిగెను. అందులకు నారదుఁడు 'విష్ణు
 లారా! వసుదేవుఁడు తనకు శ్రేయస్సాధనమును దెలిసికొనఁ
 గోరి మనల నడుగుచున్నాఁ డనునది యంతగా విచిత్రము
 గాదు. ఇతఁడు కృష్ణుని సర్భకునిగాఁ దలఁచి మనల సిట్లడు
 గుచున్నాఁడు. ఎప్పుడును దాపుననే యుండుట మనుష్యు
 లకు ననాదరణము చూపుటకుఁ గారణమగునుజుఁడీ. గంగా
 సదియొడ్డునుండువా రాగంగను బాటింపక విడిచి శుద్ధికొఱకు
 మఱియొక పుణ్యజలమునకుఁ బోవునట్లున్నది. ఈ కృష్ణుని
 జ్ఞానము మనబోలుల జ్ఞానములుంబోలెఁ గాలముచేతను,
 జగము సత్పత్తి ప్రళయములచేతను, దసచేతను, మఱి
 యొకటిచేతను, సత్త్వాదిగుణములచేతను, మతెద్దానిచేతను,
 నశింపనేరదు చుఁడీ. అట్టి కృష్ణుఁడు క్షేత్రములచేతను బుణ్య
 పాపకర్తములచేతను వాని పరిపాకము లగు సుఖదుఃఖముల
 చేతను, సత్త్వాదిగుణముల పునఃపునః ప్రవాహములచేతను
 దస మహిమ కొట్టువడకుండునాఁడు; అద్వితీయుఁడు, అట్టి

వాని, నజ్జండగువాఁడు స్వకార్యములగు ప్రాణాదులచేతను
 (గ్రాకృతిములగు నింద్రియములచేతను వాని వ్యాపారముల
 చేతను) దనవలెనే మహిమ కప్పువడి యున్నవానినిగాఁ దల
 చుచున్నాఁడు. సూర్యుని మబ్బులచేతను మంచుచేతను
 రాహువుచేతను గప్పఁబడినవానినిగాఁ దలఁచునట్లున్నది
 యనెను. అంత మునులు వనుదేవునిఁ బిలిచి సమస్తరాజా
 లును గృష్ణుఁడును రాముండును వినుచుండఁగా నిట్లనిరి.
 కర్తములచేతఁ గర్తములను బోకార్చుట చక్కఁగా నిదియె
 యని నిరూపింపఁబడి యున్నది. అది యెద్దియనఁగా సమస్త
 యజ్ఞనిర్వాహకుం డయిన విష్ణువును, శ్రద్ధచేత యజ్ఞములచే
 నారాధింపవలయు ననుటయే. విష్ణువు నారాధించుట యనెడి
 యీధర్మ మీ లోకమందుఁ జిత్తమునకు శాంతిని గలిగించు
 నది; మఱి నిరతిశయమగు మోక్షసుఖమును గూర్చునది.
 కాబట్టి సుగమమైన యుపాయ మని మునులు శాస్త్ర
 దృష్టిచేతఁ గనుఁగొన్న వా రయిరి. పరపీడాదులు చేయక
 పడసిన పరిశుద్ధం బగు ధనముచేతఁ బరమపురుషుని శ్రద్ధతో
 యజించుట (యారాధించుట) యనెడి యిదియె (భక్తియు
 త్పత్తి కడ్డులనెల్లఁ బోఁగొట్టి మోక్షసుఖమనెడి) శ్రేయమును
 బొందించుటకుఁ ద్రైవిర్ణకులగు గృహస్థులకు మార్గము.
 బుధుఁ డగువాఁడు, యజ్ఞములచేతను దానములచేతను
 * ధనేచ్ఛను, గృహలోచితములైన భోగములచేత దారపుత్రే

* ధనమును జక్కఁగా దానయజ్ఞాదులందు వెచ్చించుటచేత దానిని
 రక్షింపవలసిన దుశిఖము వీడుచున్నది. దారపుత్రాదు లనుభవించు
 చుండుటవలన నింతెఱుకె చాలునని దానియందలి యుత్సృకత వీడు

చ్చను, దేహము మృతినొందఁగాఁ గాలముచేత స్వర్గా
 దిలోకేచ్ఛను దిగవిడువ వలయును. ధీరులగు వారందఱును
 గ్రామములం దీషణలను దిగవిడిచి తపోవనమునకుఁ బోయిరి.
 త్రైవర్ణికుఁడు దేవతలకును ఋషులకును బితరులకును ముగ్గు
 రికిని మూఁడు ఋణము గలవాఁడగుచుఁ బుట్టుచున్నాఁడు.
 వాఁడు యజ్ఞముచేతను, అభ్యయనముచేతను బుత్రులచేతను
 నా మూఁటిని గడవఁగ చరించునేని సరకమునఁ గడును.
 మహామతీ ! నీ విపుడు ఋషులయుఁ బితరులయు ఋణములు
 రెంటినుండి విడివడి యున్నావు. ఇక యజ్ఞములుచేసి దేవ
 తల ఋణమును దీర్చిపుచ్చి, యే ఋణమును లేక యంత గృహ
 సంగమును విడువుము. వసుదేవా ! నీవు జగంబుల కీశ్వరుం
 డగు హరిని బరమంబగు భక్తిచే నున్నర్చించితి వనుటనిజము.
 కాఁబట్టియే యతఁడు నీకుఁ బుత్రుడైనాఁడు' అనిరి. ఇట్లు
 వారు చెప్పినది విని మహామనస్కుండగు నా వసుదేవుఁ డా
 ఋషులకు తలనేలసోక మ్రొక్కి ప్రసన్నులంగావించి తనకు
 ఋత్విజులుగా నరించెను. ఆ ఋషులును నట్లు విధ్యుక్తం
 బుగఁ దత్పరాధార్మికుఁడు నరింపఁగా నాస్యమంతక త్రేత
 మున మంత్రతంత్ర ద్రవ్యాదులం దేకొఱఁతయు లేకుండు
 నట్లు యజ్ఞముల నతనిచేఁ జేయించిరి. వసుదేవున కా యజ్ఞ
 దీక్ష జగుగుచుండఁగా వృష్ణులును దామరపూదండలం దాల్చి
 చక్కఁగా జలకమాడి మంచి వలువలుగట్టి చక్కఁగా నలం

చున్నది. స్వర్గాదులును కాలవశము గాన క్షీణించునవియే యని నిరూ
 పించుటచేత వానియందలి తృప్తయు మానుచున్న వని యిట యాశయము
 తెలియునది.

కృతులైన రాజులునువచ్చిరి. వారల మహిషులు ముదంబు
 పొదలఁ బదకములను మెడలందాల్చి మంచివలువలను గట్టి
 కలప మలంది కానుక ద్రవ్యములు కేలంగొని యజ్ఞదీక్షశాలకు
 వచ్చిరి. అప్పుడు మృదంగములును బటహములును శంఖము
 లును భేరులును ఆనకములు మొదలగునవియు మ్రోగెను
 నటులును సర్తక జనులును నాడిరి. సూతులును మాగధులును
 స్తుతులుచేసిరి. చక్కని యెలుంగులుగల గంధర్వాంగనలు
 తమ భర్తలతోడ సంగీతమునుఁ బాడిరి. ఋత్విజు లా వసు
 దేవుని కన్నులఁ గాటుక యిడి మేచినిండె వెన్నపూసి యతని
 పత్నులు పదునెనమండ్రతోడ, చుక్కలతోఁ గూడిన చందు
 రునింబోలె, నభిషిక్తుఁ గావించిరి. అట్లు దీక్షితుఁడై యజిన
 ములు గట్టియున్న యా వసుదేవుఁ డపుడు పట్టువలువలు గట్టి
 కడియములను హారనూపుర కుండలములను జక్కఁగా నలం
 కృతలయియున్న యా పత్నిలచేత నెంతయుఁ బ్రకాశించెను.
 ఆ వసుదేవుని ఋత్విజులు క్రొత్త పట్టుపుట్టములు గట్టి సద
 న్యులంగూడి, యింద్రుని యాగమునందుంబోలె నెంతయు
 రాజిల్లిరి. అపుడు దేవేశ్వరులగు రాముఁడును గృష్ణుఁడును
 దనతన బంధువులను బుత్రులను భార్యలను దమదమ విభవ
 ములను గూడి యెంతయు విరాజిల్లిరి. అంత వసుదేవుఁడు
 జ్యోతిష్టోమ దర్శపూర్ణ మాసాదు లయిన ప్రాకృతములును,
 వానివలన వైకృతములైనవి యగు సౌర్యసత్రాదులు నగు
 నన్నింటిచేతను, అగ్నిహోత్రాది నామకము లగుహోమ
 ములచేతను, భూత బురోడాశాది ద్రవ్యములను సాంగకర్త
 ములను గూర్చిన జ్ఞానమునకును దదనుష్ఠానములకును బ్రభుం

డగు నీశ్వరుని, నిట్లు ప్రతియజ్ఞముచేతను యజించిన వాడయ్యెను. అంత నా వసుదేవుడు విహితకాలమున యథోక్తము లగు దక్షిణలను ననర్ఘములయిన గోవులను భూములను గన్యలను నలంకరించి చక్కగా నలంకృతు లయిన ఋత్విజులకు నొసంగెను. ఆ మహర్షులును విప్రులును, యజమానుఁ డగు వసుదేవుని మున్నిడికొని పత్నీసంయాజలు అవభృథ్య లనెడు యాగములను యజించి పరశురామ వ్రాదమందు నవభృథస్నానము చేసిరి. వసుదేవుడు స్నాతుడై యాభరణములను వస్త్రములను వందిజనుల కొసంగెను. అట్లే స్త్రీలును స్నానము చేసి చక్కగా నలంకృతలై యుండిరి. వారు సమస్త వర్ణములవారికిని గుక్కపర్యంత మన్నమిడి పూజించిరి. నుతి యతఁడు విదర్భ కోసల కురు రాజులును కాశిరాజును కేకయస్పంజయులును మొదలుగాఁ గల బంధువులకును వారి భార్యలకును బుత్రులకును సహ్వారిగా బహుమాన ద్రవ్యము లొసంగి పూజించెను. సదస్సులును ఋత్విజులును దేవతా సమూహములును మనుష్యులును భూతి పితృ చారణులును స్త్రీనివాసుని, కృష్ణుని యనుజ్ఞఁ గొని యజ్ఞమును బొగడుచు వెడలిపోయిరి. ధృతరాష్ట్రండును నతెసి దిమ్ముడు విదురుడును, భీష్ముడును, ద్రోణుడును, భృథయు, నకుల సహదేవులును, నారదుడును, భగవంతుఁడగు వ్యాసుండును, సుహృదులును, సంబంధులును, బాంధవులును, దమ బంధువులగు యదువులును నెయ్యము పొంగార మనంబులఁ గొంగిలించుకొని విహమమువలని దుఃఖ ముతోఁ గూడి తమ దేశములకుఁ బోయిరి. అట్లే తక్కిన

జనులును బోయిరి. నందుఁడు తానును దక్కిన గోపకులును, కృష్ణుఁడు రాముఁడు ఉగ్రసేనుఁడు మొదలగువారిచేతఁ బెను పూజల నర్చితుండై బంధువులయందు మక్కువ గలవాఁడు గాన, యచటనే వసించియుండెను. వసుదేవుఁడు యజ్ఞమును గూర్చిన తన మనోరథమనెడి మహాసముద్రమును సుఖముగా దాటి సుహృదులు బలసియుండ మనంబునఁ బ్రయంబు మల్లడిగొన నందునిఁ గేలనంటుచు 'అన్నా ! మనుష్యులకు స్నేహమని పేరుగల యొకపాశమును నీశ్వరుండు గావించి యున్నాఁడు. దానిని నెట్టి శూరులకును బలిమిచేతఁ ద్రొంచుటకుఁగాని, యెట్టి యోగులకును జ్ఞానముచేత వీడుటకుఁగాని కడునరిది యని నాకుఁ దోచుచున్నది. ఒరులుచేసిఁ మేలిట్టిదియని తెలియనేరని మాబోటులకు, సత్తములగు మీరెనలేని చెలిమిని నెఱపితిరి గాని యది యింతవఱకుఁ మావలనఁ బ్రత్యుపకారము గాంచినది గాదు. అట్లది మా యెడ నిష్ఫలమేయైనను నిప్పటికిని మీరు నెఱపక విడిచిన వారుగారు. కనుక నీశ్వరకృతమగు స్నేహపాశము దిగ విడువ నలవిగాకున్నది. 'మీయెడఁ జూపిన చెలిమి విఫలమెట్లందువా ? అన్నా తొల్లి కంసుఁడు బాధించుచున్నపుడు మేమసమర్థుల మగుటంజేసి మీకుఁ గుశలమేమియుఁ జేసిన వారము గాము. ఇపుడన్ననో యైశ్వర్యమదంబున మాకుఁ గన్నులు గానకున్నందున మీరు తొల్లి చేసిన యుపకారమిదియని గనుఁగొన కున్నారము. మానదా ! శ్రేయస్సును గోరుపురుషునకు రాజ్యంపు సిరి కలుగకుండుఁ గాత. ఏలన మదాంధుఁడై కన్నుగానకుండు పురుషుఁడు సాధువు

లగు బంధువులను గానఁడు' అనెను. ఇట్లు నెయ్యము తియ్య
ముచే మనస్సు పలపలనై వసుదేవుఁ డా నందుఁడుచేసిన చెట
కారమును దలఁచుకొనుచుఁ గన్నులనీరు చిప్పిల్ల రోదనము
చేసెను. నందుఁడును దన నెచ్చెలియగు వసుదేవునకును
గోవింద రాములకును ప్రేమంబునఁ బ్రియంబు గావించుకొఱకు
నేడుఁజేపు ఎల్లిపోవచ్చునని యదువులు వారించుచుండఁగా,
నచట మూఁడు మాసములు వసించియుండెను. అంతె వసు
దేవుఁడు సుగ్రసేనుఁడును, గృష్ణుఁడును, ఉద్ధవుఁడును, బలుఁడును
మొదలగువారు మిక్కిలి మేలయిన యాభరణములును బట్టు
వలువలును నానావిధమాలయిన వెలలేని పరిచ్ఛదములును
మొదలుగా బహుమాన వస్తువుల నొసంగి సకల కామిత
ములను బూరించుచుండి పిదపఁ బంపఁగా నందుఁడు తన
గొల్లలతోను బంధువులతోను గూడి పయనమై పోయెను.
నందుఁడును గోపికలును గోపకులును గోవిందచరణారవింద
ములు డొడంబునఁ దగిలినవి మరలఁ దివిచుకొననేరక మధు
రకుం బోయిరి. బంధువులందఱును దరలిపోవఁగా, వృష్ణులు
కృష్ణునే దేవతగాఁగొని నర్నాకాలము సమీపించుటను గాంచి
మరల ద్వారకాపురిమునకుఁ బోయిరి. వారట్లు పోయి
యందలి జనుల కాతీర్థయాత్రయందు వసుదేవుఁడు గావించిన
యజ్ఞమహోత్సవమును, సుహృదులనెల్ల సందర్శించుటయు
మొదలుగాఁగల విషయములను జెప్పిరి.

ఇది యెనుబది నాలుగవ యధ్యాయము.

—●—●—●— { వసుదేవుడు శ్రీ కృష్ణుని యాథాత్మ్యమును } —●—●—●—
వర్ణించుట.

ఒకనాఁడు వసుదేవుఁడు తన పుత్రు లిరువురును వచ్చి తన పాదముల కభివందనములు గవించి యుండఁగా నా రామ కృష్ణుల నెంతయు సభినందించి ప్రీతి గడలుకొన వారితో నిట్ల నియె. అతఁడు మున్ను మునులు తన కొడుకుల ప్రభావ మును సూచించిన మాటలను విని వారి వీర్యములం దెంతయు నమ్మికగలిగి వారిని బిలిచి యిట్లనియె.—‘కృష్ణా! కృష్ణా! మహాయోగీ! సంకర్షణా! సనాతనా! మీ రిరువురు నీ జగము నకు గారణభూతులగు సాక్షాత్ప్రకృతి పురుషులనియును నా రెంటికి విలక్షణులగు పరులనియు నేనెఱుంగుదును. ఎచ్చట, దేనిచేత, దేనినిబట్టి, దేనికి, దేనికొఱకు, నేదేది, యెట్లెప్పు డగునో గూ యదియంతయుఁ * బ్రకృతి పురుషుల కీశ్వరుం డగు భగవంతుఁడవు నీవేకాని మఱొక్కటి గాదు. అథో ఊజా! ఆత్మస్వరూపా! నీచేత సృజింపఁ బడినదై దేవ నర పశు వృక్షాది రూపమున నానావిధమైయున్న యీ జగత్తును నీకు శరీరభూతుఁ డయిన జీవాత్మ చేత రక్షణమున కుప యుక్తముగాఁ జొచ్చి, ప్రాణమును జీవమును శరీరముగాఁ గలిగియు నా ప్రాణజీవగతము లగు దోషములచే స్పృశింపఁ బడకయే దీనిని దాల్తువు. విశ్వశరీరముల సృష్టికి హేతువు లయిన ప్రాణములు భూతపంచకము పదునొకం డింద్రియ ములు మహదహంకారము లనెడి వీనికిఁ గార్యోపయుక్తము

* ఇట, అధికరణము మొదలయిన కారకము లేదును జెప్పఁపడినవి ఆయేడును నీవేయని యాశయము.

లగు శక్తులెవ్వయో యవి పరమాత్మయగు నీవియెయగును.
 ఏలందువా ! ఆ ప్రాణాదులు పరతంత్రము లయినవి ; మఱి
 యాయాదాని కాయాశక్తి మాత్రమే యుండుటంబట్టి యవి
 యొండొంటికి నసదృశములై యుండును గాన యట్టివానికాశ
 క్తులు సొంతములగునా ? చేష్టలు చేయుచుండు దేహముల
 చేష్టలు చేతనభూతులగు జీవపరమాత్మలవియె కాని యచేతన
 ములవి యగునా ? ప్రాణాదుల కట్టివి యెట్లుగలుగును ?
 చంద్రుని కాంతియు, నగ్ని తేజమును, సూర్యుని ప్రభయు,
 సక్షతముల మెఱుపులయుఁ బ్రకాశ సత్తయు, పర్వతముల
 స్థైర్యమును, భూమి వృత్తియగు గంధమును వాస్తవమునకు
 నీవే యగుదువు. జలములు లోకవృత్తి హేతువగుటయు,
 జీవనహేతు వగుటయుఁ, దడుపుటయు, ఆ జలములును, వాని
 రసమైన మాధుర్యమును సర్వమును నీవే—నీకు లోనయిన
 వియె. వాయువునకుఁ గల (ఓదస్సును) ప్రవృత్తిశక్తియు,
 వేగమును, బలమును, (ధారణశక్తియు) చేష్టయు గమనమును,
 నన్నియు నీశ్వరుండవగు నీవే యగుదువు. దిశలకుంగల
 యవకాశమును దిక్కులును నీవే. శబ్దమును దాని కాశ్రయ
 మైన యాకాశమును నీవే. శబ్దాభివ్యంజకమయిన యకా
 రాది వర్ణమును, ఓంకారమును, శబ్దవాచ్యములయిన యా
 శ్మతు లిరుదెఱుంగగుటయు నీవే. ఇంద్రియములకుఁ గల
 విషయ ప్రకాశక శక్తియు, అట్టి శక్తులు వానికి ననుగ్ర
 హించు తదభిమాని దేవతలును నీవే. బుద్ధికిఁగల యధ్యవ
 సాయమును, జీవునకు నబాధితమై సంస్కారజన్యంబగు జ్ఞాన
 మును నీవే. ఆకాశాది భూతములకుఁ గారణంబగు భూతాది

యనంబడు తామసాహంకారమును, ఇంద్రియముల కను
 గ్రాహకమైన తైజసంబగు రాజసాహంకారమును, వివిధేంద్రి
 యముల కనుగ్రాహకమై తత్కారణంబై వైకారికంబగు
 సాత్త్వికాహంకారమును, ఆయాకర్తము లనుభవింపఁగా
 మిగిలిన కర్తములకు ఫలమునిచ్చు కర్తమును నీవే. మన్ను
 బంగారు మొదలగు ద్రవ్యములకు వికారము లయిన కుండలు,
 కుండలములు మొదలయిన వికారములు నశ్వరములయ్యును,
 వానికాశ్రయములయియున్న యా ద్రవ్యములుమాత్ర మస్థి
 యవస్థలందును నశ్వరములు గాక యనునర్తించునట్లు నా
 యాభావములు నశ్వరములై వచ్చుచును ఖోవుచునుండియు,
 వానికెల్ల నాశ్రయమై నిరమైయుండు భావమేదియో యది
 నీవయగుదువు. సత్త్వమురజస్సు తమస్సు ననెడిగుణములును
 వాని వృత్తులు నెవ్వయో యవియన్నియుఁ బరబ్రహ్మంబగు
 నీయందుయోగమాయచేత—అనఁగా నీ సంకల్పరూప జ్ఞాన
 ముచేతఁ—గల్పితములే యగును. కాఁబట్టి యిట్లు కల్పి
 తములయిన భావములగు మహదాదులు చిదచిత్తులకంటె
 వేఱగు నీయందుఁ గలుగనేరవు. అవి ప్రకృత్యాదులయందుఁ
 జిక్కియుండును. వానిమూలముననే నీయం దుండును. అవి
 నీయందు లేకయే యుండునపుడు నీవావికారముల లోపలఁ
 జొచ్చి యెప్పుడు నుందువని శాస్త్రములు వ్యవహరించు
 చున్నవి. సత్త్వాదిగుణప్రవాహరూపమగు నీసంసారము
 నందుఁ బడినవారు సర్వాంతరాత్తుండవగు నీదు సూక్ష్మంబగు
 యాథాత్మ్యమును దెలియనివారై యా యజ్ఞానముచేతను
 దన్తూలకమగు పుణ్యాపుణ్య కర్మములచేతను సంచరించు

చుందురు. ఈ లోకమందు దుర్లభంబు యింద్రియ పటుత్వము గలిగిన నరత్వమును బ్రాపించియు, ఈశ్వరా ! నీ మాయచేతఁ దనకు శ్రేయస్సాధనమగు నా యాథాత్మ్యజ్ఞానమందుఁ బరాకుగలిగిన పురుషునకు నాయువు, కట్టా ! వ్యర్థముగాఁ గడచిపోవుచున్నది, కాని నిలువదు. ఈ దేహమందును దీనిని సంబంధించిన పుత్రదారాదులందును 'ఈ దేహము నాది ? ఈ పుత్రాదులు నావా' రని యీ స్నేహపాశములచేతఁ బశువు మొదలుగాఁగల యీజగమునంతయు బద్ధము గావించుచున్నావు. మీరిరువురు మాకుఁ బుత్రులు గారు. మీరు సాక్షాత్ప్రకృతి పురుషులరు. భూమికి భారముగానున్న క్షత్రియులను రూపుమాపుటకై యవతరించిన వారు. ఇట్లని నీవే యవతరించినపుడు చెప్పితివిగదా. ఆర్తబంధూ ! కాబట్టి మఱియొక యుపాయమును జేపట్టక, నే నాపన్నులగువారి సంసారభయమును దూలించు నీ పదారవిందమును శరణుఁ జొచ్చితిని. చచ్చునట్టి దేహమునందాత్మయను చూపును, బకుండవగు నీయందుఁ గన్నబిడ్డఁ డను బుద్ధియుఁ గలిగియున్నదిగాన, యిట్టి విషయాభిలాష మింతియచాలును. ఇక వలదు. విషయవైరాగ్యమును నాకొనఁ గుము. 'నేను పరమేశ్వరుఁ డంటివే ? ఇది యెట్ల'ని యడుగుదువా ? మహాత్మా ! నీవు పురిటింటియందు 'నేను గర్తవశమునఁ బుట్టుక లేనివాఁడయ్యును, నా చేసిన ధర్మమర్యాదలను రక్షించుకొఱకుఁ బ్రతియుగమును నవతరించుచున్నాను' అని చెప్పితివే ! ఈ చతుర్భుజుఁడగు దేవుఁడు వేఱొక్కఁడందువా ? ఆకాశమంతటను వ్యాపించుచున్నను దన స్వభావ

మును విడువకుండునట్లు, నీవును నానా దేహములను దాల్చుచు
 విడుచుచుందువు గాని, నీ స్వభావమునుమాత్రము ఎదల
 కుందువని నేను భావించుచున్నాను. కాన ఉరుగాయా!
 సర్వగతుండవగు నీవిభూతులను మాయలను నెవ్వఁ డెఱుఁ
 గును ' అనెను. సాత్వతసింహుఁ డాభగవంతుఁడు తన తండ్రి
 చెప్పిన వాక్యమును విని వినయవినముఁడై నవ్వుచు
 మెత్తనిమాటల నిట్లనియె— 'తండ్రి! మమ్మే బ్రహ్మముగాఁ
 బలికితిరి. సర్వమును బ్రహ్మత్వకమనెడి యీ తత్త్వసమూ
 హమును మాకుఁ గఱపుటకై మమ్మిట్లుదేశించి పలికితిరి గాని
 మఱేమికాదు. కాన మీరుచెప్పిన మాటల విషయముప
 పన్నమె యగునని మేము తలంచుచున్నారము. యదు
 శ్రేష్ఠా! నేనును మీరును, మాయన్న యితఁడును, ద్వార
 కాపురవానులు నందఱును, వేయేల! చరాచరాత్మకమగు
 జగమంతయును నిట్లు పరమాత్మాత్మకమనియుఁ దత్కాణక
 మనియుఁ దన్నిర్వాహ్యమనియు నూహింపవలయును. ఏల
 నఁగా స్వయంప్రకాశస్వరూపుండును దేవాదులకు నన్యుం
 డునునగు పరమాత్మ తా నొక్కండయ్యును, దనచేత సృజిం
 పఁబడిన గుణపరిణామాత్మకములగు మహదాదులచేత నవి
 సృజించినట్టి దేవ మనుష్యాది భూతములయందుఁ బెక్కు
 దెఱంగుల వ్యాపించి యున్నవాఁడని ప్రమాణమువలనఁ దెలి
 యుచున్నది. ఆకాశమును, వాయువు, అగ్ని, జలములు,
 భూమియును, నవి కావించిన కార్యములందుఁ జొచ్చియు
 నాయా న్యాప్యములకుఁ దగునట్లు వెలువడియు, కొంచెము
 గను, బెద్దగను, ఒక్కటిగను, బెక్కులుగను నగుచున్నవి.

అట్లే యీ పరమాత్మయు నొక్కయెడ బయలుపడియు,
 నొక్కయెడ నల్పముగను, నొక్కయెడ విపులముగను, దనం
 తట నేకముగను, వ్యాప్యములు పెక్కింటినిబట్టి, పెక్కు
 దెలుగులుగను నగుచున్నాడు' అనెను. ఇట్లు భగవం
 తుడు చెప్పినవాక్యమును విని వసుదేవుఁ డబ్రహ్మాత్మకములు
 పెక్కులు గలవనెడి బుద్ధివశింపఁగా, మనంబునఁ బ్రీతినొంది
 మిన్నకుండెను. అంత సర్వదేవతాత్మకుండగు భగవంతుడ
 వతరించిన పట్టుగాన సర్వదేవతాప్రాయయగు నాదేవకి తన
 పుత్రులు రామకృష్ణులు తమగురుండగు సాందీపని పుత్రుని
 తెచ్చియిచ్చిరని మిక్కిలియు నబ్బరపడి కంఠుడు హింసించిన
 తన కొడుకులను దలంచుకొని యాయురువురను బిలిచి విన్నఁ
 దనమునఁ గన్నంగవల నీరు గ్రమ్ముచుండ జాలిపుట్ట వారితో-
 'రామా! రామా! అప్రమేయాత్మా! కృష్ణా! యోగీ
 శ్వరేశ్వరా మీరు విశ్వసృజలగు బ్రహ్మదులకును నీశ్వరు
 లనియు నాదిపురుషులనియు నేనెఱుంగుదును. కాలముచేత
 సత్త్వగుణము తుదముట్ట నశించి శాస్త్రమర్యాద నుల్లాఘించి
 ప్రవర్తించుచు భూమికి భారమగుచున్న రాజులను దునుము
 టకై మీరిరువు రవతరించితిరి. విశ్వాత్మా! ఎవ్వని పది
 వేల పదివేలవపాలియు, దొకపాలిచేతఁ బ్రపంచమునకు నెల్ల
 మత్పత్తిస్థితిలయము లగుచుండునందురో యట్టివానిని నిన్ను
 శరణుఁ జొచ్చినారము. మీగురుడు సాందీపని చిరకాలము
 నకు మునుపు మృతుడయిన తనపుత్రునిఁ దెండని పుచ్చుఁ
 బురికొలుపఁగా, మీరిరువురును యమనదనమునుండి నాతని
 పుత్రునిఁ దీసికొనివచ్చి గురుదక్షిణ యొసంగితి రట. మీ

రిరువురు యోగీశ్వరేశ్వరులరు గదే. కాన యట్లు నాకోర్కిని
 సయిత మొనగూర్పుడు. అదేమియుఁ గాదు. కంసుఁడు
 చంపిన నా కన్నపుత్రులను మరలి రాఁ జూడఁగోరుచున్నాను
 అనెను. ఇట్లు తల్లి పురికొలుపఁగా రామకృష్ణులు యోగ
 మాయం గైకొని నుతలమును జొచ్చిరి. సకలాత్మలకును
 దనకును దైవంబగు నా యిరువు రట్లు నుతలమును జొచ్చి
 వచ్చినారని తెలిసి దైత్యరాజగు బలి వారిని దర్శించు సొంపు
 పెంపు నెమ్మనంబున నిండుకొన, దిగ్గనలేచి సపరివారముగా
 వారికి నమస్కరించెను. పిదప వారికి వరాసనమును దెప్పించి
 యిడఁగా ముదమున నమ్మహాత్ము లిరువురు నందుఁ గూర్చుండిరి.
 అంత వారి యడుగులను గడిగి యా జలమును దానును దన
 జనులును శిరంబునఁ దాల్చెను. ఆ జలము బ్రహ్మమొద
 లుగా సకలమును బవిత్రము చేయునది గదా! అనంతర
 మతఁడు మిక్కిలి వెలపాడుగయిన వస్త్రాభరణములను అను
 లేపనములను బుష్కలముగా నొసంగి మాల్యములను ధూప
 దీపములను నర్పించి యమృతశుల్యములగు భక్ష్యములను
 గుడువంబెట్టి తన గోత్రమును ధనమును దన్నును సమర్పించి
 కొని యిట్లు పూజించినవాడయ్యె. ఆ బలియిట్లు ప్రేమ
 రసార్ద్రంబగు బుద్ధిచేత భగవత్పదాంబుజమును శిరంబునఁ
 దాల్చి యానంద బాష్పములు గన్నులందురుల, మెయిగగురు
 పొడువ, కుత్తుక దగ్గుత్తికవడ నిట్లనియె—‘అనంతఁడును
 (శేషఁడును) ఘణమందలి యొక భాగముచే విశ్వమును ధరించు
 వాఁడు నగునీకు నమస్కారము. జగత్తునకు విధాతయు
 సాంఖ్యయోగములను బ్రవర్తింపఁ జేయువాఁడును, బ్రహ్మం

ఋను బరమాత్మండు నగు కృష్ణునకు నమస్కారము. మీ
యిరువుర దర్శనము కొన్నిభూతములకుఁ బడయ రానిదయ్యుఁ
గొన్నింటికి నీకృపచేత నులభముగా నుండును. ఎట్లందుగా?
రజస్తమస్స్వభావులమగు మాకు యదృచ్ఛగా మీదర్శనము
ప్రాప్తించినదేకదా! దైత్యులును, దానవులును, గంధర్వు
లును, సిద్ధులును, విద్యాధరులును, యక్షరక్షః పిశాచు
లును, భూతములును, ప్రమథనాయకులును మొదలుగాఁగల
మేమును మఱి యిట్టి వారయిన కంనాదులను శుద్ధసత్త్వమున
కాశ్రయమై కేవలము శాస్త్రగమ్యమగు స్వరూపముగల
నీయందు నిత్యమును మిక్కిలి బద్ధవైరులమై యున్నవార
మయ్యును, బుండరీకాక్షా! యీ మేమండఱమును నీదు
సాలోక్యమును సామీప్యమును సారూప్యమును నాయుజ్య
మును బడిసినారము. ఏలనఁగా నీయండలి చిత్తవృత్తి
యొకటియే, అది యేదియైనను, ఫలప్రాప్తికి (ముక్తికి) గార
ణము చుమీ. కొందఱు నీయం దెడతెగని పగఁబూనియు,
కొందఱు భక్తిచేతను, (గోపికాదులు) కొందఱు కామము
చేతను నిన్నుఁబొందిరి. ఇటు వైరాదులు చూపినవారుం
బోలె సత్త్వప్రధానులై నీకు సన్నిహితులైయుండు దేవాదు
లును నిన్నుఁ బడిసినవారు గారు. యోగేశ్వరేశ్వరా!
“నీయోగమాచు యీ స్వరూపముగలది, యిట్టి స్వభావము
గలది” యని బహుశరముగా యోగీశ్వరులు సైతమొలు
గరు. ఇక మముబోంట్లు తెలియుట యెక్కడిది? ఇట్లు నీ
మాయకుఁగల స్వరూపస్వభావములు తెలియుటకును దరిం
చుటకును గష్టము లగుటంజేసి, నిష్కాములకు మిక్కిలియు

వెదకందగియున్న నీ పదారవిందములందు బుద్ధిగలిగి, పాప
 యుక్తంబగు గృహమనెడి చీకటి నూతినుండి వెలువడి,
 వృక్షముల క్రిందఁ దమంత రాలిపడియున్న పండ్లు మొదలగు
 వానిచేఁ బొట్టఁ బోచికొనుచు నేను శాంతుఁడనై యొంటి
 గాఁగాని సర్వసఖులగు మహాత్ములం గూడికాని చరించునట్ల
 నుగ్రహింపుము. నీకు నియామ్యములై యున్న సకల చరా
 చరిములకు నీశుండవుగదే! నీవు మన్ము, పలయు కైంకర్య
 మును దలిపి శిక్షింపుము. ప్రభూ! మన్ము బాపహి
 తులను గావింపుము. పురుషుఁ డెవ్వఁడు శ్రద్ధతో నీశా
 సనమందు వర్తించునో 'హేడు కర్త బంధమునుండి విడివడు
 చున్నాఁడు' అనెను. భగవంతుఁడు బలితో 'తొల్లి స్వాయం
 భువమన్వంతరమందు మరీచికి నూర్ణయను భార్యయందుఁ
 బుశ్రువు లార్వరు కలిగియుండిరి. ఆదేవతలు, బ్రహ్మ తన
 కూతురగు సుస్వతితో రతిసల్పఁ జూనియుండుటను జూచి
 యపహాసముచేసిరి. అట్లా ప్రజాపతిని బరిహసించుటం బట్టి
 యా దుష్టకర్తమువలన వా రాసురియోనిని బొంద యపుడే
 హిరణ్యకశిపునకుఁ బుట్టిరి. వారు యోగమాయచేత నక్కడి
 నుండి తేబడి దేవకి కడుపునందుఁ బుట్టిరి. రాజా! వా రాకం
 మనీచే హింసితులైరి. ఆ దేవకి వారిని దన కన్నబిడ్డలుగాఁ
 దలంచి దుఃఖించుచున్నది. ఆ వీరలు నీయొద్ద నున్నారు.
 మేము మాతల్లిశోకము నుడుపుటకై యిచటనుండి వీరిని గొని
 పోవుచున్నారము. అంత వీరు పాపములనుండి విడివడి
 దుఃఖములును వీడి పుణ్యలోకమును బొందుదురు. వారు
 న్నరుఁడు ఉద్గీర్ణుఁడు, పరిష్వంగుఁడు, పతంగుఁడు, తుద్ర

భుక్కు, ఘృణి యని పేళ్లంబరఁగుదురు. ఈ యార్వురును, నా ప్రసాదముచేత మరల సద్గతిని బొందుదురు' అనెను. అంత నా యిరువురును వారిని దోడ్కొని బలిచేతఁ బూజితులై మరల ద్వారపతికి వచ్చి తల్లికి నా పుత్రులను నొసంగిరి. ఆ దేవియు నా బాలకులనుజూచి పుత్రస్నేహమువలనఁ జన్నుగవ చేపఁగా, వారిని బిగియఁ గొంగిలించికొని, యొడియందిడి, మాటిమాటికి శరసు మూర్కొనెను. ఎవ్వనిచేత నీ నృప్తియంతయుఁ బ్రవర్తించుచున్నదో యట్టి విష్ణుని మా యచే మోహితయై యాదేవకి యాబిడ్డలను దాఁకుటవలన మీఁదు మిక్కిలి చేపుచున్న చన్నులను బ్రీతిగడలుకొనఁ గుడిపినదయ్యె. వారును నమృతమయంబగు నాయమచన్నుఁ బాలను, గదాధరుండగు హరి త్రావిమిగిలినట్టిదానిని, ద్రావి నారాయణుని యంగముల సంస్పర్శమువలన స్వాత్మ పరమాత్మ స్వరూపజ్ఞానమును మరలఁ బడసినవారయిరి. వారు గోవిందునకును దేవకికిని వసుదేవునకును బలరామునకును నమస్కరించి సమస్త భూతములును జూచుచుండఁగా నా కాశంబునఁ దమ నెలవునకుఁ బోయిరి. దేవకి దేవి యట్లు మృతులైన వారు వచ్చేటయుఁ బోవుటయునుజూచి మిక్కిలియు సచ్చెరువకీ, యదియంతయుఁ గృష్ణుండు గావించిన మాయయని తెలుచెను. అనంత వీర్యుఁడును బరమాత్ముండు నగు కృష్ణుండు గావించిన యిటువంటి వీర్యకర్తములు మిక్కిలి యద్భుతము లయినవి యనంతములుగా నున్నవి' యనెను. సూతుఁడు నిర్తలకీర్తియగు శ్రీ కృష్ణుని యీ చరిత్రమును జగముల పాపములెల్లఁ దూలించి

శృష్ణభక్తులకుఁ బరమ సుఖావహమగు కర్ణాభరణమై వెలుంగు
దానిని, వ్యాసపుత్రులగు శుకులచే వర్ణితంబగుదానిని,
నెవ్వఁడు వినునో లేక యొకరికి వినిపించునో వాఁడు భగవంతు
నియందు మనస్సు నిలిపి, కాలాది భయరహితం బగుటంజేసి
తేమంబగు భగవంతుని దివ్యధామంబును బొందుచున్నాఁడు'
అనెను.

ఇది యెనుబదియేనవ యధ్యాయము.

—●—●—● సుభద్రాహరణ కథ. —●—●—●

పరీక్షిత్తు-‘బ్రాహ్మణోత్తమా! రామకృష్ణుల నెలియఁలును
నాకుఁ బితామహియునగు సుభద్రాదేవి నర్జునుఁ డెట్లు
పెండ్లాడెనో యా విధమును విన గోరుచున్నాను’ అనెను.
శుకుఁడు—ప్రభుండగు నర్జునుఁడు తీర్థయాత్ర వెడలి భూమిని
గ్రుచ్చురుచు నంతఁ బ్రభాసతీర్థమునుజేరి యచటఁ దన
మేనమామ కూతురయిన సుభద్రను దుర్యోధనునకుఁ
దక్కిన వసుదేవాదు లీయ నొల్లకున్నను బలరాముఁడు బల
వంతముగా వాని కీయ నున్నాడని వినెను. అంత సక్కాం
తను బడయ నువ్విల్లూరుచు, బలరాముని వంచించుటకుఁ
ద్రుగండియగు నొక యతివేషము వేసికొని ద్వారకకుఁ
బోయెను. అతఁ డచ్చటఁ దనప్రయోజనమును నాధించు
కొఱకు వార్షికమాసములు నాలుగును వసించి పురజనుల
చేతను మహాత్ముండగు రామునిచేతను మాటిమాటికిఁ బూజ
లందుచు నుండెను. బలుం డొకనాఁ డనిని సతిధిగా
నిమంత్రించికొని గృహమునకుఁ దోడ్కొనివచ్చి శ్రద్ధతో

శ్రీ వెమన గ్రంథాలయము

తేలప్రోలు (కృష్ణా)

2305. అర్జునుడు సుభద్రను గొనిపోవుట.

నన్నమును వడ్డించి కుడువంబెట్టెనట. అతఁడును నయ్యెడ
 వీరులకెల్ల మనస్సు రంజిల్లఁజేయుచున్న యా గొప్పకన్యా
 రత్నమును బ్రీతిచేఁ గన్నంగవ దద్దయు వికసిల్లఁగాంచి
 యామించుటోడియందు విరాళిచేఁ గలంగి మనస్సు నిలిపిన
 వాడయ్యె. ఆ చెలువయు నారీజనుల మనంబుల కెంతయు
 నింపుగూర్చుచున్న యా సొగసుకానిం జూచి కడఁగన్నుల
 నునుసిగ్గు నూల్కొన నవ్వుచు నతనియందు మనంబును
 జూడ్కులను నెలకొలిపి వలచినదయ్యె. అగ్గునుఁడును నా
 కులుకులాడి నే యెప్పుడును దలంచుకొనుచు, గొంపోవుటకుఁ
 దెఱపింగోరుచు మనంబు మిక్కిలి బలీయమగు మరుఁగునఁ
 దిరుగుడువడుచు నున్నందున రామాదులెంత సత్కరించినను
 సుఖము గానడయ్యె. అప్పు డొక గొప్ప దేవ్రాత్సవము
 వచ్చెను. ఆ సమయమున సుభద్ర, రథారూఢయై ప్రాకార
 దుర్గము వెలువడఁగానే మహారథుఁ డగ్గునుఁ డంతకు మునుపే
 కృష్ణునియుఁ దలినండ్రులగు దేవకీ వసుదేవులయు ననునుతి
 నొంది యా నుందరీమణి నపహరించికొని పోయెను. అంత
 నతఁడు రథస్థుఁడై గాంధీవము గొని నలుగడలఁ జట్టుముట్టు
 చున్న శూరులగు భటులను బాఱదోలుచుఁ బెరివారగు
 యాదువులు బిట్టు మొఱుఱుడఁగా మృగరాజు తనభాగము
 గొనిపోవునట్లు సుభద్రను గొనిపోయెను. అట్లు సుభద్ర నప
 హరించికొని పోవుటను విని బలరాముఁడు పర్వమందు మహా
 రణ వముంబొలె మిక్కిలియుఁ గలంగి క్రుద్ధుఁ డయ్యెను ; కాని
 కృష్ణుఁడును దక్కిన సుహృదులును సతనియడుగులు పట్టు
 కొనగాఁ నుపశమిల్లెను. అంత బలుఁడు ముదంబున పధూ

వరులకు నరణముగా మిక్కిలి విలువగల యలంకారములతోఁ
గూడియున్న యేనుఁగులను రథములను నశ్వములనును
మీఁటయిన దాసికలను బంపెను. అపుడు బంధువులగు
యదువులును బాండవులును నానందమున నెమ్మొగఁబు
లుల్లసినవారయిరి. భక్తు లిరువుర యెడఁ గృష్ణుఁడు
చూపిన వాత్సల్యము, నొక్కటిని వినుము.—

—●●◆శ్రుతదేవ బహులాశ్వలను గృష్ణుఁ డనుగ్రహించుట.◆●●—

కృష్ణునకు శ్రుతదేవుఁడను నొక బ్రాహ్మణోత్తముఁడు భక్తుఁ
డై యుండెను. అతఁడు భగవంతుఁ డగు కృష్ణునియొ దనస్వ
ప్రయోజనంబగు నేకాంత భక్తిగలిగి దానిచేతనే పూర్ణమనో
రథుం డగుటంజేసి శాంతినొంది యుండెను. అతఁడు విద్వాం
సుఁడు గాన విషయలంపటుఁడు గాకుండెను. అతఁడు విదేహ
దేశమునందు మిథిలాపట్టనమున వసించి యుండెను. అతఁడు
గృహస్థుఁడుగాని, తా నేమియుఁ బ్రయత్నింపక తనంతటనే
దైవవశమున వచ్చిన భోజనపదార్థముచేత నతిథిపూజనాదు
లగు నిజక్రియలు నిర్వర్తించుకొనుచుండెను. అతఁడు తన
దేహయాత్రకు వలయునంతియ యాహారమును బ్రతిదిన
మును దైవమువలన నెదురుచూచుచుండునుగాని యంతయు
మీఁద నొల్లఁడు. అంతయాత్రము చేతనే తుష్టుఁడై
వస్త్రాశ్రమోచితములగు పంచమహాయజ్ఞాది క్రియలు
విధ్యుక్తముగాఁ గావించుచుండెను. ఈ శ్రుతదేవుని
వలెనే, యా విదేహరాష్ట్రమునకు రాజయిన బహులాశ్వఁ
డును నుండెను. అతఁడు జనకవంశమువాఁడు. దేహ
త్తాభిమానము లేనివాఁడు. ఈ శ్రుతదేవ బహులాశ్వ

లిరువురును నచ్యుతునికిఁ బ్రియులై యుండిరి. భగవంతుఁడు వారలకుఁ బ్రసన్నుండు కాఁగోరి జారుకుఁడు దెచ్చిన రథము నారోహించి మునులతోడఁగూడి విదేహదేశమునకుఁ బయనమై పోయెను. ఆ మునులు, నారదుఁడును, వామదేవుఁడును, అత్రియు, కృష్ణుఁడును, రాముఁడును, అశితుఁడును, అరుణుఁడును, నేనును (శుకుఁడును) బృహస్పతియు, కణ్వఁడును, మైత్రేయుఁడును, చ్యవనుఁడును మొదలగువారగుదురు. దారియం దచ్చటచ్చట శుక్రాంగారకాది గ్రహములతోడఁ గూడిన సూర్యుండు దుష్టులచిహ్నులు మునులఁగూడిన యచ్యుతుండు రాఁగాఁ బురజనులును జానపదులును జేతులందు నర్ఘ్యములుగొని యెదుగువచ్చి పూజించిరి. ఆనర్తము, ధన్వము, కుగుక్షేత్రము, వంగము, మత్స్యము, పాంచాలము, కుంభి, మధువు, కేకయాము, కోసలము, ఆర్ణము, మొదలగు దేశములందును, మఱియుఁ దక్కిన దేశములందును గల పురుషులును బక్షులును మేలయిన నగవును నెయ్యము గులుకు చూడ్కులును గల యా కృష్ణుని ముఖారవిందమునందలి లావణ్య రసమును గ్రోలిరి. ముల్లోకములకును గురుండయిన యా హరి, తన్ను దర్శించుటచేత నా జనుల కన్నులు గ్రమ్మిన యజ్ఞానంబను చిహ్నుచీకటిని దుదముట్టఁ దూలించి వారికి శ్రేయంబగునట్లుగా నరగంటి చూడ్కుల ననుగ్రహించుచు, దిగంతములవఱకుఁ దెల్లనై పర్వి యశుభములనెల్లఁ బోకాచ్చుతిన యశస్సును, దేవతలును మనుష్యులును, బొడుచుండఁగా వినుచు, మెల్లమెల్లన విదేహదేశమునకు వచ్చెను. ఆచ్యు

తుఁడు వచ్చెనని వినఁగానే యందలి పురజనులును జాన
 పదులును ముగంబంది హస్తములందుఁ గానుకలుగొని
 యెదురువచ్చిరి. వారా యుత్తమశ్లోకునిని దొల్లి వినియున్న
 యమ్మనులనును దర్శించి, ప్రీతిచేతఁ గన్నుఁగవలును నుల్ల
 ములును వికసిల్ల, నంజలులు గీలించి యందఱును నమస్క
 రించిరి. అ జగద్గురుండు తమ్ము ననుగ్రహించుటకై వచ్చె
 నని తలంచుచు, విదేహరాజగు బహులాశ్వఁడును శ్రుత
 దేవుఁడును నా ప్రభుని పాదములంబడి మ్రొక్కిరి.
 అంత నా మైథిలుఁడును శ్రుత దేవుఁడును నా కృష్ణునిని
 నా బ్రాహ్మణులనును, నిద్దఱు నొక్కటనే చేతులు మొగిచి
 యాతిథ్యము కొనుటకు నిమంత్రణముం గావించిరి. భగవం
 తుఁ డా యిరువుర నిమంత్రణము నంగీకరించి, యా యిరు
 వురకును బ్రయము గావింప నెంచి యా యద్దఱ గృహ
 ములనును, నొకరింటికిఁ బోవుట మఱియొకరికిఁ దెలియ
 కుండునట్లు ప్రవేశించెను. దుర్జనులగువారలకు వినుట
 కయినను దవ్వుగా నుండునట్టి యమ్మహత్తులు తన గృహ
 మునకు రాఁగా మేలయిన యాసనములను దెప్పించి మహా
 యశుండు జనకుండు పారిని సుఖాసీనులం గావించి భక్తి
 పెచ్చు పెరుఁగ, మనంబున హర్షంబుబొంగ, కన్నుల నానం
 డాశ్రువులు చిప్పిల్ల, పారి యడుగులను గడిగి లోకపా
 వనములయిన యా జలములను సకుటంబముగా శిరంబునఁ
 దాల్చి గంధము, మాల్యములు, వస్త్రములు, భూషణములు,
 ధూపదీపములు, అర్ఘ్యములు, గోవృషములును నొసంగి
 యా యీశ్వరాత్మకులను బూజించెను. వా రందఱ

కును నన్నము లిడి తృప్తులం గావించి కృష్ణుని యడుగులను
 నొడియందిడికొని యల్లలన పినుకుచు ముదంబు పొదల
 తీయని పలుకుల వారి నుల్లసిలం జేయుచు నిట్లనియె.
 ‘విభూ! నీవు సర్వభూతములకును నంతరాత్ముఁడవు, నాక్షివి,
 స్వయంప్రకాశుఁడవు. కావున నాయభిప్రాయము నెఱింగి
 నీ పదాంభోజములను స్మరించుచున్న మాకు దర్శన మొసం
 గితివి. మఱియు నీ ‘వేకాంతభక్తునికంటెను నాకు సఖుఁ
 డయిన శేషుడును భార్యయగు లక్ష్మీయు, బుత్రుఁడగు
 బ్రహ్మయును బ్రియులు గా’ రని చెప్పియున్నావు. ఆ
 మాటను దృఢము గావించుటకై నీవు మా కన్నులకు గోచ
 రుండవయితివి. నీకు భక్తులే యత్యంత ప్రియు లని
 తెలిసినవాఁ డెవఁడేని నీ పదారవిందము విడుచునా? విడు
 వఁడు. ఏలన నడుగవలసినదేదియు లేకుండు నిష్కించను
 లును, జితాంతఃకరణులగుటఁజేసి శాంతులు, నగు మును
 లకు నీవు నిరతిశయ పురుషార్థభూతుం డగు నిన్నే యిచ్చు
 కొందువు. కాఁబట్టి నిన్నెవఁడేని విడుచునా? ఈ ప్రకృతి
 మండలమందు సంచరించుచున్న జీవులకు సాంసారిక తాప
 త్రయమును నుపశమింపఁ జేయుటకై యదువంశమం దవత
 రించి ముల్లోకముల పాపములను హరించు నిజయశస్సును
 నొడఁగూర్చునట్టి భగవంతుఁ డగు నీకు నమస్కారము..
 లోక సుఖకారకుం డగుటంజేసి కృష్ణుండును, కృతజ్ఞతముండు
 గాన యకుంతమేధస్కుండును, లోకక్షేమకరంబగు తపం
 బూనియున్న నారాయణఋషి రూపంబున నెలకొనియుండు
 వాఁడును నగు భగవంతునకు నమస్కారము. భూమా!'

నీ వీ మునులతోడ మాయంటఁ గొన్ని దినములుండి నీ పాదరజముచే మా యీ నిమికులమును బవిత్రము గావించుమీ' అనెను. ఇట్లు రాజు ప్రార్థింపఁగా లోక పావనుండా భగవంతుఁడు మిథిలయందలి పురుషులకును స్త్రీలకును శుభంబు గావించుచు నందు వసించియుండెను. శుభ్రదేవుఁడును, నచ్యుతుండు తనగృహమునకు వేంచేయఁగా జనకునివలెనే నతనికిని మునులకును మ్రొక్కి హర్షముపొంగఁ బుట్టుము విదుల్పుచు నృత్యముచేసెను. అంతఁ దృణమయములయిన పీఠములనును బ్రుసులను దెప్పించి వారి నాసీనులంజేసి స్వాగతంబడిగి, యభివందనము గావించి వారల యడుగులను భార్యయుఁ దానును గడిగెను. అట్లతఁడు హర్షము పెచ్చుపెరుఁగ సర్వ మనోరథములను బడసి, యా జలములచేఁ దన్నును దన గృహమువారిని దోచెను. అంత ఫలములు, గంధపుష్ప ధూపదీపాదు లగు కానుకలు, వట్టివేళ్లు, నిర్జలములై యమృతమువలెఁ జవలొలుకు జలములును, వాసనలు గుబాళించు కస్తూరి, తులసి, కుశలు, దామరలు, సత్త్వము వర్ధిల్లఁజేయు శుద్ధాన్నము మొదలుగా ననాయాసమున నొనఁగూడు నిట్టి పూజచేత వారి నారాధించెను. ఆ శుభ్రదేవుఁడు తనలో—'నేనో యిల్లనెడి చీకటి నూతిలో బడినవాఁడను. ఇట్టి నాకుఁ గృష్ణునితోడను, కృష్ణునిమూర్తి నునికిపట్టులై సర్వతీర్థముల కాశ్రయములైన పాదరేణువులు గలిగియున్న యిట్టి బ్రాహ్మణోత్తములతోడను సంగమమెట్లు గలిగెనోకదా!' యని విశ్కరించెను. ఇట్లందఱును సుఖముగాఁ గూర్చుండి

యాతిథ్యమును బడసిన పిదప శుభ్రత దేవుడు నిజగృహమునకు
 దయచేసిన యా హరిని, భార్యయుఁ దాను నడుగులు పుడు
 కుచు నిట్లనియె — 'నీవు ప్రకృతిపురుష విలక్షణుండవు.
 కావున నుత్కృష్టుండవు. మఱి నీ సంకల్పముచేత నీ జగము
 సంతయు సృజించి యెప్పుడును విస్తృతిపడక యొక్కరూపుననే
 యుండు నీయాత్మ స్వరూపముచేత దీనిని బ్రవేశించితివి.
 పురుషుడు నిదురించినపుడు వానిని శరీరముగాఁగల పరమా
 త్ముడు తనకు శరీరభూతుడైన యాజీవుని మనోరథము
 చొప్పునఁ దన సంకల్పముచేతఁ బరుండియున్న దేహమునకు
 వేతై నిదురించు జీవుని కర్తమునకుఁ దగినదై యిప్పటికి
 మాత్ర ముండునట్టి దేహమును జొచ్చి జీవుఁ డనుభ
 వించు దేశాంతరగమన రాజ్యాభిషేకాదులు తనకుఁ దగు
 ల! మీ యందుఁ బ్రకాశించు చున్నాఁడుగదా. * ఇట్లే
 జగత్తును నిర్మించి యందుఁ దన సంకల్పముచేతఁ బ్రవేశించి
 యందలి దోషముల తగులులేకయే ప్రకాశించుచుండును.
 నీ కథ లెప్పుడును వినుచుండువారును, జెప్పుచుండువారును,
 నిన్నుఁ జూచుచుండువారును, నీ కభివందనములు గావించు
 చుండువారును, నిన్ను గుఱించి యొంఁజూరులతో ముచ్చట
 లాడుచుండువారును, కావుననే పరిశుద్ధాంతిశికరణు లగు
 వారునగు మనుజులకు హృదయమందె వెలుంగుదువు గాని
 కన్నులకు గోచరింపవు. కర్తములచే మనస్సులు దూలినట్టి

* ఇట్లు జగత్సర్గమునకు అందలి ప్రవేశమునకును, స్వాప్నసర్గమును అం
 దలి అనుప్రవేశమును దృష్టాంతము. ఉభయత్ర జీవద్వారముగా అనుప్రవే
 శమును, వ్యాప్యగత దోషములు తగులకుండుటయు సమానములు.

వారికి నీవు హృదయమందే యుండియు దూరమందే యున్న
 వాడవు. ఇట్లైవ్వరికిని గన్నుల కగపడనివాఁ డయ్యు
 నా కన్నుల కగపడితివి. దుర్లభంబగు నీ దర్శనము నాకు
 లభించినది. మనంబున, రజస్తమంబులును దత్ప్రయుక్త
 ములగు కామకోధాదులు ననుగుణములు గలవారికి నీవు
 దగ్గఱనుండియు, దేహాత్మాభిమానాదులచే నీ కలరూపును
 నొడఁగూర్చని నీ మాయాది శక్తులచేత నీవు గ్రహింప
 రాకుందువు. కాన హృదయమందుండియు దూరస్థుఁడ
 వయ్యెదవు. నీ కలరూపు నెఱింగినవారికిఁ బ్రాప్యంబగు
 నాత్మయై, నీయందు నునం బర్పింపనివారికి నిజసంకల్పము
 చేత మృత్యువును గూర్చువాడవు; సమస్తలోకముల
 నుజ్జీవింపఁ జేయుటకై యనుగ్రహ కారణమునఁ గర్త
 మూలముగాని దివ్యమంగళవిగ్రహము చాల్చి నిజ
 మాయచేత మోహితులై నిజయాథాత్మ్యమును దెలి
 యనివారి యెఱుకను గప్పుచు ముక్తి నీయకుండు
 వాడవు; ఇట్టి నీకు నమస్కారము. ఇట్టి నీవు నీ భృత్యు
 లగు మమ్ము ననుశాసింపుము. దేవా! నీకేమియిష్టము గావిం
 తుము? ముక్తి నడుగక మత్కైంకర్యమునే యడుగనేల
 యందువా? మనుష్యులకుఁ గలుగు తాపత్రయము నీవు
 కన్నుల కగబడునంతవఱకే కాన, నీ కైంకర్యమే కావల
 యును' అనెను. అతఁ డట్లు చెప్పినది విని ప్రణతార్తి
 హరుండగు భగవంతుఁ డతని కేలు తనకేల గీలుకొలిపి
 నవ్వుచు నతనితో 'బ్రహ్మణోత్తమా! ఈ మునులు నిన్నను
 గ్రహించుకొఱకు నిట వచ్చినవారని యెఱుంగుము. నన్ను

హృదయమందుఁ గలిగి వీరు తమపాదరేణువులచేత లోకము
 లను భావనముచేయుచు సంచరించుచుందురు. భగవంతుని
 ప్రతిమలును, అయోధ్యా మధురాది పుణ్యక్షేత్రములును,
 గంగాది తీర్థములును దీర్ఘకాలమునకే పావనము చేయును.
 అవి యట్లు సేయుటయు మన్మథుల కటాక్షము మహిమ
 చేతనే చుమీ. సమస్తప్రాణులలోపల నిందు శ్రేష్ఠులు
 మనుష్యులు; వారలలోపల బ్రాహ్మణుఁడు జన్మమును బట్టి
 యెక్కుడు. బ్రాహ్మణులయందును, దపస్సుగలవాఁ డెక్కుడు.
 వానికంటెను, వేదాంతవిద్యగలవాఁ డెక్కుడు వానికంటె
 నిత్యసంతోషముతోఁ గూడినవాఁ డెక్కుడు. ఇక నా యుపా
 సనముతోఁ గూడినవాఁ డెక్కుడని చెప్పనేల? వేయేల?
 ఈ రెండు భుజములో నాలుగుభుజములో కల నా రూపము
 సయితము నాకళతోఁ గూడిన బ్రాహ్మణునికంటె నాకుఁ
 బ్రియముకాదు. ఏలనఁగా సర్వవేదమయుఁడు బ్రాహ్మణుఁడు;
 సర్వదేవమయుఁడను నేను. వేదము నాకుఁ బ్రమాణము
 గాన వేదప్రచురుండగు విప్రునకంటెను దేవమయం బగు
 నాతనువు ప్రియముగాను. దురహంకారముచేత దేహత్వా
 భిమానులై కొందఱుసూయపాలై నా భక్తులిటువంటివారని
 తెలియక యర్చాదులయందే పూజ్యములను బుద్ధిగలిగి మదా
 త్మకుండగు గురుండును నా కాత్మభూతుఁడైన జ్ఞానియు నగు
 విప్రుని సవజ్ఞ సేయుచున్నారు. చరాచరాత్మకమయిన
 యీ విశ్వమును, ఈ విశ్వమునకు హేతువులయిన మహదాది
 పదార్థములును సర్వమును, విప్రుఁడు మదాత్మకములని
 బుద్ధిని తలంచుచున్నాఁడు. నా భక్తు లిట్టివా రగుటవలన,

బ్రాహ్మణోత్తమా ! ఈ బ్రహ్మదులను మిక్కిలి యాదరము తోడ నర్చింపుము. ఇట్లు సేయుదువేసి, నేనే నాయంతి నర్చితుడ నగుదును. నా భక్తుల నర్చింపక మిక్కిలి పుష్కలములైన యుపచారములచేత నన్నర్చించినను నే నర్చితుండను గాను' అనెను. ఇట్లు ప్రభుడగు భగవంతుఁ డాజ్ఞాపింపగా నాశ్రుతదేవుఁడు కృష్ణునిని నా బ్రాహ్మణోత్తముల నును బరమాత్మబుద్ధితో నారాధించి సజ్జనులగతియగు ముక్తిని బొందెను. ఇట్లు భక్తులకు భక్తుడగు నా భగవంతుఁడు తన భక్తులగు శ్రుతదేవబహులాశ్వులకు సాధుజన మార్గంబుగా ననుష్ఠింపఁదగు ధర్మప్రకారమును నుపదేశించి యందుఁ గొన్నిదినములుండి యంత మరలి ద్వారవహీకిఁ బోయెను.

ఇది యెనుబదియావ యధ్యాయము.

—●— శ్రుతిగీతలు. —●—

రాజు.—‘బ్రాహ్మణోత్తమా ! శ్రుతులు జాతి గుణ క్రియాదులను విశేషణములను నిమిత్తముగాఁ గొని యవి గల వస్తువులనే పేర్కొనుచున్నవి. కాని యట్టి విశేషణములను గొని యవి లేని మఱియొక వస్తువులను పేర్కొనవు. బ్రహ్మము చేతనాచేతనములు రెంటికిని సజాతీయము గానందున నిట్టి డట్టిదని నిర్దేశింప శక్యముగాదు. ఏలన నది చిత్తున కును సచిత్తునకును రెంటికిని విలక్షణమును వేఱు నయినది. కాన చిదచిత్తులకుఁ బేరుపెట్టటకు నిమిత్తమయిన జాతి యుఁ గ్రియయు దానికిఁ గలుగవు. మఱి యాయా వస్తువులకుఁ

బేరులుగుటకు నిమిత్తమయిన గుణములును దానికిఁ గలుగవు. బ్రహ్మ మిట్టిదై యుండఁగా, చిదచిత్తులను గుఱించునట్టి శ్రుతులు, చిదచిత్తులజాతి గుణక్రియాదులు లేని యా బ్రహ్మమందు * ముఖ్యవృత్తిచేత నెట్లు వర్తించుచున్నవి ?

* అభిధా (ముఖ) వృత్తి లక్షణావృత్తియని శబ్దవృత్తులు రెండు. ఒక శబ్దము తనకు సంకేతితమైన అర్థమునందు వర్తించుట (అగ్నిశబ్దము అగ్నియ, అర్థమునవే వర్తించుట) అభిధ. 'బ్రాహ్మణుఁడు అగ్ని' అనఁచో అగ్నిశబ్దము తనకు నియతమైన అర్థముననే వర్తింపక అగ్నివలె బరిశుద్ధుఁడనెడి అర్థమును లక్షించుచున్నదిగాన లక్షణ. ఒక శబ్దము ఒక వస్తువునకుఁగల జాతి గుణము క్రియ అను వీని నిమిత్తముగా దానికి పేరై వర్తించుచున్నది. కనుక దాని ప్రవృత్తికి ఈ జాత్యాదులు నిమిత్తములగుచున్నవి. కనుక ఒక్కొక్క శబ్దమును ప్రవృత్తినిమిత్తములేక ఒక వస్తువునందు వేరై వర్తింపదు. శ్రుతులందలి శబ్దము లిట్టివేకాక తీరుదు. కనుక శ్రుతులందు చిదచిత్తులను గుఱించిన శబ్దములు చిదచిత్తుల జాత్యాదులను ప్రవృత్తినిమిత్తములు చేరికొని వానియందుఁ బ్రవర్తించుచున్నవి. బ్రహ్మమో చిదచిత్తుల జాతిగుణక్రియలు లేనిది. జాత్యాదులు ప్రవృత్తినిమిత్తములుగాన యివి బ్రహ్మమునకు లేవపుడు వానిశబ్దములు బ్రహ్మమునందు వర్తింపఁగదు. అయినను శ్రుతులు చిదచిద్వాచకములైన శబ్దములను అందులకుఁ బ్రవృత్తినిమిత్తములగు జాత్యాదులులేని బ్రహ్మమునందుఁ బ్రవర్తింపఁజేయుచున్నవి. అవి లక్షణావృత్తిచేత నెట్లు ప్రవర్తింపఁజేయుచున్నవన్నచో 'సర్వేవేదా మత్పదమామనన్తి' 'వేదైశ్చసర్వైహ మేవ వేద్యః' ఇత్యాది శ్రుతులు ఆ శబ్దములను ముఖ్యవృత్తిచేతనే యందుఁ బ్రవర్తింపఁజేయుట తిపాదించుచున్నవి. కనుక శ్రుతు లట్లు చెప్పట యెట్లు ? అని ప్రశ్నము.

అని యడిగెను. అందులకు శుకుఁడు — ‘భగవంతుఁడు జీవులకు సంతరాత్ముఁడై యుండి నామరూపములు నిర్వహించువాఁడగు కొఱకు బుద్ధిని నింద్రియములను నుచస్సును బాహ్యములు మొదలుగా మహాభూతములను సృజించి వానిని దనకు శరీరముగాఁ జేసికొని తన్మయుఁడై శరీరి గావున వానిపేళ్లచేఁదాను ముఖ్యవృత్తిని జెప్పఁబడుచున్నాఁడు. అసత్త్వములగు జీవులకుఁ దన్నారాధించుటకు సాధనములుగా దేహదులను గలిగించుకొఱకును, అట్లారాధించుచారికి నిశ్చేయసంబనెడి యభ్యుదయము గలుగుకొఱకును, అట్టి ముక్తికి సాధనంబగు సద్యాత్కానము నిష్పన్న మగుకొఱకును, జ్ఞానైకాకారములగు నాత్మలయందు దేవమనుష్యాది భేదకల్పనము లేంకుడుకొఱకును, నిట్లు జగత్సృష్టిని జేసినవాఁడయ్యె. ఇట్లు సర్వశబ్దములును బ్రహ్మమునందే ముఖ్యవృత్తిని వర్తించుచున్నవని బ్రహ్మమును గూర్చిన యీ వ్యుత్పత్తి మిక్కిలియు రహస్యమయినది. మఱి యుపనిషదర్థ విచారముచేతఁ దెలియఁదగినది. ఇది పూర్వులలోపలఁ బూర్వులయిన వామదేవాదులచేత నిశ్చయింపఁబడినది. ఇట్టి వ్యుత్పత్తిని బురుషుఁడనఁడు శ్రద్ధతోఁదాల్చునో వాఁడు కోరవలసిన దేదియులేని యకించనుఁడై ముక్తిని బొందుచున్నాఁడు. ఈ ప్రశ్న విషయమున నారాయణుని సంబంధించిన యొక గాథను నీకు వర్ణించి చెప్పెదను. అది నారదునకును నారాయణముషికిని జరిగిన యొకసంవాదము. భగవద్వీయుం డగు నారదుఁడు లోకములందుఁ గ్రుమ్మరుచుండి యొకప్పుడు పురాణముషియగు నారాయణుని దర్శించుటకు బదర్యాశ్రమము

నకుఁ బోయెను. ఆ మహర్షి మనుష్యులకు నభయముకొఱ
కును, మోక్షముకొఱకును, వర్ణోచిత ధర్మమును బ్రకృతి
పురుషులకు విలక్షణునిఁగా నన్నుఁ గాంచెడి జ్ఞానమును
రాగద్వేషాదులు లేమియును గలిగి కల్పపర్యంతము స్వాత్మో
పాసనరూపంబగుతపము నీ భారతవర్షమం దూనియున్న
వాఁడు. ఆ నారాయణాశ్రమమందుఁ గలాపగ్రామవాసులును
బరమాత్మస్వరూప భ్యాననిష్ఠులు నగు ఋషులు బలసియున్న
నారాయణుని నీ వడిగిన దీనినే నారదుఁ డడిగెను. ఆఋషి
యుఁడక్కిన ఋషులు వినుచుండఁగా నారదునకుఁ దొల్లి జన
లోకనివాసులగు తమ పూర్వులకును సనందాది బ్రాహ్మణు
లకును జరిగిన సంవాదమైన యీ విషయమునే చెప్పెను.
శ్రీభగవంతుఁడు—‘నారదా ! తొల్లి జనలోకమందుఁ గల
బ్రహ్మమానసపుత్రులును మార్ధ్వరేతనులును జన్మించిన
దాదిగా జితేంద్రియులునగు సనకాదులు బ్రహ్మసత్రము
పరబ్రహ్మగుణానుభవాత్మకమైనదానిని జరిపిరి. నీ వపుడు
శ్వేతదీప్వమునకు నందలి యీశ్వరునిం గాంచుటకు బోయి
యుంటివి. అప్పు డందు బ్రాహ్మణులకు వాదమొకటి జరి
గెను. ఆవాదమందు శ్రుతు లైకకంఠ్యమునొంది నుఖముగా
నుండెను. అచ్చట నీవు నన్నడిగిన యీ ప్రశ్నమును నందు
లకుఁ బరిహారములును గలిగినవి. అనఘా ! వానినెల్ల నీకుఁ
జెప్పెదను. వినుచుండుము.—అందుఁగల వారెల్ల శ్రుత
మునందును దపమునందును శీలమునందును సమానులు. తన
వారు పెరివారు మధ్యస్థు లనుమువ్వరును వారికి సమా
నులు. ఇట్లందఱును బరస్పర సమానులయ్యును వారిలో

నొకనిని (సనందనుని) * బ్రవచనము సేయువానిని (చెప్ప
వానిని)గా నేర్పఱచి తక్కిన (సనకుడు మొదలగు) వారంద
ఱును విన్నవారయి యుండిరి. సనకుడు డిట్లనియె. — భగ
వంతుడు తానుసృజించిన యీ చిదచిదాత్మకమగు జగ
త్తును దానులోగొని నామరూపవిభాగానర్హములు గావించి
ప్రకృతి పురుషకాలములనెడు తనశక్తులు సూక్ష్మావస్థములైన
వానితోడ నిరవధిక స్వానందానుభవరూపమున నిదురయం
దుండఁగా, ప్రలయము తుడను (సృష్టికి దొలుత) నతని
యూర్ధ్వలయిన శ్రుతులు, మూర్తులుదాల్చి యా పురుషుని
యసాధారణలక్షణముల నెత్తిచెప్పి యరినిని మేలుకొలుపు
వానినలె స్తుతించినవి. భృత్యులగు వందిజనులు వేకువనువచ్చి
శోభనములగు శ్లోకములచే దమ సమ్రాట్టును బరాక్రమ
ప్రకాశకములగు శ్లోకములచే స్తుతించునట్లు స్తుతించి
నవి. శ్రుతులు—‘సమస్తమును జయించిన ప్రకృతిచేతఁ
గూడ జయింపఁబడని వాడా ! నీయందు లీనమై యున్న
జీవులకు సంసారహేతువయిన ప్రకృతి సంబంధమును విడిపిం
చుమీ ! నీకు జయజయ. నాపరాధజనులయందు దోషము
లున్నను, వారియం దించించుకగల గుణములనే కయికొను
చుందువుగదే. కనుక జీవుల సంసార మూలమగు ప్రకృ
తిని దొలంపుము. అందులకుఁదగిన జ్ఞానాదులు నాకు
లేవందువా ? నీవు నీయంతట జ్ఞానశక్తి బలై శ్వర్యాదు
లగు షడ్గుణములను గయికొని యున్నవాడవు ! స్థావర

* బ్రహ్మసత్రమునందు నందఱును జ్ఞానవంతులైయున్నను ఒక్కనిని
చెప్పవానిగా నేర్పఱచి తక్కినవ సు వినుటయే బ్రహ్మసత్రమనఁ దగును.

జంగమములను శరీరములు గావింపఁ బడఁబోవు ప్రకృతి
 గుణములకును, నట్టి శరీరము లాశ్రయింపఁబోవు * జీవుల
 కును, గల శక్తులనెల్లఁ దమతమ కార్యోన్ముఖము లగు
 యట్లు మేలు కొలుపువాఁడా! ప్రకృతిపురుషులచే విశిష్టఁ
 డవై జగదాకారమునం బరిణమింతువు గనుక నిన్ను వేద
 ములు - వేదములందు చిదచిద్వాచకములగు శబ్దము - లభి
 థాన్మత్తిచేత ననువర్తించుచున్నవి. బ్రహ్మము సర్వము నుప
 సంహరించినను మిగిలియున్న సృష్టికాలమం దుత్పన్నమయిన
 యీ జగత్తును బ్రహ్మమని వేదాంతములు తెలుపుచున్నవి.
 కార్యంబగు నీ జగత్తునకు దేనివలన నుదయమును దేనియందు
 లయముగలుగునో, యా కారణంబగు బ్రహ్మము, కుండ మొద
 లగు వికారములొందినను నా వికారములకంటె వేఱుగా
 కుండు మృత్తునుంబోలెఁ దన వికారమైన యాబ్రహ్మమున
 కంటె వేఱు గానేరదు. ఇట్లు నీవు సర్వకారణుడవగుటంబట్టి
 ఋషులు నిన్నే ధ్యానించుచు నిన్నే స్తుతించుచు నీకొఱకే
 చేష్టించుచునుందురు. ఆకాశమునం దడుగులిడినచోఁ దల
 క్రిందుగాఁ బడవలసివచ్చును. పుడమిపయి నిడినచోఁ బడుట
 లేదు. కాన యది వ్యర్థమెట్లు మనుష్యులకుఁ గాగలవు?
 అట్లే, నిన్ను గుఱించిన మనోవాక్కాయ చేష్టితములు నీ
 కారాధనములై సాంసారికతాపనివారకము లగుచున్నవి.
 తక్కినవారిని గూర్చినవ్రా యట్లుగాక పతనహేతువు లగు

* జీవులకు ప్రలయదశయందు చిచ్చికి సంకుచితమై గూఢమై యుం
 డునుగాన, దానిని వికసింపఁజేయుటయే వారిని మేలుకొలుపుటయన
 తెలియవచ్చును.

చున్నవి. కనుక ఋషులు నీయందే త్రికరణములు నిలుపు
చున్నారు. జగజ్జన్మస్థితిలయములు మాఁటికిని నిర్వాహ
కుఁడా ! కాఁబట్టి వివేకు లగునూరులు, చెప్పచును వినుచు
నుండు వారందఱి పాపములను దూలించునట్టి నీ కథామృత
మహాగ్రవమందు నోలలాడియె యాధ్యాత్మికాది తాపము
లను దిగవిడిచిరి. ఇక ధ్యానపరులట్టి తాపములు విడు
చుట చెప్పనేల ? పరమా ! నిన్ను గుఱించిన జ్ఞానము
చేత రాగాదిమనోవృత్తులును జరామరణాది కాలగుణములును
దూలించినవారు నిత్యజ్ఞానానందాత్మకమగు నీ స్వరూపమును
సమాధిచేత సాక్షాత్కరింతురు. కాన, వారు తాపములను
విడుతురని చెప్పవలయునా ? నిన్నాశ్రయించుటకుఁ దగు
జన్మముల నొందియు నిన్ను విడిచి ప్రాణేంద్రియములను దృష్టి
సేయుటయం దాసక్తిగల శబ్దాదివిషయచపలు లగుదురేని
గాలినింపిన తోలుతిత్తులవలె వారూర్పులు విడుచువారేకాని
మఱేమికాదు. వారిచేతన జన్మమే వ్యర్థము. నీ వీక్షించుట
యనెడి నీ సంకల్పమువలన సత్తనుబడసి నీవు లోనఁ కొచ్చు
టంజేసి మహదహంకారాదు లండమును సృజించినవయ్యె.
అచేతనములకు * నీయోరూపమయిన యనుగ్రహము గలుగ
నందున వానికిఁ గారణత్వము గలుగనేరదు. † (ఆనందవల్లి
యందు) అన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయా

* ఇట ఈక్షత్యధికరణమునందలి పూర్వపక్షమునకుఁ బరిహారము చెప్పఁ
బడినది.

† ఇట ఆనందాధికరణమునందలి పూర్వపక్షమునకుఁ బరిహారము ప్రతి
పాదితము.

నందమయము లనెడివానియందుఁ జరమంబును బురుషా
కారముతో నన్వయించి యుండునదియునగు నానందమయ
మును నీవేకాని ప్రత్యగాత్మగాదు. ఏలందువా? చిదచిదా
త్మకమగు ప్రపంచమే యాకారముగాఁగలిగియుండుట నీకుఁ
బొసగునేకాని * బద్ధముక్తాది జీవులకుఁ బొసంగదు. మఱి
యీ చిదచిదాత్మక జగత్తునకు విలక్షణుఁడై (అనఁగా దాని
యంతరాత్మగాఁ జొచ్చియున్నవాఁడై) యుండుటయు నీవే.
మఱి యీ యన్నమయాదులు నాలుగును సంహృతములైనను
మిగిలియున్నదగుటంజేసి నిర్వికారంబగు నానందమయ రూప
తత్త్వమును నీవే. వేదాంతవిహితములైన యుపాసనమార్గ
ములలో సూక్ష్మమతులగువారిలోఁ గొందఱుగణ వంశ్యులు
(దహరవిద్యానిష్ఠులు హృదయపుండరీకాంతర్గతమగు దహరా
కాశమురూపుననున్న నిన్ను పాసింతురు. వైశ్వానరవిద్యా
నిష్ఠు లగువా రుదరమందు జతరాగ్నిశరీరకుండయిన నిన్ను
పాసింతురు. కొందఱు సుషుమ్నానాడి మార్గమందున్న
నిన్ను పాసింతురు. అనంతా! ఆ హృదయమునుండి పరమం
బయిన నీయుపాసనస్థానంబగు శిరస్సు (భూమధ్యము) వఱకు
నా మధ్యనాడి యూర్ధ్వముగా నాక్రమించియుండును. ఆ
నాడిమార్గమును నుపాసకు లెల్లవారును బొంది మరల నీ
ప్రకృతిమండలమందు మృత్యుముఖంబగు సంసారమునందుఁ
బడరు. సర్వోపాదానములై నీవు రచించినట్టివియు దేవ

* ఇట ఈక్షితమై యనుగ్రహించుట జీవులకు సంభవింపదుగాన నీ
యందే యది పొసఁగునని సముదాయాభిప్రాయము. శరీరాత్మత్వము సర్వ
శరీరకుండగు నీయందే పొసఁగునని భావము.

మనుష్యాది భేదములచే విచిత్రములయినవియుండు శరీర
ములుగల జీవులలోపల నీవంతరాత్మవై చొచ్చియె, యగ్ని
తనంతట నెక్కువతెక్కువల వాసిలేకున్నను దాను జొచ్చిన
తృణకాష్ఠాదుల ననుసరించి అట్టి యెక్కు తక్కువలతోఁ
బొడకట్టునట్లు, నీవును నీవురచించిన యోనులకుఁగల జ్ఞాన
మందలి యెక్కువ తక్కువల వాసితోఁగూడి యాయోనుల
ననుకరించుచున్నావు. కాని యాయోను లుపసంహృతము
లయినపుడు నీవుపసంహృతుఁడవుకావు. ఏలన, నీస్వరూప
మవిచ్చిన్నానందమైనది; కనుకఁ గార్యములందుఁ జొచ్చుట
వలన వాని దోషములందుఁ దగులు నొందవు. అట్టి నీస్వరూ
పమును నిర్మలముతు లుపాసించి పొందుదురు. నీచేత
రచితములై నీకు నివాసభూతములయిన యీ దేవమనుష్యాది
దేహములయం దున్నవాఁడును, సకలమైన యాశ్చర్యశక్తుల
ధరించిన నీదు సకల్పమనెడి జ్ఞానముచేతఁ గల్పితుఁడైన
వాఁడును, లోను వెలిని వ్యాపింపఁ జాలువాఁడును, సంకోచ
హేతు రహితుండును, బురుషాకారుండు నగు నీ విగ్రహమును
వేదాంతములు ప్రతిపాదించుచున్నవి నీదు పురుషాకార
విగ్రహమిట్టిదనియు మనుష్యజన్మముది నిన్నారాధించుట కుప
యుక్తమైనదనియు విచారముచేసి నిశ్చయించి భూతలమునఁ
గొండలు వివేకులు ప్రాణేంద్రియములను జయించి వేదము
లకుఁ బ్రతిపాదనవిషయం బగునదియు . నేవించువారికి సంసార
మును దూలించునదియు నగు నీయంఘ్రిని మిక్కిలియు
దృఢవిశ్వాసముతో నుపాసించుచున్నారు. నీకలరూపు కష్ట
పడియుఁ జెలిసికొన నలవిగాకుండుటవలన దానిని బ్రకాశింపఁ

జేయకొఱకు రామకృష్ణాదిదేహము లొందిన నీదుచరిత్ర
మనెడు సమ్మతమహాసముద్రమంగు నోలలాడి యధ్యాత్మి
కాదితాపములను వీడినవాఁడు, ఈశ్వరా ! నీ చరణాగనింద
మును బొందిన రాయంచ లగు భాగవతులకులమును గూడి,
.చూ సంగములన గృహదేహాద్యనురాగములు వీడినవారై
యపవర్గమును సయితము కాంక్షింపరు. పక్షిగూఁటివలె నున్న
యీ సరిశరీరము నిన్నారాధించుట ననువర్తించునేని యాత్మా
దులతో సాటియగును. అయినను ససత్తులగు శబ్దాదివిషయ
ములను నేవించుటం జేసి యిది తుడిచి స్థావర్యామును
గలిగించు నట్టిదిగాన, యాత్మఘాతుకులైనవారు కూలకపా
నందమయుండును గావునఁ బ్రయుండును హితుండునగు
పరిమాత్మయగు నీయం దక్కటా ! నిరతిశయ గుణంబగు
నిట్టి దేహము నొందియు రమింపరు ! పాపము వారు పూర్వ
నిర్మల శేషసమూహములు పయిపయిని దేహములను గలి
గించుచుండుటవలన మహాభయంబగు సంసారమందు
భ్రమించుచుందురు. కాన వారు కుత్సితదేహభాజులై
కేవలము శోచనీయులుగా నున్నారు. ప్రాణములను
నింద్రియములను మనస్సును నడంచివుచ్చి, దృఢంబగు నుపా
సనయోగమును సలుపునట్టి మునులు తమ హృదయమందే
నీ స్వరూపము నుపాసించుట దానినే నీ శత్రువులును
ప్రీతిలేకయే స్మరించి నిన్నుఁ బొందిరి. అట్లే గోపికలును
సర్పరాజు దేహముం బోలిన నీదు భుజదండములం దాసక్తి
గలిగి దానినే పొందిరి. వేయేల ! వేదాభిమాని దేవతల
మగు మేమును, నీ పదారవిందమే యమృతముగాఁ గలవార

నుండఱమును, నీయందు సమానకత్యులమై ముని ప్రభృతి
తులవలె నిన్నే పొందుచున్నారము. ఇటీవల నుత్పత్తి
నాశములను బొందిన పురుషుఁ డీ లోకమునం దెవఁడు
సృష్టికిఁ బూర్వము సూక్ష్మచిదచిత్తులతోఁగూడి కారణముగా
నెలకొనియున్న నిన్నెఱుంగును? శాస్త్రముచేతఁ గాక
యెవ్వఁడు నెఱుంగఁడు గదే! ఏలనఁగా నీవలననుండి బ్రహ్మ
పుట్టెను. అతని పిదప నివృత్తినిష్ఠులగు సనకాదులును
బ్రహ్మనిష్ఠులగు మరీచ్యాదులు ననెడి యుభయ దేవ
గణములును బుట్టిరి. ఇఁక వారికిఁ బిదప మనుష్యులు పుట్టి
రని చెప్పవలయునా? కాన యట్టివారికిఁ దొంటి నీ స్వరూప
మెట్లు తెలియును? నీవు శాస్త్రమును నపకర్షించికొని
హృదయమందుఁ బెట్టికొని పరుండినపుడు, సృష్టికిఁ బూర్వ
కాలమున, సత్కార్యావస్థమగు చిత్తును, నసత్కార్యావస్థ
మగు నచిద్వస్తువును మిశ్రరూపంబగు కాల ప్రవృత్తియు
నీ సృష్టికి విషయము గాకుండెను. * అనఁగా నప్పుడొక్క
టియు లేకుండెను. సత్కార్యవాదులై యసత్తగుద్రవ్య
మునకు నుత్పత్తియు (సత్తయ) సద్ద్రవ్యమునకుఁ బిదప మృతి
యును దార్కికులు తలంతురు. ఆత్మయందు స్థూలుఁడు
కృశుఁడు మనుష్యుఁడు మృగము మొదలగు భేదములును,
మఱికొందఱు చార్వాకులు తలంతురు. వాణిజ్య ఫలతుల్య
మగు స్వర్గాదికఫలమును సత్యమని కొందఱు (మీమాంస
కులు) తలంతురు; ఇట్లు తార్కికాదులు కేవలము తలం

* ఏకోహవై నారాయణ ఆసీత్ | న బ్రహ్మ నేశానో 'నేమే! ద్యావా
పృథివి' అను శ్రుత్యర్థమిట అనుసంహితము.

చుటయేకాక యుక్త్యాభాసములచేత నుపదేశింతురు. సత్త్వాది గుణమయప్రచురుఁడు జీవుఁడేకాని వానికి వేఱగు నీశ్వరుఁడు గాఁడని కొందఱు (నిరీశ్వర సాంఖ్యులు) తలఁతురు. మతభేదము లిట్లున్నవి. ఇవియన్ని నీ కలరూపును దెలియమిచేశఁ గలుగునవేకాని మఱేమి గాదు. ఆ ప్రకృతి పురుషులకంటె విలక్షణమున జ్ఞానస్వరూపుండును నగు నీవు కలరూపునఁదెలియఁగా నా యజ్ఞానమును దన్తూలమగు వాదభేదములును, గలుగనే కలుగవు. మనుష్యులవఱకు నున్న సకల దేహులకును గల త్రిగుణాత్మకమగు మనస్సు కార్యకరంబువలెఁ దోచుచున్నను నీయందుఁ గార్యకరము గాకున్నది ; చిదచిదాత్మకమగు జగత్తుచే విశిష్టుఁడై దాని కాత్మయగు నిన్నుఁ దెలుపకున్నది. నిన్నుఁజూపించు యోగముచేఁ బరిశుద్ధాంతఃకరణములు గలవా రీనమస్త జగత్తును (సచ్చిబ్దవాచ్యంబును, సూక్ష్మచిదచిద్విశిష్టంబును గారణంబు నగు బ్రహ్మమే కార్యంబగు జగద్రూపంబున నెలకొని యున్నది. కాన యది యతనికంటె వేఱుగాదని యిట్లుఁజూపించి) పరబ్రహ్మమునకు విశేషణ మగుటంజేసి యుపాస్య కోటిలోఁ జేరినదగుటవలన జగత్తుసయిత ముపాదేయమే యని కనుఁగొనుచున్నారు. బ్రహ్మాత్మక మగుటంజేసి అద్వికృతియైనజగత్తు హేయము గానేరదు. బంగారు వికారము లయిన కటక మకుటాదులును బ్రకృతియగు నా బంగారు మయములేకాని దానికి వేఱుగానందున వానిని జగవిషువకు గదా ! అట్లు తాను గావించిన జగత్తునందుఁ బరమాత్మ యును బ్రవేశించియున్నాఁడు. కాఁబట్టి యీ జగత్తును,

నుచాస్య పరమాత్తశబ్దవాచ్యముగా నిశ్చితమై యున్నది.
 సమస్త జంతువులకును ధారకుండవని నిన్నెవ రఖిలాంత
 రాక్షసిఁగా నుపాసించురో వారే మృత్యువు తలపయిని సరకు
 సేయక యడుగిడితొక్కి దానినుండి విడివడుదురు. బ్రహ్మ
 సర్వాత్మకమని యుపాసింపనివారిని శాస్త్రమనెడి చక్కని
 యుపదేశముచేత, బశువును ముకుంద్రాటంబట్టి యడచి
 పుచ్చునట్లు సన్తాగమునకుఁ జచ్చుచున్నావు. అనఁగా వారు
 శాస్త్రమూలమున నీ వట్టివాఁడవని క్రమముగా నుపాసించి
 ముక్తికొందుదురు. నీయందుఁ బెడమొగములేక సౌఖ్య
 దము గలిగియుండు నీదుభక్తులు శాస్త్రాధికార రహితు
 లయ్యును నాయజ్ఞులను బవిత్రులను గావించురు గదా.
 అనఁగా భాగవతసేవచేత నట్టివారును ముక్తికొందుదురు.
 శాస్త్రాధికారము లేకున్నను సజ్జనసేవయు నొల్లకుండు నట్టి
 వారికి నధోఽతియె కలుగును. నీవు సంకల్పమాత్రముననే
 సకల జగత్తును నిర్మించువాఁడవు. మఱి కర్తవశ్యుండవు
 గానందున స్వతంత్రుండవు. నిమిత్తోపాదానకారణ సంప్ర
 దానాది కరణాదులయిన సమస్త కారకములకును, దదీయ
 శక్తులకును నిర్వాహకుఁడవు. ప్రకృతి పరతంత్రులగు
 వాయువు సూర్యుఁడగ్ని యింద్రుఁడు మొదలయిన దేవ
 తలును బ్రజాపతులును మఱి యెవ్వరెవ్వ రేయే యధికార
 ముల నుందురో వారందఱును నీవలన భీతులై నీకుఁ దమ
 తమ యధికారముల ననువర్తించుట యనెడి పూజను,
 భారతాది వర్షములం దుండు ప్రజలు సార్వభౌమునకు
 బలియిడునట్లు, సమర్పింతురు. నీ వైసంగెడి భోగముల

ననుభవింతురు. స్థావరజంగమ సంస్థానములగు సమస్త ప్రాణులును, ప్రకృతివలన దుఃఖనిమిత్తమగు శరీరములతోఁ గూడియున్నవియే కాన యెవ్వరిని ప్రకృతి సంబంధము ద్రోసిపుచ్చరాకున్నది. కొందఱెప్పుడేని ప్రకృతి సంబంధము వీక్షించుచునే, నీ కటాక్షముచేతనే వారి కా విముక్తి గాని మఱియొకటి చేతఁగాదు. నీవు హేయములనుండి యెంతయు విముక్తుఁడవు గదే. నీవు పరమ కారుణికుఁడవు? దోషముల కించుకయుఁ బట్టుగాకుండుటవలన నీ నెందును నీడుంజోడు గలుగదు. ఇట్టి నీధు కరుణకు విషయమైన వాఁడును విషయముగానివాఁడును లేడు. అపుడు 'నేను వైషమ్యముగల దోషిని గదా' యందువేని యాకాశమువలె నీవు వ్యాప్యగత దోషముల కించుకయుఁ బట్టుగావు; కనుక, నీకీడుంజోడు నెందును లేకుండును. ధ్రువా ! అసంఖ్యే యులును నిత్యులు నగు జీవులు సర్వగతు లగుదురేని, యప్పుడు పరమాత్మచేతఁగాని జీవుని చేతఁగాని నియమము జరుగుట పొసఁగదు. ఏలన నందఱు సములై యుందురు గదా. మఱియు * నుత్కాంతిగత్యా గత్యాదులందు

* ఉత్కాంతి—'తేన ప్రద్యోతేనైష ఆత్మానిష్కామతి చక్షుషోవా మద్ధోవా ఆన్యేభ్యోవా శరీరదేశేభ్యః' అని ఆత్మ, కన్నులు మొదలగు వానినుండి వెలువడుననియు గతి 'యేవై కే చాస్మిల్లోకాత్ప్రియై చైవ మసమేవ శేసర్వేగచ్ఛన్తి' అనియు, ఆ గతి 'తస్మాల్లోకాత్పునరేత్యపై లోకాయకర్మణే' యనియుఁ జెప్పబడుచున్నది. జీవుఁడు సర్వగతుఁ డయినచో కన్నులు మొదలగువానినుండి ఉత్క్రమించుటయు ఒక చోటినుండి మఱియొకచోటికిఁ బోవుటయు ఒకచోటనుండి మఱియొకచోటికి

శ్రుతులు చెప్పనట్టి నియమమును బొసంగడు. మఱి యొక విధమున (అనగా నణుత్వమున) నీ నియమాదులు పొసంగుచున్నవి. జగ మెవ్వనిమయమై పుట్టెనో యా బ్రహ్మము, లోపలనుండియే నియమించుచున్నాడను. సిది చక్కగాఁ దెలియనివారికిఁగల మతము దుష్టమగుటచేఁ బ్రామాణికుల కది యనభిమతమే యగును. ప్రకృతియుఁ బురుషుఁడును నజలగుటంజేసి వారికి నుత్పత్తిగలుగదు. అయినను గలిగియున్న జలముల యవయవములే వాయుప్రేరితములై యొండొంటిం గలియఁగా జలమునందు బుద్బుదము లుత్పత్తి నొందునట్లు, గలిగియున్నట్టి ప్రకృతిపురుషుల పరస్పర సంయోగముచేతఁ బ్రాణులు వివిధనామ రూపములతోఁ గూడి యాధారభూతుండగు నీయందుఁ గలుగుచున్నవి—అనఁగా ప్రకృతిపురుషులకు నుత్పత్తి లేకున్నను బరస్పర సంయోగము వలన దేవమనుష్యాది శరీర విశిష్టరూపమున నుత్పత్తి గలుగుట పొసంగుచున్నది. కాఁబట్టి యీ ప్రాణులు ప్రలయ దశయం దా నామరూపములను దిగవిడిచి, నదులు సముద్రమునందును బుష్పరసములు తేనెయందును లీనమగునట్లు, నీయందు విభాగానర్హములై లయించుచున్నవి. ఈ మనుష్యులందు నీ ప్రకృతిచేత దేహత్కాభిమానాది రూపమగు భ్రమము, పిఱుంద సంసారమును గలిగించునదై యున్నదిగాన యిదియే సంసారమునకు హేతువని నిశ్చయించి

వచ్చుటయుఁ బొసంగవు. ఈ యుత్కృంతి మొదలగునవి జీవఁడు సర్వగతుఁడు గాక అణుస్వరూపుఁడయిననే పొసంగునుగాన యిదియే యిట యనుసంధించుచున్నాడని తెలియునది.

నుధీజనులు నీయందు మిక్కిలియుఁ దమభక్తి నుంతురు. సిన్న
 నువర్తించి భజించువారికి సంసారభయమెట్లు గలుగును ?
 కలుగనే కలుగదు. ఎవ్వరికి నీవు శరణముగావ్రా వారి
 యందే నీ బామనుడిరూపమగు మూఁడు నేముల—అనఁగా
 శీతోష్ణవర్షాదుల—మయమై సంవత్సరరూపమగు కాలము
 సంసారభయమును గలిగించుచున్నది. మిక్కిలియుఁ జంచ
 లమై యింద్రియములను బ్రాణములను జయించినట్టివారికిని
 నడంపరానదైయున్న మనంబునెడి యశ్వము నెవ్వరు నియ
 మించుటకై గురువు చరణమును విడిచి వేటుపాయములంబడి
 కష్టపడుచుఁ బూనుదురో వారు బహువ్యసనపరంపరలచేఁ
 గుండి, కర్ణధారుఁడైతేని నణజులు సముద్రమునందుంబోలె
 సంసారసాగరమందుఁ జిక్కి దుఃఖమునకే పాలుపడుదురు.
 సర్వవిధ సుఖమయుండగు ప్రియతముఁడు నీవుండఁగా
 మనుష్యులలో నిట్టి నిన్నెవ్వఁడు భజించునో యట్టి పురు
 షునికి సొంతజనులతోఁ గాని సుతులతోఁ గాని దేహముతోఁ
 గాని భార్యలతోఁగాని, ధన గృహ భూ వాహనములతోఁగాని
 ప్రాణములతోఁ గాని, పనియేమి ? వానివలన వాని కేమియు
 సుఖము గలుగదు. అని యిట్లు నిరతిశయ పురుషార్థభూ
 తము నీ స్వరూపమని నెఱుంగనివారై కావుననే సుఖము
 కొఱకు మిథునములై వర్తించుచుండువారు, తమ ప్రకృతి
 సంబంధముచేతఁ గప్పఁబడి తమ జ్ఞానైశ్వర్యాది స్వరూ
 పము మఱియందురు. అట్టి వారి నీలోకమందు నర్థకామ
 ముల దేది సుఖపెట్టును ? ఏదియు సుఖపెట్టదు. ఎవరు
 నిత్యసుఖస్వరూపుఁడైన పరమాత్మవగు నీయం దొక

మాటయునను మనస్సునుంతురో వారు స్వాంత పరమాత్మ
 స్వరూపములఁ గనుఁగొన్నవారు ; కావుననే దేహాత్మాభిమా
 నాదులనెడు మనములు వారికిఁ గలుగవు; నీదుపదాంబుజము
 వారి హృదయములందు వెలుంగుచుండును. వారి సాదజల
 ములు పాపములనెల్లఁ దూలించును; కనుక నట్టివారు పురుషు
 లందు సారంబయిన జ్ఞానవైరాగ్యాదులను హరించునట్టి గృహ
 ములలో దాంపత్యముతోఁ జరింపరు. అట్లుసేయుక భూమి
 యందుఁ గల గంగాది పుణ్యతీర్థములను దీర్ఘీకరించుటకును
 బుణ్యక్షేత్రములను నిరతిశయ పుణ్యావహములం గావించు
 టకును వానినుపాసింతురు. 'పరమార్థభూతమగు (సత్తగు)
 పరబ్రహ్మమువలననుండి పుట్టిన యీజగత్తు పరమార్థమే
 (సత్తే) యగును' అన్నచో నిది యుక్తముగాదు. ఎట్లన
 మృత్తు సువర్ణము మొదలగువానివలె నేది దేనివలనఁ బుట్టెనో
 యది దానిస్వరూపమే యగుటగలదు. కాని చేతనుఁడగు
 పురుషునివలననుండి కేశ దంత నఖి లోమము లచేతనము
 లుగాఁ బుట్టుటయు, అచేతనమగు గోమయమునుండి తేల్లు
 మొదలగు చేతనములు పుట్టుటయుఁ జూడఁగా, గార్యము
 నకుఁ గలలక్షణములే కారణమందుండుట యంతటను నియ
 తము గాదు. మఱియుఁ బరమార్థమగు స్వప్నమువలన
 నుండి యపరమార్థములగు గజతురగాదులును, అట్లే పరమార్థ
 మగు శుక్తి శకలమునుండి యపరమార్థమగు రజతమును
 బుట్టుచున్నవి. అట్లు పుట్టియు నివి వ్యర్థములే యగుచున్నవి.
 కనుకఁ గారణము సత్తయినట్లే కార్యమును సత్తుగావలయు
 ననెడి యిది యుక్తిచేతఁ గొట్టువడిన దగుచున్నది. (మఱి

మృద్ధ్యవ్యమునందు మృశ్తుమాత్ర మనువర్తించుచుఁ దక్కినది
 వ్యావర్తించుచున్నది. రజ్జు సర్పాదులం దనువర్తించుచున్న
 యధిష్ఠానములగు రజ్జువు మొదలగునవిమాత్రమే సత్యము
 లుగను వ్యావర్తించు సర్పభూదళన జలధారాదు లసత్యము
 లుగను జూపుచున్నవి. అట్లే మృద్ధ్యవ్యమునందు నను
 వర్తించు నధిష్ఠానముగు మృద్ధ్యవ్యముమాత్రమే సత్యము;
 వ్యావర్తించు ఘటశరావాదులసత్యములు. అట్లే సర్వమున
 కధిష్ఠానమయిన నిర్విశేష సత్తాత్రయమునకంటె నన్యమై
 యహంకారాది వ్యవహారమున కాస్పదమైన సమస్తజగత్తును
 మిథ్య. సత్తాత్రయంబగు బ్రహ్మమే సత్యము' అను) తర్కము
 చేత హతమగుచున్నది. కాన కార్యంబగు జగత్తు మిథ్యయై
 కావలయు నన్నచో 'కార్యము సత్త' నెడి యాయర్థ
 మెచ్చట వ్యభిచరించుచున్నది (తప్పిపోవుచున్నది)? ఎచ్చటను
 లేదు. (కేశపురుషాదులందును, నచేతనంబగు పురుషదేహము
 నుండియే యచేతనములగు కేశాదులు పుట్టుచున్నవి. ఇచట
 కార్యము సత్తగుట తప్పిపోవదు.) మఱియు కార్యమెచ్చటఁ
 గల్గి? ఎచ్చటను గల్గిగాదు. (స్వప్నమువలెనే స్వప్నము
 నందలి పదార్థములును నీశ్వర సృష్టములగుటచే నవి *మిథ్య

* 'మనోరథాన్ సృజతి' అను శ్రుతి యాశ్వురుడు ఆశుజీవుల కర్మ
 ముల కనుగుణముగా స్వప్నమందలి యాయా పదార్థములను సృజించు
 చున్నాడనుటచే నవి మిథ్యలు గావు. పంచీకరణమనగా నొక్క వస్తు
 వునం దొక్క భూతాంశము ప్రధానముగాను దక్కిన భూతాంశము లప్ర
 ధానములుగాను నుండును గనుక నొక్కొక్కటియు మఱియొక్కదానియం
 దేదోయొక కొలఁదిని ఉండక పోవనుటయే.

లుగావు. పంచీకరణమునుబట్టి శుక్తియందును రజతమున్నది. కాన, కార్యము కల్లగానేరదు. ఇట్లు కార్యమందు వ్యభిచరించుట తప్పిపోవనట్లే కార్యకారణములను రెండవస్థలయందును వ్యభిచరించుట గలుగదు. (మృత్సు వర్ణాదులు కారణావస్థయందువలెనే కార్యావస్థయందును జూపట్టుచున్నవి. ఇందుఁ గార్యము వ్యర్థముగాదు. ఇట్లే) సత్తగు బ్రహ్మము జగత్తనెడి కార్యావస్థయందును సత్తగుటయే కాక యట్లు జగత్తగుటయు వ్యర్థముగాదు ; (మృత్తునకు ఘటశరావాదులగు) నవస్థాభేదములు ('ఘటముతో జలముదెమ్ము' మొదలయిన వాక్యముల) వ్యవహారముకొఱకు నిష్ఠము లగుచున్నవి. (కాఁబట్టి సత్తునకు నవస్థాంతరము గలుగుట సఫలమే కాని వ్యర్థముగాదు. కార్యము సత్తగుట తర్కహతము కాక పోయినను 'నేహ నానా' యిత్యాది శ్రుతులు కార్యము మిథ్యయని చెప్పుచున్ననే యన్నచో) 'నేహనానా' యిత్యాది శ్రుతిరూపమగు నీవాక్కు అనాది కర్తవాసననే మతియంతయుఁ దూలియున్ననారిని దిమకుంగల పెక్కువృత్తులచేత * నంధపరంపరగాఁ గార్యము మిథ్య

* ఇట వృత్తులనఁగా శబ్దముల యర్థవ్యాపారములు. 'నేహ నానా' అనఁగా బ్రహ్మముతప్పఁ దక్కినది పెక్కు (అనఁగా కార్యమగు జగత్తు) లేదని యర్థముగాదు. అబ్రహ్మశ్లోకము లయినవి పెక్కులేవు. స్వతంత్రములయినవి పెక్కులేవు, బ్రహ్మస్వరూపమందు దేవమనుషాది భేదములు పెక్కులు లేవు. అని యిట్టియర్థవృత్తులు పెక్కులు గలిగియున్నది. ఆ శ్రుతి యిట్టి తన పెక్కువృత్తులచేత కర్మజడులను భ్రమింపఁ జేయుచున్నది గాన, వారు వీనిని దెలియక బ్రహ్మతప్పఁ దక్కినవన్ని (అనఁగా

యని భ్రమింపఁజేయుచున్న దింతేకాని మఱేమిగాదు. (ఈ విశ్వము సృష్టికిఁ బూర్వము లేకుండెను. ప్రలయమునకుఁ బిమ్మన గలుగఁజూపదు. కావున నారెంటికి నడుమను గేవ లుండవగు నీయందు మిథ్యారూపముననే యిది వెలుంగు చుండునని నిశ్చయింపఁబడినది. కాబట్టి శ్రుతిచేత ద్రవ్య మాత్రములగు మృత్తు నినుముననెడి నివి ఘటకుండలాది భేదప్రకారములతో సాటిగా నిరూపింపఁ బడుచున్నవి. అనఁగా కార్యములయినవెల్ల నామధేయమాత్రములే; కారణమగు మృత్తు మొదలగునవియే సత్యము. అట్లే యాకాశాదులు నామధేయ మాత్రములు. కారణంబగు బ్రహ్మము మాత్రమే సత్యమని నిరూపింపఁ బడుచున్నది అనవచ్చును.) కాని యిది కుత్సిత దర్శనులగువారికి వ్యర్థముగాఁ గలుగు మనోరాజ్యవిబృంభణమే కాని మఱియొకటి గాదు. కనుఁ గుదృష్టుల కభిమతమగు కార్యమిథ్యాత్వము సత్య (ప్రామాణిక) మని * మృదాదిశ్రుతి యర్థమును దెలియనివారు తెలి

జగత్తులేదని) తలంచుచున్నారని యర్థము. అంధపరంపరయనఁగా ఒక యంధునిచేత మఱియొకయంధుఁడుగా దాఱితప్పినట్లు భ్రమించిన యొక కర్మజడునిచే వరుసను గర్మజడులెల్ల భ్రమించుట యని భావము.

* ఈ జగత్తు సృష్టికిఁ బూర్వము లేదనుటకు 'సదేవసౌమ్యే ద మగ్ర ఆసీత్' అత్సావా ఇదమేక ఏవాగ్ర ఆసీత్' అని శ్రుతి. ప్రలయానంత రమును లేదనుటకు 'నాసదాసీన్నో సదాసీ త్తదాసీమ్' అని శ్రుతి. మృద్ధా వ్యాదులతో నుపమించుటకు 'యథాసౌమ్యేకేన మృత్పిణ్డేన సర్వం మృణ్మయం విజ్ఞాతం స్వాద్వాచారమ్భణం వికాశో నామధేయం మృత్తి కేత్యేవ సత్యం యథాసౌమ్యేకేన లోహమణినా విజ్ఞాతేన సర్వం లోహ

యుదురు. ఆ జీవుఁడు నీమాయచేత మోహితుఁడగుటం బట్టి ప్రకృతిపరిణామాత్మకములగు దేవమనుష్యాది మూర్తులను దాల్చుచున్నాఁడు. దానివలన శబ్దాదివిషయములను సేవించుచు స్థూలత్వము కృశత్వము మొదలైన దేహధర్మములను గొనుచు దేహాత్మాభిమాని యగుచున్నాఁడు. పిదప మరణమును బొందుచున్నాఁడు. ఇట్లు జన్మమరణాది రూపమగు సంసారమును బొందుటవలన జ్ఞానైశ్వర్యాదులు వీడినవాఁడగుచున్నాఁడు. నీవ్రా, పాము కుబుసమునుంబోలె నా ప్రకృతిని ద్యజింతువు; దానికి లోకువయ్యె సంబంధించి యుండవు. కావుననే నిత్యమును జ్ఞానైశ్వర్యాదులను గయి కొనియే యుందువు. అయినను 'జీవునివలె నాకును నైశ్వర్యాదులు పరిచ్ఛిన్నములుగావా? యందువా' నీ వపరిచ్ఛిన్నములగు నైశ్వర్యాదులు గలిగి, యపహత్త సాప్తత్వము మొదలయిన యెనిమిది కల్యాణగుణము లెప్పుడును నెలయుచు నపరిచ్ఛిన్నమై స్వయంప్రకాశ స్వరూపమైన మహస్సున నెలకొని పూజింపఁబడుచుందువు. మనఃప్రణిధానశీలు రగు మునులయ్యను, దనుహృదయములందుఁ గామమూలము లగు వాసనలను బెకలింపలేని, యట్టి యనత్పురుషుల హృదయ మందున్న వాఁడయ్య, మెడయందున్న మణిని దలంచుకొనని యెడ నదిలేనిదే యగునట్లు నీవు వారికిఁ దెలియనట్టి వాఁడవే యదుగువు. భగవంతా! కేవల ప్రాణేంద్రియ తర్పణపరులయిన యాయోగులకు నిహమందును బరమం మయం విజ్ఞాతంస్యాత్ । మథా సౌమ్యై కేననఖిలకృత్తనేన సర్వం కార్హ్య యశమ్' ఇత్యాదులు శ్రుతులు.

దును మృత్యువు దొలఁగనందున దుఃఖమే యగుచున్నది. ఇహమందు భోగములెంత పుష్కలముగా నున్నను మరణ భయం బగుదుఃఖము గలిగియెయున్నది; పరమందు నీ పద ప్రాప్తిగలుగక నీవు యమరూపుఁడవై ధక్తోల్లఁఘులను దండించుటవలనను దుఃఖమే కలుగుచున్నది. నీ యాభాత్మ్యమును దెలిసిన జ్ఞాని సంసారమందు ఫలము గలిగించుటకై పాడ కట్టు పుణ్యాపకర్తములచేఁ గలుగు నుఖదుఃఖ ఫలముల తోడి కూడికలనుగాని, అపుడు దేహధారులాడు స్తుతినిందాది వాక్యములనుగాని యనుసంధింపఁడు. ఏలనఁగా వానికి దేహాంతమున నపవర్గము నకు సాధనభూతుఁడవు. అట్టివారిహమందో నీ వారగు చనుజులతోఁగూడఁ నసంత కిల్యాణ గుణయుక్తుండగు నీదు కథామృతిపరంపర ప్రతియుగమందు ననువర్తించుచుండుటంజేసి ప్రత్యహము చెవులార దానినివిని మనంబులఁదాల్చి నీ కదామృతసానమున మత్తులై యుందుకు; కావుననే యా సుఖదుఃఖాదుల నెఱుంగకుందురు. స్వర్గాది లోకి పతులయిన మహేంద్రబ్రహ్మాదులు సైతము నీ స్వరూప స్వభాషముల తుది నెఱుంగరు. ఇక మనుజులు తెలియు టెక్కడిది? వేయేల! నీవును దాని నెఱుంగవు! ఏలనఁగా నదియనంతమునునది. నీయం దొక్కొక్క రోమకూపము నందు సత్తావరణములతోఁ గూడిన బ్రహ్మాండ సమూహములు, ఆ కాశమందుఁ దుమ్ములును బక్షులునుంబోలె సంచరించు చున్నవి. నీ విట్టియపార మహిముండవుగాన శ్రుతులు శబ్ద వృత్తిచేతను నీవు ప్రకృతిపురుషులకు సజాతీయుఁడవు గావని నిరసించి వానికింటె విలక్షణుఁ డైనవానినిగా బోధించు

చున్నవి. ఇంతమాత్రము చేతనే (యనఁగా చేతనాచేతనములకు సజాతీయఁడగుట నిరసించి వానికంటె విలక్షణుఁడను మాత్రమును బోధించుటచేతనే) యవి కృతార్థములగు చున్నవి. అంతకంటె నవి సాకల్యముగా నీ స్వరూపస్వభావాదులను బోధింప శక్తములు గానేరవు' అని స్తుతించెను.

భగవంతుఁడు—ఇట్లు శ్రుతులు చెప్పినట్టి సందనుఁడు చెప్పిన యాత్మానుభాసనం బగు నుత్తరమును విని బ్రహ్మపుత్రులగు మరీచిమొకలగు సిద్ధులు పరమాత్ముని యాధాత్మ్యమును నిశ్చయించుకొని సందను నర్చించితిరి శుంఁడు—ఇట్లు గురుండగు బడర్యాశ్రమవాసి, శ్రీ నారాయణుని దుపదేశించిన దానిని శ్రద్ధతోడ గ్రహించి యందే మనస్సు నిలిపి సంశయములెల్లఁ దొలఁగుటంజేసి నిండుమనంబుతో దానిని విన్నది విన్నట్లుగాఁదాల్చి జితేంద్రియవ్రతుఁడగుచారదుఁడా నారాయణునితో—‘సర్వభూతిముల కపచ్చము గలుగుకొఱకుఁ గమనీయములగు విద్యల నుపదేశించి సుఖముగావించు నా భగవంతునకు, సర్వలోక సుఖకరునకు, నిర్మల కీర్తికి నమస్కరించెదను’ అనెను. ఇట్లమ్ముని చెప్పి యయ్యాది ఋషిని నతనిశిష్యులగు తక్కిన నిర్మలాత్ములను వీక్షుకొని, యంత మాతండ్రియగు కృష్ణదైవపాయనుల యాశ్రమమునకు జక్కవచ్చెను. భగవంతుఁడు వ్యాసుం డతనిని బూజించి యాసనంబిడఁగాఁ గూర్చుండి నారాయణం ముఖారవిందము నుడివొరికినయాశ్రుతి స్తుతినినుపదేశించెను. (మాతండ్రియు నాకుపదేశించెను.) రాజా! నన్ను నీవడిగిన ప్రశ్నమునందు శ్రుతివచనముల నీకు త్తరముగా వర్ణించి చెప్పితిని. ఈ వర్ణనము

చేత సనిర్దేశ్యమును నిర్గుణంబునయ్యును బ్రహ్మమునందు శ్రుతు
లభిధావృత్తిని బ్రవర్తించుచున్నవని మనస్సునకు నిస్సంశయ
ముగాఁ దెలియును ఎవ్వఁ డీ జగత్తునకుఁగల యుత్పత్తి స్థితి
ప్రలయముల నిమిత్త * మీక్షించుచున్నాఁడో, ఎవ్వఁడు
కారణావస్థయందలి ప్రకృతి పురుషులకు లోనఁజొచ్చి నియ
మించువాఁడో, ఎవ్వఁడు మహత్తు మొదలుకొని పృథివీవఱకు
గల యీ సమష్టితత్త్వసమూహమును సృజించి చతుర్ముఖు
డను జీవుని శరీరముగాఁ జేసికొని యందుఁ బ్రవేశించి దేవ
మనుష్యాదిశరీరములను నిర్మించి వాలించెడినో, కర్తవశ్యు
డగు జీవుఁ డెవ్వనిని బొంది గూఁట నిదిరించుపిట్టి, గూఁటిని
వదలి వై కెగసిపోవునట్లు తాను మగ్నుఁడై యుండిన ప్రకృతి
సంబంధమునువదలి గుణాష్టక మొంది ముక్తుఁడగునో, సంసా
రాలకు మోక్షమునొసంగి పుట్టుకయను దుఃఖమును దూరిం
చుచు నెవ్వఁడిని భయముగూర్చక యభయం బొసంగుచు
నాశ్రితార్తిహరుండు యొప్పునట్టి యా భగవంతుని సిత్య
మును ధ్యానించుచున్నాను' అనెను.

ఇది యెనుబదియేడవ యధ్యాయము.

—●●— త్రిమూర్తులగుణములు. —●●—

రాజు—‘దేవతలయందును, నసురులయందును, మను
ష్యులయందును, నమంగళుఁడయ్యు శివుని నెవరు పూజింతురో

* ఇట ‘తద్వైక్షత బహుస్యామ్’ అను శ్రుతిని అనుసంధించునది. జగ
త్సృష్ట్యదులకొఱకు దోని నీక్షించుచున్నాఁడని తెలియునది.

వారు తఱచుగా ధనసంపన్నులై భోగము లనుభవించుచుందురు. లక్ష్మీపతియగు వారిని నెవరు భజింతులో వారల్లు సంపన్నులుగారు. ఆ ప్రభువులు శివకేశవు లిరువుర స్వభావములును బరస్పర విరుద్ధములు; వారిని భజించువారికిఁ గలుగు గతులో వారి కనుగుణముగాక విరుద్ధములుగానున్నవి. ఈ విషయమై నాకు సందేహము మిక్కిలిగా నున్నది. ఇది తెలిసికొనఁ గోరుచున్నాను' అని యడిగెను. శుకులు—'శివుఁ డుమాదేవితోఁగూడి సదా మూఁ డహంకారములచేఁ బ్రచురమయిన మూర్తిగలిగి, తమోగుణముచేఁ గప్పంబడియుండును. అతనియందుఁ గల యహంకారములు వైకారికము తైజసము తామసమని మూఁడు విధములు. ఆ మూఁడహంకారములనుండి పదునొకండింద్రియములు పంచభూతములునని పదియాఱు వికారములు పుట్టినవి. ఈ యహంకారములకును వీని వికారములకును నిధిదై సతము లగువానిలో నేదేని యొకదానిని భజించువును డాయాయధిదై సతమునకు నొసంగఁగూడిన సమస్తములయిన మైశ్వర్య విశేషములనును బొందుచున్నాఁడు. * హరియో సత్త్వాది ప్రాకృతగుణ

* ఇట భావమేమనఁగా, బ్రహ్మరుద్రాదులు రజస్తమఃప్రచురస్వభావులును, గుణవశ్యులును, షడ్గుణ్య పూర్తులు కానివారును, జీవులును, సర్వజ్ఞులుకానివారు నగుదురు. కాన వీరికి మోక్షప్రదానమందు సామర్థ్యము లేదు; కాని తమతమ శక్తికిఁ దగినట్లు అర్థకామములనుమాత్ర మియ్య నేర్తురు. భగవంతుఁడు చతుర్విధ పురుషార్థములగు ధర్మార్థకామ మోక్షములు నాలుగు నిచ్చునట్టిశక్తి యుండియును నతఁడు సర్వజ్ఞుఁడును బరమకారుణికుండునుగాన 'నేను నాభక్తులకు ధర్మార్థకామముల ఫలముల

ములకు లోనయిన వాడుగాడు. అతడు సమగ్ర జ్ఞానైశ్వర్యాది షాడ్గుణ్యపూర్ణుడు, ప్రకృతికి విలక్షణుడు, సర్వజ్ఞుడు. కావుననే గుణదోషముల కుపద్రష్ట. రుద్రాదులే యిందులకు వేఱయిన స్వభావములుగలవారు. కాబట్టి యట్టి హరిని భజించునట్టివాడును బ్రాకృత గుణరహితుడై ముక్తుఁ డగుచున్నాడు. రాజసూయాదియజ్ఞములు పరిసమాప్తములయినపిదప మీ తాతయగు ధర్మరాజు భగవంతునివలన ధర్మములను వినుచుండి యా యచ్యుతుని నిదియే యడిగెను. సరతిశయపురుషార్థమగు మోక్షము నొసంగుటకై యదువుకులమం దవతరించియున్న ప్రభుం డా భగవంతుడు ప్రీతుడై వినఁగోరుచున్న యా ధర్మరాజను జూచి 'నే నెవ్వని ననుగ్రహింతునో వాని ధనమును మెల్లగా హరించుకొందును. వాఁ డట్లు ధనహీనుడై దుఃఖములం బడి నవయుచుండుటవలన వానిజనులు వానిని దిగవిడుతురు. అపుడు వాడు ధనములేమినిబట్టి తన పూనికలెల్ల వమ్ము కాఁగా నిర్విణ్ణుఁ డగుచున్నాడు. అంత విషయసుఖములు మనకు దుర్లభము లని వానియందలి యాశను దిగవిడిచి నా భక్తులతోడి చెలిమి చేయుచున్నాడు. అపుడు వానిని నే ననుగ్రహించుచున్నాను. వానికిఁ బ్రకృతిపురుషులకంటె విలక్షణమై సర్వాంతః ప్రవేశయోగ్యంబుగాన సూక్ష్మంబై జ్ఞాన

నొసంగితి నేని, అది తీసిన తుదను మరలమరల దానినే యిచ్చని, నన్ను యాచించుచు నిత్యదరిద్రులై యుందురుకాన నీని ననుగ్రహించెదను' అని యాలోచించి తఱచుగాఁ దనభక్తులకు ముక్తి నే యిచ్చుచున్నాడు. నిర్భంధ మేదేని వచ్చినపుడు మాత్రము అర్థకామముల నిచ్చును.

స్వరూపమాత్రమై త్రివిధపరిచ్ఛేదరహితమైయున్న బ్రహ్మ
మును జూపుచున్నాను. ఇట్లు నేను దుఃఖావహుఁడ నగుటం జేసి
నన్నారాధించుట మిక్కిలియుఁ గష్టమని యెఱింగి, యప్పటికి
నుఖప్రదులును బిదప దుఃఖప్రదులును దమంతట దుఃఖతు
లునగు తక్కిన రుద్రాదులను గేవల సుఖప్రదులే యని తెలిసి
భజించుచుందురు. అట్లు భజించినపిదప, ఆ భక్తులు, * శీఘ్ర
ముగా సంతోషపడునట్టి యా రుద్రాదులవలన రాజ్యమును
బడసి సంపత్తిచే దారిచిప్పి నడచుచు, గర్వింది పరాకుఁడ
తమకు వరముల నొసంగిన దేవతలనే మఱచిపోవుదురు; మఱి
యనజ్ఞయు సేయుదురు' అనెను శుకుఁడు—బ్రహ్మ విష్ణువు
శివుఁడు మొదలగువారు కోపప్రసాదములు రెంటికిని సమ
ర్థులే. కాని శివుఁడును బ్రహ్మయు నవుడే శాపమును బ్రసా
దమును జేయుచుందురు. అచ్యుతఁ డట్లు గాఁడు. అతఁ
డును గ్రహైకస్వభావుఁడు. ఒక్కడ నిగ్రహము చూపింను
దుదకిది వరముతో నాటియే యగును. ఈ విషయమై పురా
తనమైన యొక యతిహాసమును వృకాసురునకు శివుఁడు వర
మొసంగి సంకటమునొందిన దానినిగూర్చి యుదాహరించె
దరు. శకునియనువాని పుత్రుఁడు వృకుం డనునసుర యొకఁ
డుండెను. వాఁడు దారియందు నారదునిఁజూచి దుర్మతిగాన
ముగ్గురు దేవులయందు శీఘ్రముగా సంతోషము నొందువాఁ
డెవ్వఁడని యడిగెను. ఆ నారదుఁడు వానితో 'శివుని భజిం
పుము. అతఁడు శీఘ్రముగా సంతృప్తి నొందువాఁడు. అతఁ

* దీనిచే భగవంతుఁడు తాను తటానునఁగాక చిరకాలమునకే సం
తోషపడుచున్నాఁడని తెలియునది.

డల్పగుణదోషములకే సంతోషించుచును గోపించుచు నుండు
 వాడు. రావణుడును బాణుడును వందిజనులవలెఁ దన్నుఁ
 బొగడఁగా వారి కతులమయిన మైశ్వర్యమునిచ్చి (యొకని
 వలనఁ గైలాసము గ్రక్కడల్పుట, మఱియొకనివలనఁ బుర
 మునకుఁ గావలిగాచుట యను నీ) పెనుసంకటములందుఁ
 జిక్కికొనెను' అనెను. ఇట్లాయసుఁ నారదునిచేతఁ బురి
 కొల్పఁబడి కేదారక్షేత్రమున నగ్నిముఖమందున్న హరుని,
 శివునిఁ దనమేనిచూంసమున హోమము చేయుచుండెను.
 కాని యప్పటికిని దేవుఁ డాహరుఁడు ప్రత్యక్షము గానందున
 విసుఁగునొంది యేడవనాఁడు స్వధితినిగొని యా శివుని తీర్థ
 ములచే వెండుకలు దోఁగియున్న తన శిరసును ద్రుంచు
 టకుఁ బూనెను. అపుడు మహాకారుణికుఁడయిన యా ధూర్జటి
 యరణినుండి యగ్నియుంబోలె నా యగ్నినుండి వైకిఁబొడమి
 తన రెండుహస్తములచేత వాని రెండుచేతులును బట్టికొని
 వాని నట్లు చేయకుండ వారించెను. ఆ దేవుని స్పర్శనమువలన
 వానియాకృతి వ్రణములుపోయి పూర్ణమయ్యెను. ఈశ్వ
 రుఁడు వానిని జూచి 'ఓరీ ! చాలుఁజాలు; వలసిన వరము
 వేడుము. నీ కోరినచొప్పున వర మొసంగెదను. నన్ను
 శరణుఁజొచ్చిన జనులు తోయియు లంతమాత్ర మర్పించినను
 నేను బ్రీతినొందుదునే ! కాన యట్లు లర్పణములు నేయక
 వ్యర్థముగానేల నీ యీదేహము నిట్లు పీడించెదవు' అనెను. ఆ
 మహాపాపుఁడా దేవునివలన 'దేవా! నే నెవ్వరెవ్వరి తలపయిని
 నా చే యిడుదునో వారు చత్తురుగాక' యని భూతభయంకర
 మయిన యీవరము నడిగెను. అదివిని భగవంతుఁడు శివుఁడు

క్రుద్ధుడై మనంబున దుఃఖించి బలవంతముగా వల్లెయని
యంగీకరించి సర్పమునకు బాలుంబోలె వాని కా వరమొసం
గెను. వాఁ డావరమును బరీక్షించుకొనుటకు శంభుని శిరము
పయిని దనచేయి పెట్టుటకుఁ గడంగెను. ఆ శివుఁడు తాను
జేసిన యపరాధమునకు భయపడెను. ఆ యసుర తన్ను
వెంబడింపఁగా సతఁడు దిగులుగొని గడగడ వడఁకుచు దివికిని
భువికిని గల పొలిమేరలవఱకును, దిక్కుల తుదలనఱకును
గ్రిందుగను మీఁదుగను బరుగెత్తెను. బ్రహ్మని దేవతలు
నందులకుఁ బ్రతిక్రియ దెలియక మిన్నకుండిరి. అంత
రుద్రుఁడు మిక్కిలియుఁ బ్రకాశమానంబై ప్రకృతి కార్య
రహితంబై యున్న *వైకుంఠమునకుఁ బోయెను. అందు నారా
యణుఁడు భూతద్రోహమును దిగవిడిచి సర్వభూతదయా పరు
లును శాంతులు నగు ప్రపన్నులకుఁ బరమ ప్రాప్యంబై
యుండును. అందులకుఁ బోయినవారు మరలిరారు. పాప
ములనెల్లఁ బోఁగొట్టు నా భగవంతుఁడు నారాయణుఁ డా
యసురను వానివలన సంకటమునఁ జిక్కియున్న యా శివునిని
గాంచి యోగమాయచేత నొకవటుండై, మొలనూలు నజిన
మును దండమును బాలాశదండమును బద్మాక్షమాలికయుఁ
దాల్చి తేజస్సుచేత నగ్నివలె జ్వలించుచు దవ్వననుండియె
యెదురు సనుదెంచి పవిత్రవాణితో మిక్కిలి వినయము గల
వానివలె వాని కభివందనము గావించెను.' భగవంతుఁడు—
శకునిపుత్రా ! నీవు మిక్కిలి బడలియున్నావు. ఇది నిజము.

* ఈ వైకుంఠము ముక్తప్రాప్యమగు పరమాకాశము గాదు. అండ
ములోఁ గల యొకానొక విష్ణులోకము' అని తెలియునది - వీరరాఘవులు.

చాలదూరమునుండి వచ్చితివా? కొంతసేపు సేదదీర్చుకొనుము.
పురుషునికీ దేహము సమస్త కామితములను బిదుకునది
చుమీ. ప్రభూ! నీవు పూనిన కార్య మేదియో నా చెవు
లకు వినఁదగునేని చెప్పుము. తాను జేయఁ దలఁచిన పని
యా పులగు పురుషులతోడఁ గూడి యాలోచించి పురుషుఁడు
చేయును గాన చెప్పుము' అనెను. ఇట్లు భగవంతుఁ డమృత
ములు గురియు పలుకుల సమగఁగా వాఁడు బడలికదీటి
యింతకుఁ బూర్వమాదిగాఁ దానుగావించిన యా సంగతిని
జెప్పెను. భగవంతుఁడు—'అట్లేని యా శివునిమాట మే
మెంతమాత్రము నవ్వుము. ఏలనఁగా దక్షుని శాపమువలన
నతఁడు పిశాచత్వము నొంది ప్రేతపిశాచములకు రాజుగా
నున్నాఁడు. పిశాచముమాట నవ్వుదురా! గానవేంద్రా!
నీవు జగద్గురుండని తలంచెడి యా శివుని మాటయందు
మీకు నమ్మికగలదేని, యింతేల నీతలపయిని వేగచేయిడికొని
యా విషయము తెలిసికొనవచ్చునే! దానవసింహమా!
శంభునిమాట యెట్లొ యసత్యమగునేని, మరల నట్లే మఱి
యొకని నబద్ధమాడి నంచింపకుండునట్లు వానిని రూపుమా
పుము. అనెను. ఇట్లు భగవంతుఁడు చిఱునవ్వుచే మిక్కిలియు
సొగసుగులుకుచున్న వింత పలుకులాడఁగా వాఁడు బుద్ధిచెడి
కుమతిగాన మఱచి తనతలపయిని జేయిడికొనెను. అప్పుడు
వాఁడు వజ్రముచేతఁ గొట్టువడినవానివలె క్షణములోఁ దల
పగిలి కూలెను. అంత నాకాశమున జయజయ ధ్వనులును,
నమోనమయను చప్పుళ్లును, బాగుబాగు కై వారములును
జెలంగెను. దేవతలును ఋషులును నా పాపాత్ముఁడు వృకుఁడు

హతుఁడు కాఁగానే పువ్వులవానలు గురిసిరి. శివుఁడును సంత
మునుండ విడివడెను. అట్లు విడివడ్డ శివునింజూచి పురుషో
త్తముఁ డా భగవంతుఁడు, 'ఓదేవా! మహాదేవా! ఈ
పాపుఁడు తనపాపముచేతనే హతుఁడయినాఁడు. ఈశా! పెద్ద
లగు వారియెడఁ బాపముచేసిన ప్రాణి యెయ్యది తేమము
నొందినది? ఇక జగద్గురుండగు విశ్వేశ్వరునియందు దోషము
గావించినవాని విషయము చెప్పవలయునా?' అనెను. ఇట్లు
పరుండును, నవ్యాకృత మహాశక్తిసముద్రుండను, సాక్షా
త్పరమాత్ముండు నగుహరి గిరీశుని విడిచిపొచ్చిన కథ చెప్పు
వాఁడును, వినువాఁడును, సాంసారిక దుఃఖమునుండియు
శత్రువులనుండియు విడివడుచున్నాఁడు'.

ఇది యెనుబదియెనిమిదవ యధ్యాయము.

—●—◆— శ్రీమూర్తులయందు విష్ణుని యాధిక్యము. —◆—●—

శుకుఁడు—రాజా! సరస్వతీనదీతీరమున ఋషులు సత్ర
యాగము గావించిరి. వారిలో ముగ్గురు మూర్తులయం దధికుఁ
డెవ్వఁడని యొక వితర్కము పుట్టెను? వారు దానిని దెలియఁ
గోరి బ్రహ్మపుత్రుఁడగు భృగుని దాని నెఱింగిరమ్మని పంపిరి.
అమ్ముని మొదట బ్రహ్మసభకుఁ టోయెను. అతఁడు బ్రహ్మ
సత్వమును బరీక్షించుటకై యతనిని స్తోత్రము చేయఁడయ్యె.
అంత నా భగవంతుఁడు బ్రహ్మ యందులకుఁ దన తేజంబున
జ్వలించుచు నెంతయుఁ గోపించెను. అయిన నద్దేవుఁడు
తనపుత్రునియెడలఁ దన కుప్పతిల్లిన కోపమును, నగ్నిని దానిని
బుట్టించిన జలముచేతఁ జల్లార్చునట్లు, వివేకమయంబగు తన

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము

తెలపులు (కృష్ణ)

2345. త్రిమూర్తులలో శ్రీ మహావిష్ణువు నభికుడని

భృగువుచెప్పట.

మతిచేత నుపశమింపఁ జేసికొనెను. అంత భృగుఁడు కైలా
సమునకుఁ బోవఁగా మహేశ్వరుఁ డామునినిజూచి దిగ్గన లేచి
తనతోఁబుట్టువుఁబోలెఁ గౌఁగిలించుకొనఁ గడంగెను. అందు
లకు భృగుఁడు 'నీవు దారితప్పి నడచువాఁడ' వనిచెప్పి
యందుల కిచ్చగింపఁడయ్యె. అందుల కాదేవుఁడు కుశితుఁడై
వేడికన్న వెలుంగ శూలమెత్తికొని యతనినిజంప నుంకిం
చెను. కాని, పార్వతీదేవి యతని పాదములంబడి తిన్నని
మాటల నతని నూఱడిలం జేసెను. అంత నతఁడు నైకుంఠ
మునకుఁ బోయెను. అట జనార్దనుఁడు లక్ష్మీని వత్సంబున నిడి
కొని పగుండియుండెను. భృగుఁ డావత్సమును గాలందన్నెను.
అంత సజ్జనులకుఁ బ్రాప్తుండున యాభగవంతుఁడు లక్ష్మీ
యుం దానును లేచి తల్పమునుండి దిగ్గన డిగి శిరసు నేల
సోక మునికి నమస్కరించెను. అంత నమ్మునితో 'బ్రాహ్మ
ణోత్తమా ! నీకు న్వాగతిము. ఈ యాసనముపయిని గొంత
సేపు కూర్చుఁడుఁడు దేవరవారు వేంచేసినది తెలియక
పోయెను. ప్రభూ ! ఆ తప్పును తమింపుఁడు. మహాత్మా !
నీ పాదతీర్థము తీర్థములనుగూడఁ దీర్థీకరించునది గదే. కాన
యా తీర్థముచేత నాయందున్న లోకములను లోకపాలురను
నన్నును, బావనులంజేయుము. మహాత్మా ! ఇప్పుడే నేను,
లక్ష్మీకి నెప్పటికిని బట్టయితిని. నీ పాదములచేఁ దాఁపువడి
నాపాపములెల్ల హతము లయినవిగాన లక్ష్మీ నావత్సమందిఁక
నెప్పుడును వసించియుండఁగలదు' అనెను. ఇట్లు భగవం
తుఁడు వైకుంఠుఁడు చెప్పఁగా నతని గంభీరమంద్ర వచనము
కు నెంతయు నానందమునొంది యా మాటలచేఁ దనిష్ఠిఁ

జెంది భక్తియుద్రేకముచేతఁ గన్నుల నానందాశ్రువులు
 గాఱ నూరకుండెను. మరల నతఁడు బ్రహ్మవాదులగు
 మునులు సత్రమునకుచ్చి దానుగన్నట్టి వృత్తాంతమంతయును
 వారికి వర్ణించి చెప్పెను. దానిని విని మునులంత నెంతయు
 విస్మితులై సంశయములనెల్ల వీడి శాంతియును నభయము
 గలిగియున్నందున విష్ణువే యధికుండని నిశ్చయించికొనిరి.
 ఎవ్వనివలన ధర్మమును జ్ఞానమును వైరాగ్యమును శాంతియును
 నెనిమిది విధములగు నణిమా ద్యైశ్వర్యములును గలుగునో,
 ఎవ్వనియందు కీర్తించినవారి పాపములనెల్లఁ దూలించునట్టి
 యశస్సును గలదో, భూతదండము మాని శాంతులై సమ
 చిత్తులై యకించనులైన సాధువుల కెవఁడు పరమంబగు
 గతియో, సత్త్వమైవ్వని ప్రియంబగు మూర్తియో, యెవ్వనికి
 బ్రహ్మణు లిష్టదేవతలో, నిపుణబుద్ధులగువారెవ్వని మఱి
 యెద్దియుఁ గోరక కొలుచుచుందురో, యట్టి భగవంతుఁడు
 తన మాయంజేసి సత్త్వాదిగుణములను గయికొనఁగా నతని
 మూఁడువిధములయిన యాకారములే రాక్షసులును ననుకు
 లును సురలు నగుదురు. శుద్ధసత్త్వచయం బగు నతని శరీ
 రమే యాత్మ శుద్ధి సాధనము ఇట్లని సరస్వతీ నదీతీరవాసు
 లగు బ్రహ్మణులు మనుష్యుల సంశయములను తోఁగొట్టు
 టకై విష్ణుయము సేసి యంత నా పరమపురుషుని పదాంభోజ
 ములను సేవించుటచేతఁ దద్గతిని బొందినవారయిరి.

సూతుఁడు— ఇట్లు వ్యాసమునికుమారుండగు శుకుని
 ముఖారవిందపు వాసనతోఁ గూడినదై భవభయములనెల్ల
 వూరించునట్టిదైన పరమపురుషుని కథామృతము, నెంతయ

నియాడం దగినదానిని, గర్జపుటములచే మాటికిఁ ద్రావి
పాంథుఁడగువాఁడు మార్గమందుఁ ద్రిమ్మరిన బడలికనంతయు
దీర్చుకొను చున్నాఁడు.

శుకుఁడు—ఒకనాఁడు ద్వారవతియందు నొక విప్రుని
పత్నికిఁ గుమారుఁడు పుట్టెను; పుట్టఁగానే పుడమిపయిని బడిన
తోడనే మృతినొందెనట. ఆ బ్రాహ్మణుఁడు మృతుండయిన
మాపుత్రునెత్తికొని రాజద్వారమునందు నిడి మనంబున
విన్ననై యాతురతతోడ నిట్లని విలపించెను. బ్రాహ్మణ
దేవులును శతబుద్ధులును, లుబ్ధులు నజితాత్ములునగు క్షత్రి
యాభాసుల కర్తవ్యోపమువలన నా బిడ్డఁడు పంచత్వమును
బొందినాఁడు. హింసావిహారుండును దుశ్శీలుఁడును నజి

తేంద్రియుండు నగు రాజును గొలుచు ప్రజలు దరిద్రులై
నిత్యదుఃఖితులై కీడ్పడుదురు' అని విలపించి పోయెను.
అట్లే రెండవపుత్రుఁడును బుట్టి చావఁగా వానిని, నల్లె
మూఁడవవానిని, రాజద్వారమందు విడిచి యా తొంటి
గాఢనే పాడిపోయెను. అట్లే యొకప్పు డా బ్రాహ్మణుఁడు
తన తొమ్మిదవ బాలుఁడును మృతుఁడైనపు డా ద్వార
మునకు వచ్చి యా గాఢనే కృష్ణునికడఁ బాడఁగా విని, యర్జు
నుఁడు 'బ్రాహ్మణోత్తమా! నీవు వాసముచేయుచున్న
యీ పట్టణమున విలుకాఁడు బ్రహ్మణ్యుఁ డగువాఁడు లేనే
లేఁడుఁ గాని, రాజన్యబంధు వగువాఁడేని లేఁడా! ఈ యున్న
రాజన్యలో * బ్రాహ్మణులు చుమీ! సత్రయాగముచేయుచు

* సత్రయాగమందు బ్రాహ్మణులు గూఢునట్లుగూడి ధనములు గలిగి
సుఖముగా నుండువారే కానీ హతుషులు గలవారు గారని భావము.

నుఖముండువారు. రాజులెవ్వరు జీవించియుండఁగా బ్రాహ్మణులును వారి ధన దారపుత్రులును సంకిటము నొందుచుందురో, ఇట్టివారు రాజన్యులవేషము వేసికొని పొట్టఁబోచికొనుచుండు నటులవలె జీవించువాకేకాని వేఱుగాదు. వారు జీవచ్ఛవప్రాయులు. దీనులగు మీ యిరువురకు నికఁబుట్టఁగల పుత్రుని నేనిచటనేయుండి రక్షింతును. నేను నాప్రతిన దీర్ఘకపోయితినేని, యపు డగ్నినుటికి కల్పషమును బోఁగొట్టుకొనఁ గలవాఁడను' అనెను. అందుల కా బ్రాహ్మణుఁడు 'బలరాముఁడు, కృష్ణుఁడు, విలుకాండ్రయందు మేటియగు ప్రద్యుమ్నుఁడను, ద న్నెదురంగలరథికుఁడు లేని యని రుద్ధుఁడును, నా బిడ్డలను గాచుటకు శక్తులు గాకున్నారు. జగదీశ్వరులగు వారికే చేయుటకుఁ గష్టముగానున్న కిర్తమును నీవు తెలివిమాలిచేయ నుంకించుట యెట్లు? నీవు చేయుదువని మేము నమ్ము' అనెను. అర్జునుఁడు 'బ్రాహ్మణా! నేను బలరాముఁడను కృష్ణుఁడను గాను; ప్రద్యుమ్నుఁడను గాను. నాపే రర్జునుఁడు. నాకు ధనువు గాండీవము. బ్రాహ్మణా! నావీర్యము ముక్కంటినిగూడ మెచ్చించునట్టిది. ఇట్టి దానిని నీ వవమానింపవలదు. నేను మృత్యువుతోఁ బోరాడి గెలిచి నీకన్నబిడ్డను దెచ్చియిచ్చెదను' అనెను. ఇట్లర్జునుఁడు నమ్మికపుట్టఁ జెప్పఁగా, బ్రాహ్మణుఁడు ప్రీతుండై తన గృహమునకుఁ బోయి యా యర్జునుని వీర్యమును దెలియఁ గోరి యుండెను. అంత భార్యకు నీళ్లాడుసమయము సమీపింపఁగా నా బ్రాహ్మణోత్తముఁ డర్జునునియొద్దకుఁ బరుగున వచ్చి 'బిడ్డని మృత్యువునుండి కాపుకాపు' మని వేఁడెను.

అర్జునుఁడును జలముల నాచమించి మహేశ్వరునికి మ్రొక్కి
 దివ్యములైన యస్త్రములను గయికొని గాండీవమును గొని
 యొక్కువెట్టెను. పిదప నా వింటియందు నానావిధము
 లయిన యస్త్రములు దొడిగి పురిటింటిని జట్టును సరికట్టెను.
 దానికిఁ గ్రందుగను మీఁదుగను నడ్డముగను నర్జునుఁడు బాణ
 ములతోఁ గూఁడు కట్టెను. అంత బ్రాహ్మణుని పత్నికే
 గుమారుఁడు పుట్టి యాపురని యేడ్చుచునే మృతినొందెను.
 ఊరక మృతినొందుటె కాదు; అపుడే దేహముతోఁగూడ
 నాకాశమున మఱుఁగయ్యెను. బొంది సైతము కానఁబడ
 దయ్యె. అపుడు బ్రాహ్మణుఁడు కృష్ణుని సమ్ముఖముం దర్జునుని
 మిక్కిలియు నిందించుచు పేడిపందయొక్కఁ డేవ్రావదరిన
 బంటుసంతములకు నమ్మినట్టి నా మూఢత్వమును జూడుఁడు.
 ప్రద్యుమ్నుఁడును, అనిరుద్ధుఁడును, రాముఁడును గేశవుఁడును
 దేనిని రక్షింప శక్తులుగారైరో యట్టిదానిని రక్షించుటకు
 వేఱెవ్వఁడు సమర్థుఁడగును? దబ్బఱలాడిన యర్జును డిస్సీ!
 వాడై పోవుఁగాక. తెన్నుఁదాను బొగడుకొన్నవాని విల్లు సిస్సీ!
 పనికిమాలినది, దైవముచేత లోకాంతరముఁ బొందింపఁ బడిన
 దానిని మూఢత్వమువలనఁ దెచ్చుటకుఁ దలఁచినాఁడే! వాఁ
 డెంత దుర్మతిగావలయును' అనెను. ఇట్లా బ్రాహ్మణుఁడు
 తిట్టుచుండఁగా నర్జునుఁడు సర్వలోకములను సంచరించు
 యోగవిద్యను బూని భగవంతుఁడగు యముఁడున్న సంయ
 మనీ పురమునకు వేగపోయెను. అందు బ్రాహ్మణుని సంతా
 నమును గానక యంత నింద్రపట్టణమునకుఁ బోయెను. అట్లే
 యగ్ని, నైఋతి, యముఁడు, వాయువు, వరుణుఁడు ననెడి వీర

పట్టణములకును బోయి పిదప రసాతలమునకును నా కృష్ణస్థము
 నకుఁ జని మణియు నితరములయిన లోకములకును గేల నా
 యుధముతోఁ జనిచూచెను. బ్రాహ్మణుని బిడ్డఁడు దొరకఁ
 డయ్యె. అంతసతఁ డగ్నిని బ్రవేశింప నుండఁగాఁ గృష్ణుఁడు
 వలదని చెప్పి వారించి 'నీకు బ్రాహ్మణుని బిడ్డనిఁ జూపెదను.
 నీకు నీ వవజ్ఞఁ గావించుకొనవలదు. ఇట్లు చెసికొనకుందువేని
 నీ నిర్మల కీర్తిని మనుష్యులు స్థిరముగా నెలకొలుపుదురు'
 అనెను. ఇట్లు చెప్పి మహేశ్వరుండయిన యా భగవంతుఁడు
 దివ్యంబగు తన రథము నాహోహించి పడనుటిదిక్కును జొచ్చి
 పోయెను. అతండు సప్తద్వీపములను సప్తసముద్రములను,
 నా ద్వీపములందుఁ గల యేడేసి పర్వతములనును, జక్రవాక
 పర్వతమును గడచి మిక్కిలియుఁ బెంజీకటిని బ్రవేశించెను.
 అచ్చట శైబ్య సుగ్రీవ మేఘపుష్ప పలాహాకముల నెడి
 యశ్వము లాచీకటిని గతులు దప్పినవయ్యెను. వానిని
 జూచి భగవంతుఁడు కృష్ణుఁడు మహా యోగేశ్వరేశ్వరుండు
 గావున వేయి సూర్యులవలెఁ దేజరిల్లుచున్న తన చక్రమును
 సుదర్శనమును ముందఱఁ బోవం బనిచెను. మిక్కిలియు
 భయంకరమై చొర నలవిగానిదై యీశ్వరునిచేతఁ గావించఁ
 బడిన దగు నా వెనుతమస్సును సుదర్శనచక్రము మిక్కు
 టమైన తన కాంతిచేత విదారింపుచు దశరథరాముఁడు
 నానినుండి విడిచినబాణము శత్రుసేనా సమూహమును
 జొచ్చునట్లు మనోవేగముగా నాచీకటియందుఁ జొచ్చెను.
 చక్రము వెంటం బడిపోవుచు నామూలమున, నాచీకటికి
 దూరమున వర్తించుచున్న యా సుదర్శనము నర్జునుఁడు

గాంచెను. అది తుదలేని జ్యోతిం బొందుచు నుండుటనలన నద్దనుఁడు చూపులకు వేగఁగయినందున రెండు కన్నులను మూసికొనెను. అంత నతఁ డాచీఁకటి కవ్వలనున్న జలము లను బ్రవేశించెను. అది ప్రచండంబగు వాయువుచేత, బెద్ద బెద్ద యలలు పైకిఁ జెలరేఁగుచుండ, మిక్కిలి భయంకర ముగా నుండెను. అందొక భవనము మిక్కిలి యద్భుత ముగాఁ గనఁబడెను. అది కాంతు లీనువాని యందెల్లఁ గన్నాకై తలతలమని ప్రకాశించుచున్న వేలకొలఁది మణి స్తంభములచేఁ దేజరిల్లుచుండెను. అందు మహా భయం కరుండును నద్భుతుండు నగు నాదిశేషుఁ డుండెను. అతఁడు వేయిపడగలందలి మణులకాంతులు వెల్లిగొన రెండువేలఁ గన్నులచే దీండ్రించుచుఁ దెల్లని పటికపుఁ బర్వతమువలెఁ జూపట్టుచు నల్లనికుత్తుకయు నాలుకలును గలిగి మిక్కిలి ప్రకాశించుచుండెను. ఆ యనంతుని మేనియందు మహాను భావుండును విభుండు నగు పురుషోత్తమోత్తముండు పిష్టు దేవుండు సుఖాసీనుఁడై చూపట్టెను. అద్దేవుఁడు దట్టంపు నుబ్బువలె వెలుంగుచు, మంచి పసిమివన్నె వలువగట్టి, ప్రసన్నంబగు ముఖముతో, సొగసయి వెడలుపయిన కన్నుం గవ చెన్నుఁ జూపుచుండెను. అతని కిరీటమునందును గుండలములందును దాపిన మహా మణి సమూహముల వ్రథలు మొగంబున వ్రాలు ముంగురులతోఁ జిందులు ద్రొక్కుచుండెను. మఱియు నతఁడు నిడుదలై వట్టువ లగు నెనిమిది భుజములును మేలయిన కొస్తుభరత్నమును శ్రీవత్సంబను మచ్చీయుఁ గలిగి వనమాలచేఁ బాలుపార్శ్వచుం

డెను. నునంద నందాదులయిన పార్షదులును మూర్తులు
దాల్చియున్న చక్రము మొదలగు నిజాయుధములును బుష్టి
శ్రీకీర్తి ప్రకృతి మొదలగు శక్తులును, బ్రహ్మదులకు
నీశ్వరుండయిన యద్వేవునిఁ గొలుచుచుండెను. కృష్ణుండు
హేయరహితుడై తనకంటె వేఱుగాని యా పరమాత్మ
నకు వందనము గావించెను. అర్జునుఁడు భక్తిపూర్వకముగ
భయముతో నట్లై వందనముచేసెను. అట్లు చేమోడ్చి
యున్న యాయురువురను జూచి భూముండును బరశేషుల
కును బ్రభుండు నగు నాదేవుఁడు నవ్వుచు, గంభీరంబగు నచ
నంబునఁ, 'మీ యురువురను జూడంగోరి నేనా బ్రాహ్మణుని
బిడ్డల నిట దెచ్చితిని మీ రిద్దఱును భూమియందు ధర్మ
మును రక్షించుకొఱకు * నాకళచే నవతరించిన వారలు.
భూమికి భారముగానున్న యనురులను హతులం గావించి
మరలఁ ద్వరితముగా నాకడకు రండు. మీరు తొల్లి నర
నారాయణులను ఋషులరై శ్రేష్ఠులుగాన పూర్ణకాములై
యుండియు జగద్రక్షణముకొఱకు లోకసంగ్రహమును ధర్మము
నాచరించితి' రనెను. భగవంతుఁ డాపరమేశ్వరి యిట్లాచ
తిమ్యుఁగా కృష్ణార్జును లిరువురును వల్లెయని యాయాజ్ఞ
గయికొని యా భగవంతునకు మొక్కి బ్రాహ్మణుని
పుత్రులను దోడ్కొని మిక్కిలి హర్షమునఁ దమ గృహ
మునకుఁ బోయినచొప్పుననే మరలివచ్చి యా బాలురను,
దమతమ తొంటిరూపములను గడవక యట్లు యున్నవారిని,

* ఇట కళచే నవతరించినవాఁడు అర్జునుఁడే. కృష్ణుఁడు భగవంతుని
పూర్ణావతారము. అర్జునినిబట్టి కృష్ణుని నట్లు చెప్పెనని తెలియునది.

శ్రాప్తాణున కొనంగిరి. విష్ణుని సంబంధించిన యాస్థాన
మును గాంచి యర్జునుడంత నునుష్యులకుఁ గల బౌరుష
మేదేదిగలదో యదియంతయును శ్రీకృష్ణ కృపాలబ్ధమే యగు
నని మనంబున నిశ్చయించుకొనెను. అఖిలేశ్వరుఁ డా భగ
వంతుఁ డతి దైవమానుషములయిన యిటువంటి చరిత్ర
ములను జూపుచు గ్రామ్యములగు భోగముల ననుభవించు
చుండెను. మఱియు భూరిదక్షిణలతో యజ్ఞమాలను బెక్కు
యజిఁచెను. మఱియు నా భగవంతుఁడు, ఇంద్రుఁడు వర్షా
కాలము సతిక్రమింపక నర్పించునట్లు, తానును బరిత్వము
నూఁది శ్రాప్తాణాదులగు ప్రజలకెల్ల సమస్తములయిన
కామితములను గురియుచుండెను. కృష్ణుఁడు మిక్కిలి యథా
ర్థికులగు నృపులను గొందఱును తానేచంపియు, కొందఱును
నగ్ననాదులచేఁ జంపించియు ధర్మరాజాదులచేత ఋజుమార్గం
బున వర్ణాశ్రమ ధర్మములను బ్రవర్తింపఁ జేసినవాడయ్యె.

ఇది యెనుబది తొమ్మిదవ యధ్యాయము.

—●—◆—మహిషీ గీతలు.—◆—●—

ద్వారకాపురము సమస్త సంపదలచే సొంపు పెంపారు
చుండెను. అందు యదుపుంగవులు నెరసియుందురు; మఱి
యెలప్రాచుంపు జగి దళుకొత్తుచు సౌబగయిన వేషములతో
మెఱపుఁ దీఁగిలవలె మిఱుఁగించుచున్న పూవులతోఁడు లందు
హర్ష్యములందుఁ బంతులాట లాడుచుఁ గ్రీడించుచుందురు.
అదుఁగల మదపుటేనుఁగులు మదజలములు దొరిఁగి మార్గము
లెల్ల నెపుడును తొంపిగొని యుండును. మఱి యలంకృతిగ్గుల

భటులును నశ్వములును బంగారుచేఁ దలతలమని మోఱయు
 చుండు రథములును రాణించుచుండును. అందుద్యానము
 లును నుపవనములును బెక్కులుగలవు. వానియందుఁ బుష్పి
 చియున్న చెట్ల సమూహములందుఁ దుమ్మెదలు మూఁగి
 జంజమ్మని గవళులు నేయఁగా నది నలుగడలఁ జప్పుడుకొను
 చుండును. శ్రీయఃపతి యాకృష్ణుం డిట్టి ద్వారకాపురియందు
 వాసముసేయుచుఁ బదియాఁజేల పత్నులకుఁ దానొక్కఁడు
 చెలువుఁడై యందఱ కన్నిరూపులు విచిత్రముగఁ దాల్చి
 పెనుసంపదలు పొంపిరివ్రాపుచున్న వారి గృహములందు
 రమించుచుండెను. మఱియుఁ జక్కఁగా వికసిల్లిన కలువలు
 నెఱ్ఱగలువలు, తెల్లగలువలు, తామరలు మొదలగువాని
 పుష్పాశ్లచే వాసనగొన్నవై, నీటిఱిట్టలు గుంపులుగొని కొల
 కొలగూయుచుండ, నచ్చంపుజలములతోఁగూడియున్న మడుఁ
 గులందుఁజొచ్చి విభవం బెంతయు మీఱ విహరించెను. చెలు
 వలు బిగియఁ గొఁగిలించుకొన్నపుడు వారి గుబ్బలచన్నుల
 కుంకు మతని మేనంతయు నంటి యెంతయు నీటు సూపుచుం
 డును. అపుడు గంధర్వులు పాడుచుండఁగా, సూతులును,
 వందులును, మాగధులును మృదంగములను, బణవములను,
 ఆనకలమును, వీణియలనుగొని వాయించుచుండఁగా, నాచెలు
 వలు, నవ్వుచుఁ గృష్ణునివై జల్లులాడుచుండిరి. కృష్ణుడును
 వారివై జల్లులాడుచు యక్షకాంతలతోడం గూడిన యక్ష
 రాజువలె వెలుంగుచుండెను. ఆ పూవుంబోడులు పుట్టములు
 తడిసియుండుటవలనఁ దొడలును, గుచములును, దెలియు
 చుండ, విప్పయిన కొప్పులనుండు పూవులు జలజలరాలఁ

గాంతుండగు కృష్ణునివై జల్లులాడుచు నతఁడు తమ్ము నీటజల్లు
లాడ కుండునట్లుగా దగ్గఱి కౌగిలించికొని దానిచే మరులు
మిక్కిలియుఁ జెలరేఁగి నెమ్మొగంబుల నిద్దంపుఁదెలినవ్వులు
మొలపింపఁగా నెంతయు ముగువులుకుచుండిరి. కృష్ణుండును
వారిగబ్బిగుబ్బలయందలి కుంకుము పూతలను బూదండలను
మొయినిండ నలమిఁకొనఁ, గ్రీడయందలి తమకముచే ముంగు
రుల గుంపు లల్లలాడుచుండఁ, జెలువలను నీటఁ దోచుచు
వారు తన్నుఁ దోచుచుండఁగా నాఁడుగజములు బలసియున్న
మగయేనుఁగు మిన్నయుంఁబోలె రాజిలెను. అంతఁ గృష్ణుఁ
డును నతని కాంతలును నటులకును సర్తకులకును గీతవాద్య
ములచే బ్రతుకువారలకును గ్రీడార్థములగు నలంకారముల
నును వస్త్రములనును, నొసంగెను. కృష్ణుఁడిట్లు క్రీడించు
చుండఁగా నతని నడలు, పలుకులు, చూపులు, నవ్వులు, సర
సములు, పరిరూచకములు, కౌగిలింతలు, మొదలగునవి యా
పూవుఁబోడుల బుద్ధులనెల్లఁ గొల్లగొనినవయ్యె. ఇట్లాసుం
దరులు ముకుందునియందె బుద్ధుల నూలుకొలిపి యతనిని
జింతించుచు నేమియుఁ బలుకక యంత వేదుఱుగొన్నవారి
వలె జడనుపడి యరవిందాక్షునిఁగూర్చి యిట్లు పాడిరి. ఆ
వాక్యములను జెప్పుచున్నాను. ఆలించి వినుము.

మహిషులు—(వారిలో నొక్కఁడ) కురరీ! ఈజగమునందు.

రాత్రి యాశ్వరుండగు కృష్ణుఁడు బాహ్యవిషయముల జ్ఞాన
మునువీడి పరుండి నిదురించుచున్నాఁడు. నీవై నిదురవీడి
విలపించుచున్నావు; కాని నిదురింపవు. వానికిట్లు నిద్రాధం
గమా చేయుట తగునా? అయిన నీయందును దప్పేమి?

తామర జేకులవంటి కన్నంగవగల యావెన్నుఁడు నవ్వు
గులుకు మేలి వాలుంజూడ్కి లీలమెయి నిగిడింపఁగా నెచ్చెలీ!
మావలెనే నీకును మనస్సు బిట్టుగానాటి కల్గినదా యేమి?
(మఱియొక్కతి) చక్రవాకీ! రాత్రి నీచుగనిఁగానక కన్నులు
మూసికొనుచున్నావా? కట్టా! జాలిపుట్ట నేడ్చుచున్నావేమి?
నీవెత యింతేకాదు. మావలెనే నీవును గృష్ణుని దాస్యము
నొంది యతినిచూడుగు లంటిన పూదండను గ్రొమ్ముడి
దాల్చఁగోరెదనా? (వేఱొక్కతి) సముద్రమా! నీవైక్కి
ప్పుడును నిదురవ్రాసి మేలుకొనియుండి సదాబిట్టుగాఁ జప్పుడు
జేయుచున్నావే! మాకుఁ గలిగిన యీ గడపరాని యవస్థయే
నీకునుఁ బట్టెనా? ముకుందుని తోడి సంభోగమున మాకుచ
కుంకుమము మొదలగు గుఱుతులన్నియుఁ వాఁడు దొంగిలి
నల్లె, లక్ష్మీ కౌస్తుభము మొదలగు నీదు లాంఛనమువల్ల
వానిచేతఁ గోలుపోయినట్లు చూపట్టచున్నావే. కావుననే
మాయవస్థయే నీకును మూఁడినదా యని యఁపగుచున్నాను.
* చంద్రుఁడా! నిన్ను బలవంతమయిన క్షయరోగము పట్టి
యున్నది. కావుననే క్షీణించుచు నీవెలుంగులచేఁ జీకటిని
మాపకున్నానా యేమి? మావలెనే నీవును ముకుందుఁడు పలి
కిన మంతనపుఁ బలుకులను మిక్కిలియుఁ దలంచుకొని యతిని
యందే మనస్సుదగిలి వాకట్టువడి యున్నట్లు మాకుఁ జూపట్టు
చున్నావు. మలయానిలా! గోవిందుని కడగంటి చూడ్కులచే
మిక్కిలియుఁగలంగినలంగియున్న మాహృదయములందుమరులు

* ఒక్కొక్కవాక్యమును ఒక్కొక్కతి యడిగినట్లుగా మీఁదనెల్ల
గ్రహింపవలయునని తెలియునది.

నుజీనుజీ పురికొలుపుచున్నావే ! నీకు మేమేమి యపకారము చేసితిమి? ఏమియుఁజేయ నపు డిట్లు మమ్ముఁబీడించుటతగునా? యనిరి. (కృష్ణుని వెదకుచున్న యొక చెలువనుజూచి పువ్వులు గోయుచున్నదిగాఁ దలఁచి మఱియొక్కతి దానితో) * 'ముద్ద గాలా! ఏమో యాలోచించున్నావా? ఇదిగో ముందఱి విరియఁ బాటుచున్న కుండమున్నది. కైకొనుము.' 'ఈ (మువర్ణము

* ఇందులకు.

‘ముద్ధే ధ్యాయసి కిం గృహీణ పురతః కుండం వికాసోన్ముఖం

కిం కుండేన మమామనా సుమనసః కీదృగ్విధా స్త్వత్ప్రియాః |

పున్నాగం మృగయే సఖి శ్రుతిశిరోభూషా విశేషాయితం

గావోఽప్యజ్ఞితసూన మాసత తగామోదప్రకన్దోన్ముఖాః” ||

అని మాలము. ఇం దుత్తర ప్రత్యుత్తరములెట్లన—(ముద్ధే ధ్యాయసి కిమ్)-
ముద్దరాలా, ఆలోచించున్నావేమి? గృహీణ.. న్ముఖమ్=ముందఱి విరియఁ
బాటుచున్న కుండమును, అనఁగా మల్లెపూవును, ‘చేకొనుము’ అనెను.
మొదటిది. ‘కింకుండేన మమ అమనా’ అమనా=ఈ, కుండేన = మల్లెతో
మమకిం=నాకేమి’ యని యర్థము. అమనా కుండేన=‘ము’వర్ణములేని కుండ
ముతో నాకేమిపని. అనఁగా మువర్ణముగల కుండముతో - ముకుండునీతో.
నాకు పనియని భావము. రెండవది—‘సుమనసః...ప్రియాః’ ఎటువంటి
పువ్వులు నీకు ప్రియములు, (మొదటిది)—‘పున్నాగం...షాయితం’ శ్రుతి
శిరోభూషావిశేషాయితం = చెవికిని తలకును ఒక సొమ్ము అగు, పున్నా
గం=పొన్నపూవును, మృగయే = వెదకుచున్నానని యర్థము. శ్రుతిశిరః=
వేదశిరస్సులగు ఉపనిషత్తులకు సొమ్ము అగుచున్న, పున్నాగం = పురుష
శ్రేష్ఠుని, వెదకుచున్నానని భావము. ‘ఉజ్ఞితసూనమ్’=రాలిన పువ్వును =
రాలినపొన్నపువ్వుననుట. తత్ ఆమోద ప్రకన్ద ఉన్ముఖాః=దానివాసన

లేని) కుందముతో నాకుఁబనేమి? అయి తే నీ కెట్టిపువ్వులు
 ప్రియము? 'చెలీ! శ్రుతిశిరస్సులకు భూషావిశేషముగా
 నుండు పున్నాగమును వెదకుచున్నాను. దానినుండి యుష్ణ
 తమైన సూనమునఁగల యామోదంపుఁ బెంపునకు నున్నుఖ
 ములై గోవులు నాపున్నాగమునే వెదకుచున్నవి. ఇఁక నేను
 వెదకుట చెప్పనేల?' యనెను. మేఘమా! శ్రీమంతా!
 నీవు యదూతముఁడగు కృష్ణునికి నెండసోఁకు దగులకుండుట
 మొదలగువానివలనఁ బ్రియుండవుగాఁ జూపట్టుచున్నావు.
 కాఁబట్టి నీవును మావలెనే శ్రీవత్సాంకునియందలి ప్రేమకుఁ
 గట్టువడి నిశ్చలముగా వానినే ధ్యానించుచున్నావా? ఏలన
 మావలె మిక్కిలియుఁ దమకముతో జలార్ద్రహృదయుఁడవై
 వానిని దలఁచితలఁచి మాటిమాటికి బాష్పధారలను విడుచు
 చున్నావు. వాని ప్రసంగమే దుఃఖముగదా! కానోఁబడి
 యుక్తమే. కోకిలమా! ప్రియంవదుఁడగు శ్రీ కృష్ణునిపదముల
 వంటి శబ్దములను బలుకుచున్నావు. రమణీయకంఠా! మృతు

యొక్క అతిశయముచేత ఉన్నుఖములై, గావోఽపి = పశువులును,
 ఆసత = ఉన్నవి. ఆపువ్వు వాసనకే పశువులును చొక్కి ఆచెట్టును వెదకు
 చుండఁగా నేను వెదకుటను జెప్పనేలయని యర్థము. గావః = వేదాంత
 వాక్యములును, ఉజ్జ్వితసూనం = విడువఁబడిన జన్మముగలవానిని = జన్మరహి
 తుని - అజాని ననుట, పున్నాగం = పురుషోత్తముని, తద్...న్నుఖాః =
 అతని కల్యాణగుణగుణములఁ బ్రతిపాదింపఁడు. ఉన్నుఖాః = ప్రతిపాదించు
 టకు, ఉన్నుఖములై - ఉన్నుఖములగుట మాత్రమే కాని ఆగుణము లనం
 తము లగుటచే పూర్ణముగా ప్రతిపాదింపవనుట, ఆసత = కేవలము వెద
 కుచు నున్నవి యని భావము.

లను బ్రతికించునట్టి కోమలములయిన యీ మాటలచేత
 నాకుఁజెప్పుము. నీకేమి ప్రియము నేనుఁ జేయుదును ? శుక
 రాజమా! యదుదేవుండగు శ్రీకృష్ణుని సత్కథలను బాడుము.
 మేము నీకుఁ బాల నభిషేకము గావించెదము. నీవు విరహాగ్ని
 తప్తములయిన మా హృదయములను లక్ష్మీకాంతుని కథామృ
 తముచే మిక్కిలియుఁ దడుపుమా ! షర్వతమా ! నీవు గొప్ప
 బుద్ధిగలవాఁడవు, కనుక నేమియుఁ గదలవు; పలుకవు. ఏదో
 గొప్పవిషయము నాలోచించుచున్నావు. మేము వసుదేవ
 నందనుని యడుగులను స్తనములందుఁ దాల్చుఁగోరునట్లు నీవును
 స్తనములవంటి నీశిఖరములచే వానిని తాల్చుఁగోరుచున్నావా?
 ఓ సింధుపత్నులగు నదులారా! మాయదుపతియగు కృష్ణుని
 ప్రణయంపుఁ జూడ్కిని బడయక వానిచేత హృదయములు
 గోఁడలి మిక్కిలి చిక్కి నుక్కియున్నారము. అట్లే మీరు
 నిపుడు వేసవిని మడుగు లెండి తామఁలసొంపువోయి, భర్త
 యగు సముద్రుని ప్రణయంపుఁ జూడ్కిని బడయక కట్టా!
 చిక్కియున్నాగుగదే! హంసమా ! ఇట్ల కూర్చుండుము, పాలు
 త్రావుము. కృష్ణుని ముచ్చటలను జెప్పుము. నీవు కృష్ణుని
 దూతయని యెఱుఁగునుము. అజితుఁడగు కృష్ణుఁడు నుఖ
 మున్నాఁడేకదా ? వాని నెయ్యెము చంచలమైనది. కనుక
 వాఁడు తొల్లి యాడిన మంతనములను దలంచుకొనునా ?
 'తలంచుకొనియె నన్ను బంపినా' డందువా ? ఆహా! అట్లేని
 వాని నిటఁ బిలుచుకొనిరమ్ము. పోవుచున్నావు సరేకాని
 యెవ్వతి మమ్మును వంచించి తానొక్కతియె వానితో
 రమించుచున్నదో యాలక్ష్మినివిడిచి వానినిమాత్రము పిలుచు

కొనిరమ్మ ! ' ఆ బిడయెప్పుడు వానియందే యుండునట్టిదే !
దానిని దొలగఁబుచ్చఁదగమా' యందువా ? ఆఁడువార
మగు మాయందఱలో నది మాత్రమే యొక నిష్ఠగలదియా?
మేము గామా ?' యనిరి.

ఇట్లా మాధవుని పడఁతులు యోగీశ్వరేశ్వరుం డగుకృష్ణుని
యందు నిటువంటిభక్తిని గావించుచు, నంత వైష్ణవియగు
గతిని (ముక్తిని) బొందిరి. వెక్కుగానములచేతఁ బలువిధ
ములఁ బాడంబడుచుండు నా హరి తనముచ్చట విన్నంత
మాత్రముననే పడఁతుల మనముల బలవంతముగాఁ బట్టి
యాకర్షించు ననఁగా, నీకఁ గన్నాగఁ జూచుచుండు మగు
వల మనంబుల హరించుటను జెప్పనేల ? ఎవ్వరు భర్తయను
బుద్ధిని జగద్గురుండగు నా భగవంతునికి, నడుగులు పినుకుట
మొదలగు పనులచేఁ బ్రేమంబునఁ బరిచర్యసేసిరో వారల
తపమేమని వర్ణింపవచ్చును ? ఇట్లు సత్పురుషులకుఁ బ్రాప్యం
డగు నప్పరమపురుషుఁడు వేనోక్తమగు కర్తమును జక్కఁగా
ననుష్ఠించుచు ధర్మార్థకామములకు స్థానము గృహమేయని
మాటికిఁ జూపినవాడయ్యె. ఇట్లు గృహస్థుల యుత్కృష్ట
ధర్మము నూఁదిన యా కృష్ణునకుఁ బదాఱువేల నూటయెన
మండ్రు దేవులుండిరి. అన్నుల తలమిన్నలగు నా చిన్నారులలో
మునుపు చెప్పఁబడిన రుక్మిణిమొదలగు నెనమండ్రును
బుత్రవతులుగానే యుండిరి. ఈశ్వరుండు కృష్ణుఁ డప్రతి
హత సంకల్పుఁడుగానఁ దన కెందఱు భార్యలో యందఱ
యందు నొక్కొక్కతికిని బదేసిపుత్రులను గాంచినవాఁ
డయ్యె. ఉద్దామవీర్యులయిన యాపుత్రులలోఁ బదునెన

మంఘ్ర మహారథులు నుదారయశస్కులునై యుండిరి.
 వారి నామములను జెప్పెదను వినుము. వారెవ్వరనః—
 ప్రద్యుమ్నుడు, అనిరుద్ధుడు, దీప్తిమంతుడు, భానుడు,
 సాంబుడు, మధుడు, బృహద్భానుడు, చిత్రభానుడు,
 వృకుడు, అరుణుడు, పుష్కరుడు, దేవబాహుడు, శ్రుత
 దేవుడు, సునందనుడు, చిత్రబాహుడు, విరూపుడు, కిలి,
 న్యగ్రోధుడు, అగుదురు. త్రివక్త్రయను పేదగల కుబ్జ
 యందు నుపక్రోశుండను పుత్రుడు పుట్టెను. అతడు సాం
 దునకుఁ బక్కశిష్యుడు. అతడు కృష్ణునకు ననువ్రతుడై
 చిత్తము నవిచ్ఛిన్నముగా భగవత్సమాధియందు నెలకొలి
 పెను. అతడే పంచరాత్రమనంబడు సాత్వత తంత్రమును
 జెప్పెను. దాని నెఱింగినవాడు ముక్తి నొందుచున్నాడు.
 ఆ తంత్రమునందు, స్త్రీలకును శూద్రులకును, దాసులకును,
 వైష్ణవంబగు తాపపుండ్రాది సంస్కారము చెప్పఁబడి
 యున్నది. మధురిపుండగుకృష్ణునకుఁ బుట్టిన యీపుత్రు లందఱి
 లోపల రుక్మిణియందుఁ బుట్టిన ప్రథమపుత్రుడు ప్రద్యు
 మ్నుడు. తండ్రివలెనే రూప పరాక్రమములు గలిగియుం
 డెను. అమృతహారథుడు రుక్మిణీకూతును బెండ్లియాడెను. ఆ పడఁ
 తియం దతనికి ననిరుద్ధుఁ డనుకొడుకు పదివేల యేనుగుల బలి
 మిహోఁ బుట్టెను. ఆ రుక్మిణీకూతుఁ డనిరుద్ధుడతని పౌత్ర ని
 బెండ్లాడెను. అతని కామగువయందు వజ్రుడను వాడుపుట్టెను.
 వాడే ముసలమువలని యదుకుల నాశమునందుఁదప్పి మిగులు
 నట్లు కృష్ణుడు గావించెను. అతనికిఁ బ్రతిబాహుడును,
 ప్రతిబాహునకు సుబాహుండును, సుబాహునకు ధర్మ

సేనుఁడును, ధర్మ సేనునకును శ్రుత సేనుఁడును బుట్టెను. ఈ
 కులమందుఁ బుట్టినవారెవరును నిర్ధనులును పెక్కుబిడ్డలుగనని
 వారును, అల్పాయుష్యులును, అల్పవీర్యులును, అబ్రహ్మణ్యు
 లును లేరయిరి. యదువంశమునఁ బుట్టి పరాక్రమ కృత్య
 ములం బ్రఖ్యాతులైన పురుషులను లెక్కించుటకుఁ బదివేల
 కొలఁది సంవత్సరము లయినను శక్యముగాదు. యదుకుమార
 ుల కాచార్యులయినవారుమాత్రము మూఁడుకోట్ల యైన
 మన్నూఱు మందియని మాకు వినికి. యదుపులం దొక
 సహదేవునికి మాత్రము పదివేలలక్షల పుత్రులనఁగా మహా
 త్ములగు యాదవులను లెక్కపెట్టుటకు నెవ్వఁడు పూనును.
 దేవాసుర యుద్ధమునందు హతులయిన దైత్యులు మిక్కిలి
 భయంకరులగువారు మనుష్యులందుఁ బుట్టి ప్రజలను మిక్కు
 టముగా బాధింపఁదొడంగిరి. వారి నిగ్రహించుకొనకు
 హరి యానతియ్యఁగా దేవతలు యదుకులమం దవతరించిరి.
 వారేవృష్ణులు, అంధకులు మొదలుగా నూటయొక్కండు కుల
 ములయిరి. వారల కందఱకును భగవంతుఁడగు హరి ప్రభు
 వుగా నుండుటకు శ్రీకృష్ణరూపముగ నవతరించెను. అతని
 ననువర్తించి యాదవు లెల్లవారును, వృద్ధి నొందుచుండిరి.
 వారు కృష్ణుఁడు శయనించునపుడును, గూర్చుండునపుడును,
 దిరుగునపుడును, మాటాడునపుడును, గ్రీడించునపుడును,
 జలకమాడునపుడును, గుడుచునపుడును, నింకను వేఱుక్రియలు
 గావించునపుడును, నాప్రభునియందు మనస్సులు దగిలియుం
 డిరి కాని యతనిని దమ యంతరాత్మయని యెఱుంగరయిరి.
 రాజా ! ఇంతకు స్వర్గనది గంగయే యన్నిట నెక్కుడయిన

తీర్థముగా నుండెను. ఇప్పుడు యదువులందుఁ బుట్టిన శ్రీ కృష్ణ
 కీర్తిరూపంబయిన తీర్థ మతనిసాద శౌచంబగు నా గంగాతీర్థ
 మును దక్కువ గావించినదయ్యె. అతని యశస్సి యన్నితీర్థ
 ములకుఁ దలమిన్న. అట్లే ద్వేషించినవారును ప్రేమించిన
 వారును నతని సాధర్మ్యమును బొందిరి. ఎవ్వరి కటాక్ష లేశము
 నిగుడుటకై బ్రహ్మాదులెంతయుఁ బాటువడుదురో యట్టి లక్ష్మీ
 దేవి యతనికి ననన్యార్థ శేషభూతయై యుండునది. ఆ భగ
 వంతుఁడు తన్ను విన్నను బలికినను నర్థము దెలియక తోచిన
 ట్లుచ్చరించినను నమంగళములనెల్లఁ దూలించును. మఱి కృష్ణుఁ
 డాయా వృష్టివంశములందు ధర్మములనెల్లఁ బ్రవర్తింపఁజే
 సెను. అట్టి కృష్ణుఁడు, కాలాభిమానియగు నుదర్శనచక్ర
 మాయుధముగాఁగలవాఁడు, భూభారమును హరించుట యొక
 చిత్రము గాదు. సమస్తజనులకును ధారకుఁడై దేవకియందుఁ
 గర్భవశుఁడై పుట్టకపోయినను బుట్టిన వాఁడను మాటమాత్ర
 మొంది, యదుశ్రేష్ఠుల సమూహములనెడు భుజములచే నధర్మ
 మును దూలించుచు, వానివాని యధికారములను బాటింపక
 బృందావనమందలి తరుగుల్తాదులగు స్థావరమలకును జంగమ
 ములగు బశుపత్యౌదులకును నేదేనొక సంబంధముచేతఁ బ్రాప్తి
 ప్రతిబంధకమగు బాపమును తోకార్చుచు, మిక్కిలి చిఱునవ్వు
 దొలఁకుచుండు నెమ్మొగచే వ్రేపల్లెయందు గొల్లపూవుంబోఁడు
 లకును మరులు పెచ్చుపెరుఁగఁ జేయుచుండు శ్రీ కృష్ణుఁడు సర్వో
 త్కృష్ణుఁడై వర్తిల్లుఁగాక. ఇట్లు తన నిగమమందుఁజెప్పఁబడిన
 ధర్మములను రక్షింపఁగోరి లీలార్థము దేహమును గైకొన్న
 యదూతముం డా పరమపురుషుఁడు ధర్మరక్షణమున కను

రూపముగాఁ గావించిన యిటువంటి మానుషచేష్టారూపము
 లగు విడంబనములను వినువారికిని గీర్తించువారికిని భక్తియో
 గము పుట్టుటకు నడ్డులయిన వాపకర్తములనెల్ల రాచిపుచ్చనట్టి
 యా చేష్టితములను నా భగవంతుని పదారవిందముల భక్తిని
 గావించు పురుషుఁడు వినుచున్నాఁడు. పురుషుఁడు ప్రతినంధ్య
 మును ముకుందుని సిరిదొలఁకు ముచ్చటలను వినుచును గీర్తిం
 చుచును జింతించుచు నుండుటవలన నతనివలని యనువృత్తి
 మిక్కిలి వర్ధిల్లుచున్నది. అట్టి యనువృత్తిచేతఁ గృతాంతుఁ
 డెవ్వరికిఁ గడవరాకుండునో యట్టి జనులకును దుఃఖమును
 బోకార్చునట్టి యా భగవంతుని స్థానమును బొందుచున్నాఁడు.
 ఆ స్థానమో కేవలమైనదిగాదు. అట్టి స్థానమును బడయఁగోరి
 రాజులు సైతము గ్రామములను దిగవిడిచి యడవులకుఁ దప
 ము సేయఁ బోవుదురు' అనెను.

ఇది తొంబదియవ యధ్యాయము

శ్రీ మహాభాగవతము దశమస్కంధము

స మా ప్త ము

శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము

తే. ప్రొ. లు (కృష్ణ)

ಕುತುಮ ಫೌಂಡೇಷನ್ ಪುಸ್ತಕಾಲ ಪರಿಶೀಲನಾಪಟ್ಟಿಕೆ

ಪುಸ್ತಕಂ ಸಂಖ್ಯೆ	TPLA120B127
ಪುಸ್ತಕಂ ಹೆಸರು	ಕ್ರಿಸ್ತುಧರ್ಮಗ್ರಂಥಮು ಅಂತ್ಯ ಪದಪದಮು 07
ತಾರೀಖು	28/10/24
ಮುಂದು ಅಂತ್ಯ	NO
ವೆಮುಕ ಅಂತ್ಯ	NO
ಮೊತ್ತಂ ಪೆಜೆಲು	357
ಪೆದ್ದ ಪೀಜಾ ಪೆಜೆಲು	NO
ಫಾಕೆ ಪೆಜೆಲು	2070A,2150B,2210A,2222A,2258A,2304A,2344A
ಲೆಡಿ ಪೆಜೆಲು	1TO2026
ಕಯಾರು ಚೆಸಿಪದಿ	Nazma
ಪೆಜೆಲು ಖದರಿಸಿಪದಿ	Nazma
ಸ್ಕಾನ ಚೆಸಿಪದಿ	ASW, K P
ಪರಿಶ್ಲೆ ಚೆಸಿಪದಿ	KASIMBI
ಪೆಜೆಲು ಪರಿಚಾಸಿಪದಿ	
ಲೇಂಡಿಂಗು ಚೆಸಿಪದಿ	
ಪ್ಯಾಕಿಂಗು ಚೆಸಿಪದಿ	NO
ಪರಿಶ್ಲೆ	Good